

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК
«ПОЛЕ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ»
ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ І.П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО**

**ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ
КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

МАТЕРІАЛИ

III Всеукраїнської науково-практичної конференції

22 листопада 2018 року

Полтава 2018

УДК 002: 004.01(477(06))

Рекомендовано до друку Вченою радою гуманітарного факультету Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (протокол № 3 від 23 жовтня 2018 р.)

Редакційна колегія:

Передерій І. Г. – д.і.н., доцент, завідувач кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

Гомотюк О. Є. – д.і.н., професор, завідувач кафедри документознавства інформаційної діяльності та українознавства Тернопільського національного економічного університету;

Михайлюк О. В. – д.і.н., професор, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності Національної металургійної академії України;

Дерев'яно Л. І. – к. філол.н., доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

Нарадько А. В. – к.і.н., доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

Чередник Л. А. – к. філол. н., доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.

Д 34 Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: матеріали III Всеукраїн. наук.-практ. конф., м. Полтава, 22 листопада 2018 р. / редкол.: І.Г. Передерій, О.Є. Гомотюк та ін. Полтава: ПолтНТУ, 2108. 314 с.

Збірник укладено на основі матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації». До збірника увійшли статті й тези доповідей, у яких розглянуто актуальні проблеми сучасного документознавства, інформаційної діяльності, соціальних комунікацій, прикладні аспекти застосування сучасних інформаційних технологій.

Для науковців, аспірантів, студентів, фахівців-практиків.

Матеріали конференції опубліковано в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність фактичних даних, власних імен і цитат несуть автори публікацій.

© Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, 2018 рік

*Присвячується
200-річчю освітніх традицій Полтавщини
(заснуванню Інституту шляхетних дівчат)
і пам'яті Надії Костянтинівни Кочерги –
кандидата історичних наук, доцента,
фундатора кафедри українознавства,
культури та документознавства*

ЗМІСТ

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО Й ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Алла Соляник

СИСТЕМА ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СУЧАСНОГО
ІНФОРМАЦІЙНОГО ФАХІВЦЯ.....15

В'ячеслав Писаренко, Гаяне Сабурова

ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ
ДЛЯ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....18

Віктор Стрельников

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ.....23

Тамара Шаравара

ДОКУМЕНТАЛЬНА СПАДЩИНА ЗЕМСТВ УКРАЇНИ, ЯК ДЖЕРЕЛО
ДЛЯ ВИВЧЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ
СТОЛІТТЯ.....28

Вікторія Вощенко, Ірина Денисовець

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДОКУМЕНТА В ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО ЯК
ПРЕДМЕТ ДИСКУСІЇ В
ДОКУМЕНТОЗНАВСТВІ.....32

Оксана Зеленська

СУЧАСНИЙ СТАН ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ОСВІТИ В
УКРАЇНІ.....37

Ярослав Тихомир ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЛОВОДСТВА В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ.....	39
Сергій Мамоян ДЖЕРЕЛОЗНАВЧА БАЗА ФІНАНСОВИХ РЕФОРМ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	45
Наталія Шевченко ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ НА ПАТ «ЕЛЕКТРОМОТОР».....	49
Наталія Якименко ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЯ ЇХ ІНСТАЛЮВАННЯ.....	54
ЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА, ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ	
Галина Лукаш ДОКУМЕНТНИЙ ТЕКСТ: МОВНІ ПАРАМЕТРИ ЧАСУ І ПРОСТОРУ.....	60
Александр Михайлюк ЗНАК – ТЕКСТ – ІНФОРМАЦІЯ.....	65
Тетяна Ісаєнко ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ.....	69

Алла Болотнікова ЗВЕРТАННЯ ЯК ГРАМАТИЧНИЙ ІНДИКАТОР ВВІЧЛИВОСТІ В ДІЛОВІЙ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ.....	73
Людмила Дерев'яно ДИФЕРЕНЦІЙНІ ПАРАМЕТРИ ПРИЙМЕНИКОВО- СУБСТАНТИВНИХ ТЕМПОРАТИВІВ ІЗ ЛЕКСЕМОЮ «ПОЧАТОК» У ТЕКСТІ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТА.....	75
Наталія Бондар ДОКУМЕНТИ В МОВІ МЕДИЦИНИ: ДО ПИТАННЯ ЛІНГВАЛЬНИХ ТРУДНОЩІВ.....	81
Яніна Тагільцева, Людмила Сахарова ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ.....	84
Олена Савенкова ШЛЯХИ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ТЕРМІНІВ В ТЕКСТАХ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ.....	86
Людмила Чередник ГІПЕРТЕКСТ ЯК НОВА ФОРМА ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ.....	90
Ірина Жорник, Алла Лифар ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	95

Віта Кривошея ПОРУШЕННЯ МОВНИХ НОРМ В УРБАНОНІМАХ М. ПОЛТАВИ.....	99
Оксана Тур ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛЕКСИЧНИХ СКОРОЧЕНЬ В МОВІ ЗАКОНОДАВЧИХ ТА ДИПЛОМАТИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ.....	105
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ І СИСТЕМИ У СФЕРІ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА	
Ольга Анісімова ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	112
Лариса Грінберг ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ: РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН	115
Юлія Ільющенко ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЛОВОДСТВІ.....	120
Роман Ковалевич ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДОКУМЕНТАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	122
Олена Балюк, Ірина Заєць АВТОМАТИЗАЦІЯ КАДРОВОГО ДІЛОВОДСТВА ЗАСОБАМИ MS ACCESS.....	124

Олена Вдовіна КОМУНІКАЦІЙНА СКЛАДОВА СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ДОКУМЕНТОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ.....	127
Ольга Тевікова, Анастасія Самсоненко БІТРИКС 24 ЯК АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВЕБ- ПРОЕКТАМИ.....	130
Лілія Гаращенко, Оксана Венгльовська АВТОМАТИЗАЦІЯ ДІЛОВОДНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК СКЛАДНИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АРХІВНИХ УСТАНОВ.....	134
Валерія Карпенко, Дарія Мелащенко РОБОТА З ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИМИ СИСТЕМАМИ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ: ЗДОБУТКИ ТА ПРОБЛЕМИ.....	140
Оксана Бурля СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ У СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ ПІДПРИЄМСТВА.....	143
Аліна Гетало ЕЛЕКТРОННІ ДОКУМЕНТИ В СИСТЕМІ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ.....	147
Вікторія Дудник ЕВОЛЮЦІЯ ОБЛІКУ ДОКУМЕНТІВ: ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	150
Наталія Воронюк ВІРУСИ ЯК ГОЛОВНА ЗАГРОЗА ДЛЯ СИСТЕМ ДОКУМЕНТООБІГУ.....	153

БІБЛІОТЕЧНА, АРХІВНА Й МУЗЕЙНА ГАЛУЗІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

- Ірина Передерій
НОВІТНІ МУЗЕЙНІ КОМУНІКАЦІЇ В КОМЕМОРАТИВНИХ
ПРАКТИКАХ ПОСТМОДЕРНОГО СУСПІЛЬСТВА156
- Андрій Ткаченко
АРХІВНИЙ ФОНД ЯК ФОРМА ІСНУВАННЯ, РЕСУРС
ОБ'ЄКТИВНОГО ОЦІНЮВАННЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ
СПАДЩИНИ А.С. МАКАРЕНКА.....163
- Андрій Нарадько
АРХІВИ РЕПРЕСИВНИХ ОРГАНІВ СРСР У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....168
- Тетяна Яворська, Іванна Рибак
БІБЛОБУС ЯК МОБІЛЬНИЙ КОМПЛЕКС НАДАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИХ ПОСЛУГ172
- Людмила Власенко
ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО
ОБСЛУГОВУВАННЯ ПОЛТАВЬКОЇ ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ІМ. І.П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО.....175
- Сергій Гарашко, Віктор Гоч, Галина Гуменюк
МІСЦЕ ПРОВІДНОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ УСТАНОВИ УКРАЇНИ
В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....178
- Ірина Денисовець, Вікторія Вощенко
ІННОВАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК.....180

Алла Лисенко, Владислава Дудник ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ТА СИСТЕМ У ПРОЦЕСІ БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	185
Ольга Мізіна ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ СКЛАДНИК ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	188
Єлизавета Затулівітер, Світлана Яременко ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ОБЛІКУ МУЗЕЙНИХ ПРЕДМЕТІВ ДІКЗ «ПОЛЕ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ».....	193
Ольга Немчук ВЕБ-САЙТ БІБЛІОТЕКИ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ.....	198
Анна Сташкевич ОРГАНІЗАЦІЙНО-РОЗПОРЯДЧИЙ ДОКУМЕНТ ТА ЙОГО ПРОВІДНА РОЛЬ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЮ АРХІВНОЮ УСТАНОВОЮ.....	201
Олена Шевченко, Анастасія Балабан, Анастасія Григоренко ДО ПИТАННЯ ПЕРЕВЕДЕННЯ ПАПЕРОВИХ АРХІВІВ В ЕЛЕКТРОННУ ФОРМУ.....	204
Анастасія Олійник, Юлія Чирська ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ.....	206

Юлія Карпенко, Юлія Пащенко
ІНТЕРАКТИВНІ МУЗЕЇ В УМОВАХ РОЗВИТКУ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА209

Владлен Орлов
СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ РЕЛІГІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
ЩОДО НЕПРАВОСЛАВНИХ ХРИСТІЯНСЬКИХ ГРОМАД ПЕРІОДУ
УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 – ПОЧАТКУ 1920-Х РР.:
ЗАГАЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....215

Ірина Петренко
АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК
ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ І НАУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ІСТОРИКА НАТАЛІЇ МІРЗИ-АВАКЯНЦ (1889-1940 ?).....220

Валентина Сидоренко
СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НТБ ВИШУ222

Євгенія Рябчун-Кабарівська
РЕСТАВРАЦІЯ МІНІАТЮРНОЇ БІБЛІЇ 1752 РОКУ:
ПРОБЛЕМАТИКА РОБОТИ З МАЛИМИ ФОРМАТАМИ.....226

Вікторія Пащенко, Алла Лисенко
ЕПІСТОЛЯРНА СПАДЩИНА РОДИНИ ПАНАСА МИРНОГО
ЯК ОБ'ЄКТ БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....229

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Світлана Калашнікова, Аліна Срібна, Анжела Шумейко
КОРПОРАТИВНИЙ ВЕБ-САЙТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ
PR-ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК»).....236

Владислав Кіськов СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА».....	240
Юлія Ковтун ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	245
Анна Куденко WEB-ТЕХНОЛОГІЇ У ВЕДЕННІ МАЛОГО БІЗНЕСУ.....	247
Ольга Юрченко, Інна Ніколаєнко УЧАСТЬ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇН ДО СВІТОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ.....	251
Вікторія Добровольська НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО. ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО. ІНФОРМОЛОГІЯ» В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ.....	256
Наталія Бойко ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДОЮ І ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	259
Тетяна Деркач, Тетяна Дмитренко, Карина Чуйченко ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА ПОШУКОВІ СЕРВІСИ ІНТЕРНЕТ.....	263
Лоліта Сорока, Владислава Зачко ДОКУМЕНТНА КОМУНІКАЦІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ INSTAGRAM.....	266

Тетяна Деркач, Тетяна Дмитренко, Анастасія Афанасьєва
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОГРАФІКИ В ЕЛЕКТРОННОМУ
ДОКУМЕНТООБІГУ.....271

Олена Шевченко
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ
ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....274

Наталія Самсоненко, Любов Павлович, Олеся Малофєєва
СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ШЛЯХУ
ПІДГОТОВКИ МОЛОДШОГО СПЕЦІАЛІСТА У ПКНГ ПОЛТНТУ.....277

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАХИСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Руслан Гула
ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВОЄН В РЕАЛІЯХ
СУЧАСНОСТІ.....281

Аліна Канча
КОНЦЕПЦІЇ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ФОРМУВАННІ
ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОЛЯ ДЕРЖАВИ.....285

Ольга Кочерженко
РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВИ.....287

В'ячеслав Кудлай
ЧОРНИЙ ПІАР І ЧОРНА РИТОРИКА ЯК АГРЕСИВНІ
КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.....291

Ірина Передерій, Олена Вітринська КІБЕРВІЙНИ В КІБЕРПРОСТОРИ ЯК РЕАЛЬНА ЗАГРОЗА СУЧАСНОСТІ.....	298
Інна Кульчій ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ.....	300
Олена Вітринська, Віталій Заїка ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА: УКРАЇНА VS РОСІЯ.....	302
Відомості про авторів.....	308

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО Й ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Алла Соляник

м. Харків

СИСТЕМА ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ФАХІВЦЯ

Найважливішим трендом розвитку сучасного суспільства є розбудова цифрової економіки, основа якої – використання цифрових інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах суспільної діяльності. Світовим лідером розбудови цифрової економіки є нині Велика Британія, в якій ще у 2010 р. був прийнятий закон «Про цифрову економіку», розроблена «Стратегія цифрової економіки», спрямована на прискорену цифровізацію усіх сфер життєдіяльності соціуму. У січні 2018 р. Кабінет Міністрів України ухвалив «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки», яка передбачає «здійснення заходів щодо впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер, усвідомлення наявних викликів та інструментів розвитку цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій, а також визначає критичні сфери та проекти цифровізації, стимулювання внутрішнього ринку виробництва, використання та споживання цифрових технологій» [1]. Таким чином, найважливішою умовою розбудови в Україні цифрової економіки є наявність висококваліфікованих фахівців інформаційної галузі, що володіють цілісною системою цифрових компетентностей, які забезпечать ефективне використання усіх переваг новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій, ресурсів та сервісів, докорінну модернізацію базових сфер життєдіяльності суспільства.

Зміст системи цифрових компетентностей розкрито в оновленій редакції «Рекомендацій (NLE) Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя» [2]. Важливо

підкреслити, що цифрова компетентність названа в одному ряду з комунікативною, мовною, підприємницькою, громадянською, соціальною та навчальною компетентностями, компетентністю культурної обізнаності та самовираження. У поясненнях Робочої групи Європарламенту наведено розкриття складових системи цифрових компетентностей, серед яких:

- розуміння, як цифрові технології можуть підтримувати комунікацію, творчість та інноваційність, усвідомлення їх можливостей, обмежень, наслідків та ризиків;
- розуміння загальних принципів, механізмів та логіки, що лежить в основі цифрових технологій, які розвиваються, знання основ функціонування та використання різних пристроїв, програм та мереж;
- критичне ставлення до достовірності, надійності та впливу інформації та даних, що є доступними цифровими засобами, усвідомлення юридичних та етичних принципів, пов'язаних з використанням цифрових технологій;
- уміння використовувати цифрові технології для підтримки активного громадянства та соціальної інтеграції, співпраці з іншими, творчості для досягнення особистих, соціальних чи комерційних цілей;
- уміння використовувати, доступатись, фільтрувати, оцінювати, створювати, програмувати та поширювати цифровий контент;
- уміння керувати та захищати інформацію, вміст, дані та цифрові ідентичності, ефективно працювати з програмами, пристроями, штучним інтелектом та роботами;
- рефлексивне, критичне, допитливе ставлення до розвитку цифрових технологій, забезпечення етичного, безпечного та відповідального підходу до їх масового використання [3].

Екстраполюючи базові знання та навички, що визначають сформованість системи цифрових компетентностей у здобувачів першого рівня вищої освіти зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», необхідно модернізувати зміст діючих нині освітніх програм підготовки інформаційних фахівців. У цьому контексті варто зауважити, що у проекті стандарту першого рівня вищої освіти зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у розділі IV «Перелік

компетентностей випускника» одинадцять з п'ятнадцяти фахових компетентностей спрямовані на реалізацією тих чи інших аспектів кваліфікованого використання цифрових технологій у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи та/або у процесі навчання.

Зміст навчальних планів та програм фахових навчальних дисциплін зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» мають передбачати системний підхід до формування системи цифрових компетентностей, а саме: знання майбутнім бакалавром з інформаційної, бібліотечної та архівної справи сутності, принципів, механізмів функціонування цифрових технологій, їх можливостей, переваг, обмежень, наслідків та ризиків; критерії цінності, надійності, достовірності, відбору, засоби систематизації, архівування, захисту та зберігання цифрової інформації; особливості життєвого циклу цифрового документу; технології створення (зокрема й програмування), поширення, агрегації, захисту й довготривалого зберігання цифрового контенту, інструменти його пошуку, селекції, аналітико-синтетичної обробки; принципи керування цифровим контентом, технології контент-менеджменту та інженерії знань; правові, етичні, техніко-технологічні, економічні засоби та технології захисту та надання в користування цифрового контенту в глобальному мережевому середовищі.

Вельми актуальними в умовах інформаційного суспільства є знання та навички особистості, спрямовані на такі аспекти реалізації цифрової компетентності як «цифрове благополуччя» та «цифрова ідентичність», можливість самовираження в цифровому суспільстві, цифрова комунікативність та уміння співпрацювати в онлайн-спільнотах, розуміння необхідності дотримання етичних норм поведінки в соціальних мережах, підтримка принципів академічної доброчесності, володіння технологіями кібербезпеки та ін. В умовах стрімкого розвитку робототехніки та технологій штучного інтелекту майбутні інформаційні фахівці мають бути готовими ефективно опанувати все нові й нові виклики розгортання та ускладнення змісту цифрової компетентності.

Джерела та література:

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi>.

2. Proposal for a council recommendation on Key Competences for Lifelong Learning 2018. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>.

3. Commission staff working document accompanying the document proposal for a council recommendation on Key Competences for LifeLong Learning. – Режим доступу : <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/swd-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>

В'ячеслав Писаренко

Гаянє Сабурова

м. Полтава

**ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ
ДЛЯ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ**

Актуальність проблеми керування документацією в органах публічної влади зумовлена необхідністю підвищення рівня документаційного забезпечення управління на основі розвитку інформаційної та комунікативної складової управлінського процесу. Перехід до цілісного процесу керування управлінською документацією зумовлений багатоаспектною працею управлінських структур, наслідком якої є створення, упорядкування та в кінцевому результаті (з урахуванням зворотного зв'язку) включення до системи суспільних комунікацій значної кількості різноманітних як традиційних, так і електронних документів. Посилення ролі документації в

суспільстві і зростання її інформаційного потенціалу зумовлює необхідність формування належної професійної сфери, яка на відповідному компетентному рівні займалася б опрацюванням управлінських документів та включенням їх до системи суспільних комунікацій.

Аналіз тематики видань і публікацій з документознавчої професіології свідчить, що в останні роки найповніше досліджувалися різні аспекти проблеми формування комунікативної компетентності документознавців. Педагогічні засади підготовки документознавців в умовах інформатизації суспільства висвітлені в роботі Н. Гайсинюк; сучасні проблеми навчального процесу майбутніх бакалаврів з інформаційної діяльності у коледжах досліджено Г. Головченком; інноваційним аспектам інформаційної освіти, теоретичним та практичним питанням підготовки спеціалістів з інформаційного забезпечення присвячено монографію та докторську дисертацію О. Матвієнко. Перспективними напрямками вчена визначила вдосконалення освітньо-професійних програм підготовки фахівців, уточнення змісту освіти з розвитком інформаційних технологій, вдосконалення форм і методів підготовки фахівців у галузі інформаційної діяльності [1].

Ми вважаємо, що наразі в закладах вищої освіти України (ЗВО) варто приділити увагу спеціальностям та спеціалізації не просто з інформаційної діяльності, а саме з «інформаційно-аналітичної діяльності», інтелектуального менеджменту та викладання дисципліни «теорія систем і системний аналіз». Акцент навчання треба перемістити на забезпечення студентів навичками володіння методами отримання та аналізу інформації. Було б доцільним сформувати сучасну інфраструктуру саме інформаційно-аналітичної діяльності, підсистему підготовки та підвищення кваліфікації кадрів, інтернет-ресурси, видавничу базу практичних підручників і посібників та методичних рекомендацій з питань аналітичної інформації тощо.

Доцільність підготовки та видання науково-методичної літератури з питань організації та технології аналітичної діяльності, застосування методів соціально-економічної аналітики зумовлена необхідністю формування сучасної інфраструктури інформаційно-аналітичної діяльності. Отже, викладання дисципліни «інформаційно-аналітична діяльність» у ЗВО з

підготовки фахівців-документознавців для сфери публічного управління є актуальним завданням.

Безумовно, у кожному з навчальних закладів формується власний варіативний напрям підготовки фахівців, попри те, що існує освітній стандарт, і всі навчальні заклади під час розробки навчального плану підготовки фахівців з цієї спеціальності спираються на запропоновані стандартом нормативні дисципліни та визначений обсяг їхнього викладання.

Л. Піддубна наголошує, що в кожному навчальному закладі формується власна наукова школа щодо розуміння сутності та змісту дисциплін, які включені до навчального плану. Специфічні вимоги до підготовки фахівця викликає впровадження інформаційних технологій, що зумовлено наявністю соціального замовлення суспільства, пов'язаного з необхідністю упорядкування документаційного середовища як засобу підвищення ефективності управління, і насамперед, державного, регіонального та муніципального [2].

Аналіз досліджень вітчизняних науковців засвідчує існування в системі вищої освіти таких питань, як: відсутність механізму взаємодії між органами влади всіх рівнів і закладами вищої освіти, які готують спеціалістів для сфери публічного управління та місцевого самоврядування; недостатність практичних умінь і навичок студентів в опануванні інформаційно-аналітичними засобами забезпечення управлінської діяльності; запровадження 3-рівневої структури вищої освіти в підготовці фахівців для сфери публічного управління (обов'язкове урахування компетентнісного підходу); осучаснення професійно-кваліфікаційних характеристик службовців органів публічного управління та місцевого самоврядування; необхідність розробки державних та галузевих стандартів.

Необхідно підкреслити, що кваліфікаційні вимоги до керівних посад вимагають наявності повної вищої освіти відповідного професійного спрямування за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, а вимоги до головних спеціалістів місцевих державних адміністрацій, провідних спеціалістів та спеціалістів I та II категорій усіх органів державної влади визначають достатнім мати освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра.

Як відзначає С. Дубова, сучасне державне управління є складним інформаційним механізмом, який еволюціонує від концепцій документаційного до концепцій інформаційного забезпечення. На її думку, структурно можливо виділити такі основні комплекси функціональної спеціалізації, у межах яких мають формуватися предметні компетентності майбутніх спеціалістів-документознавців у сфері державного управління: документно-інформаційні ресурси; управлінське документування; документно-інформаційна комунікація; нові інформаційні технології; система державного управління [3].

Входження України в європейський освітній простір поставило вимогу нових підходів до підготовки управлінських кадрів, запровадження трирівневої (трициклової) підготовки у сфері вищої освіти: бакалавр (1-й цикл вищої освіти); магістр (2-й цикл); доктор філософії PhD (3-й цикл), тому на сьогодні в Україні вже запроваджено трирівневу структуру вищої освіти в підготовці фахівців з державного, публічного управління та місцевого самоврядування.

Враховуючи вищевикладене, маємо за доцільне запропонувати підхід до проблеми якісної підготовки фахівців-документознавців для сфери публічного управління, який полягає в залежності обсягу, змісту та переліку профільних навчальних предметів для оволодіння студентами ЗВО від рівня майбутньої кваліфікації та прогнозованого посадового рангу.

Отже, з урахуванням наявності в системі органів виконавчої влади України структурних ланок 3-х організаційно-правових рівнів: вищого, центрального та місцевого або територіального маємо запропонувати дві спеціалізації «Державне управління та документознавство» (цикл 3-го та 2-го рівня вищої освіти); «Документознавство та інформаційно-аналітична діяльність у сфері публічного управління» (1-й рівень).

У всі навчальні плани з підготовки документознавців для сфери публічного управління будь-якого рівня потрібно ввести викладання курсу не просто «Інформаційна діяльність», а саме «Інформаційно-аналітична діяльність». Третій та другий рівень кваліфікації, яку здобуває майбутній фахівець з документознавства у сфері публічного управління, має бути

приведений у належну відповідність з майбутнім (прогнозовано очікуваним) високим рангом та посадою на вищому рівні влади.

Вбачаємо доцільність в ознайомленні абітурієнтів з профільними дисциплінами, які вони будуть вивчати згідно з обраною спеціальністю. Отже, на наш погляд, для здобуття ступеня вищої освіти 3-го рівня (доктора філософії – PhD) та вищої освіти 2-го рівня (магістра) студент має оволодіти знаннями за спеціальністю «Державне управління та документознавство» з таких профільних дисциплін: Система державного управління; Управлінське документознавство; Нові інформаційні технології та інформаційні ресурси; Е-урядування та Е-документування; Інформаційно-аналітичне забезпечення Е-урядування; Інформаційний та документаційний менеджмент; Е-комунікаційне забезпечення державного управління; Лінгвістичні основи документознавства.

Крім того, для майбутніх спеціалістів-документознавців у сфері публічного управління вищого та центрального рівня бажано (за умови погодження з Ученою Радою та провідними спеціалістами професорсько-викладацького складу) у навчальні плани ЗВО ввести викладання курсів державно-управлінської аналітики, інтелектуального менеджменту, соціальної інженерії, політичної аналітики та прогнозування, поглиблене вивчення теорії систем та системного аналізу, методології та методів наукових досліджень тощо.

Для здобуття ступеня бакалавра (1-й рівень) за спеціальністю «Документознавство та інформаційно-аналітична діяльність у сфері публічного управління» профільними дисциплінами можуть бути: Документознавство та публічне управління; Інформаційно-аналітична діяльність у сфері публічного управління; Е-документообіг та Е-урядування (основи); Інформаційні технології та інформаційні ресурси; Інформаційний та документаційний менеджмент; Комунікативне забезпечення управління (основи); Лінгвістичні основи документознавства.

Кваліфікація майбутніх спеціалістів 3-го та 2-го рівня могла б називатись «Документознавець вищого рівня (доктор філософії) у сфері публічного управління» та відповідно «Документознавець другого рівня (магістр) у сфері публічного управління». Кваліфікація спеціалістів 1-го

рівня відповідно – «Документознавець першого рівня (бакалавр) у сфері публічного управління».

Варто зауважити, що на порядку денному залишаються питання налагодження зв'язків ЗВО відповідного профілю з установами виконавчої влади, а також питання функціонування курсів з перепідготовки фахівців з документознавчою освітою «бакалавр» та факультетів з підвищення кваліфікації спеціалістів 3-го та 2-го рівня вищої освіти – «докторів» та «магістрів».

Джерела та література

1. Матвієнко О.В. Документознавча професіологія: проблеми і перспективи. *Вісник книжкової палати*. 2007. №5. С. 30 – 32.

2. Піддубна Л.П. Роль і завдання Академії муніципального управління у підготовці фахівців з документознавства та інформаційної діяльності для органів державного управління та місцевого самоврядування. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. 2010. Вип. 2. С. 92 – 98.

3. Дубова С.В. Підготовка документознавців для сфери державного управління в Україні: 1995-2008 рр. Автореферат. Держ. акад. кер. кадрів культ. і мистец. К., 2010. 19 с.

Віктор Стрельніков
м. Полтава

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Компетентний випускник спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» заповнює відчутний дефіцит кадрового ринку документо-інформаційних фахівців, надаючи інтелектуальні ресурси для підвищення рівня адміністрування документної та бездокументної комунікації. Соціальне замовлення для фахівців із документознавства та інформаційної діяльності – задоволення запитів суспільства щодо

формування, координування, оброблення й збереження інформаційних потоків і масивів архівів, бібліотек, кадрових та PR-служб, розширення й динамізація діяльності інформаційно-аналітичних структур, систем документального забезпечення.

Г. Малик наголошує на важливості ролі фахівців аналізованого напрямку в процесі становлення інформаційного суспільства в Україні: «професійними завданнями вказаних спеціалістів, є вдосконалення документної інфраструктури, накопичення й транслювання нових знань, підвищення результативності управлінської діяльності завдяки ефективному керуванню документальними процесами» [1, с. 83].

Аналіз системи вступу «Конкурс» засвідчує сталий інтерес абітурієнтів до спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (спеціалізація «Документознавство та інформаційна діяльність»), що підтверджує актуальність і затребуваність фаху, а отже, закономірним є науковий дискурс щодо проблем і перспектив формування професійної компетентності майбутніх фахівців-документознавців.

Теоретичні й прикладні аспекти підготовки документознавців розглядалися когортою українських дослідників, серед яких В. Бездрабко, Г. Власова, Н. Гайсинюк, Л. Демчина, С. Дубова, С. Кулешов, Н. Кушнарєнко, Г. Малик, О. Матвієнко, Н. Назарєнко, Ю. Палєха, Р. Рєдчук, Ю. Романишин, О. Сивак, М. Слободяник, Г. Спрінсян, Л. Філіпова, Г. Швецова-Водка, О. Янишин та ін. Результатом наукових дискусій стала поява окремого напрямку досліджень – документознавчої професіології, як науки, що розглядає проблеми теорії й методики професійної підготовки майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. Аналіз напрацювань у царині документознавчої професіології дозволяє виокремити низку суперечностей, проблем і перспектив у площині формування професійної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності:

– відсутність єдиної концепції підготовки спеціалістів аналізованого напрямку й логічною потребою уніфікованості навчальних планів і програм для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня і між ними;

– недостатність якісної навчально-методичної літератури й потребою належної організації освітнього процесу;

– нагальною необхідністю у забезпеченні галузі знань науковцями вищої кваліфікації (кандидатами, докторами наук) і неузгодженістю наукових спеціальностей.

До уже виявлених дослідниками суперечностей і як проблемне питання та напрям наукових пошуків у сфері підготовки фахівців аналізованого напрямку пропонуємо акцентувати увагу на інноваційних формах підготовки майбутніх документознавців, зокрема інсталюванні технологій інтенсивного електронного навчання в практику формування професійної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. На наш погляд, компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців-документознавців передбачає впровадження методів, засобів, прийомів, принципів дидактики у режимі інтенсивного електронного навчання. Очевидно, що така система зумовлює індивідуалізацію процесу професійного становлення фахівця з документознавства та інформаційної діяльності, спонукає до самостійної роботи, формує інформаційну культуру, налаштовує на оволодіння інноваційним інструментарієм для засвоєння навчального матеріалу, тобто сприяє формуванню ключових фахових компетенцій.

Електронне навчання (e-learning) потрактуємо як систему навчання, що спирається на використання інформаційних і телекомунікаційних технологій, які в сучасних умовах широко використовуються як студентами, так і викладачами. Система електронного навчання дозволяє забезпечувати викладання навчальних курсів, отримувати інформацію та спілкуватися викладачам і студентам між собою незалежно від часу та місця перебування.

До електронних засобів навчання, що сприятимуть формуванню фахової компетентності майбутніх документознавців відносимо: комп'ютерні слайди, електронні підручники, мультимедійні версії підручника, електронний лист основного змісту навчання, електронний опорний конспект, теоретико-довідковий модуль, запитально-роз'яснювальний модуль, автоматизовані навчальні системи, електронні лабораторні практикуми, автоматизовані інформаційні системи, автоматичні система

контролю знань, експертні навчальні системи, електронні засоби навчання для ділових ігор тощо.

Електронне навчання успішно використовується багатьма країнами світу, оскільки надає безліч переваг: доступне у будь-якому місці і в будь-який час; дозволяє використовувати найрізноманітніші та найсучасніші засоби та методи навчання (текст, відео, тести тощо); забезпечує можливість спілкування студентів між собою та з викладачами у режимі онлайн за межами навчальної аудиторії; одночасне звернення великої кількості студентів до багатьох джерел навчальної інформації; застосування у навчальному процесі нових досягнень інформаційних технологій, які сприяють входженню людини у світовий інформаційний простір; використання спеціалізованих форм контролю якості навчальних досягнень.

Отже, використання e-learning дає змогу якісно та ефективно організувати навчальний процес, допускає збереження загальних принципів побудови традиційного навчального процесу і робить його більш цікавим і доступним, крім того, формує та закріплює навички електронної комунікації та роботи в системі електронного документообігу для майбутніх фахівців аналізованого напрямку.

Інтенсифікація навчання – передача більшого обсягу навчальної інформації студентам за незмінної тривалості навчання без зниження вимог до якості знань. Для успішної інтенсифікації навчального процесу слід розробляти і впроваджувати науково обґрунтовані методи керівництва пізнавальним процесом, що мобілізують творчий потенціал особистості. Підвищення темпів навчання може бути досягнуто шляхом удосконалення змісту навчального матеріалу і методів навчання [2, с. 436].

Удосконалення змісту передбачає: раціональний відбір навчального матеріалу з чітким виділенням у ньому основної, базової частини і додаткової, другорядної інформації; відповідним чином виділена основна і додаткова література; перерозподіл у часі навчального матеріалу з тенденцією викладу нового навчального матеріалу на початку заняття, коли сприйняття учнів більш активне; концентрацію аудиторних занять на початковому етапі освоєння курсу з метою напрацювання основи знань, необхідної для плідної самостійної роботи; раціональне дозування

навчального матеріалу для багаторівневого опрацювання нової інформації з урахуванням того, що процес пізнання розвивається не за лінійним, а за принципом спіралі; забезпечення логічної наступності нової і вже засвоєної інформації, активне використання нового матеріалу для повторення і глибшого засвоєння пройденого; економне й оптимальне використання кожної хвилини навчального часу.

Удосконалення методів навчання у процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності забезпечується шляхом: широкого використання колективних форм пізнавальної діяльності (робота в парах і групах, рольові та ділові ігри тощо); вироблення у викладача відповідних навичок організації управління колективною навчальною діяльністю студентів; застосування різних форм та елементів проблемного навчання; удосконалення навичок педагогічного спілкування, які мобілізують творче мислення учнів; індивідуалізації навчання під час роботи в студентській групі та урахування особистісних характеристик під час розробки індивідуальних завдань і вибору форм спілкування; прагнення до результативності навчання і рівномірного просування всіх учнів у процесі пізнання незалежно від вихідного рівня їх знань та індивідуальних здібностей; використання новітніх наукових даних у галузі соціальної та педагогічної психології; застосування сучасних аудіовізуальних засобів, ТЗН, а також інформаційних засобів навчання [2, с. 436-437].

Виділяємо дев'ять етапів технології інтенсивного електронного навчання: лекційні, 1-й етап – підготовчий, 2-й етап – ключовий, на яких розглядаються методологічні, теоретичні та методичні аспекти вивчення даного модулю, «даються» знання, однак виконання дій студентом є малоімовірним, адже навички формуються на наступних чотирьох робочих етапах. 3-й етап – навчальні завдання даються студентам із повною системою опор; 4-й етап – аналогічні завдання, але зі стислою системою опор; 5-й етап – студенти рухаються у вивченні модулю без опор, але повільно; 6-й етап – оволодіння навичкою, студенти рухаються без опор, вільно.

Завершують технологію інтенсивного електронного навчання три етапи: 7-й етап – підсумкового узагальнення, на якому також визначається

один із чотирьох рівнів оволодіння кожним студентом відповідними навичками; 8-й етап – контролю; 9-й етап – корекції знань і умінь студентів із даного модулю.

Отже, інтенсифікацію навчання як передачу більшого обсягу навчальної інформації при незмінній тривалості навчання і без зниження вимог до якості знань майбутніх фахівців вважаємо одним із перспективних напрямів активізації навчальної діяльності. Процеси інтенсифікації базуються на взаємодії індивідуально-психологічних і колективно-психологічних факторів у навчальній діяльності. Відтак, традиційне навчання може й повинне бути доповнене новою технологією інтенсивного електронного навчання, що враховує компетентнісний профіль майбутнього фахівця, його основні види професійної діяльності.

Джерела та література

1. Малик Г.Д. Компетентнісний профіль документознавця // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. Вип. 41 / Харк. держ. акад. культури ; відп. ред. В. М. Шейко. – Х. :ХДАК, 2013. – С. 82-92.

2. Столяренко Л. Д. Психология и педагогика в вопросах и ответах: учеб. пособие / Л. Д. Столяренко, С. И. Самыгин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1999. – 576 с.

Тамара Шаравара
м. Полтава

ДОКУМЕНТАЛЬНА СПАДЩИНА ЗЕМСТВ УКРАЇНИ, ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Важливою передумовою зростання наукового рівня здобувачів вищої освіти має стати посилення уваги до питань опрацювання історичних документів. Гарною джерельною базою для молоді можуть слугувати потужні й змістовні документальні комплекси, напрацьовані земськими установами, які постали на Лівобережжі України за реформою 1864 р.

Протягом десятків років земські управи, як виконавчі органи, напрацювали пласт документалістики. Оскільки наразі здебільшого в Україні добре досліджена діяльність губернських земств, то й повітові також заслуговують на увагу до своєї діяльності. Як вказує О.А. Макієнко: «Провідне місце за чисельністю й видовим розмаїттям у структурі документальних матеріалів земств займали матеріали земського діловодства: нормативна (положення, правила, статuti, інструкції тощо), протокольна (журнали, протоколи, стенограми), звітно-довідна (звіти, доповіді, записки), бухгалтерська (кошториси, рахункові книги, вимогові відомості, касові ордери тощо), облікова (книги, журнали, реєстри вхідних і вихідних паперів) та ін.» [1, с. 19]. Фактично – це документація, яка утворилася в процесі діяльності управлінського апарату земських установ. Оскільки земствам була властива практика колегіального обговорення різних справ й ухвалення рішень, то протокольна документація вже у ХІХ ст. привертала належну увагу дослідників.

Уперше матеріали земських засідань дослідив Д. Мордовцев у праці «Десятилетие русского земства. 1864-1875» (1877). Спираючись на опубліковані записи протоколів земських засідань, автор створив колоритні образи різних перших земських діячів у часи становлення органів самоврядування, оцінив джерельний потенціал документації земських зборів [2]. Завдячуючи його праці, ми усвідомили, що вагома, і, на перший погляд, непомітна фінансова підтримка бібліотечної справи, лягла тягарем на діячів земських управ, які відіграли важливу роль у культурно-господарському облаштуванні українських регіонів наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття. Різноманітна діяльність органів земського самоврядування стала можливою завдяки розгалуженій земській інфраструктурі служби діловодства земських управ.

Із опублікованого Путівника по Державному архіву Київської області відомо, що тільки у фонді Київської повітової земської управи в Державному архіві Київської області міститься понад 15 тис. одиниць зберігання. [3, с. 41]. Свого часу І.Ф. Павловський, у праці «Описание архивов Полтавской губернии» [4] підкреслював: «описи земських архівів засвідчують, що найбільші серед них – архіви губернських управ – напередодні ліквідації

земського самоврядування вміщували до 50 тисяч справ, а документосховища повітових земств – до 10 тисяч справ [4, с. 29]. Із описів І. Павловського випливає, що управи вели низку протоколів власних засідань, присвячених бібліотечній справі, отже це дає змогу вважати, що перше усвідомлення важливості фінансування й розширення мережі бібліотек прийшло до земців із практики, власного досвіду і було пов'язане з наступними ключовими потребами:

- розвиток мережі початкових шкіл викликав потребу в забезпеченні їх підручниками (навчальною літературою);

- найм на роботу в земства фахівців (земських службовців – агрономів, ветеринарів, садівників, лікарів, вчителів та ін. категорій) вимагало обговорити «під протокол» забезпечення їх фаховою літературою з медицини, педагогіки, тобто «не для широкого кола читачів»;

- земства самі вдалися активно друкувати власні видання, а водночас – працювали над утриманням бібліотек при управах;

- інші соціальні потреби (відкриття читалень тощо) потребували фінансування.

Отже земські управи, як виконавиці рішень мали передусім знайти фінансування на ці потреби. А це, у свою чергу, потягло за собою низку засідань повітових земств, зафіксованих у їхніх документах. Служба діловодства при цьому або ж демонструвала високий рівень компетенції, або ж навпаки, досить часто не могла впоратися зі значним навантаженням.

О.А. Макієнко стверджує, що «обсяг архівної частини документальної спадщини земств на території України вимірювався не менше ніж 1 млн одиниць зберігання, а враховуючи при цьому масштаби земської видавничої діяльності, земства можна впевнено зараховувати до числа найактивніших творців документально-інформаційних ресурсів в українських регіонах наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.» [1, с. 18].

Важливим джерелом для поповнення як державних бібліотек, так і власне земських – стали матеріали земських періодичних видань, які в різні роки друкували земства в Україні. Важливо зазначити, що на сторінках цих часописів публікувалося багато статей з культурно-освітньої діяльності земств. Серед них особливої уваги заслуговують: газета «Земство»,

«Збірники Чернігівського і Херсонського земств», «Вісник Катеринославського та Таврійського земств», «Земський щорічник», «Народна освіта в Росії», «Журнал Міністерства народної освіти» [5].

Значні за розміром колекції друкованої продукції земств представлені у фондах Державної наукової архівної бібліотеки у м. Києві, а також довідкових бібліотек державних архівів Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Сумської, Харківської, Чернігівської областей. Найменш відомою дослідникам залишається інформація про обсяги та склад комплексів земських видань у фондах державних бібліотек України, а також бібліотек інших наукових, навчальних і культурно-просвітницьких закладів через відсутність серйозних бібліографічних досліджень у цьому напрямі. Приємний виняток становить бібліографічний показник періодичних видань Чернігівщини, включаючи періодичні й продовжувані видання земств, підготовлений спільними зусиллями місцевих бібліотекарів, архівістів і музейників [6, с. 120].

Отже, у процесі реалізації органами земського самоврядування управлінських функцій утворився величезний масив діловодної документації, у складі якої чільне місце займали журнали, протоколи, стенограми засідань земських установ, завдяки змісту яких ми маємо змогу вивчати рівень внеску земських управ у розвиток бібліотечної справи на теренах України. Для нас є важливим вивчення досвіду організації документаційного забезпечення в земствах, оскільки це сприятиме не лише розумінню функціонування управлінських механізмів у системі земського самоврядування, але й дасть нам змогу з'ясувати, як саме управи фінансували бібліотеки, як на це витрачалися, як це фіксували на папері, зрештою, – хто був за це відповідальним. Тож розуміння внутрішньої організації роботи земських управ проллє світло на їхню роль у розв'язанні складних питань фінансування й відкриття бібліотек у різних регіонах України у другій половині XIX – на початку XX ст.

Джерела та література

1. Макієнко О.А. Організація служби діловодства в земських управах на території України (друга половина XIX – початок XX ст.). URL:

<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/72037/2-Mak%D1%96%D0%B5nko.pdf?sequence>

2. Мордовцев Д.Л. Десятилетие русского земства. 1864-1875 / [Соч.] Д.Л. Мордовцева. – СПб.: в тип А.А. Краевского, 1877. [2], II, VI, 374 с.

3. Государственный архив Киевской области : Путеводитель. К., 1965. 411 с. URL: <http://forum.j-roots.info/viewtopic.php?t=5264>

4. Павловський І. Ф. Описання архивів Полтавської губернії / І. Ф. Павловський. Полтава, 1915. XVI+59 с.

5. Гуз Анатолій Михайлович. Культурно-освітня діяльність земських установ в Україні (1864-1914 рр.): Дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Київський ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 1997. – 205 с. URL: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/21500.html>

6. Макієнко О.А. Протокольна документація земських установ в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.): проблеми джерелознавчого дослідження, 2011.С. 116-124. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/historyarchive/37/20.pdf>

Вікторія Вощенко
Ірина Денисовець
м. Полтава

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДОКУМЕНТА В ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО ЯК ПРЕДМЕТ ДИСКУСІЇ В ДОКУМЕНТОЗНАВСТВІ

Документознавство як наука в умовах розвитку інформаційного суспільства ставить за мету розв'язання низки важливих наукових проблем, з-поміж яких спірним залишається питання щодо набуття документом права вважатися історичним джерелом. Для нашого дослідження важливими є такі поняття як «документ», «історичне джерело» та «історичний документ», визначення яких мають спільні точки перетину, що допоможуть нам обґрунтувати обрану позицію у науковій дискусії. Документ у цьому контексті ми розглядаємо як матеріальний об'єкт, що містить зафіксовану в ньому інформацію. Під історичним джерелом розуміємо носій історичної

інформації, що виник як продукт розвитку природи й культури та відображає той чи інший бік людської діяльності. Історичним документом, у свою чергу, є джерело, що оцінює та констатує історичний факт, описує подію, розкриває її суть, аналізує, спонукає замислитись над достовірністю інформації, формує ступінь довіри до джерела, ставить питання про авторство документа.

У сучасному документознавстві існують два варіанти розуміння проблеми щодо належності документа до історичного джерела. Зазвичай ці поняття намагаються співвіднести та віднайти спільні та відмінні риси. Проте у документознавчій науці все частіше визнають той факт, що будь-який документ можна розглядати як історичне джерело.

Відомий архівіст і джерелознавець Володимир Козлов вважає, що документ, як і будь-який матеріальний об'єкт та інтелектуальний продукт має періоди існування у просторово-часовій сфері його конкретного й реального буття, тобто є живим організмом, що існує за своїми особливими законами. Дослідник визначає шість основних стадій, які проходить кожний документ від своєї появи до перетворення в інтелектуальний продукт як феномен людського мислення, який, на думку В. Козлова, перетворюється на історичне джерело, перебуваючи на збереженні в архіві, тобто під час так званого «архівного життя» [1].

Проте більшість документознавців (С. Кулешов, Н. Кушнарєнко, Ю. Столярєв, Г. Швецова-Водка, Ю. Палєха) розглядають документ як артефакт, що є історико-культурним джерелом, не залежно від побутування в суспільному середовищі. Цінність кожного документа, його виняткове історичне, художнє та соціокультурне значення є провідною ознакою, яка дозволяє розглядати його як артефактний. Він є одночасно і джерелом інформації, і документом, який має особливу соціально-культурну цінність.

Метою нашої роботи є дослідження особливостей трансформації документа в історичне джерело, яка виявляється в апіорній його унікальності як соціокультурного об'єкта вже на етапі виникнення та побутування у суспільному середовищі. На нашу думку, будь-який документ від моменту своєї появи є історичним джерелом.

Як зазначає Г. Швецова-Водка, поняття «документ» може охопити все розмаїття історичних джерел, у яких інформація зафіксована на

матеріальному (субстанціальному) носієві. До них належать: природні об'єкти (ландшафт, представники тваринного й рослинного світу); об'єкти «другої природи», створені людиною (продукти її праці, предмети побуту, архітектурні пам'ятки й т. п.), які зазвичай називають речовинними (точніше – речовими) або археологічними джерелами; образотворчі й писемні джерела, кінофотодокументи й машиночитані документи. Загальною рисою всіх перелічених джерел є фіксованість інформації на матеріальному носієві [2].

До недокументальних історичних джерел потрібно віднести також «усні джерела», тобто передавання історичних відомостей через усну розповідь, билини, пісні, прислів'я або «усну словесність». Деякі вчені підкреслюють фольклорний характер усних джерел (передавання інформації в художньо-образній формі, колективність створення, виконання та поширення), а тому називають цю групу джерел не «усними», а «фольклорними». Такій заміні назви сприяє також той факт, що до історика-дослідника усні розповіді, або фольклор, доходять, як правило, у формі запису – писемного документа або звукозапису. Проте попередня усна форма передавання інформації значно впливає як на зміст, так і на форму цих джерел. Крім того, після винайдення засобів звукозапису усні розповіді учасників або свідків тих чи інших історичних подій взагалі склали особливу категорію – так звану «усну історію» у формі звукозаписів. Усе це свідчить, що «усні джерела» дійсно складають особливу категорію недокументальних історичних джерел, хоч у кінцевому підсумку вони можуть бути зафіксовані документально. Поділ усіх історичних джерел на «документальні» й «недокументальні» відповідно до значення поняття «документ», може бути корисним для узагальнення та виокремлення характерних рис, притаманних усім документальним історичним джерелам, на відміну від недокументальних. Потрібно при цьому мати на увазі, що поняття «документальні джерела» в такому розумінні не містить у собі жодної якісної характеристики джерел з погляду їх автентичності або достовірності переданої інформації. Щодо джерел, які вважають недокументальними, можна зауважити, що до нас вони дійшли зафіксованими на матеріальному

носієві, а тому всі перелічені групи відомостей можна назвати «документальними», оскільки вони відповідають поняттю «документ» [2].

Сучасні документознавці зазначають, що існує ще один важливий аспект співвідношення понять «документ» та «історичне джерело». Висловлюється твердження, що історичним джерелом можна вважати лише такий документ, який уже використовується в історичному дослідженні з метою видобування історичних фактів та знаходиться на зберіганні у відповідній установі – архіві або ж бібліотеці. До моменту включення документа в процес історичного дослідження він, буцімто, може розглядатися не як історичне джерело, а лише як «доджерело». Такий підхід, на думку Г. Швецової-Водки, пов'язаний із визначенням функції архівних документів, які, нібито, в процесі зберігання ще не є історичними джерелами, й тільки після їх використання істориком набувають цього статусу. Цей підхід є корисним, мабуть, для активізації процесів підготовки архівних документів до використання, якщо архівні працівники хочуть і прагнуть бачити в цих документах історичне джерело. Але загалом при співвіднесенні понять «документ» та «історичне джерело» цей підхід, у першу чергу, має розглядатися лише як один із фактів історіографії такого питання. Адже як поняття «історичне джерело», так і «документ» загалом є поняттями відносними, оскільки обидва розглядаються як джерела інформації, а інформаційний процес можна вважати таким, що відбувся, лише за наявності одержувача інформації, або її споживача. Лише умовно можна сказати, що в документі, як і в будь-якому історичному джерелі, «зберігається» інформація, оскільки вона стає інформацією лише за умови її відтворення та споживання для реалізації конкретної мети [2].

Відповідно до такого тлумачення, не тільки власне документи, а й усі інші історичні джерела не є справжніми історичними джерелами до моменту їх використання. З цього випливає думка про історичні джерела як такі, що використовувалися в історичних дослідженнях, а всі інші можливі джерела історичної інформації потрібно називати «доджерелами». На думку дослідників, це додасть зайвої плутанини при визначенні історичних джерел і «до джерел», а також у спробах здійснити їх класифікацію. Розглянувши питання співвідношення понять «документ» та «історичне джерело», можна

відзначити їх значну спорідненість а, разом із тим, неоднозначність як поняття «історичне джерело», так і поняття «документ», що використовуються в документознавстві та історичному джерелознавстві. Значення поняття «документ», якими оперує сучасна документознавча наука не мають широкого застосування в джерелознавстві, проте можуть бути використані для більш чіткої диференціації історичних джерел. Значення документа як матеріального об'єкта, що містить зафіксовану інформацію для її існування та передавання у просторі й часі набуває все більшого поширення на сучасному етапі як офіційно затверджене міжнародним і державним стандартами, проте, між тим, воно не є споконвічно притаманним історичному джерелознавству, а тому зустрічає певний опір з боку традиційно мислячих істориків-джерелознавців [2].

Отже, як висновок зазначимо, що кожний документ є артефактом, а тому з моменту своєї появи може вважатися історичним джерелом, оскільки фіксує соціально значущу інформацію й покликаний зберігати її у просторі та часі. Якщо інформація, що міститься у документі, була використана для історичного дослідження, то цей документ стає історичним. Можна вважати, що історичне джерело є документом, у свою чергу, документ вважається історичним джерелом, а статус історичного документу набуває після його опрацювання істориком у контексті дослідження історії.

Джерела та література

1. Козлов В. П. Жизнь документа / В.П. Козлов – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rodnaya-istoriya.ru/index.php/vspomogatelnie-i-specialnie-istoricheskie-nauki/istochnikovvedenie/jizn-dokumenta.html>. – Назва з екрана.

2. Швецова-Водка Г. М. Співвідношення понять «документ» та «історичне джерело» / Г. М. Швецова-Водка // Архіви України. – 2001. – № 4-5(247). – С. 33-56. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2001_4-5\(247\)__3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2001_4-5(247)__3). – Назва з екрана.

СУЧАСНИЙ СТАН ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сьогодні актуальним питанням в освітньому просторі України є дослідження вдосконалення системи підготовки майбутнього фахівця документно-інформаційної сфери, здатного до професійного становлення та подальшого кар'єрного зростання, творчості та саморозвитку.

Провідною ідеєю організації навчального процесу майбутнього документознавця повинно стати поєднання глибоких освітньо-професійних знань, умінь, навичок у галузі документальних комунікацій і досконалого володіння сучасними інформаційно-комунікативними технологіями для задоволення потреб інформаційного суспільства.

Під час освітнього процесу головна увага має зосередитися на інтелектуалізацію інформаційної культури спеціаліста, документного забезпечення управління в різних сферах суспільної життєдіяльності, вдосконалення рівня володіння іноземними мовами і використання нових інформаційних технологій.

Головний зміст розвитку освітньої діяльності спеціаліста-документознавця має ґрунтуватися на зразках європейської освіти, адаптований до потреб і перспектив сучасного інформаційного суспільства. З цією метою також потребує вдосконалення навчальна документація, яка має відповідати потребам підготовки документознавців в умовах розвитку нових інформаційно-комунікативних технологій.

З метою покращення якості документознавчої освіти необхідним є впровадження інноваційних методів навчання, зокрема створення варіативної лабораторії для вирішення завдань з обробки та аналізу інформації, залучення студентів до реалізації професійних практичних завдань. Також доцільним є удосконалення форм проведення практичних занять, тобто проведення ділових ігор, тренінгів, круглих столів, написання рефератів та творчих есе.

Важливим кроком у підготовці фахівців документознавчої сфери може стати урізноманітнення та підвищення ефективності практики студентів на підприємствах різних форм власності та видів діяльності.

Сучасний стан теорії та практики розвитку документознавчої освіти характеризується необхідністю системного теоретичного осмислення практичного досвіду підготовки документознавців та нагальною потребою у дослідженнях документознавчої освіти в різних контекстах [1].

Основною метою документознавчої освіти, поки що, залишається розв'язання комплексу проблем, пов'язаних із системою підготовки фахівців документно-інформаційної сфери в Україні на всіх її рівнях, професіоналізацією спеціалістів з документознавства та інформаційної діяльності, практичною реалізацією набутих знань у сфері інформаційного забезпечення та документних комунікацій [2].

Перспективи розвитку професіонала у сфері документознавчої освіти сьогодні визначаються оптимальним поєднанням комплексу фахових знань, умінь, навичок та високої професійної мобільності. Вирішальне значення тут мусять мати управлінська культура, ініціатива та творчість майбутніх спеціалістів.

Безумовно, підготовка спеціалістів в інформаційній галузі потребує подальшого розвитку, модернізації, враховуючи розвиток новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в освіті та нових методів і форм організації навчання.

Джерела та література

1. Власова Г. В. Проблеми і перспективи підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності / Г. В. Власова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 1. – С. 13-15.

2. Матвієнко О. В. Документознавча освіта: проблеми та перспективи розвитку практики та наукових досліджень / О. В. Матвієнко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 4. – С. 17–22.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЛОВОДСТВА В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ

В умовах реформування державної політики в Україні важлива роль відводиться обласним органам державної влади, які покликані здійснювати структурні зрушення у всіх сферах суспільного життя, що реформуються. І від того на скільки раціонально буде налагоджено процес діловодства в органах державної влади, буде залежати кінцева реалізація того чи іншого управлінського рішення. Оптимізація сучасних діловодних процесів в органах державної влади Черкаської області можлива лише за умов наукового підходу.

Аналіз документознавчих досліджень показав, що проблема організації діловодства в органах державної влади Черкаської області з моменту її утворення і до сьогодні практично не знайшла відображення в науковому доробку вітчизняних вчених. Фрагментарно дана проблема була представлена через призму архівної справи.

Декілька загальних праць з історії архівної справи в Україні, що побачили світ за радянської доби, частково презентували організацію діловодства в органах державної влади, серед яких праця О. Мітюкова «Радянське архівне будівництво на Україні 1917 – 1973» [1], у якій автор подавав відомості про відновлення діяльності архівів у повоєнний період на території Черкащини, про заходи щодо впорядкування зберігання архівних документів, проведені державними архівами Черкаської області в 1956 – 1960-х рр., про організацію черкаськими архівістами архівної освіти. Ця інформація є епізодичною і не дає змоги відтворити цілісну картину процесу діловодства. Коротко, без акценту на регіональних особливостях, історія української архівістики та документознавства висвітлювалася в окремих розділах підручника «Архівознавство» та «Нарисів історії архівної справи в Україні».

Окремі аспекти досліджуваного питання фрагментарно розглядалися у деяких працях, присвячених історії та практиці діловодства, загальним проблемам документознавства тощо. Це, зокрема, праці вітчизняних учених минулого століття: В. Галакова, А. Фельзера [2], у яких висвітлювались нагальні проблеми складання і оформлення службових документів установ обласного та районного рівнів; О. Гомонова [3], де, з метою усунення недоліків в оформленні службових документів органів влади та інших організацій і підприємств обласного підпорядкування, подавалися зразки і правила оформлення службових документів;

О. Тканка, С. Найдена [4], у яких опосередковано розглядаються питання організації процесів діловодства на Черкащині у різні періоди історії; Г. Ленівцевої [5, с. 45-47], яка піднімала питання автоматизації діловодних процесів, наголошуючи на необхідності раціоналізації процесів управління документними потоками в області; Г. Романія [6, с. 8-13], де автор зазначав, що для поліпшення стану діловодства, зокрема, з метою запровадження у практику роботи основних положень Єдиної державної системи діловодства в області організовувались семінари та запроваджувалась курсова підготовка працівників діловодства при архівному відділі обласного виконкому, Черкаським обласним виконкомом було прийнято ряд рішень, зокрема, щодо ухвалення державних стандартів на організаційно-розпорядливу документацію (рішення Черкаського обласного виконкому № 73 від 07.02.75 р. «Про впровадження державних стандартів на ОРД» та № 575 від 31.10.75 р. «Про затвердження інструкції з діловодства»); Н. Фесенко [7, с. 39-42], у яких питання діловодства розглядалися в контексті покращення наукової організації праці в архівах; Ю. Пришви [8], де безпосередньо розглядалися питання організації процесів діловодства на всіх його етапах у виконкомках, з урахуванням тогочасних вимог.

Незаперечний інтерес в контексті наукової розробки теоретико-методологічних проблем організації діловодства в обласних органах влади мають праці радянських та російських вчених В. Бартышева, Л. Морозової, Л. Смірної, Р. Розенблюма, Л. Вялової, Л. Гречиної, В. Краснової, Є. Пршедромирської, Т. Кузнецової, В. Новосьолова, А. Сокової, Я. Лівшиця, В. Цикуліна та інших, де піднімаються питання автоматизації діловодних

процесів шляхом застосування нових технологій та раціоналізації управлінського діловодства, впровадження уніфікованої системи організаційно-розпорядчої документації для удосконалення процесів діловодства тощо.

Не буде перебільшенням твердження, що в радянський період було зроблено вагомий внесок у розвиток діловодства, навіть в умовах його перебування в контексті всесоюзної діловодної системи та відсутності національних рис.

Однак далеко не всі дослідники одностайні в позитивній оцінці напрацювань радянської доби, зауважуючи, що висока оцінка є справедливою лише частково. До таких належать О. Загорецька, С. Кулешов, Ю. Палеа, В.Савицький та інші. Більшість з них серед досягнень радянського періоду визначають напрацювання в галузі управління, наукової організації праці, документознавства, у створенні системи стандартів з документації, загальносоюзних класифікаторів, уніфікованих систем документації тощо. Тоді як відмову від використання досягнень світової науки і практики у сфері діловодства, зволікання у впровадженні в практику інформаційних технологій визначають основним недоліком радянської системи діловодства.

Демократизація суспільства, відхід від командно-адміністративної форми управління, що стали можливими в результаті проголошення державної незалежності України, сприяв появі нових праць з питань дослідження діловодства, які базувалися на даних, отриманих з раніше заборонених джерел, передусім архівних матеріалів та закордонних публікацій. Саме з їх появою розпочинається новий досліджень, проте питання організації діловодства в обласних виконавчих комітетах знову простежується лише побіжно.

Частково питання роботи архівних установ з документами органів державної влади розглянуто у працях Г. Боряка, Л. Андрієвської, С. Зворського, К. Климової, І. Матяш.

Проблемі організації діловодства в органах державної влади та місцевого самоврядування присвячені роботи вітчизняних вчених та практиків В. Бездрабко, О. Виноградової, О. Загорецької, Т. Іванової,

Л. Піддубної, С. Кулешова, Г. Папакіна, Ю. Палехи, І. Петрової, Т. Пішеніної та інших, у яких висвітлюються питання управлінського та кадрового діловодства, питання сучасного документування та державного забезпечення управління з кадрових питань, показують їх роль та значення в організації управлінської праці, дають наукову класифікацію документів як носіїв інформації, а також характеризують систему організаційно-розпорядчих документів тощо.

Загальні питання сучасного діловодства, у тому числі і в органах державної влади обласного рівня, знаходять своє відображення на сторінках праць Г. Беспяньської, С. Блощинської, С. Глушика, О. Дияк, В. Жуковської, В. Козоріза, Н. Кушнарєнко, С. Сельченкової, С. Шевчук.

З питань практичної організації роботи з документами та впровадження електронного документообігу в систему діяльності служби діловодства органів державної влади важливе значення для дослідження мають праці Г. Асєєва, А. Гладуна, Ю. Журавльова, А. Головач, А. Діденка, О. Матвієнко, К. Селіверстової, В. Ступницького, Н. Ступницької, Л. Шпортько, О. Шпортька та інших, які дають підстави стверджувати, що дедалі більшої актуальності в працях вітчизняних вчених набуває проблематика переведення діловодства в електронний формат з використанням електронного цифрового підпису.

Серед сучасних дослідників слід відзначити праці Т. Клименко, у яких автор піднімає питання організації архівної справи на Черкащині, створення мережі архівних установ, основні напрями їх діяльності в ХХ ст., особливості комплектування, що фрагментарно торкається й питань діловодства [9].

Питанням історії архівної справи на Черкащині присвячена публікація С. Кононенко [10, с. 44-46], у якій вперше в українській історіографії здійснила спробу встановити основні етапи розвитку архівної справи на Черкащині, окреслити мережу архівних установ, їх кадровий склад. Через призму архівної справи автор розглядає окремі нормативні документи з діловодства, які розроблялись окружними виконками, зокрема, роз'яснення щодо впорядкування документів, передавання їх до архіву, постанову «Про охорону архівних матеріалів» тощо.

Цікавою, у контексті піднятої нами проблеми, є праці В. Савицького [11], у яких, на основі аналізу вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, національних та міжнародних стандартів, практики державного управління, розкриваються теоретико-методологічні та організаційно-правові засади документаційного забезпечення діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування України, а також досліджено рівень документаційного забезпечення у системі функцій державного управління, конкретні шляхи вдосконалення його нормативно-правового регулювання та організації державного управління у цій сфері, запропонована низка заходів з упорядкування практичної реалізації документаційного забезпечення управлінської діяльності.

Значний інтерес для дослідження питання організації діловодства в органах державної влади Черкаської області має праця І. Отамась [12, с. 34-45], у якій автор провела глибокий аналіз матеріалів з історії організації діловодства в цьому регіоні, актуалізувала значну джерельну базу, у тому числі й архівні джерела, дослідження історії радянського сегменту розвитку діловодства у Черкаській області, здійснила періодизацію розвитку діловодства в регіоні у період з 1920 по 1970 рр., звернула увагу на питання удосконалення діловодства в області, зокрема, на процеси українізації діловодства, стан поточного діловодства та його зв'язок з архівною справою, проблему підвищення кваліфікації працівників архівних установ, оскільки більшість узагальнюючих документів та праць досліджуваного автором періоду створювалася головним чином спеціалістами у діловодстві, які працювали в архівах.

Отже, проведений нами аналіз наукових праць та публікацій у сфері діловодства показав, що, попри всебічну увагу дослідників різних галузей знань, питання організації діловодства в органах державної влади Черкаської області все ж залишається поза їхньою увагою.

Поруч з тим, не дивлячись на фрагментарний характер історіографії досліджуваного питання, недоречно було б стверджувати, що питання організації діловодства в органах державної влади Черкаської області зовсім не була предметом наукового дослідження. Певні аспекти, що є складовими

даного питання все ж знаходили місце на сторінках наукової періодики та в поодиноких дослідженнях, хоча й носили побіжний характер. Окремі наукові дані, що так чи інакше торкаються нашої теми, розпорошені по літературі, присвяченій історії діловодства в Україні, державного будівництва, розбудові інформаційного суспільства тощо. Така ситуація продиктована, передусім, міждисциплінарним характером піднятого питання, оскільки саме поняття органів державної влади охоплює різні сфери та сторони життєдіяльності суспільства і вивчається різними галузями науки. На її багатоаспектність яскраво вказують різні підходи вітчизняних науковців, які розглядають елементи державного управління у сфері діловодства через призму інших суспільно-політичних, культурологічних та інших явищ, тому на увагу заслуговують праці як учених-документознавців, так й інших галузей знань. Відтак, комплексне вивчення механізмів організації діловодства в органах державної влади Черкаської області та їх впровадження в життя у сфері діловодства є актуальним і потребує додаткового наукового висвітлення у вигляді цілісного наукового дослідження.

Джерела та література

1. Мітюков О. Г. Радянське архівне будівництво на Україні: (1917-1973) / Олександр Георгійович Мітюков. – Київ: Наукова думка, 1975 . – 271 с.
2. Галаков В. Усунути хиби в оформленні документів у поточному діловодстві / В. Галаков, А. Фельзер // Архіви України. – 1966. – №5.– С. 12–17.
3. Гомонов О. М. Основні положення Єдиної державної системи діловодства / О. М. Гомонов // Архіви України. – 1974. – № 2. – С. 66–67.
4. Тканко О. Черкаси: Короткий Нарис / Олександр Тканко, Семен Найден. – Черкаси, 1958. – 142 с.
5. Ленівцева Г. Підвищення кваліфікації працівників діловодного апарату і відомчих архіві установ і організацій м. Черкас / Галина Ленівцева // Архіви України. – 1988. – № 1. – С. 45–47.

6. Романій Г.П. Організаторська робота архівного відділу Черкаського облвиконкому у десятій п'ятирічці // Архіви України. – 1981. – № 4. – С. 8–13.

7. Фесенко Н. А. Наукова організація праці в Державному архіві Черкаської області // Архіви України. – 1981. – № 5 (169). – С. 39–42.

8. Пришва Ю. В. Організація роботи з документами у виконкомах селищних, міських Рад народних депутатів / Ю. В. Пришва – Київ: Реклама, 1984. – 48 с.

9. Клименко Т. Міські і районні державні архіви Черкащини в системі державної архівної служби України / Тетяна Клименко // Студії з архівної справи та документознавства. – 2004. – Т. 12. – С. 20–23.

10. Кононенко С. Історія архівної справи Черкащини: основні етапи / Світлана Кононенко // Студії з архівної справи та документознавства. – 1998. – Т. 3. – С. 44–46.

11. Савицький В. Т. Документаційне забезпечення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування України: дис. канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Савицький Віктор Тадеушович. – Львів, 2006. – 300 с.

12. Отамась І. Г. Історія організації діловодства Черкаської області У 1920-1970-х рр.: джерела та історіографія / Інна Григорівна Отамась // Архіви України. – №6. – 2014. – С. 34–45.

Сергій Мамоян

Науковий керівник – д.і.н., доцент Шаравара Т.О.

м. Полтава

ДЖЕРЕЛОЗНАВЧА БАЗА ФІНАНСОВИХ РЕФОРМ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Фінансові реформи другої половини ХІХ – початку ХХ ст. увібрали в себе реформу банківської системи, яка полягала у заснуванні Держбанку, Селянського, Дворянського банків та реформуванні кредитної системи; грошову реформу 1862-62 рр. (розпочату М.Х. Рейтерном й не доведена до

кінця) та 1895-1899 рр. (впроваджену С.Ю. Вітте), яка стосувалася запровадження золотого монометалізму, законодавства про обіг срібла та нового монетного статуту; податкові й акцизні реформи тощо. Тож усі складники фінансових реформ були ретельно обговорені та вивчені фахівцями, які протягом дорадянського, радянського і сучасного періодів заклали потужні підвалини історіографії питання, а водночас – створили значну джерелознавчу базу й підґрунтя для подальшого вивчення. Жодна з реформ фінансової системи Російської імперії не викликала стільки резонансу і найсуперечливіших оцінок як грошова, адже наявність коштів хвилювала усіх, а платоспроможність крупних кіл буржуазії – найбільше.

Бібліографія з фінансових реформ в Російській імперії, проведених у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. є досить презентабельною, що дає змогу усебічно дослідити окреслену тему.

Вагому джерелознавчу цінність становить праця Б. Бранда «Как урегулировать ценность валюты» [1], присвячена огляду іноземних видань, а також бібліографічні збірки економічної літератури з питань грошового обігу, дібрані О. Гурьевим [2]. Значну вагу для історика має бібліографічний покажчик книг і статей з оподаткування укладача А. Субботіна [3]. Крім збірників, упорядкованих фізичними особами неабияке значення має «Статистический временник Российской империи» [4], що друкувався Центральним статистичним комітетом (із 1866 по 1890 рр.), а з 1888 по 1903 рр. виходив друком «Временник Центрального статистического комитета» [5], а одночасно з ним із 1888 р. по 1918 р. «Статистика Российской империи» [6]. Усі ці видання не були періодичними хоч і виходили регулярно та окремими серіями. Попри те, що у змісті цих видань була відсутня класифікація матеріалу, загальна інформація була різнобічною, адже кожен окремий випуск мав авторський характер. Показовими є випуски з фінансової статистики, присвячений державним прибуткам (№ 7 за 1872); показники по державних фінансах за 1862-1884 роки (№ 15 за 1886) та ін.

Окрему групу джерел становили періодичні видання Міністерства фінансів, зокрема: «Журнал Департамента мануфактур и внутренней торговли», «Новый экономист», «Вестник финансов и промышленности» и

«Торговопромышленная газета» [7], в яких друкували статистику по промисловості, торгівлі, державному господарству.

Особливої уваги потребує статистичний збірник «Россия в конце XIX в.» [8], підготований за вказівкою Миколи II до Паризької Всесвітньої виставки 1900 р., адже метою укладачів збірника було показати всі здобутки імперії, що наклало певний ідеологічний відбиток на це видання. Проте, статистичний складник і змістовність викладеної інформації позитивно вражає, адже містив історичну довідку і кожен параграф був написаний фахівцем. Зокрема, параграф «Монетная система и денежное обращение» писав І. П. Шипов – директор загальної канцелярії Мінфіну, а розділи «Банковые учреждения» та «Сберегательные кассы» – О. К. Голубевим, який тривалий час працював у Держбанку імперії.

Іншим змістовним джерелом Мінфіну Російської імперії є «Ежегодник Министерства финансов» [9], що виходив друком протягом 1869–1916 рр. Він містив систематизовану інформацію за трьома видами діяльності міністерства: фінансовою, кредитною й торговельно-промисловою. Зокрема, для розуміння сутності банківської реформи вагоме значення має розділ «Кредит», в якому висвітлено діяльність Держбанку, ощадних кас, страхових операцій, роботу кас земського кредиту тощо. Водночас, робота приватних кредитних установ (акціонерних кредитних, ломбардів тощо) також знайшла повноцінне висвітлення у цій праці. Діяльність дворянського земельного банку добре висвітлена в розділі «Ипотечные банки», що сприяє повноцінному аналізу питання. Стосовно ж діяльності Селянського поземельного банку, то це джерело є єдиним інформативним документальним джерелом з якого можна одержати точну статистику.

Окрему групу жерел становить звітність Держбанку (з 1861 р.), яку регулярно публікували у відомчих друкованих джерелах, серед найвідоміших є: «Коммерческая и земледельческая газета», «Сенатские ведомости» (газета), «Финансовые известия», «Журнал Министерства внутренних дел» та багато інших. Прикладом неофіційного видання середини XIX ст. є паця В. Ліврона «Статистическое обозрение Российской империи» [10] з розділами: територія, державний устрій, карна статистика, фінанси (держбюджет, держборг, прибутки, видатки).

Отже, у підсумку зазначимо, що видрукувані протягом другої половини XIX – на початку XX ст. збірники документів, статистичні видання тощо, дають змогу порівняти оцінки фінансових реформ, зроблені фахівцями в різні історичні часи з об'єктивною дійсністю. Оскільки вищезгадані реформи дістали значної критики з боку очевидців подій, то лише завдяки методу порівняльного аналізу, порівнюючи цифри і факти у вищезазначених джерелах, історик має змогу переконатися в правдивості критичних зауважень чи, навпаки, не брати такі публікації до уваги.

Джерела та література

1. Бранд, Б. Как урегулировать ценность валюты. Обзор иностранных экономических изданий. Библиография // Русское экономическое обозрение. 1902. № 2. С. 214–218.
2. Гурьев А. Материалы для библиографии русской экономической литературы по денежному обращению. СПб, 1896. 20 с.
3. Субботин А. Обзор литературы по вопросу о прямом обложении и пошлинах: Библиографический указатель русских книг и статей. СПб., 1879. 122 с.
4. Статистический временник Российской империи: URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/47947-statisticheskij-vremennik-rossiyskoy-imperii-spb-1866-1890>
5. Временник Центрального статистического комитета: URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/23190-rossiya-tsentralnyy-statisticheskij-komitet-vremennik-tsentralnogo-statisticheskogo-komiteta-ministerstva-vnutrennih-del-spb-1888-1903>
6. Статистика Российской империи: URL: <https://vg-saveliev.livejournal.com/252795.html>
7. Обзор периодический изданий Министерства финансов Российской империи: URL: http://nlr.ru/lawcenter/ec_period/riperiod.html
8. Россия в конце XIX века / МФ; Под общ. ред. В. И. Ковалевского. СПб., 1900. 950 с.
9. Ежегодник Министерства финансов: URL: <http://library.univer.kharkov.ua/OpacUnicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:212004/Source:default>

10. Ливрон де- В. Статистическое обозрение Российской империи. СПб., 1874. V2I + 370 + 48 с.

Наталія Шевченко
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Мізіна О.І.
м. Полтава

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ НА ПАТ «ЕЛЕКТРОМОТОР»

18 квітня 2002 року була започаткована довгострокова програма під умовною назвою «Електронна Україна», в межах якої передбачені заходи, що сприяють створенню ефективного механізму впровадження електронного документообігу та забезпеченню інформаційної безпеки. Саме тому питання розвитку електронного простору України набуває сьогодні особливої актуальності. Аналіз цієї проблеми започатковано у працях таких науковців, як Д. Дубов, С. Дубова, А. Гречко, Л. Костенко, С. Кулешов, .В. Ларин, Г. Асєєв, Л. Філіпова, Н. Зінов'єва, Н. Кушнарєнко, Д. Станівчук та ін. [1].

Електронний документообіг – це сучасний спосіб керування документообігом, високотехнологічний і прогресивний підхід до суттєвого підвищення ефективності роботи кожного українського підприємства. На сьогодні майже всі організації, як державні, так і приватні, впроваджують електронний документообіг, оскільки він не тільки спрощує роботу, а й позбавляє необхідності витрачати час на подання паперової звітності до контролюючих органів. Це впровадження забезпечується сукупністю програмних засобів, які створені для оптимізації роботи [2].

Оскільки система електронного документообігу на підприємстві стосується всіх основних сторін діяльності, то при оптимізації документообігу виникає низка проблем з якими стикається кожен підприємець. Як зазначає Н. Захарченко, під час впровадження та налагодження нової системи електронного документообігу перед керівництвом підприємства виникають такі проблеми:

1. Масштабність програми впровадження документообігу. Усі підрозділи підприємства повинні розпочати використовувати електронний документообіг одночасно, інакше, це може спричинити збої в роботі підприємства.

2. Консерватизм персоналу. Це пов'язано з небажанням підлеглих навчатися чи перенавчатися, змінювати свої старі звички та навички, якими вони користувалися багато років. Працівники повинні бути психологічно готовими до впровадження нового.

3. Фактор керівництва. Керівник повинен бути готовий до впровадження нових методів ведення звітності, бо результат він зможе побачити лише через певний час. Робота кожного працівника стає прозорою, оскільки кожен документ, що складається на підприємстві, керівник має змогу побачити ще в процесі створення, але сам керівник звик спілкуватися більше із живими людьми, аніж спостерігати за їх роботою через комп'ютери.

4. Високі вимоги до збереження баз даних. Необхідно зберігати документи не тільки в електронному, а й у паперовому вигляді, оскільки чергова хакерська атака може знищити великий обсяг документів підприємства.

5. Забезпечення юридичної сили електронних документів. Електронні документи, що мають правові наслідки, можуть супроводжуватися паперовими копіями з підписом керівника та мокрою печаткою. Роздруковувати необхідно лише кінцеві документи.

6. Налагодження документообігу з контролюючими органами, між підприємством і партнерами, між підприємством та дочірніми підприємствами.

7. Створення системи електронної охорони інформації [3, с. 528].

Підприємство ПАТ «Електромотор» змогло подолати всі ці перешкоди та повністю перейти на електронний документообіг. Нова система роботи з документами розкриває ряд можливостей удосконалення довготривалого збереження документів, управління електронним архівом, враховуючи процедуру списання та ліквідацію документів. На підприємстві встановлено власну мережеву сітку, за допомогою якої відбувається передача інформації

між підрозділами, активно використовуються програмні засоби: «1С», «Дело», «PayDox», «ЄВФРАТ».

Електронний документообіг виконує такі функції: створення документів, обробка, передача, збереження, розповсюдження інформації (тобто дає змогу використовувати одну і ту саму інформацію всім підрозділам), що циркулює в організації на основі використання комп'ютерних мереж. Під керуванням електронним документообігом прийнято розуміти організацію руху документів між підрозділами організації, групами користувачів чи окремих користувачів. При цьому, мова йде не про їхнє фізичне переміщення, а передачу прав на використання даних і повідомлення імені користувача, а також контролю за їх виконанням [4, с. 17].

Організація електронного документообігу та її функціонування передбачає: проведення реєстрації документа (проводиться лише один раз); можливість виконувати різні операції одночасно, щоб скоротити час на виконання роботи працівниками; можливість миттєво передавати документ до керівництва і не роздруковувати його, що економить кошти підприємства; використання єдиної документної бази інформації для централізованого зберігання документів і виключення можливості дублювання документів; практично та доступно організовану систему пошуку документів; контроль руху документа в процесі документообігу у системі звітності.

У 2003 році в Україні було прийнято закон «Про електронні документи та електронний документообіг» [5]. Дія цього закону поширюється на відносини, що виникають у процесі створення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, оброблення, використання та знищення електронних документів. Відповідно до цього закону, електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включно з обов'язковими реквізитами документа. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Для ідентифікації автора електронного документа може використовуватися електронний цифровий підпис (ЕЦП). Накладанням електронного підпису завершується процес створення електронного документу.

Відносини, пов'язані з використання електронних цифрових підписів, регулюються Законом України «Про електронний цифровий підпис»[6], який також було прийнято у 2003 році. Відповідно до цього Закону, якщо автором створюються ідентичні за документальною інформацією та реквізитами електронний документ і документ на папері, кожен з документів є оригіналом та має однакову юридичну силу. Допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися лише на підставі того, що він має електронну форму. Отже, в Україні створено надійну базу для використання електронного документообігу.

Порядок ведення електронного документообігу на підприємстві ПАТ «Електромотор» передбачено внутрішніми положеннями, розробленими на основі Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг». Ним користуються при складанні внутрішніх документів та документів, що готуються для контролюючих інстанцій.

До внутрішніх документів, як правило, належать накази, розпорядження, договори, пояснювальні та службові записки, акти, повідомлення і т.д. Перелік документів, їх створення, порядок обробки, розгляду, узгодження і зберігання, а також перелік посад, які беруть участь в електронному документообігу, встановлюються даним положенням. Крім цього, можуть бути розроблені різні інструкції по роботі з внутрішніми документами, в яких покроково описуються дії працівників, що здійснюють такий документообіг, терміни розгляду тощо [6].

З 17 травня 2017 року набув чинності указ Петра Порошенка про блокування російських ресурсів. До списку заборонених продуктів потрапила й система «1С» та її дочірні підприємства в Україні. Через це усі підприємства змушені перейти на інше програмне забезпечення. Як альтернативу «1С» з метою оптимізації структури електронного документообігу на ПАТ «Електромотор» ми пропонуємо використовувати українську програму «М.Е.Дос», яка допомагає в роботі з документами різних типів та використовується для складання звітів, податкових накладних, актів, рахунків тощо.

Отже, впровадження системи електронного документообігу є ключовим етапом у розвитку будь-якого підприємства чи установи.

Запровадження та використання українського програмного забезпечення та заміна російських продуктів, якими раніше користувалися вітчизняні виробництва, – одне з актуальних питань для електронного простору України. Саме тому, ми пропонуємо використовувати «М.Е.Дос» як якісний та практичний аналог «1С» та інших російських програм.

Джерела та література

1. Безверхий К.В. Організація та методика електронного документообігу на підприємстві: стан та перспективи розвитку. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2013. Вип. 1(2). С. 16–25. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2013_1\(2\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2013_1(2)_5).

2. Корбутяк В.І. Електронний документообіг та ефективність роботи органів державної влади. ауковий вісник Академії муніципального управління. 2013. Вип. 1. С. 69–76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_upravl_2013_1_11.

3. Захарченко Н.В., Маслій Н.Д., Мамуненко М.С. Вплив електронного документообігу на ефективність діяльності підприємства. Молодий вчений. 2017. № 5 (45). С. 582–587.

4. Козлова Н.С., Білоусько Т.М. Система управління електронним документообігом на підприємстві. Збірник наукових статей магістрів факультету фінансів і обліку ПУЕТ за результатами наукових досліджень 2014–2015 навчального року. – Полтава: ПУЕТ, 2015. С. 16–22.

5. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003р. №851–IV. Закони України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=851-15> – С.123-158

6. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003р. №852- IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ
ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
І ТЕХНОЛОГІЯ ЇХ ІНСТАЛЮВАННЯ**

Чільне місце у формуванні професійної компетентності майбутніх документознавців відводимо педагогічним умовам, що виступають невід'ємним складником освітнього середовища, забезпечують гармонійний процес особистісного й професійного розвитку фахівця-документознавця.

Створені/нестворені педагогічні умови дають змогу чи позбавляють можливості досягти педагогічних цілей, які формуються ще на підготовчому етапі педагогічного процесу (в тому числі й у режимі дистанційного навчання (ДН)). Аналіз результатів, як заключний етап педагогічного процесу (за Ю. Бабанським), [1, с. 261] уможлиблює зіставлення стартових цілей та отриманих результатів, оцінку відповідності й оптимальності педагогічних умов, що сприяли/завадили досягненню мети. Отже, як слушно зазначають Н. Тверезовська і Л. Філіпова «трактування терміну «педагогічні умови» достатньо ємне й неоднозначне» [3, с.91 – 92].

У розрізі теми публікації педагогічні умови потрактуємо як симбіотичну єдність змісту, форм, методів навчання й виховання, що свідомо використовуються і забезпечують функціонування цілеспрямованого процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності (ДокІД) з використанням платформи ДН.

Мета статті – виокремити й обґрунтувати педагогічні (організаційно-педагогічні та дидактичні) умови, взаємозв'язок компонентів змодельованої технології їх інсталювання в процес формування професійної компетентності майбутніх фахівців із ДокІД.

Значний інтерес у розрізі нашого дослідження становить витлумачення поняття «педагогічні умови реалізації компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутнього документознавця», запропоноване Г. Малик [2, с. 9]. Учена осмислює його як «взаємопов'язаний комплекс цілеспрямовано розроблених компонентів педагогічного процесу, діалектична взаємодія яких забезпечує досягнення майбутнім фахівцем відповідного рівня компетентності» [2, с. 9]. В основі педагогічних умов, на думку науковця, повинні бути основоположні принципи компетентнісного підходу: визначення навчального результату у вигляді ключових і професійних компетенцій; демонстрування компетенцій у професійних та навчальних ситуаціях для підтвердження відповідного рівня їх сформованості; цілепокладання; відповідності змісту освіти вимогам професійної сфери; збалансування інтересів і потреб усіх суб'єктів освітнього процесу на основі професійних та освітніх стандартів; формування професійного універсалізму завдяки фундаменталізації освіти; встановлення відповідності між рівнями кваліфікацій і рівнями компетентності; квантитативності; застосування кредитно-модульної системи навчання; варіативності; контекстуальності; опори студента на власний соціальний досвід; студентоцентризму. [2, с. 11 – 12]. Г. Малик пропонує систему педагогічних умов, що створюють структурну оболонку технологій і моделей для формування компетенцій, необхідних для успішної професійної діяльності: науково-методичний супровід реалізації компетентнісного підходу; кореляція етапів його реалізації у ВНЗ з етапами формування відповідних рівнів компетенцій на різних етапах професійної підготовки; запровадження технологій навчання, які сприяють формуванню ключових і професійних компетенцій; підвищення професійної самоідентифікації майбутніх документознавців; моніторинг процесу реалізації компетентнісного підходу. [2, с. 12].

У змодельованій нами технології інсталювання організаційно-педагогічних і дидактичних умов у процес формування професійної компетентності майбутніх фахівців із ДокІД з використанням платформи ДН об'єднувальним зовнішнім чинником є такі *організаційно-педагогічні умови*:

– забезпечення усвідомлення студентами сутності, значення, необхідності набуття знань і навичок роботи з ресурсом ДН як підґрунтям успішної фахової освіти у виші та подальшої професійної документознавчої й інформаційно-аналітичної діяльності;

– створення й інсталювання на платформу ДН фахово орієнтованих навчальних курсів, базованих на інтеграції цифрових інформаційно-комунікаційних технологій і змісту професійної діяльності;

– складання й упровадження індивідуальних графіків і форм співпраці викладача й студента, персонального консультування з метою формування простору для інформаційно-аналітичної діяльності, професійної творчості, мотивації до саморозвитку та самовдосконалення студента.

Інтегральним внутрішнім рушієм формування професійної компетентності фахівців аналізованого напрямку в процесі ДН визначаємо такі *дидактичні умови*:

– використання мультимедійного потенціалу інформаційного ресурсу ДН як засобу індивідуалізації навчання;

– забезпечення ергономічності й естетичності навчальних матеріалів, пропорованих для вивчення в процесі ДН;

– комплексність контролю якості набутих у процесі ДН фахових компетенцій через поєднання тестових, творчих завдань, онлайн-спілкування.

Технологія інсталювання виокремлених педагогічних умов ґрунтується на єдності *цілепокладального, діяльнісно-змістового та діагностично-результативного* структурно-функціональних компонентів (рис. 1).

Цілепокладальний компонент уміщує мету, підходи (акмеологічний, аксіологічний, діяльнісний, компетентнісний, культурологічний, особистісний, середовищний, системний) і принципи (послідовності, свідомості, активності, діалогічності) втілення розробленої технології в процесі дистанційного навчання.

Діяльнісно-змістовий компонент охоплює змістово-організаційний ресурс пропорованої технології (інсталювані на платформу дистанційного навчання електронні навчально-методичні комплекси фахово зорієнтованих дисциплін («Дипломатичний протокол», «Документаційне забезпечення

діяльності» й ін.), науково-методичний спецкурс для викладачів і студентів «Методика роботи з ресурсом дистанційного навчання», методи і форми роботи (скайп-лекція, скайп-семінар, фахово зорієнтовані тестові завданням, іміджеві презентації фаху), який реалізуємо в послідовних етапах: *пропедевтичному* (створення образу професії в свідомості майбутнього фахівця, забезпечення його професійної самоідентифікації, мотивації до набуття компетенцій у процесі дистанційного навчання), *основному* (планування, стимулювання, здійснення, регулювання й контроль навчальної діяльності, скайп-лекції і семінари, тестові засоби психолого-педагогічного моніторингу набуття фахових компетенцій), *аналітико-діяльнісному* (аналіз і представлення результатів навчальної та практичної діяльності, саморозвиток, самоактуалізація знань у процесі дистанційного навчання, творчі завдання, тренінги, науково-дослідна діяльність, іміджеві презентації фаху, інтернет-конференції, фахова практика на робочому місці й ін.).

Діагностично-результативний компонент передбачає з'ясування й оцінювання сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців із ДокІД в процесі ДН за уточненими критеріями та показниками, диференціацію й кількісно-якісну інтерпретацію здобутих результатів за рівнями (*творчий, достатній і репродуктивний*).

Отже, реалізація ідеї використання ДН у процесі підготовки майбутніх фахівців із ДокІД впливає на всі компоненти системи освіти: мету, зміст, форми, методи, засоби викладання й учіння, виховання і самовиховання; уможливорює диверсифікацію видів навчальної діяльності через урізноманітнення її форм; знижує дидактогенний уплив (зменшуючи інтенсивність і час безпосереднього контакту, надає можливість навчатися асинхронно, без залежності від розкладу аудиторних занять), сприяє зростанню якості професійної підготовки (завдяки набуттю і закріпленню навичок інформаційно-аналітичної діяльності в роботі з інформаційними продуктами й оволодінню інформаційно-комунікаційними технологіями як невід'ємним складником професійної компетентності з використанням ресурсу дистанційного навчання), фаховій мобільності.

Рис. 1. Технологія інсталювання організаційно-педагогічних і дидактичних умов формування професійної компетентності фахівців із документознавства та інформаційної діяльності в процесі дистанційного навчання

У перспективі це стимулює динаміку кар'єрного росту, реалізує ідею освіти впродовж життя, вможливаючи набуття навичок дистанційного спілкування з досвідченими колегами, фахівцями-практиками на інтернет-семінарах, тренінгах, інших заходах професійного спрямування. Із метою підвищення продуктивності запропонованої технології на всіх етапах формування професійної компетентності в процесі ДН розроблено методичне забезпечення (лекції-презентації, скайп-лекції, віртуальні тури, індивідуальні творчі завдання, що базується на фахово зорієнтованих дистанційних (онлайн) курсах.

Джерела та література

1. Бабанский, Ю. К. Избранные педагогические труды / [сост. М. Ю. Бабанский; авт. вступ. ст. Г. Н. Филонов, Г. А. Победоносцев, А. М. Моисеев; авт. коммент. А. М. Моисеев]; Акад. пед. наук СССР. – М. : Педагогика, 1989. – 558с.
2. Малик Г. Д. Педагогічні умови реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутнього документознавця : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Г. Д. Малик. – Київ, 2011. – 22 с.
3. Тверезовська Н., Філіпова Л. Сутність та зміст поняття «педагогічні умови» / Н. Тверезовська, Л. Філіпова // Нова педагогічна думка. – 2009. – №3. – С. 90 – 92.

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА, ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

Галина Лукаш
м. Вінниця

ДОКУМЕНТНИЙ ТЕКСТ: МОВНІ ПАРАМЕТРИ ЧАСУ І ПРОСТОРУ

Головною складовою документа є інформація у часі і просторі, тобто найрізноманітніші дані, відомості, повідомлення, знання, призначені для передавання в процесі комунікації. Увага до мовних параметрів інформації особливо актуалізувалася в умовах глобальних світових змін, які призвели до зростання сфер функціонування мови й розширили коло мовних явищ, які потребують спеціального лінгвістичного вивчення. Мета нашої роботи: окреслити особливості вираження часу і простору в документному тексті.

Час і простір належать до абстракцій найвищого рівня, які розкривають певний порядок організації соціуму. Сучасна наука визнає простір і час взаємозалежними і використовує поняття «чотиривимірний просторово-часовий континуум». Уведено поняття поля – ефіру, який заповнює світовий абсолютний простір. Відповідно до теорії відносності, просторово-часовий континуум неподільний, тобто всесвіт складається з трьох просторових вимірів і одного часового, які формують єдність [1, с. 45].

Відповідні мовний простір й час взаємозумовлені і взаємопов'язані. Наприклад, у мові інків існує слово *racha*, що означає час і простір водночас; пересування назад у слові *racha* поєднується з минулим часом, а рух вперед переплітається з рухом у майбутнє. А ми і сьогодні говоримо, що «час все розставляє на свої місця», а певна подія – «має місце». Аналіз подібних мовленнєвих конструкцій виявляє, що в українській мові хоча не часто вживаною, проте звичною є конструкція, яка передає просторове значення через опис певного процесу в часі.

Серед найвідоміших прихильників концепції «ЧасПростір» був В.І. Вернадський, який зазначав, що «час і простір окремо в природі не

трапляються, вони нероздільні. Ми не знаємо жодного явища, яке не займало б частину простору і частину часу. Лише для логічної зручності ми уявляємо окремо простір і окремо час, тільки так, як наш розум взагалі звик вчиняти при вирішенні будь-якого питання» [2, с. 419]. Хоча В. Набоков сумнівався у функціональності чотиривимірного простору і висловив цей сумнів просто і по-художньому красиво: «Простір-Час» – жахливий гібрид, де навіть дефіс здається недоречним» [цит. за: 1, с. 23].

Функцію деталізації і конкретизації часу та місця перебігу дії виконують різні лексичні засоби. Основними засобами вираження лексичної темпоральності та локативності є іменники, прислівники та прикметники, – відзначає О.Б. Бачишина, аналізуючи проблеми дослідження семантики часу і простору в українському мовознавстві [3]. Так, досить поширеними є класифікації іменників із просторовим значенням, які можуть називати замкнений/незамкнений простори (або відкритий/закритий), внутрішній/зовнішні, наприклад: *Просимо провести обстеження екологічного стану земельної ділянки за адресою: м. Житомир, вул. С. Кривенка, 7. Ми зацікавлені у тому, щоб обстеження було закінчене до травня 2018 р.*

Вказівка на замкнений простір є найчастіше властивістю іменників, які називають будівлі, їх частини. Такі іменники використовувалися у давніх текстах, наприклад, у Договорі між братством та мулярським майстром Павлом Римлянином про будівництво Успенської церкви (датований 2 березня 1591 року) читаємо: *...будет муровати церковь..., А прийдет до труднейших формъ тесати взоры или ритя та будетъ ведлугъ работы ему заплата....* У Контракті між братством і Войтіхом Капіносом на продовження будівництва Успенської церкви із зятем Павлом Римлянином знаходимо: *на каптелѢ надворные и плазы великие суровый камень, филяри...* [4].

У документах братства трапляється лексика на позначення назв житлових та богослужбових приміщень: *домъ*; *камьяница* – великий цегляний будинок міського типу; *халуна*, або *изба* – невелика бідняцька хата; *церква*; *храмъ*; *костель*; *зводница*, або *вєжа*; *монастырь*; назви окремих частин житлових споруд та богослужбових приміщень: *комната*, *свѣтлиця*, *кхмагъ*

(за значенням відповідає сучасному «квартира»), *стрихъ, дахъ, стѢна, дверѢ, порогъ, сходы, ворота; паперть* (гр.) – ганок чи майданчик перед входом в церкву; *притворъ* – передня частина церкви, розміщена безпосередньо біля паперті; *олтарь* (лат.) – назва головної частини церкви; *казальниця* – спорудження, з якого піп виголошує проповіді, *баня* – назва церковного купола [5]. Отже, мовний процес, що має тисячолітню історію укладання договорів, орієнтував просторову лексику документів на національні джерела, надаючи тексту своєрідний часовий підтекст орієнтації у внутрішньому національному просторі, складаючи образ території. Історичним підтвердженням такого образу є печатки, тобто, «невеличкий гумовий чи металевий предмет з вирізаними на ньому знаками для відтискування на сургучі, воску і т. ін.» або «для створення відбитку на папері і, відповідно, – відтиск цих знаків на сургучі, воску і т. ін. або відбиток на папері, що засвідчує правильність, чинність документа або забезпечує цілість, недоторканість чого-небудь» [6, с. 346]. Наприклад, печатка князя Володислава Опольського, який правив Галичиною як намісник короля Людовика, мала латинський напис: «*Володислав Божою милістю Опольський, Велюнський і Руської землі дідичний володар*».

Печатка гетьмана Б. Хмельницького мала зображення з довкілним написом: «*Печать Воиска Его Королевскои (після 1654 р. – Царської) Милости Запорозького*», а печатка гетьмана І. Виговського виділялася зображенням його родового герба із дворянським написом: «*Іоанъ Виговскии Киевски Воіевода Генераль Киевски Гетьманъ Великий Князтва Руского Староста Чигрніньскій*». Печатка гетьмана І. Мазепи має традиційне зображення лицаря-козака, з довкілним написом: «*Печать Малои Россіи Воиска их Царского Пресветлого Величества Запорозького*» (Крип'якевич І. З козацької сфрагістики; цит. за: 7). Наявність власних назв на позначення території чітко окреслює локуси дії документів, а їх формули – час дії (*Руської землі володар; Князтво Руское; Староста Чигрніньскій, Воиско Запорозькое*).

Час поміщено у простір, і мовна картина категорії темпоральності пов'язана з уявленнями про переміщення «часу» (як певного фізичного явища) в просторовому вимірі, наприклад, у сучасних листах: *Прошу*

направити на мою адресу .., Гарантуємо оплату робіт за договором від ... протягом трьох днів після доставки обладнання; Зі свого боку передбачаємо запросити до участі у конференції викладачів інституту тощо.

Мова фіксує уявлення про розміреність, однорідність, плавність, повільність, послідовність дії: Пропозиція дійсна до ...; Здійснити підписку на акції Товариства другої емісії можна у термін з 11 червня по 10 липня 2017 року за адресою: м. Запоріжжя, Південний філіал банку...; Підтверджуючи нашу попередню домовленість; Вдруге нагадуємо Вам ...

Серед темпорально маркованих одиниць виокремлюються слова різної частиномовної належності, зокрема:

1—темпоральні іменники, зокрема: номінації відрізків часу: *Запевняємо, якщо протягом місяця Ви погасите заборгованість, усі замовлення буде виконано й ми й надалі співпрацюватимемо на попередніх умовах*; назви днів тижня: *неділя, понеділок, вівторок*; назви місяців: *січень, грудень*; назви пір року: *зима*. Наступний текст вітального адресу насичений такими темпоральними лексемами:

Шановні колеги!

Від імені багатотисячного колективу київміськбудівців прийміть щирі вітання з нагоди 10-річного ювілею. Для періодичного видання це вік творчої зрілості та розквіту.

2 – темпоральні прикметники: *минулий, попередній, колишній, наступний*: *Запевняємо, що в майбутньому ми докладемо максимум зусиль, щоб уникнути таких прикрих непорозумінь; Бажаємо подальших творчих успіхів*. Окрім місця локації, вони зазначають протяжність предмета, а саме довжину, висоту і ширину, а в понятті часу, окрім черговості подій, – їхню тривалість.

3 – темпоральні прислівники: *Виходячи з сказаного раніше ...; Насамперед дозвольте подякувати Вам за ...; Просимо Вас терміново оплатити рахунок ...*

4 – дієслова та іменники із семою «час», у тому числі і прозорі часові форми: *Ми зателефонуємо (майб.час) Вам, щоб домовитися про взаємно зручний час для зустрічі. Будемо раді співпрацювати (майб.час) з Вами.*

Запевняємо (форма теп. часу – позачасова), що наша співпраця буде плідною (і знову – майб. час).

Дієслово, вважаємо, слугує одним із основних засобів вираження просторових та часових відношень. Дж. Лакоф стверджує, що метафоричне бачення часу у термінах простору є загальноприйнятим. Передумовами цього є канонічна тріада *я – тут – тепер*, тобто присутність людини в одному місці у теперішньому часі.

До лексичних засобів вираження часу належать також безприйменникові та прийменникові конструкції:

Шановний абоненте!

Звертаємося до Вас із цікавою і корисною інформацією, яка могла б сприяти Вашій відпустці та нашій роботі в літній період.

Щоб не переривати власний відпочинок і заощадити час, щоб не турбуватися про несплату за послуги кабельного телебачення, уникнути заборгованості протягом літа та повторного платного підключення, Ви можете оформити попередню абонплату, вказавши можливу для Вас суму (за 2, 3 або 4 місяці) в рядку «Сплачено іншу суму».

Огляд засобів вираження часу і простору в українській документному тексті дозволяє зробити висновок, що аналіз вираження мовою онтологічних категорій часу і простору потребує подальшого вивчення із використанням здобутків різних мовних рівнів та різних напрямів мовознавства.

Джерела та література

1. Артюх В. О., Бойко О. П., Вертель А. В. та ін. Практичні аспекти філософії часу : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2017. – 155 с.

2. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. М.: Наука, 1988. 517 с.

3. Бачишина О. Б. Семантика часу і простору: особливості, стан та проблеми дослідження в українському мовознавстві. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. 2010. Випуск 209. Том 221. С. 57-62.

4. Білан Н.В. Архітектурна лексика української мови у писемних пам'ятках і лексикографічних працях кінця XVI-початку XVII ст. *Зб.*

Матеріалів ІХ МНПК «Гуманізм та освіта». 2006. URL <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/Bilan.php> (дата звернення: 12.10.2018).

5. Худаш М. Лексика українських ділових документів кінця XVI – початку XVII ст. (на матеріалах Львівського Ставропігійського братства). – К.: Вид-тво АН УРСР, 1961. – 164 с.

6. Словник української мови: в 11 томах. Том 6, 1975. С. 346.

7. Гавриленко В. Сфрагістичні пам'ятки козацької державності: першооснова і генеза. URL <http://uht.org.ua/forum/viewtopic.php?f=58&t=1066&start=0> (дата звернення 15.10.2018).

Александр Михайлюк

г. Днепр

ЗНАК – ТЕКСТ – ИНФОРМАЦИЯ

Человек – существо, живущее не только в физическом, но и в знаково-символическом мире (Э.Кассирер). Согласно Ч.Пирсу, люди не имеют и не могут иметь непосредственного доступа к реальности. Знаки – это ни что иное, как универсальный посредник между человеческими умами и миром. Хотя вещи, может быть, существуют независимо от знаков, мы знаем их только через посредничество знаков.

Знак – базовое понятие семиотики. Задача построения общей концепции знака до сих пор не решена. Можно констатировать отсутствие единой методологической основы при обосновании теории знака. Это обусловлено, прежде всего, тем, что знаки принадлежат к сложным структурным образованиям, методы исследования которых в достаточной мере не разработаны. Знак – как базовое понятие семиотики – остается во многом необъясненной категорией. Знак в своих свойствах берется как данность.

Различные направления семиотики расходятся в способе представлений о структуре знака. Знак анализируется как сущность различной степени сложности. В качестве основных моделей в семиотическом описании принимаются бином – Ф. де Соссюр (двусоставная

модель) и триада – Ч.Пирс, Г.Фреге, Ч.Огден и А.Ричардс («палка» и «треугольник»). Но и та, и другая, указывают на ментальную составляющую знака, как обязательный его компонент. Хотя мы можем наделить объект *качеством знаковости*, знак будет представлен не в самом объекте, а в процедуре интерпретации, с одной стороны, и в культуре наблюдателя – с другой (А.Пятигорский). В конечном счете, именно от позиции воспринимающего, определяемой объективными обстоятельствами, зависит, функционирует ли воспринимаемое им в качестве знака.

В современной науке можно выделить два принципиальных подхода по вопросу трактовки природы знака, каждая из которых связана с определенной философской и специальной научной традицией. Первый подход – объективирующий восходит к Платону, трудам Ч.Пирса и его последователей. Он означает онтологизацию знака в предмете семиотики. Объективирующая, расширительная трактовка знака (при которой знак связывается с внешней онтологической реальностью и рассматривается помимо его связи с человеком. Второй подход разрабатывался в рамках философии, филологии, культурологи в трудах Э.Кассирера, К.Леви-Строса, Ж.Бодриера, У.Эко, представителей французской семиотики (Р. Барта, А.Ж.Греймаса, Ц.Тодорова, Ю.Кристевой и др.). Он, в первую очередь обращен к субъекту, требует де-онтологизации знака, т.е. его рассмотрения как объекта исключительно искусственного, как формы деятельности сознания, принадлежащей к области человеческой культуры. Личностно-ориентированная, ограничительная трактовка знака, при которой знак рассматривается исключительно как материальная форма культуры в его обусловленности человеческой личностью и генетически связывается с другими символическими формами в культуре. И тот, и другой подход имеет как свои достоинства, так и недостатки.

Знак способен выступать заместителем обозначаемого им объекта. В то же время любой знак может мыслиться не только в связи с обозначаемым им, но и в связи с тем, какой смысл может быть приписан этому знаку. Существует многозначность соответствия «знак – денотат». Между знаками и реальностью существует всякий раз неопределенная, неустойчивая, ситуативная связь. Здесь важно подчеркнуть способность знака выступать

заместителем обозначаемого, нетождественность знака и денотата – знак никогда не может полностью заменить обозначаемое, многозначность соответствия «знак – денотат». Знак – объект, парадоксальный по самой своей природе. Знак не тождествен ни себе, ни обозначаемому им объекту.

В мире знаков не действует закон тождества; в основе семиотики лежит внутренняя парадоксальность. Всякий семиозис основан на обмане – *aliquis pro aliquo* (что-то вместо чего-то). Внутренняя противоречивость знаков лежит в основе феномена лжи: во вне- и дознаковом мире лжи нет, ложь входит в мир вместе с языком, ложь творят знаки. Таким образом, «знак как источник информации не менее легко становится и средством социальной дезинформации» (Ю.М.Лотман).

Понятие «текст» предполагает очень широкое толкование. Это – не только письменный источник. В качестве текста могут выступать не только традиционные вербальные тексты, но и любые феномены, которые могут быть нами поняты и истолкованы. Текст представляет собой фиксированное законченное сообщение. Тексты – это знаково-символические информационные системы разнообразного происхождения и предназначения. Любой предмет с семиотической точки зрения есть текст. Как пишет Ж.Деррида: «Внетекстовой реальности вообще не существует».

Любой знак отсылает к тексту, его объясняющему. В свою очередь, любой текст, написанный по правилам разговорного (естественного) языка – это тоже знак. Текст может состоять даже из одного знака. В то же время, любой текст может рассматриваться как сложный знак. По существу, мы понимаем под текстом знак, обладающий некоторой внутренней структурой. Текст не только обладает признаками знака, но и функционирует как знак – указывает на свои референты, отображает их, и далее используется в процессе коммуникации вместо своих референтов. Всякий знак, поскольку он, по словам Ю.М.Лотмана, «выражает другое, более ценное содержание», и в плане выражения, и в плане содержания всегда представляет собой некоторый текст.

Существует множество способов определения понятия «информация», как и попытки вообще отказаться от его определений. Одним из наиболее известных является определение, данное Н. Винером: «Информация есть

обозначение содержания, полученного из внешнего мира в процессе нашего приспособления к нему и приспособления к нему наших чувств». Из этого определения вытекает, что информация – не реально существующий объект, а умственная абстракция, т. е. созданная человеческим разумом фикция (А.В.Соколов). В любом случае, информация – это результат внешнего знакового воздействия, а не собственного опыта.

Информация выступает сигнификатом реальности, которую она отражает. Информация сама выступает определенной моделью реальности, и в то же время информация моделирует реальность. Информация похожа на свой денотат структурно-функционально (В.Сагатовский). Информация отражает действительность именно в последнем случае. Но модель – не реальный объект, а его упрощенное описание.

Нельзя отождествлять знание об объекте и сам объект. Информацию можно рассматривать как знак, репрезентант реальности. Но реальность и знание о ней далеко не тождественны, как не тождественны означаемое и означающее. Возникает ситуация разрыва между означающим и означаемым, которая в философии получила название «кризиса репрезентации».

Человеческое восприятие тяготеет к отождествлению знака с его денотатом, означающего и означаемого в знаке, что лежит в основе мифологического мировосприятия. Коммуникация порождает объекты новой природы. Они не только имеют функции, сходные с реальными объектами, но часто потребитель информации относится к ним как к реальным (Г.Почепцов). Информация заступает собой реальность. Но, как писал Ю.М.Лотман, там, где действует мгновенное употребление, – ложь не может возникнуть. Она вырастает на той же основе, что и информация, и является обратной стороной ее социального функционирования.

Человеческое восприятие избирательно. Мы отбираем характерные черты воспринимаемого на основе кодов узнавания, т.е. закодированного набора ожиданий. От выбора этих черт и зависит опознание знака (У.Эко). Вне матрицы нет информации (Н.Хомский). Объем получаемой информации зависит от степени сложности матрицы восприятия. Мы видим только то, что наши знаковые системы позволяют нам видеть.

Знак, текст, сообщение, информация, знания – явления одного порядка. Термины «сообщение» и «знак» употребляются на равных правах. Когда говорится о сообщении, то говорится об информации, которую оно несет (Ю.А.Шрейдер). Информация и знак неразделимы. Знак является таковым, потому, что он несет информацию. Информация фиксируется и передается с помощью знаковых средств – в виде сообщений, в форме текстов. Человек получает информацию об окружающей действительности с помощью различных знаковых систем. Как писал Ю.А.Шрейдер, изучение логики знаковых систем нужно прежде всего для того, чтобы иметь возможность точно формулировать проблемы, связанные с оценкой объема и характера информации, необходимой в тех или иных конкретных ситуациях.

Тетяна Ісаєнко
м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ

Спілкування, як відомо, – складний, багатоплановий процес встановлення та розвитку контактів між людьми, який породжує потреби спільної діяльності та включає в себе обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприйняття і розуміння іншої людини. Професійне спілкування термінологічний словник трактує як таке, що формується в умовах конкретної діяльності, а тому певною мірою вбирає в себе її особливості, є важливою її частиною, засобом цієї діяльності.

В умовах сьогодення помітно зростає інтерес до проблеми культури професійного спілкування, що зумовлене суспільною потребою у фахівцях, які б володіли умінням ефективно розв'язувати професійні завдання, сприяти розвитку певної професійної галузі та суспільства в цілому. Ця проблема є актуальною для професійної підготовки фахівців у галузі документознавства.

Нині культура спілкування є об'єктом вивчення педагогіки, філософії, мовознавчої науки, психолінгвістики тощо. Різним аспектам культури фахового спілкування присвятили свої дослідження Н.Д. Бабич, В.Я. Зусін,

В.Н. Лавриненко, О.В. Попчук, В.С. Савельєва та ін. У науковій літературі зазначається, що спілкування сприяє створенню умов для розвитку мотивації тих, хто займається професійною діяльністю, надає їй творчого характеру, попереджує виникнення психологічних бар'єрів. Науковці описали процес комунікації як засіб підвищення ефективності управління, виділили бар'єри в діловому спілкуванні й запропонували шляхи та способи їхнього подолання.

Найбільш яскраво людина розкривається в діяльності під час виконання професійних обов'язків. Від культури спілкування часто залежать результати професійної діяльності. Саме тому поведінка людини має відповідати загальноприйнятим нормам і принципам, насамперед моральним, а також вимогам конкретної професії. Людина, займаючись будь-яким видом діяльності, не тільки виявляє свої моральні якості, а й впливає через них на інших, виконуючи професійні обов'язки. Діяльність – це процес, за допомогою якого реалізується ставлення людини до навколишнього світу, до інших людей, до завдань, які потрібно виконувати.

З огляду на основні напрями діяльності документознавця, а саме: інформаційно-аналітичний, науково-дослідний, організаційно-розпорядчий, діловодський, управлінський, референтський, кадровий, консультаційний тощо, вважаємо, що культура ділового спілкування такого фахівця є цілісною системою елементів, яка охоплює культуру мовлення, культуру поведінки, культуру почуттів, зовнішню культуру, етикет.

Спілкування, або ж комунікативна взаємодія людей, відбувається у процесі мовного обміну інформацією, тому культура майбутнього фахівця пов'язується з досконалим оволодінням українською мовою, опануванням лексичними, стильовими тонкощами, умінням послуговуватися її багатством у професійній діяльності, в усіх сферах життя і діяльності суспільства. Фахівець повинен вільно володіти письмовою та усною формами національної мови, використовувати свої знання у професійній діяльності та у міжособистісному спілкуванні, тобто мати високий рівень мовної культури.

Безумовне дотримання культури поведінки як сукупності сформованих, соціально значущих якостей особистості, щоденних вчинків людини в суспільстві, що ґрунтуються на нормах моралі, етики, естетики та культури – основна норма майбутнього фахівця даної галузі. Сформована професійна

мораль конкретизує загальнолюдські моральні цінності і забезпечує професійне спілкування на високому рівні.

Водночас спілкування, що розвивається на моральній основі, стає джерелом позитивного розвитку самої людини. Якщо спілкування будується на основі доброзичливості, чуйності й поваги, то в особи поступово формуються такі позитивні моральні якості, як ввічливість, тактовність, уважність до людей та їх інтересів, і, навпаки, прояви грубості, неповага до оточуючих, погані манери поступово призводять до емоційної спустошеності, егоїзму, моральної занедбаності та розвитку інших негативних моральних рис [2, с. 219].

Суттєвими ознаками культури поведінки документознавця вважаємо:

- компетентність, що передбачає системність мислення (практичний розум, швидкість входження в проблему та її розв'язання);

- відповідальність як своєчасне і професійне виконання своїх обов'язків та моральних вимог, активні й ініціативні дії, повага до прав і свобод;

- чемність як форма взаємовідносин між людьми, яка полягає у виявленні поваги людської гідності, шаноби, доброзичливості;

- справедливість у взаєминах, правдивість, об'єктивність в оцінюванні себе та інших;

- коректність як здатність триматися в рамках загальноприйнятих правил у будь-якій, навіть конфліктній ситуації;

- самоповага, самокритичність, розвиток власної духовної та фізичної культури.

Таким чином, вміння жити в суспільстві, спілкуватися з іншими людьми, виконуючи професійні обов'язки, – це наука, мистецтво, якого потрібно навчатися все життя, намагаючись виробити автоматизм культурної поведінки.

Цілком підтримуємо критерії та показники сформованості професійної культури документознавця, визначені О.В. Попчук:

Когнітивний критерій – розкриває рівень обізнаності (загальної та спеціальної) та готовності документознавця до розв'язання професійних завдань.

Показники: *професійний тезаурус* – обсяг загальних та спеціальних знань, що визначають ерудицію документознавця; *здатність до навчання* – інтелектуальні можливості документознавця в контексті швидкості, самостійності, глибини, широти, критичності, послідовності осмислення проблем, гнучкості й творчих підходів у пошуках способів розв’язання; *пізнавальна активність* – спрямованість на удосконалення пізнавальних можливостей документознавця.

Ціннісно-смысловий критерій – розкриває міру досягнення ціннісних еталонів професійної діяльності та моральної досконалості прийнятих регуляторів професійної діяльності документознавця

Показники: *професійний ідеал* – сформований відповідно з ціннісними орієнтаціями перспективний результат професійного розвитку документознавця; *мотиви професійної діяльності* – спонукальні чинники професійної діяльності документознавця; *цілі професійної діяльності* – ідеальне, мисленнєве передбачення результатів професійної діяльності документознавця, що надає їй векторної спрямованості; *моральність* – утілення моральних принципів, правил і норм в реальній поведінці документознавця та його стосунках з іншими.

Професійно-дієвий критерій – розкриває ступінь професійної майстерності документознавця

Показники: *професійні уміння* – операціональний аспект професійної діяльності документознавця, що реалізується з допомогою поєднання засвоєних знань (загальних, спеціальних) та навичок; *професійні здібності* – особистісні властивості і якості документознавця, що дають змогу виконати конкретну діяльність як репродуктивного, так і творчого характеру, успішно і результативно [1, с. 77].

Безперечно, культура спілкування – необхідна умова для будь-якої професійної діяльності людини, незалежно від того, яку посаду вона обіймає та які завдання виконує. Особливо це стосується діяльності документознавця, оскільки вона затребувана в усіх галузях соціально-економічного життя.

Джерела та література

1. Попчук О.В. Професійна культура документознавця: навч.-метод. посіб. / О.В. Попчук; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т . – Рівне : РДГУ, 2013. – 80 с.
2. Химченко О.М. Роль культурних цінностей у процесі розвитку студентської молоді / О.М. Химченко // Наука. Релігія. Суспільство. – 2004. – № 4. – С. 217 – 220.

Алла Болотнікова
м. Полтава

ЗВЕРТАННЯ ЯК ГРАМАТИЧНИЙ ІНДИКАТОР ВВІЧЛИВОСТІ В ДІЛОВІЙ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ

У діловій кореспонденції важливим є уміння послуговуватися етикетними кліше, використання яких передбачене соціальним статусом адресата та жанром послання (листи-пропозиції, листи-запрошення, листи-привітання тощо). Для полегшення процесу укладання та оформлення ділового листа адресанти використовують усталені формули ввічливості (звертання, подяки, прохання, відмови, вибачення та ін.). Етикетні кліше пронизують увесь текст ділової кореспонденції.

Звертання і категорія ввічливості в діловому спілкуванні тісно пов'язані. Це забезпечує дотримання правил та максимум ввічливості, поштовго ставлення до ділового партнера, дотримання оптимальної соціальної дистанції («негативна ввічливість»): *Шановний пане директоре! Вельмиповажний Миколо Степановичу! Шановні пані та панове!*

Звертання є важливим комунікативним сигналом, що сприяє комплексному діагностуванню мовленнєвої поведінки й залежить від соціобіологічних характеристик, якими керується адресант у процесі переписки: а) соціальний статус («вищий» – «нижчий», «нижчий» – «вищий», «рівний» – «рівний»); б) рівень знайомства (знайомий – малознайомий – незнайомий); в) вік; г) стать; г) тональність (висока – нейтральна). Нам імпонує думка Н. Баландіної, що «мовець з метою

формування сприятливого поля взаємодії свідомо або несвідомо враховує ці чинники й, виокремлюючи релевантний аспект, шляхом вибору того чи того звертання, установлює потрібну соціальну й психологічну дистанцію» [1, с. 85].

Уживання кличного відмінка маркує зменшення психологічної й соціальної дистанції, тому важливим видається аналіз мовних засобів, які сприяють збереженню позитивного й негативного «лику» комунікантів. Офіційні звертання детерміновані семантикою влади: щоб увічливо звернутися до адресата, адресант повинен визначити його місце в суспільній ієрархії [2, с. 52]. Основна інтенція відправника така: *Увічливо звертаюся до Вас, бо, демонструючи Вам свою повагу й респект, хочу встановити відповідний комунікативний контакт і задати відповідну тональність*. Із-поміж офіційних звертань виокремлюють гоноративи *пане / пані, добродію / добродійко*, які посвідчують факт відносної рівності комунікантів: **Шановна пані!** *У відповідь на Ваше клопотання раді повідомити про перше розширення Ваших повноважень* (Сняданко Н., «Комашина тарзанка»).

У процесі контактування адресанти вживають гоноративи з поширювачами (титулатура, прізвище, ім'я). Уживання кліше *пане / пані + титулатура* маркує соціальну дистанцію, характерну для позначення чітко регламентованих взаємин переважно в офіційній переписці: військове, наукове, академічне, медичне, юридичне, адміністративне середовище: **Пане Президенте,** *ми прибули Вас охороняти й захищати!* (Веденєєв Д., «Задзеркалля історії»). Основне смислове навантаження титулатури – це демонстрування поваги до співрозмовника, дотримання дистанції, збереження негативного «лику» комунікативного партнера.

Кліше *пане / пані + прізвище* експлікує офіційні взаємини мовців, указує на дистанцію між кореспондентами. Це подиктоване додатковими чинниками: соціальними, місцем проживання, рівнем освіти тощо: **Пане Стасенко,** *повідомляємо, що Ваші документи в порядку!* Такі звертання демонструють дотримання дистанції й сприяють збереженню негативного «лику» співрозмовника.

Важливо зазначити, що на тепер можна спостерігати заміну окличного знака комою й написання етикетного кліше по лівій стороні за англо-

американською традицією. Важливо наголосити, що наступний рядок починають із малої літери:

*Шановні колеги,
дозвольте запросити...*

Отже, формою кличного відмінка офіційних звертань, що маркує дотримання соціальної й психологічної дистанції, мовець утілює прагматичну установку демонстрування поваги до адресата з метою збереження негативного «обличчя». Необхідність правильного послуговування формулами ввічливості в діловій кореспонденції зумовлена такими чинниками: а) успішна реалізація комунікативних намірів; б) створення, підтримка і збереження соціальної рівноваги та партнерських узаємин; в) вибір необхідної тональності й зменшення рівня категоричності висловлення; г) створення іміджу, самопрезентація адресанта.

Джерела та література

1. Баландіна Н. Ф. Функції і значення чеських прагматичних кліше в комунікативному контексті : монографія. Київ : АСМІ, 2002. 332 с.
2. Болотнікова А. П. Кличний відмінок як індикатор категорії ввічливості в українській мові. *Sciences of Europe*. 2016. Vol. 2, № 3 (3). С. 51–56.

Людмила Дерев'янка
м. Полтава

ДИФЕРЕНЦІЙНІ ПАРАМЕТРИ ПРИЙМЕННИКОВО- СУБСТАНТИВНИХ ТЕМПОРАТИВІВ ІЗ ЛЕКСЕМОЮ «ПОЧАТОК» У ТЕКСТІ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТА

Характерною особливістю лінгвістичних студій останнього часу є глибокий багаторівневий аналіз мовних явищ, що передбачає, крім формально-граматичного, семантичний і функційний складники. Наукові зусилля мовознавців зосереджено на різноаспектному вивченні синтаксичного рівня мови, оскільки саме в ньому лінгвальні одиниці

найповніше виявляють свою спеціалізацію. Досить вагомим є дослідження окремих груп службових слів, з'ясування їхньої лінгвістичної природи, семантичних зв'язків, особливостей реалізації на синтаксичному рівні у мові загалом і в текстах документів зокрема. Прийменники завжди перебували в центрі уваги дослідників. Проблема частиномовного статусу прийменника, його семантико-граматичної природи, транспозиційних та динамічних процесів у прийменниковій сфері знайшла своє відображення у працях як вітчизняних, так і зарубіжних мовознавців (Г. С. Балабан, В. С. Бондаренко, І. Р. Вихованець, М. В. Всеволодова, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, З. І. Іваненко, А. С. Колодяжний, І. К. Кучеренко, І. Г. Чередниченко, Є. Т. Черкасова, А. М. Шаранда й інші). Будучи безпосередньо задіяними в структуруванні текстових одиниць, прийменники разом із синтетичними релятивними морфемами є найяскравішими виразниками синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень.

Темпоральні зв'язки як невід'ємний складник об'єктивної дійсності є важливим видом логіко-семантичних відношень на синтагматичному рівні. Часові семантико-синтаксичні відношення у простому реченні яскраво й самодостатньо репрезентують темпоральні прийменники. Поєднуючись з іменниками в непрямих відмінках, вони становлять найпродуктивніший синтаксичний засіб реалізації часових відношень у мові загалом і в тексті документа зокрема. Кожна прийменникова конструкція часової підсистеми наділена низкою семантичних ознак, одні з яких об'єднують її з іншими одиницями цієї системи, а інші – протиставляють. До формування системи опозицій безпосередньо залучене основне значення прийменникових конструкцій, актуалізоване в жорстко регламентованих лексичних умовах.

Текст – головний реквізит документа. Під час його укладання слід дотримуватись вимог, серед яких достовірність, точність, логічна послідовність, повнота інформації, стислість, переконливість, стандартність. Точність виявляється в умінні оформляти й виражати думки адекватно предметові або явищу дійсності. Завдання укладача документа полягає в тому, щоб з усіх наявних мовних ресурсів вибрати найдоречніші і найпридатніші саме для цієї комунікативної ситуації.

З-поміж мовних засобів, задіяних в оформленні тексту документа, важливу роль відіграють прийменниково-субстантивні конструкції, які репрезентують значення часу. Заслуговує на увагу низка темпоративів з прийменниковим компонентом, що має у своїй структурі лексему **початок**: **prer з (із) початку + Ngen – prer від (од) початку + Ngen, prer до початку + Ngen – prer перед початком + Ngen – prer починаючи з (із, зі) + Ngen – prer починаючи від (од) + Ngen**. Вона виразно актуалізує семантику „вихідного пункту протяжності предмета, площини, а також те, що прилягає до такого пункту” [4, VII, с. 465]. Кожна структура поряд з основним значенням початкової межі дії реалізує специфічний семантичний відтінок, який слід ураховувати в ході підготовки тексту службового документа. Цікавим є той факт, що подібні за будовою синтаксеми здатні виражати діаметрально протилежні значення.

Семантично близькими є синтаксеми **prer до початку + Ngen – prer перед початком + Ngen**, які вказують на дію, що відбувається до настання чітко окресленого часового орієнтира. Конструкція **prer перед початком + Ngen** експлікує сему „ближче часове передування”, пор.: *Перед початком нового навчального року необхідно оновити робочі програми навчальних дисциплін (Розпорядження) – Матеріали доповідей будуть опубліковані в збірнику наукових праць до початку роботи конференції (Інформаційний лист)*.

Крім різниці в семантиці темпоративів **prer до початку + Ngen – prer перед початком + Ngen**, наявна відмінність і в будові адвербіалізованих прийменникових одиниць – конститuentів вирізнених синтаксем. Прийменниковий еквівалент **до початку** утворений за участю непохідного прийменника **до**, первинною семантикою якого є локативна. Компонент прийменникової одиниці **перед початком** – похідний прийменник **перед**, за яким найперше закріплено часове значення. Завдяки цьому прийменниковий еквівалент **перед початком** передає семантику ближчого часового передування порівняно з прийменниковою одиницею **до початку**. Зазначимо, що семантичні та структурні відмінності синтаксем **prer до початку + Ngen – prer перед початком + Ngen** суттєво не впливають на сферу їхнього вживання.

Складники чотирикомпонентної парадигми **prer з (із) початку + Ngen – prer від початку + Ngen – prer починаючи з (із, зі) + Ngen – prer починаючи від (од) + Ngen** передають значення попередності з указівкою на початкову часову межу дії. У корелятивні відношення вступають синтаксеми **prer з (із) початку + Ngen, prer від (од) початку + Ngen**. Перша найчіткіше позначає семантику початкової часової межі, напр.: *Доводжу до Вашого відома, що студент групи 201-Б Пелих Василь з початку семестру не відвідує заняття з дисципліни «Теоретична механіка»* (Доповідна записка). Темпоратив **prer від (од) початку + Ngen** відрізняється від синтаксеми **prer з (із) початку + Ngen**. Роль семантичних маркерів в аналізованих конструкціях виконують непохідні прийменники **з (із), від (од)**, що структурують адвербіалізований прийменниковий комплекс. Перший із них указує, що початок дії збігається з часовим моментом. Часовий момент, який позначає другий, не входить у той відрізок часу, від якого стартує певна дія, що й становить його іманентну ознаку, напр.: *Від початку вступної кампанії станом на 23.07.2018 року зареєстровано 5869 електронних заяв абітурієнтів* (Звіт).

Значення вихідного моменту дії передають темпоративи **prer починаючи з (із, зі) + Ngen** та **prer починаючи від (од) + Ngen**. Вони вказують на проміжок часу, у межах якого має місце лише початок явища, а подальше його розгортання відбувається поза рамками часового орієнтира [2, с. 129]. Різниця в семантиці цих моделей зумовлена наявністю у складі прийменникових одиниць **починаючи з (із, зі), починаючи від (од)** непохідних прийменників **з (із, зі), від (од)**. Так, у структурах із прийменником **з (із, зі)** початковий момент дії включено до того часового проміжку, упродовж якого вона відбувається, напр.: *Починаючи з 2016 року, кафедра працює над науковою темою «Речення як багаторівнева одиниця»* (Звіт). Різницю в семантиці цих моделей зумовлюють наявні у складі прийменникових одиниць **починаючи з (із, зі), починаючи від (од)** непохідні прийменники **з (із, зі), від (од)**. Вищу функційну активність виявляють структури **prer починаючи з (із, зі) + Ngen**, що пов'язано зі специфічним семантичним відтінком „включення” початкового темпорального моменту до часу дії. Конструкції **prer починаючи з (із, зі) + Ngen** та **prer починаючи від (од) + Ngen** корелюють із синтаксемами **prer з**

(із) початку + Ngen – prep від (од) початку + Ngen. Ці зв'язки виявлено у специфічних особливостях прийменників як складників розглядуваних мовних одиниць. Так, прийменники **починаючи з (із, зі), починаючи від (од)** співвідносні з дієприслівниками, отже, генетично пов'язані з дієсловами. Вони чітко репрезентують семантику руху, оскільки зберігають зв'язок із фазовим вербативом **починати**. Цієї здатності позбавлені темпоративи з прийменниками, що співвідносні з адвербіалізованими прийменниково-іменниковими формами, тобто аналітичними прислівниками, і мають у своєму складі лексему **початок**. Наявні диференційні семантичні відтінки, а також різні типи співвідносних лексичних одиниць, на основі яких постали вторинні прийменники, дають право кваліфікувати їх корелятивами.

На відміну від часових структур, які містять у своєму складі лексему **початок** і виражають семантику передчасу, синтаксема **prep з (із) початком + Ngen** називає час, після початку відліку якого має місце дія, напр.: *З настанням весняно-літнього періоду (з 01.04.2018) відновлюється рух приміського електропоїзда сполученням Полтава-Гребінка на час відправлення зі станції Полтава Південна о 15 годині 50 хвилин (Оголошення).* Семантику часової наступності реалізує прийменниковий еквівалент **з (із) початком**. Субстантив **початок** функціює у формі орудного відмінка в сполученні з первинним прийменником **з (із)**. Останній корелює з прийменником **після**, що входить до складу темпоратива **prep після + Ngen** на позначення семантики післячасу (*з настанням весняно-літнього періоду – після настання весняно-літнього періоду*). Є всі підстави констатувати наявність опозитивних семантичних корелятивних зв'язків між темпоративами **prep з (із) початку + Ngen, prep від (од) початку + Ngen**, які репрезентують значення передчасу, та синтаксемою **prep з (із) початком + Ngen**, що виражає семантику часової наступності.

У п'ятикомпонентній парадигмі корелятивів **prep на початку + Ngen – prep на зорі + Ngen – prep на світанку + Ngen – prep на порозі + Ngen – prep на старті + Ngen** найуживанішою є стилістично нейтральна синтаксема **prep на початку + Ngen**, що точно номінує початкову часову межу дії. Прийменниково-іменникові темпоративи **prep на зорі + Ngen – prep на світанку + Ngen – prep на порозі + Ngen – prep на старті + Ngen** кваліфікуємо

як такі, що передають жорстко не регламентовану семантику початкових часових рамок дії. Прийменникові еквіваленти **на зорі, на світанку, на порозі, на старті** ще не втратили статусу оказіональних утворень. Значеннєву близькість убачаємо між синтаксемами **prep на зорі + Ngen – prep на світанку + Ngen**, які номінують час початку дії з яскраво задекларованим відтінком образності. Спільним у семантиці прийменникових еквівалентів **на зорі, на світанку** є те, що лексеми **зоря** і **світанок** – конституенти прийменникових одиниць – фокусують у своїй значеннєвій структурі експліцитну сему „час”, яка співвідноситься саме з початком дії: обидві вони позначають початок нового дня, напр.: *На світанку нової ери вдарив новий шквал демонстрацій* (Л. Костенко); *Назву, як і все, що стосувалося до фірми, придумав ще на зорі нового життя сам Гаркуша* (В. Дрозд). Такі темпоративи вживають у художньому й публіцистичному стилях. Їхньою характерною особливістю є те, що субстантив у складі конструкції поширюється атрибутивними компонентами, за якими закріплена формально-синтаксична функція узгодженого означення.

Про використання на периферійному рівні прийменникових еквівалентів **на порозі, на старті** слушні міркування висловлює Г. С. Балабан. Заслугове схвалення передусім думка про те, що вони мають виразне метафоричне нашарування [1, с. 9]. Темпоратив **prep на порозі + Ngen** експліцитно репрезентує сему „початок тривалого явища чи певного етапу”, напр.: *Україна на порозі нових парламентських виборів. Інтерв'ю радіостанції „Свобода”* (Інтернет-ресурс). Значення часової попередності імпліковано в прийменниковому еквіваленті **на порозі**, який у Словникові українських прийменників зафіксовано тільки з локативною семантикою [3, с. 194]. Субстантиви **пори́г** і **старт** індиферентні стосовно часового значення. Не виявлено й інших семантичних збіжностей. Функціуючи у складі вторинних прийменникових одиниць **на порозі, на старті**, вони, проте, можуть набувати значеннєвої близькості. Синтаксема **prep на старті + Ngen** знаменує собою початок певної дії, напр.: *„Українські отамани” розгромили американців на старті сезону WSB* (Інтернет-ресурс). З-поміж семантично споріднених корелятивів **prep на порозі + Ngen – prep на старті + Ngen** останній позначає максимально близький початок дії завдяки лексемі **старт** –

„початковий момент спортивних змагань” [4, IX, с. 663]. Основною сферою поширення структур **prep на порозі + Ngen – prep на старті + Ngen** є художній стиль. Спорадично їх фіксовано в науковому та публіцистичному стилях.

Отже, семантичне варіювання прийменниково-іменникових часових конструкцій безпосередньо пов'язане з їхнім лексичним наповненням і відображене на семантичній парадигмі речення. Темпоративи **prep з (із) початку + Ngen – prep від (од) початку + Ngen, prep до початку + Ngen – prep перед початком + Ngen – prep починаючи з (із, зі) + Ngen – prep починаючи від (од) + Ngen**, що реалізують значення початкового моменту дії, є продуктивними засобами оформлення часової семантики в текстах документів. Для них характерні специфічні семантичні відтінки, які слід обов'язково враховувати під час створення текстів документів.

Джерела та література

1. Балабан Г. С. Динамічні процеси в прийменниковій системі сучасної української літературної мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. НАН України, Ін-т української мови. К., 2007. 19 с.
2. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови : [монографія]. К., 1980. 286 с.
3. Загнітко А. П., Данилюк І. Г., Ситар Г. В., Щукіна І. А. Словник українських прийменників. Сучасна українська мова : [1705 прийменників]. – Донецьк : ТОВ ВКФ „БАО”, 2007. 416 с.
4. Словник української мови : в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід [голова] та ін. ; Акад. наук УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. К., 1970–1980.

Наталія Бондар
м. Полтава

ДОКУМЕНТИ В МОВІ МЕДИЦИНИ: ДО ПИТАННЯ ЛІНГВАЛЬНИХ ТРУДНОЩІВ

Особливості розвитку офіційно-ділової мови, її унормування, відповідно якість, є не тільки цікавими, а й нагальними проблемами на

маргінесах сучасної лінгвістики. Стрімкий розвиток суспільства, виробничої сфери стимулюють виражальні можливості мови, тому наразі особливої уваги в цьому аспекті потребують офіційно-ділові тексти, які в новітній інформаційній парадигмі помітно еволюціонують. Аналіз зразків документів медичного дискурсу оприявив не тільки їхню стильову недосконалість, а й нехтування узвичаєними граматичними, синтаксичними, лексичними нормами, вивіреними часом.

У медичній галузі одним із зразків текстів офіційно-ділового стилю є інструкція щодо використання медичних препаратів. Достеменно відомо, що нею послуговуються багато людей, однак мовна грамотність, на жаль, – далеко не "візитівка" цього документа. На приклад, в інструкції поширеного на сьогодні препарату "Умкалор" подибуємо: *"умкалор не рекомендований для застосування [...] через недостатність даних його безпеки та ефективності для даної групи пацієнтів"*. Виділені лексеми ілюструють нездатність оперувати доречними лінгвальними засобами. Так, *безпека* – це "стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує" [1, т. 1, с. 137], тому у такому поєднанні здається, що ніщо не загрожує препарату "Умкалор", а не пацієнтам. Більш доречною, на нашу думку, є лексема *безпечність* – властивість об'єкта, його нездатність завдати шкоди, тому: *безпечність ліків, безпечність харчових продуктів та ін.*

Фіксуємо також невмотивоване й табуйоване правилами української мови використання слова *даній*, уживання якого виправдане лише тоді, коли у реченні знаходимо відповідь на запитання: хто кому що дав?, оскільки лексичне значення слова *даній* – одержаний від когось. Отже, у таких випадках потрібно використовувати вказівні займенники *цей, ця, це, ці: для цієї групи*.

Рясніють дискурсивні зразки і помилками типу: адреса місця провадження діяльності (інструкція препарату "Умкалор"). Зауважимо, що *адреса* – це "позначення місця проживання чи перебування кого-небудь або місцезнаходження чого-небудь" [1, т. 1, с. 21], тому словосполучення адреса місця, будучи тавтологічною, суперечить узвичаєним нормам української мови.

Розглядаючи характер лексико-семантичних відношень у сфері офіційно-ділового медичного дискурсу, зосереджуємо увагу на стилістичній відмінності синонімів, специфіку вжитку національного терміна та його іншомовного відповідника. Аналіз зразків офіційно-ділового стилю посвідчує, що мовці свідомо з-поміж номінацій обирають чужорідний, а не національний терміноелемент: *парадонтальний*, а не *зубоясенний*; *мутуальний*, а не *взаємний*; *іrrадіювати*, а не *поширювати* та ін. Вважаємо, що власне українські лексеми мають превалювати в офіційно-ділових текстах медичного спрямування, тому на заняттях української мови за професійним спрямуванням варто не тільки здійснювати підбір ситуацій, які включають кожного студента в процес спілкування, а й забезпечити комунікативність завдань, що визначають наявність різноманітних інтенцій та їх реалізацію тими чи тими мовними формулами (наприклад, доречність вживання національного терміна в усному консультуванні (*байдужість, напруження*) та його іншомовного відповідника у текстах медичного спрямування (*апатія, тонус* та ін.). Подібні справи максимально оприявлюють ситуації реальних професійних взаємовідносин, мовностилістичну культуру, враховуючи мотиви й потреби майбутніх медпрацівників, оскільки, як зауважувала Л. А. Пиріг, «проблема української мови в галузі медицини потребує спільної праці, спільних зусиль мовознавців, медиків із використанням досвіду минулого і з передбаченням майбутнього» [2, с. 179].

Аналіз дискурсивних фрагментів дає підстави констатувати наявність значної лакуни в офіційно-діловій мові медицини. Перспективним бачиться подальше дослідження зразків документів медичної сфери.

Джерела та література:

1. Словник української мови: в 11 тт. / за ред. І. К. Білодіда; АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
2. Пиріг Л. А. Медицина і українське суспільство: зб. мед. публіц. пр. / Л. А. Пиріг. Київ : Б. в., 1998. 472 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

У наш час, коли зміцнюється статус англійської мови як мови міжнародного спілкування, особливої актуальності набуває питання коректного перекладу мовних одиниць задля забезпечення ефективного й успішного спілкування.

Посилення економічної інтеграції країн Європи і всього світу викликає все більшу необхідність у перекладі спеціальних текстів, зокрема економічного контенту. Тож, у центрі нашої уваги – економічні терміни сучасної англійської мови, а саме – специфіка їх перекладу з англійської мови на українську.

Слід відзначити, що багато англійських термінів, навіть складні і багатокомпонентні, зафіксовані у двомовних словниках і мають постійні еквіваленти в українській мові. Практично не виникає труднощів при перекладі таких лексичних одиниць: *gross national product (GNP)* – валовий національний продукт, *direct investments* – прямі інвестиції, *open currency position* – відкрита валютна позиція, *freely convertible currency* – вільно конвертована валюта тощо.

Проте відомо, що новоутворені терміни в будь-якій мові у перші роки свого існування не мають еквівалентів при перекладі іншими мовами. А.Д. Швейцер вважає можливим зарахувати деякі терміни до розряду безеквівалентної лексики, використовуючи визначення «термін-реалія» і говорячи про лексичні одиниці, що «потребують спеціального пояснення для іноземного мовця» [1, с. 253]. Переклад таких лексичних одиниць викликає певні труднощі. Тут потрібно пам'ятати про три категорії відповідностей: еквіваленти, варіантні і контекстуальні відповідності. Для перекладу термінів на лексичному рівні найуживанішими є відповідності-еквіваленти, запозичення шляхом транскрипції і транслітерації, калькування, лексичні заміни (генералізація, конкретизація).

Однією з важливих практичних задач перекладу термінів у спеціальному тексті є правильний вибір варіанту в тих випадках, коли для іншомовного терміну існують відповідності у якості слова рідною мовою і слова запозиченого. Варто зазначити, що при перекладі можуть бути «запозичення корисні і необхідні, запозичення допустимі, непотрібні, надлишкові, ті, що ускладнюють розуміння» [2, с. 300].

Під час перекладу такого різновиду термінів як багатокomпонентні економічні виникають додаткові труднощі. Проблема полягає у неоднаковій будові мов. У англійській мові (аналітичній) компоненти пов'язані між собою позиційно, без морфологічного оформлення. В українській мові (синтетичній) компоненти повинні бути поєднані не лише позиційно, а й морфологічно, за допомогою відмінкових закінчень.

Одним із простих випадків є переклад таких термінів, у структурі яких кожен препозитивний елемент можна розглядати як визначення опорного – головного слова у словосполученні. Такий спосіб перекладу отримав назву поелементного, або послідовного: *accumulated dividends* – накопичені дивіденди, *consumer demand* – споживчий попит, *domestic market* – внутрішній ринок, *minimum purchase* – мінімальна закупівля.

Структура українських економічних термінів-еквівалентів може відрізнятися від англomовних. Так, порядок слів при перекладі змінюється: *purchasing power parity* – паритет купівельної спроможності, *special drawing rights* – спеціальні права запозичення, *free market price* – ціна вільного ринку. Крім того, існують англійські економічні терміни, що мають словникові еквіваленти в українській мові, представлені багатокomпонентними структурами з прийменниками: *limited liability company* – товариство з обмеженою відповідальністю, *value added tax (VAT)* – податок на додану вартість, *all-commodity rate* – тариф для будь-яких вантажів. Також українські терміни-аналоги можуть відрізнятися від оригінальних термінів кількістю компонентів: *joint venture company* – спільне підприємство, *published price* – офіційно оголошена ціна.

Ефективним способом перекладу англійських багатокomпонентних термінів, що не мають еквівалентів в українській мові, є опис. Описовий переклад дозволяє передати українською мовою поняття, виражене

безеквівалентним терміном: money market – короткотермінові позики між банками, commercial time sharing service – використання частини машинного часу за платню, occupational lease – оренда власності, що дозволяє орендарю володіти нею протягом обумовленого періоду.

Таким чином, перекладаючи текст економічного контенту, як і будь-який інший фаховий текст, ми маємо справу з термінами. Необхідно пам'ятати, що дана категорія лексики представлена емоційно-нейтральними словами та словосполученнями, що прийняті у певній сфері і вживаються за певних умов. Тож грамотний переклад має відображати точно, сконцентроване й економічне визначення ідеї первинного тексту. Переклад матеріалу, що має професійне спрямування, повинен передавати зміст у формі, за можливості близькій до форми оригіналу, відхилення повинні бути виправдані особливостями мови, якою перекладають, або стильовою специфікою. Можливість якомога точно і чітко передати зміст забезпечує правильне розуміння тексту та є запорукою успішного перекладу.

Джерела та література

1. Швейцер А.Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты / А.Д. Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 214 с.
2. Федоров А.В. Основы общей теории перевода / А.В. Федоров – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ФИЛОЛОГИЯ ТРИ, 2002. – 416 с.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В.І. Карабан. – Ч.1. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 303 с.

Олена Савенкова
м. Полтава

ШЛЯХИ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ТЕРМІНІВ В ТЕКСТАХ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Переклад – це складний процес, результат якого в кожному випадку обумовлений безліччю факторів, що вимагає володіння як іноземною, так і

рідною мовою, а також знання культури, соціальних особливостей двох країн. У процесі перекладу відбувається свідоме порівняння двох мов, в результаті, переклад призводить до адекватного розуміння іноземного тексту. Переклад застосовується як допоміжний засіб розуміння іноземного тексту, як пізнавальна діяльність, що служить основою свідомого навчання мові. Саме тому важливим є володіння методикою перекладу і грамотне її використання при роботі зі спеціальним текстом.

Однією з найважливіших галузей народного господарства, яка забезпечує життєдіяльність суспільства, є економіка. Міжнародні контакти та зовнішньоекономічні зв'язки, що постійно розвиваються, супроводжуються перекладацькою діяльністю. Тому особлива увага приділяється питанню перекладу термінології і професійних текстів в області економіки, вивченню шляхів досягнення адекватності та еквівалентності при перекладі текстів економічної тематики, а також, вивченню структурних, семантичних і стилістичних особливостей економічних термінів в перекладацькому аспекті.

В основі професійної діяльності фахівців економічних спеціальностей полягає як ділове спілкування, так і робота з офіційними документами, тому особливу важливість набуває формування навичок перекладу фінансової та економічної документації. Якісні і грамотні переклади є невід'ємною частиною роботи фірм та іноземних підприємств. Від правильного перекладу фінансових документів може залежати доля великої угоди.

Переклад термінів вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів іноземною мовою і знання термінології рідною мовою. При перекладі термінології важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова. У свою чергу А. Я. Коваленко визначає два етапи у процесі перекладу термінів: перший – це з'ясування значення терміну в контексті, другий – переклад значення рідною мовою [1, с. 15].

Основними прийомами, які використовують при перекладі економічних термінів, є:

- транслітерація – написання німецького слова українськими літерами (*der Bundesrat* – бундесрат);
- транскрибування – передача літерами рідної мови звучання слова

іноземною мовою (*Leasing – лізинг*);

- калькування – переклад з німецької мови слова чи словосполучення за його частинами з наступним складанням цих частин (*die Wirtschaftsentwicklung – розвиток економіки, die Textilindustrie – текстильна промисловість, das Lohnkonto – зарплатний рахунок*);

- прийом опису – передача слова за допомогою поширеного пояснення значення слова в німецькій мові. Цей прийом використовують у випадку відсутності відповідного за значенням слова у рідній мові (*die Gebrauchsgüter – споживчі товари багаторазового вжитку, die Verbrauchsgüter – споживчі товари одноразового вжитку*).

Переклад багатокomпонентних термінів часто викликає труднощі, тому що маючи еквіваленти в рідній мові, ці терміни-словосполучення не допускають дослівного перекладу. Окремі елементи таких термінів відрізняються від компонентів еквівалента рідною мовою (*der Großhandel – оптова торгівля*).

Економічні тексти містять велику кількість слів, запозичених з інших мов. У німецькій мові ці слова зберігають своє написання і вимову: *Treasury – Міністерство фінансів (Англія)*. При перекладі цих слів використовують або український термін, якщо він є, або вдаються до транскрипції (*Manager – менеджер*) чи до описового перекладу. При перекладі деяких слів можливе вживання обох останніх прийомів: *Factoring – 1) факторинг; 2) факторні операції, перепродаж права на стягнення боргів*.

Великих труднощів викликає переклад термінів, що мають різні значення навіть в одній галузі: *die Leistung – 1) проведена [виконана] робота, виробка; 2) виконання (угоди, постачань); 3) повинність; платіж; 4) потужність; продуктивність* [2, с. 266]. У такому випадку слід перекладати шляхом відбору варіанта-аналога, який найточніше передає значення терміну залежно від слів, які тісно пов'язані з даним словом (*die Kosten tragen – мати (нести) витрати; auf seine Kosten kommen – мати вигоду; als Kosten buchen – списувати витрати*).

Труднощі викликає також переклад термінологічних одиниць одиничного характеру, оскільки більшість з них називають абсолютно нові банківські послуги або форми обслуговування, що не мають аналогів в

українській банківській системі. При передачі таких одиничних термінів, які мають у своїй структурі англіцизми, найвірнішим способом є використання оригінального написання терміну іноземною мовою з додаванням пояснювальних елементів, які забезпечують розуміння банківської реалії:

1) *Finanzielle Freiheit mit der Visa Cold Karte.* – *Фінансова незалежність з картою Visa Cold Karte.*

2) *Ganz einfach – der db Dispo Kredit zu Ihrem persönlichen Konto.* – *Дуже просто – послуга db Dispo Kredit на Ваш персональний рахунок.*

3) *Mit dem Dresdner Online Depot gestalten Sie Ihr Wertpapiergeschäft selbst.* – *З послугою Dresdner Online Depot Ви зможете самотійно здійснювати операції з цінними паперами.*

Отже, економічний переклад – це окремий вид перекладацької діяльності, провідними завданнями якого є адекватно відтворити зміст тексту з урахуванням відмінностей в економічних реаліях і терміносистемах різних країн. Велику роль відіграє аналітичний етап – переклад окремих компонентів. Для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення. Важливо також встановити, в яких семантичних відношеннях перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення.

Переважним прийомом перекладу термінів у текстах економічного спрямування є використання оригінального написання іноземною мовою з додаванням пояснюючих елементів, які забезпечують розуміння банківської реалії, а також описовий переклад.

Джерела та література

1. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу / А. Я. Коваленко. – 2-е вид., виправл. – Тернопіль: Видавництво Карп'юка, 2004. – 284 с.

2. Німецько-російський-український словник (економіка, організація, управління). Понад 12000 термінів / укладачі Кобжев О.М., Борисова В.А. – Суми: Видавництво «Довкілля», 2002. – 440 с.

3. Гавриш О.О. Фахова німецька мова. Економіка підприємства: навч. Посібник / О.О. Гавриш. – К.: КНЕУ, 2006. – 284 с.

4. Латышев Л.К. Технология перевода: учебное пособие по подготовке переводчиков (с нем. яз.) / Л.К. Латышев. – М., 2001.

Людмила Чередник
м. Полтава

ГІПЕРТЕКСТ ЯК НОВА ФОРМА ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Світ неспинно змінюється під натиском інформаційних технологій. Відомо, що у філософському вченні великого українського філософа Григорія Сковороди йшлося про концепцію трьох світів: макрокосм («всезагальний і світ населений, де живе все народжене»). мікрокосм («тобто світик, малий світ або людина») і символічний (Біблія)[4, с. 146]. Нині учені говорять про створення так званого четвертого світу, у якому абсолютно відсутні географічні відстані, має значення лише наявність і якість приєднання до світової інформаційної мережі.

Відповідно до цього змінюється і культурний рівень особистості. Окрім обов'язкового уміння лише читати і писати, сьогодні навіть мінімальний рівень віртуальної культури припускає навички роботи зі створення гіпертекстових документів.

Поняття «гіпертекст» є досить новим. Його появу пов'язують з іменем американського соціолога, філософа Теодора Нельсона, якого вважають піонером інформаційних технологій, оскільки саме він у 1963 році утворив термін «гіпертест». За ним також закріпилася першість у вживанні таких слів, як «гіпермедія», «віртуальність» тощо. Нельсон визначив гіпертекст як комбінацію природно-мовного тексту із здатністю комп'ютера здійснювати інтерактивне розгалуження або динамічне відтворення нелінійного тексту, який не може бути надрукованим у звичайний спосіб на аркуші паперу. Учений писав: «Звичайний лист є послідовним, тому що він походить від мови. Проте структура думок не послідовна. Вони постійно переплітаються

одна з одною, і коли ми пишемо, нам завжди хочеться зв'язати думки не послідовно» [4, с. 167]. В одній зі своїх ранніх книг «Інформаційні системи майбутнього» Нельсон зазначав, що «гіпертекст може відрізнитися від звичайного тексту порядком проходження матеріалу (елементи гіпертексту можуть розміщуватися у вигляді ієрархічного дерева або сітки, він може мати декілька рівнів стислості викладу і деталізації матеріалу), засобом його представлення (використання матеріалу може забезпечити відтворення рухливих ілюстрацій) тощо» [4, с. 207].

Що ж таке «гіпертекст»? Гіпертекст (англ. hypertext) (ГП)– це «текст для перегляду на комп'ютері, який містить зв'язки з іншими документами («гіперзв'язки» чи «гіперпосилання»); читач має змогу перейти до пов'язаних документів безпосередньо з вихідного (первинного) тексту, активувавши посилання» [2].

Найпопулярнішим зразком гіпертексту є інформаційна служба World Wide Web, у якій веб-оглядач переміщує користувача з одного документу на інший, щойно той «натисне» на гіперпосилання. Багато програмних продуктів (наприклад, продукти Microsoft Windows) мають риси гіпертексту – це, як правило, гіпертекстоподібний інтерфейс. Прикладом гіпертексту є всі діючі сайти, інтернет енциклопедії, мережі комп'ютерів і інші ресурси, в яких можна з однієї сторінки перейти на іншу. Також загальновідомим і яскраво вираженим прикладом гіпертексту служать веб-сторінки – документи HTML (Hypertext Markup Language – це мова розмітки гіпертексту). Тобто, у комп'ютерній термінології, гіпертекст – текст, сформований за допомогою мови розмітки, потенційно містить у собі гіперпосилання.

На сьогоднішній день гіпертекст є новим принципом організації інформаційних одиниць, за якого окремі елементи (записи, документи тощо) зв'язані між собою асоціативними відносинами, що забезпечує швидкий пошук інформації і/або перегляд даних, взаємопов'язаних зазначеними відносинами.

Однією з переваг гіпертексту є те, що він надає можливість користувачеві поєднувати як текстові, так і мультимедійні матеріали (графіку, аудіо-і відеоінформацію, анімацію) у певні інформаційні блоки.

Гіпертекст забезпечує функціонування великих обсягів текстової, графічної та інших видів інформації у віртуальному просторі. Комунікаційні процеси здійснюються в умовах множинного, фрагментарного дискурсу, який постійно розростається і набуває нових форматів (межі тексту як самостійної комунікативної єдності розмиваються, відео- та аудіо-елементи є постають його невід'ємними частинами). Отже, текст набуває ознак креолізованості (формується нові типи повідомлень, змішаних за лексичними та граматичними характеристиками в результаті взаємодії кількох мов та видів інформації). Усе це пов'язано з процесами впливу новітніх інформаційно-комунікаційних технологій на процеси глобалізації.

Важливою специфікою «гіпертексту» є його іманентність – зростання свідомості особистості із засобами комунікації і здатність людини засвоювати знання миттєво та набувати навичок роботи з новітніми комунікаційними засобами.

Досить доступною і нескладною є і концепція гіпертексту як інформаційної технології. Є база даних, у базі даних знаходяться об'єкти (найчастіше, це невеликі інформаційні розділи, присвячені певному питанню). Вікна на екрані однозначно асоціюються з об'єктами в базі даних. Між об'єктами можуть установлюватися зв'язки: вони відбиваються і у вікнах на екрані (виділені слова-посилання), і в базі даних (внутрішні посилання). Окрім того, у гіпертексті виділяються особливі поля-посилання, що можуть «відразу» привести читача до потрібних розділів чи тем, малюнків, описів. Завдяки цьому, процес читання стає принципово іншим: гіпертекст можна читати чи просто переглядати багатьма різними шляхами і читач сам вибирає той шлях перегляду, який для нього є найбільш зручним.

Гіпертекст дозволяє структурувати документ шляхом виділення у ньому слів-посилань (гіперпосилань). При активізації гіперпосилання, наприклад, натисканням «миші», відбувається перехід на фрагмент у тексті, заданий на засланні.

Як відомо, гіперпосилання складається з двох частин:

- 1) покажчик посилання (тобто, об'єкт (фрагмент тексту або малюнок), який візуально виділяється в документі (зазвичай синім кольором і підкресленням));

2) адресна частина – назва закладки в документі, на яку вказує посилання (закладка – це елемент документа, яким присвоєно унікальне ім'я)[5].

Показчиком посилання і закладкою може бути фрагмент тексту, графічне зображення, керуючий елемент. Така гіпертекстова структура використовуються у документах різних типів. В Інтернеті вони утворюють Усесвітню павутину, яка б пов'язала Web-сторінки на мільйонах серверів в єдине ціле.

Гіпертекст забезпечує функціонування великих обсягів текстової, графічної та інших видів інформації у віртуальному просторі. Комунікаційні процеси здійснюються в умовах множинного, фрагментарного дискурсу, який постійно розростається і набуває нових форматів (межі тексту як самостійної комунікативної єдності розмиваються, відео- та аудіо-елементи постають його невід'ємними частинами). Текст набуває ознак креолізованості (формується нові типи повідомлень, змішаних за лексичними та граматичними характеристиками в результаті взаємодії кількох мов та видів інформації). Усе це пов'язано з процесами впливу новітніх інформаційно-комунікаційних технологій на процеси глобалізації.

Слід зазначити, що поняття «гіпертекст» має міждисциплінарний характер, його досліджують у різних галузях знань: технічних, філософських, лінгвістичних, культурологічних тощо. Розширюється спектр успішного застосування гіпертекстових систем у багатьох сферах науки, техніки, освіти, економіки.

Наприклад, в інформатиці це поняття детерміновано таким визначенням: «принцип організації інформаційних масивів, за яким окремі інформаційні елементи зв'язані між собою асоціативними відношеннями, що забезпечують швидкий пошук необхідної інформації та/або перегляд взаємозв'язаних даних»; у філософії – «заперечення лінійної побудови тексту»; у різних галузях культурології – «у сучасних аудіовізуальних медіа нелінійний характер екранного тексту (оповіді)» (тут текст – будь-яка у загальному семіотичному розумінні інформаційно завершена і впорядкована сукупність знаків, пов'язаних між собою кодифікованою системою їх взаєморозташування (граматикою) та комплексом правил їх інтерпретації (мовою)); у лінгвістиці – «в інформаційно-комп'ютерній прикладній галузі –

сіткова формалізована модель репрезентації текстів, вузли якої співвідносяться з різними пакетами текстової інформації» [5]. У літературознавстві гіпертекст визначається як текстовий матеріал, організований в такий спосіб, що він перетворюється на «систему текстових одиниць», представлених не в лінійному порядку, а як множинність зв'язків та переходів, що надає можливості утворювати нові лінійні тексти, читати матеріал у будь-якій послідовності. У більш широкому розумінні терміна гіпертекстом є будь-яка повість, словник чи енциклопедія, де зустрічаються відсилання до інших частин даного тексту, що мають відношення до даного терміну.

Ще одне поняття гіпертексту – це документ, «укладений за допомогою спеціальної мови розмітки (HTML або будь-якого іншого)» [5]. Гіпертекстовий документ має всередині особливі відмітки, теги. Саме теги позначають, де знаходиться посилання. Надалі браузер усвідомлює команду, що потрібно перейти на інше посилання за допомогою даних тегів.

Гіпертекстовий документ ще прийнято називати HTML документом. Він складається з двох частин: сам текст (інформаційний блок, матеріал, дані, вміст) і теги – для розмітки тексту(вони визначають зовнішній вигляд, як розмістити посилання тощо).

Гіпертекст може містити найрізноманітніші елементи: табуляції, традиційні букви і цифри, пробіли, знаки пунктуації, повернення, спеціальні позначення (@, *, +, = і так далі). Однак краще відмовитися від використання у тексті наступних елементів: знаків > (більше), <(менше), «» (лапки) і & (амперсанд). Пояснюється це тим, що вони не будуть відображатися належним чином на веб-сторінці, а будуть читатися браузером як HTML код.

Отже, термін «гіпертекст» незважаючи на досить «молодий» вік свого існування міцно обійняв свої позиції у різних галузях знань.

Нині гіпертекст постає як складний об'єкт наукової експлікації.

Сучасні дослідники тлумачать гіпертекст як відкриту систему, як мережеву організацію інформації, як базу знань, як систему з операцією «дописування знань» тощо.

Гіпертекст – це новий крок у розвитку тексту, що надає широкі можливості його сприйняття та створення, передбачає більшу активність користувача, по-новому акумулює інформацію.

Джерела та література

1. Веб-технології. URL www.nvtc.ee/e-oppe/Ija/b_4_6/__.html
2. Гіпертекст. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
3. Рязанцева Татьяна. Гіпертекст и электронная коммуникация. М., 2010. 256 с.
4. Сковорода Григорій. Повн. збір. твор. В 2-х томах. / зав. ред. С. М.Перевертун. К., 1973. Т. 2. 574 с.
5. Поняття про гіпертекст. <http://naub.org.ua/?p=555>

Ірина Жорник
Алла Лифар
м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

В епоху глобалізації зростає попит на постійну комунікацію, яка включає в себе багато різних мов і культур. Серед юридичних документів найчастіше перекладають свідоцтва про народження, листи-заявки, технічні підтвердження патенту, фінансові звіти, судові позови, ділові контракти тощо. Переклад юридичних документів іноземними мовами вважається складнішим, ніж інші технічні переклади, тому що кожна країна має свою юридичну термінологію та правову систему. Перекладач юридичних документів має володіти компетенцією у трьох сферах: мовна компетенція, відповідна термінологія, загальні знання правових систем обох мов.

Завдяки цьому професійний перекладач юридичних документів повинен бути частково юристом і лінгвістом з дослідницькою роботою, яку потрібно зробити, щоб вміти розшифрувати джерело і адекватно перекласти значення слова, яке ні за яких обставин не повинно відхилитися від вихідного значення в мові оригіналу, навіть якщо точний переклад неможливий.

Юридичні тексти пов'язані з різними типами перекладацьких проблем і вимагають конкретних методів, які допоможуть зробити перекладений текст зрозумілим, одночасно відображаючи оригінальний характер й унікальні особливості правової системи. Тому важливо використовувати такі стратегії, як запозичення термінів, натуралізація деяких конкретних термінів на мову перекладу, використання мовної кальки, введення описового перекладу, в якому деякі пояснення обов'язково мають бути включені. Іноді достатньо використовувати еквівалентні терміни або ж перекладач повинен локалізувати деякі елементи, щоб зробити їх зрозумілими. Щоб вирішити, яка стратегія домінуюча, проведено аналіз ряду юридичних текстів, написаних українською та англійською мовами, що призвело до висновку, що найбільш корисною стратегією є здатність враховувати особливості культури, а не позбавляти тексти їх специфічного характеру, хоча локалізація іноді необхідна. Деякі терміни також вимагають простого еквівалентного перекладу, так як вони функціонують одночасно в обох мовах. Для виконання такого перекладу необхідний подвійний підхід. По-перше, він зобов'язаний розшифрувати всі значення, включені в вихідний текст шляхом детального аналізу його змісту. Такий аналіз повинен мати не тільки лінгвістичну природу, але це також вимагає деяких спеціальних юридичних знань змісту тексту. Перекладач повинен вивчити Акти та Положення, які регулюють форму документу або ж мати консультанта, через якого можна розвіяти будь-які можливі сумніви. Потім може відбутися наступний рівень перекладу, а саме – пошук найкращої лінгвістичної структури.

Є три способи зробити це:

1. Зберігаючи певні культурно-специфічні елементи, такі як назви установ, найменування посадових осіб чи фактичні правові норми тощо. За таких обставин деякі нотатки перекладача будуть необхідні.

2. Локалізація загальних елементів у значенні, що відрізняються за формою в мові оригіналу та мові перекладу, такі як різні формати дат, часу, валюти, ваги та більш конкретні юридичні терміни.

3. Шляхом еквівалентного перекладу тексту, який схожий за формою та значенням в обох культурах.

Закон як абстрактне поняття є універсальним, оскільки відображується у звичних нормах і правилах поведінки осіб в різних країнах. Застосування законів відрізняється в кожному окремо взятому суспільстві, що відображає відмінності в цьому суспільстві. Переклад юридичної документації є досить складним процесом, оскільки потрібно враховувати не лише юридичні терміни, а й різні правові системи. Вагома специфіка перекладу термінів у юридичній сфері зумовлюється специфікою права і специфікою професійної мови, зокрема великою кількістю латинських запозичень.

Латинська мова в середні віки сильно вплинула на формування юридичної термінології більшості європейських мов. Більшість мов запозичували терміни латинського походження, словосполучення, крилаті вирази, складові частини слів. Англійська юридична лексика включала такі елементи з латинської мови, і у сфері правознавства так званій «латинський шар» або «шар античної спадковості» був дуже важливим, наприклад, **sub iudice** – підсудність; **bona fide** – добросовісно; **mala fide** – нечесність. Присутність латинських запозичень надає документу, до певної міри, «статусності» та вагомості. Деякі вирази трапляються досить часто в юридичній літературі, вони лаконічні, пізнавані та відомі всім юристам. Наприклад, *ad hoc – for this purpose; exempli gratia (e.g.) – for example; per pro – on behalf of another*. Отже, основна лінгвістична складність при перекладі юридичної літератури – це відсутність еквівалентної термінології у різних мовах.

Оскільки право пов'язане із соціальними і культурними особливостями країни, юридичний переклад являє собою непросте завдання. Інше джерело труднощів у юридичному перекладі представлено культурними відмінностями. Культура визначається як «семіотична система», це значить, що інформація закодована в поведінковому потенціалі членів суспільства. Переклад передбачає довіру до перекладеного документу. Аудиторія, яка не знає оригінального значення термінів вважає, що переклад є адекватним і відповідним представленням тексту.

Стратегія перекладу сертифікатів та дипломів полягає у збереженні оригінальних форм без культурної адаптації. Це зазвичай означає використання найпростіших перекладацьких еквівалентів. Крім того, деякі

елементи також повинні бути залишені недоторканими (наприклад, адреси, імена людей та назви місць). Переклад юридичної термінології здійснюється за допомогою таких міжмовних трансформацій як: лексичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних. Задача перекладача полягає у правильному виборі того чи іншого прийому в процесі перекладу, щоб якнайточніше передати значення будь-якого терміна [1, с. 320].

Такі прийоми перекладу, як запозичення, калькування чи описовий переклад зазвичай використовуються, тому що перше і найважливіше правило перекладу юридичних текстів полягає у збереженні джерел культурних елементів. Це відноситься до офіційних назв країн, установ, посадових обов'язків та прізвищ власників документів. Ми також зберігаємо зміст (або назви) адміністративних одиниць, назви нормативних актів, що регулюють формат документів, якщо вони згадуються, та посилання на всі форми підтвердження автентичності – штампи, водяні знаки і т. д. При перекладі назви установ, іноді важко знайти еквівалент іноземною мовою в доступних джерелах, таких як словники чи глосарії. Якщо сама установа не пропонує офіційно встановлену версію її назви, єдине рішення – описовий переклад. Однак необхідно пам'ятати, що переклад здійснюється після першої появи терміну оригіналу, оскільки найбільш прийнятною стратегією перекладу є використання оригінальних версій таких назв [1, с. 218].

У законодавчих текстах чимало таких спеціальних юридичних термінів, значення яких не завжди можна пояснити виключно з лінгвістичних позицій. Переклад юридичної термінології підпорядковується кільком вимогам: 1. Уживання термінів у прямому та загальновідомому значенні. 2. Простота й доступність у розумінні термінів (не вживаються рідкісні, маловідомі терміни). 3. Усталеність, стабільність у вживанні правничої термінології.

Дослідження, яке ми здійснили, дає нам можливість зробити такі висновки:

- основна група латинських слів не має аналогів в англійській мові;
- деякі латинські юридичні слова та словосполучення перекладені описовим способом;

– юридичні терміни завжди мають лише одне значення, вони не полісемантичні, їхнє значення не залежить від контексту.

Належний еквівалентний переклад юридичних текстів вимагає від перекладача високого рівня його мовної та культурної компетенції. Як правило, для того, щоб отримати достатній ступінь повноти і точність, перекладач часто використовує міжмовну та внутрішньомовну компенсацію.

Найбільшу трудність для перекладача викликає використання не термінів і фраз, які фіксуються в спеціалізованих словниках, а мовних одиниць, які пов'язані з культурними аспектами та регулярно використовуються в юридичних текстах. Важко переоцінити важливість перекладацьких нотаток, що дозволяє забезпечити повне розуміння перекладеного юридичного тексту, заповнити недоліки фонових знань.

Джерела та література

1. Електронна система документації з питань адаптації законодавства України до Законодавства Європейського союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eurodocssdla.gov.ua.
2. Переклад англomовної юридичної літератури / [Черноватий Л. М., Карабан В. І., Іванко Ю. П., Ліпко І. П.]. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – 656 с.

Віта Кривошея

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ніколашина Т. І.

м. Полтава

ПОРУШЕННЯ МОВНИХ НОРМ В УРБАНОНІМАХ

М. ПОЛТАВИ

Урбанонімний простір міст, як і онімний загалом, перебуває в постійному розвитку, оновленні, віддзеркалює сутність загальнолюдських і національних цінностей. Дослідження урбанонімів уможлиблює відновлювати факти історії мови, історії народу, країни, краю, міста. Ми глибоко переконані в тому, що «найменування вулиць, провулків, проспектів,

бульварів тощо властивий особливий статус не тільки в географії міста, але й у його історії, національно-культурному тлі» [1, с. 53].

Урбанонімний простір функціонує як цілісна система, у якій виникнення нових назв внутрішньоміських об'єктів, з одного боку, підпорядковане законам української мови, а з другого – на цей процес впливають екстралінгвальні фактори, зокрема соціально-економічні, етнокультурні, етноментальні.

Дослідження сучасного урбанонімного простору м. Полтави потрібне для вироблення єдиних орфографічних і лексичних норм їхнього відтворення. Особливо вагомим є акцент на багатоаспектному аналізі урбанонімів м. Полтави з урахуванням інтра- та екстралінгвальних чинників.

Мета розгляду є напрацювання загальноприйнятих класифікацій назв вулиць, провулків, проспектів, майданів тощо і визначення порушення мовних норм в урбанонімах м. Полтави.

Поставлена мета зумовлює необхідність вирішення поставлених завдань:

проаналізувати загальну мапу найменувань м. Полтави та з'ясувати порушення орфографічної та лексичної норми в урбанонімах м. Полтави.

Урбаноніми (від лат. *urbanus* – місто та гр. *opima* – ім'я) – топонім, ім'я, назва внутрішньоміського топографічного об'єкта (вулиці, проспекту, бульвару, провулка, будь-якого об'єкта міста, що має ім'я) [4, с. 310]. Г. Мезенко визначає три види урбанонімів: 1) лінійні (вулиці, провулки, узвози, проспекти, проїзди); 2) територіальні (площі, майдани, сквери, парки, райони, ставки); 3) масштабні (церкви, костьоли, монастирі, кінотеатри, готелі, кафе, пам'ятники, магазини) [3, с. 10].

У 2017 році реєстр урбанонімів м. Полтави становить 1072 назви: вулиць – 593 (*Алмазна, Вознесенська, Волошкава, Гетьманська* та ін.); провулків – 427 (*Дружби, Карпенка-Карого, Кореспондентський, Космічний, Лавандовий, Ліричний* та ін.); проспектів – 6 (*Миколи Вавілова, Миру, Першотравневий, 1-й Проспект, 2-й Проспект, 3-й Проспект*); бульварів – 7 (*Богдана Хмельницького, В. Боровиковського, Нестерова, Панянський, Ю. Побєдоносцева, Щепотьєва*); тупиків – 3 (*1-й Тупик, 2-й Тупик, 3-й Тупик*); узвозів – 2 (*Воскресенський узвіз, Подільський узвіз*); площ – 2

(Павленківська, Слави); майданів – 3 (Незалежності, Соборний, Холодноярський); проїздів – 3 (Діамантовий, Затишний); прорізів – 1 (Інститутський); шосе – 2 (Київське, Харківське); районів – 3 (Київський, Шевченківський, Подільський); парків – 20 (Корпусний парк, Парк сільськогосподарський дослідної станції імені М. І. Вавілова, Полтавський міський парк, Парк «Перемоги», Парк Студентський, Парк Воїнів-афганців)[2].

В урбанонімній системі із набуттям незалежності співіснують старі і нові назви. Урбаноніми є своєрідним джерелом інформації про м. Полтаву, оскільки розкривають історію, культуру, традиції та звичаї полтавців.

У 2016 році перейменовано вулиць, провулки, майдани та інші об'єкти урбанонімного простору м. Полтави згідно із Законом «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [13]. Змінено назви 115 урбанонімів, що становить 10,7% від загальної кількості урбанонімів м. Полтави: вулиць – 74, майданів – 1 (Комсомольський майдан – Холодноярський майдан), парків – 2 (Парк імені Ленінського Комсомолу – Парк Студентський; Парк Воїнів-інтернаціоналістів – Парк Воїнів-афганців), районів – 2 (Октябрський район – Шевченківський район; Ленінський район – Подільський район), узвозів – 1 (Радянський провулок – Подільський узвіз) [2].

Серед найпоширеніших порушень мовних норм у царині урбанонімії виокремимо такі:

1. Порушення правописної норми щодо вживання великої і малої літери у власних назвах, до складу яких входять компоненти гора, село, могила, слобідка, шлях, яр і под., коли ці слова втрачають функцію родових назв, а стають складниками власної назви і мають писатися з великої літери: вул. Шведська Могила, у другому іменниковому компоненті допущено помилку, зокрема в написанні з малої букви (могила).

2. З апострофом потрібно писати слова В'ячеслав, торф'яний, тому в урбанонімах апостроф зберігається: вул. В'ячеслава Чорновола, пров. Торф'яний.

3. Чергування /о/ з /і/ відбувається в закритому складі в словах *авіахімівський, великотирнівський, іскрівський*, тому урбаноніми треба писати з літерою **і** *пров. Авіахімівський, вул. Великотирнівська, вул. Іскрівська*.

4. Не відповідає нормам запропоноване написання *вул. Лінія, 1; Лінія, 2; Тупик, 1; пров. Фізкультурний 1, пров. Трубний, 1*. В урбанонімах записи цифрової інформації порядкового числівника потрібно писати із закінченням *вул. 8-го Березня, вул. 23-го Вересня, пров. 1-й Веселий, пров. 2-й Веселий, 1-а Лінія, 2-а Лінія, 1-й Проїзд, 2-й Проїзд 1-й Проспект, 2-й Проспект пров. 1-й Річковий, пров. 2-й Річковий, вул. 9-го Січня, пров. 1-й Театральний, вул. 9-го Травня, пров. 1-й Трубний, пров. 2-й Трубний, 1-й Тупик, 2-й Тупик* тощо.

5. В урбанонімі *вул. Гастело* допущена орфографічна помилка, оскільки подвоєння букв зберігається у власних назвах, тому урбанонім *вул. Гастелло* пишемо із двома буквами **л**, бо вулиця названа на честь Героя Радянського Союзу Миколи Францовича Гастелло.

6. У родовому відмінку в назвах міст треба писати букву **а**, наприклад: *Сталінграда*, тому правильне написання урбаноніма таке: *вул. Героїв Сталінграда*. Не можна урбанонім подавати так: *вул. Героїв Сталінграду*. До речі, навколо цього урбаноніма відбувалися різні дискусії щодо його перейменування, оскільки тут є слово «Сталін», але кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методики викладання історії ПНПУ імені В. Г. Короленка Юрій Вільховий зазначив, що ця вулиця названа не на честь Йосипа Сталіна, а саме на честь людей, які поклали своє життя під Сталінградом [5].

7. У словах *грунт, ґрунтовий* пишемо літеру **Г**, тому в урбанонімі *пров. Ґрунтовий* також повинно зберігатися написання літери **Г**. Не можна писати урбанонім *пров. Ґрунтовий*.

8. Від топоніма *Градизьк* утворюється прикметник *градизький*, тому урбанонім треба писати відповідно: *пров. Градизький*. Не можна писати урбанонім *пров. Градижський*.

9. В українській мові немає прикметника *ломаний*, є лише *ламаний*, тому урбанонім повинен відповідати такій назві: *пров. Ламаний*.

10. Прізвища *Величко, Нечуй-Левицький* відмінюються *Величка, Нечуя-Левицького*, тому в урбанонімах повинно зберігатися таке написання: *вул. Самійла Величка, вул. Нечуя-Левицького*. Не можна писати урбаноніми: *вул. Самійла Величко, вул. Нечуй-Левицького*.

11. В урбанонімі спочатку пишеться вид *майдан*, а потім власна назва *Незалежності* – *майдан Незалежності*.

12. В урбанонімах спочатку повинна бути загальна назва на позначення вчених звань, військових звань, а потім власна назва – прізвище, на зразок: *вул. Академіка (якого?) Гришка*, а не навпаки *вул. Гришка академіка*, тому правильне написання урбанонімів таке: *вул. Академіка Гришка, вул. Академіка Квасницького, вул. Академіка Челоменя, вул. Генерала Духова, вул. Генерала Буняшина*.

13. В урбанонімах спочатку повинна бути загальна назва, а потім власна назва – прізвище, зокрема *вул. Братів Майбородів, вул. Родини Симиренків*. Не можна писати урбаноніми *вул. Майбородів братів, вул. Симиренків родини*.

14. В урбанонімах спочатку пишеться ім'я, а потім прізвище: *вул. Василя Бучневича, вул. Богдана Хмельницького, вул. Бориса Гмирі, бульвар В. Боровиковського, пров. Дмитра Квітки, вул. Дмитра Балацького, вул. Дмитра Ахшарумова, вул. Дніпрової Чайки* (поіменована за літературним псевдонімом Василевської Людмили Олексіївни).

У деяких урбанонімах виразно простежуються росіянізми та залишки пострадянської епохи, наприклад: *пров. Бумажний, вул. Клубнична, вул. Кузнечна, вул. Овразна, вул. Опитна, пров. Рельсовий, пров. Родниковий, пров. Стекольний, вул. Уютна, пров. Уютний, вул. Цвіточна* та ін.

Особливо треба наголосити, що вищезазначені помилки, допущені в урбанонімах м. Полтави, порушують чинні норми українського правописного кодексу. Отже, необхідність найменування, перейменування і повернення історичних назв внутрішньоміських об'єктів вимагає науково обґрунтованої та виваженої урбанонімічної концепції.

Джерела та література

1. Загнітко А. Глибинні пласти пам'яті в назвах вулиць: міжпросторові спостереження / А. Загнітко, І. Кудрейко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.etnolog.org.ua> – Назва з екрана.
2. Історичні назви вулиць Полтави [Електронний ресурс]. – Режим доступу : orenda.pl.ua/read/istorichni_nazvi_vulits_poltavi. – Назва з екрана.
3. Мезенко А. М. Ономастика / А. М. Мезенко. – Витебск : ВГУ имени М. П. Машерова, 2012 – 152 с.
4. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – М. : Наука, 1978. – 323 с.
5. Пругло Я. Вулиця Героїв Сталінграда у Полтаві не змінить назву [Електронний ресурс] Ян ПРУГЛО // «Полтавщина». – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://poltava.to/news/38564/>

Оксана Тур
м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛЕКСИЧНИХ СКОРОЧЕНЬ В МОВІ ЗАКОНОДАВЧИХ ТА ДИПЛОМАТИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ

Документ як результат відображення конкретної інформації на спеціальному матеріалі за визначеним стандартом чи формою є основною одиницею офіційно-ділового стилю [1, с. 26–27] і слугує для спілкування в державно-політичному, громадському та економічному житті, у законодавстві, у сфері управління адміністративно-громадською діяльністю тощо.

Документові притаманні такі ознаки, як стислість та компактність викладу, стандартне розташування матеріалу, широке вживання номенклатурних найменувань, відсутність емоційно-експресивної лексики. З-поміж лінгвістичних засобів вагоме місце в документах, зокрема законодавчих, дипломатичних (документи, пов'язані з міжнародними відносинами) та адміністративно-канцелярських (службові документи,

листування різних державних установ, організацій, підприємств, офіційні приватні ділові папери та ін.), займають аббревіатури.

Мова законодавчих документів об'єднує лексику різних законів, указів, кодексів, постанов, актів, позовних заяв, протоколів, запитів тощо. У цих документах лексичні скорочення використовують досить виважено. Неприпустимим є вживання скорочених назв судових органів або тієї аббревіатурної лексики, яка не зафіксована законодавчими нормами і не є загальноприйнятною в офіційно-діловому мовленні. Недопустимим є також посилання на скорочену назву юридичної особи без попереднього зазначення її повного найменування. Так, наприклад, в одному із судових рішень у вступній частині подано найменування відповідача – *НО “Полінформ”* і лише в резолюційній частині з'ясовано, що *НО* розшифровують як “неприбуткова організація”. Подібне використання аббревіатур є некоректним, оскільки законодавчі документи призначені як для юристів, так і для неюристів, а неправильно чи недоречно використане лексичне скорочення, неточність понять та формулювань, невизначеність номенклатурних назв, які виникають унаслідок довільного використання аббревіатур і які не завжди відомі адресатам, лише ускладнюють процес їхнього розуміння та сприйняття. У таких випадках важливим є поєднання стислості й доступності викладу правових норм, тобто розшифруванням номенклатурних лексичних скорочень на початку тексту.

У законодавчих документах офіційно-ділового стилю допустимими можуть бути лише загальноприйняті в певному жанрі лексичні скорочення, з-поміж яких:

а) назви світових об'єднань, державних установ, міністерств, управлінь, банків та ін.: *ОДПУ, КМУ, ОЕСР, МОН, СОТ, МАП, ГоловКРУ, МЗСУ, ФДМУ, ЮНІФЕМ, ЮНІП, МРЖ, МКБ, УДЦР, УКБ, МОЦО, ГАЄЦМРЖ, КСУ, НЦБ, ОДКБ, ВКЄС, ГУПСЗН, СЄМС, ТЗПУ, АКБ, Мінекомоніторинг, Укркомінбанк, Європарламент* та інші, напр.: *Верховна Рада України постановляє: Кабінету Міністрів України затвердити Тимчасове положення про закупівлю товарів на основі тексту Закону України “Про закупівлю товарів...” в редакції, що діяла станом на 17.11.2014 року, за виключенням його положень, які суперечать вимогам СОТ* (Вісник

податкової служби України); *Внесення змін до Програми здійснюється Кабінетом Міністрів України згідно з пропозиціями **МОН**, погодженими з іншими виконавцями Програми (Вісник податкової служби України); **ГУПСЗН** у своїй діяльності керується Конституцією і законами України (Зі статуту. Інтернет); *Зараз в **МОЦО** входять 50 країн, ще 8 мають статус спостерігача (Інтернет);**

б) назви підприємств різних форм власності: *Укртрансффта, Укрхімтрансміак, Єврокрим, Будекспо, Будекспорт, Рембуд, Екопром, Турінформ, Техком, Укrapоль, Екотрейдінформ, Будагротехекспорт, Закарпатінформторг, Андрікарп (аббревіатура імені та прізвища власника – Андрій Карпник), Київміськбуд, Промбудторг, Віжибу (скорочення виразу – вічне життя буде) тощо, напр.: Розрахунковий центр підприємства “Екотрейдінформ” уповноважений здійснювати функції, визначені законом (З положення. Вісник податкової служби України); Платниками рентної плати за транспортування трубопровідним транспортом є ВАТ “Укртрансффта” – за надання послуг з транспортування нафти (Із законодавчого документа. Вісник податкової служби України);*

в) назви часто повторюваних різних типів товариств, підприємств: *ВАТ, ЗАТ, МСП, ТОВ, ФК, АТЗТ, ТРЦ, МПП, СП, ТДВ, ФОП, КП, ДМП, КВТП, МРТ, НДІ, ТРК, НО, ТОВ, НУО, ПВІ, ФО, СД, СМП, ДЧП, СПД, ТВП, ТД, ТОП, ФГ, НФК, ДП, МФК тощо, напр.: ВАТ “МоторСіч” має представництва у Києві, Стамбулі та Анкарі (Туреччина), Шарджі (ОАЕ), Делі (Індія) (Вісник податкової служби України); Наразі в Мар’янівці **ТОВ СП “НІБУЛОН”** задіяв понад 40 підрядних організацій (З доповіді);*

г) назви часто вживаних законодавчих укладань: *КЗП України, УКФВЗ, КК України, ІСІ, КОПФГ, ДКПП, КАП, ВБН, КАСУ, МПЗЗС, ЦК, ТКУ, КПК України та ін., напр.: Звільнений з роботи за згодою сторін, п.1. ст.36 **КЗП України** (Запис у трудовій книжці); Український класифікатор форм власності на землю (**УКФВЗ**) затверджено листом Держкомзему України від 24 квітня 2008р. №14-1-7/1205 (Законодавчий документ); 1.34 Інститути спільного інвестування (**ІСІ**) – інвестиційні фонди та взаємні фонди інвестиційних компаній, корпоративні інвестиційні фонди та пайові*

інвестиційні фонди, що створені відповідно до законодавства (Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств”, стаття 1, пункт 1.34).

Мова дипломатичних документів (міжнародних договорів та угод) повинна забезпечувати коректність міжмовної та міжкультурної комунікації, виключати можливість різного тлумачення змісту, полегшувати його сприйняття та правильне розуміння. У таких документах незалежно від їхньої мови використовують звичайно аббревіатури номенклатурних найменувань – це назви різноманітних міжнародних організацій, політичних союзів, об’єднань, а також політичних рухів, державних органів та ін.: *ПАРЄ, ЄС, РЄАП, СНД, УНІАН, МЗС, СБУ, ВР, ЄАВТ, МКМО, МРАП, НАСА, ОДКБ, ОСНАА, УДСБЕЗ, МЦППІВ* тощо, напр.: *Договір з ЄАВТ підписано на умовах, які буде покладено в основу договору про вільну торгівлю між Україною та ЄС* (З договору. Вісник податкової служби України). *ПАРЄ забезпечить національний парламент практичною інформацією* (З договору. Інтернет).

Мова офіційно-ділового стилю і особливо тексти дипломатичних документів насичені аббревіатурами, у яких першими компонентами є узвичаєні фінально усічені слова: *євро-, дип-, ген-, інтер-, держ-, нац-* та інші, напр.: *єврорегіон, європростір, єврокомісія, єврокомісар, дипзапит, дипсервіс, диппредставництво, дипперсонал, дипкорпус, дипмісія, генконсул, генпрокурор, генсекретар, інтерпол, інтерспорт, держмито, Держветдепартамент, Держзовнішінформ, Держінформ’юст, нацвіза, держінвестиції, нацагенство, Нацбанк* тощо, напр.: *Громадська рада при Держінвестицій обговорить питання інноваційного розвитку регіонів* (З програми конференції. Інтернет); *Починаючи з 2014 року, Держзовнішінформом запроваджується нова рубрика, завданням якої є інформаційна і консультаційна допомога українським компаніям у пошуку іноземних партнерів у виході на зовнішні ринки* (З програми роботи. Інтернет).

У дипломатичних текстах, оформлених українською мовою, поширені чужомовні аббревіатури, які зумовлені традиціями міжнародної політики. Окремі запозичені лексичні скорочення зазнають транслітерації, пор.: *EKOSOS – EKOCOC, UNDRO – ЮНДРО, SEATO – CEATO, NATO – НАТО,*

UNESCO – ЮНЕСКО, напр.: *ЕККОС* складається з 54 держав, які обирає Генеральна Асамблея строком на три роки (Інтернет); У зв'язку із стихійним лихом до *ЮНДРО* надіслано звернення з проханням про допомогу (Інтернет). Але переважно у міжнародному спілкуванні використовують аббревіатури, що запозичені в оригінальному вигляді, як правило з англійської мови: *EFF*, *SACEUR*, *SACLANT* тощо, напр.: Учасники досягли взаєморозуміння у такому: *Стаття 1. Визначення, п.1.10 Стратегічне командування або командувачі (СК). Верховний головнокомандувач Об'єднаних збройних сил НАТО на Атлантиці (SACLANT) і Верховний головнокомандувач об'єднаних збройних сил НАТО в Європі (SACEUR)* (З міжнародної угоди. Інтернет); *Програма розширеного фінансування (EFF – Extended Fund Facility) передбачає надання Україні кредиту на загальну суму 2,6 млрд. дол. США* (З програми фінансування. Інтернет).

Деякі аббревіатури-назви країн, міжнародних організацій, фондів виникли на основі калькування, пор.: *CEI* (фр. Commission Electronique Internationale) – *МЕК* (Міжнародна електротехнічна комісія), *UNO* (англ. United Nations Organization) – *ОНУ* (фр. Organization des Nations Unies) – *ООН* (Організація Об'єднаних Націй), *USA* (англ. United States of America) – *США* (Сполучені Штати Америки), *IMF* (англ. International Monetary Fund) – *МВФ* (Міжнародний валютний фонд) тощо, напр.: *Для підтримки наших зусиль, спрямованих на стійке поновлення макроекономічної стабільності і сталого економічного відновлення, звертаємося з проханням про укладення нової 29-місячної угоди “Стенд-бай” (SBA) з МВФ* (Звернення. Інтернет); У розділі 412 стандарту *МЕК* передбачаються такі заходи безпеки – захист за допомогою ізоляції струмопроводних частин... (Інтернет).

Функціонування лексичних скорочень у дипломатичних текстах підпорядковане певним закономірностям. Для дипломатичних текстів вищого ступеня офіційності характерна невелика кількість аббревіатур, а в деяких документах (статути, конвенції, ноти, угоди) аббревіатури практично не використовують, і лише зрідка уживають усталені лексичні скорочення зразка *ЄС, СНД, США, ООН, НАТО*, коли вони не відіграють головну роль. У дипломатичних текстах (виступи, послання, заяви, інструкції), де аббревіатури використовують частіше, їхнє творення регламентоване відповідними

нормативними документами. Аббревіатури звичайно подають разом з їхнім розшифруванням (відповідним вихідним словосполученням): *ТМП* (Технічний меморандум про порозуміння), *ЄЕК* (Європейська економічна комісія), *ЮНІСЕФ* (Дитячий фонд ООН), *МАГАТЕ* (Міжнародне агентство атомної енергетики), *ВПС* (Всесвітній поштовий союз), *ЮНЕП* (Програма ООН з навколишнього середовища), *МОП* (Міжнародна організація праці) та ін., напр.: *Спільна позиція керівництва України та експертів МВФ щодо кількості критеріїв виконання та структурних маяків, наведених у цьому Меморандумі, детально викладена у ТМП (Технічний Меморандум про порозуміння), який додається до цього Меморандуму (З Меморандуму про економічну та фінансову політику. Інтернет); На сьогодні Україна є членом Виконавчої ради Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) (Інтернет); Основна мета ЮНЕП (програма ООН з навколишнього середовища) – забезпечити ефективне здійснення заходів, спрямованих на захист і поліпшення навколишнього середовища (Інтернет). У дипломатичних текстах, таких як протоколи і звіти зустрічей, інтерв'ю, статті, огляди, листи, за умови небов'язкового дотримання формальностей, скорочені лексичні одиниці вживають значно частіше. Загалом аббревіатури в текстах сучасних українських дипломатичних документів займають помітне місце, тому, як наголошує О. Мацько, аббревіатури треба вважати “однією з ознак мовлення у сфері дипломатії” [2, с. 36].*

Отже, під час укладання законодавчих та дипломатичних документів аббревіатури використовують досить обмежено. Найбільш уживаними в цьому стилі є ініціальні лексичні скорочення з номенклатурним значенням.

Джерела та література

1. Глущик С.В., Дияк О.В, Шевчук С.В. Сучасні ділові папери. Київ : А.С.К., 2001. 400 с.
2. Мацько О. М. Аббревіатури як згорнені мовні формули в дипломатичних текстах. *Мовознавство*. 2000. №1. С. 31 – 36.
3. Тур О. М. Структурно-семантичні типи та функціонування нових аббревіатур в українській мові кінця ХХ – початку ХХІ століть : дис. ...канд..

філол..наук. 10.02.01 «Українська мова» / Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. 288 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ І СИСТЕМИ У СФЕРІ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Ольга Анісімова
м. Вінниця

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ

Інформаційні системи управління – це набори різних компонентів, які мають взаємні відносини. Відносини мають важливу функцію, а саме функцію оцінювання, яка веде до покращення економічного стану фірми. Крім того, на різних етапах управлінської діяльності має місце взаємодія систем, що відповідають за обробку ряду даних [1].

ІСМ – використовуються для представлення точної та актуальної інформації. Інформація є основою для прийняття рішень для лідера із сукупності скоординованих та раціональних систем [2]. Система менеджменту працює для обробки даних у цінну інформацію. Загалом можна виділити три основних різновиди багатофункціональних інформаційних систем менеджменту: ERP, DSS та IMS.

ERP або планування ресурсів підприємства – це система управління, яка керує бізнесом. ERP відома як інтегрована система, що полегшить управління бізнесом (компанією). Ця система ERP працює від етапу планування до управління наявними ресурсами в компанії.

Система підтримки або підтримки DSS – це комп'ютерна інформаційна система управління даними. Ця система DSS допоможе лідерові компанії приймати рішення. Одне застосування цієї системи знаходиться в процесі оцінки кредитної пропозиції банку [3].

IMS (система управління інформатикою) працює з комп'ютеризованою допомогою. Загалом, вищеперераховані інформаційні системи менеджменту відносяться до одної багаторівневої масштабної системи менеджменту і відіграють певну роль у поданні точної інформації для компанії.

Кожна організація, особливо компанія, вимагає реальних даних з кожного рівня управління. Дані збираються та управляються в інформаційній системі.

Інформаційні системи менеджменту можуть обробляти та надавати три види інформації:

1. Інформація про збір даних (інформація про скорочення інформації): у формі накопичення або збирання даних, щоб відповісти на питання: «чи добре чи погано я роблю?»; для нижчих менеджерів з можливістю оцінити продуктивність свого персоналу.

2. Акцент на направленні інформації: допомога менеджменту зосереджується на девіантних проблемах, порушеннях, неефективності та можливостях, які можуть бути зроблені. Ця інформація відповідає на запитання: «Яку проблему слід розглянути?»; допомога менеджеру середнього рівня побачити відхилення, що виникають.

3. Інформація про вирішення проблем: інформація, яка допоможе менеджерам приймати рішення для вирішення проблем, з якими вони стикаються. Ця інформація відповідає на питання: «з шляхів виконання роботи, яка найкраща?»; системи пов'язані з рішеннями, що не є повторюваними, та ситуаціями, які потребують аналізу, проведеного вищим керівництвом [4].

Оброблена інформація використовується персоналом підприємства на всіх рівнях управління (стратегічне планування, управлінський контроль, оперативний контроль). Перевагою використання інформаційних систем є можливість електронного обміну даними. Додатки електронної комерції розрізняються за двома напрямками: між бізнес-організаціями та кінцевими клієнтами.

Додатки електронної комерції між бізнес-організаціями це міжорганізаційна система менеджменту (IOS) або B2B (бізнес для бізнесу) дозволяє компанії більш ефективно і ефективно здійснювати підприємницьку діяльність з постачальниками, з клієнтами або з дилерами і дистриб'юторами.

Додатки електронної комерції між бізнес-організаціями і кінцевими клієнтами позначаються терміном B2C (бізнес для клієнтів).

Використовуючи Інтернет, він дозволяє компанії досягати своїх кінцевих клієнтів всюди, де б і де б то не було.

Дані додатки до інформаційних систем дають змогу компаніям, що використовують ІТ, отримати стратегічну перевагу для залучення ІТ-фахівців до кінцевих споживачів [5].

Основними перевагами ведення електронної комерції через Інтернет та їх інтеграції з інформаційними системами менеджменту з застосуванням провідних технологій EDI, є: більш дешеве поширення цифрових документів і продуктів; можливість надавати послуги підтримки клієнтам; нові маркетингові канали; можливість залучення нових клієнтів; надання однієї точки контакту для різних продуктів і послуг.

Бар'єрами у роботі з інформаційними системами менеджменту є: безпека (доступ, безпека передавання, зберігання, використання даних), підтримка конкурентоздатності інформаційної системи (навантаження, датчики).

Джерела та література

1. Глівенко С.В., Лапін Є.В., Павленко О.О. Інформаційні системи в менеджменті: Навч. посібник – Суми: ВТД "Університетська книга", 2015. – 407 с.
2. Гава Ю. Роль сучасних технологій в економіці / Ю.Гава // Економіст. – 2016. – №6. – С. 61-63.
3. Ступницький О. Інформаційні технології та корпоративне управління у XXI ст. // Економіка України. – 2015. – № 2. – С. 38-46.
4. De Michelis, G., Dubois, E., Jarke, M., Matthes, F., Mylopoulos, J., Papazoglou, P., Pohl, K., Schmidt, J.W., Woo, C., and Yu, E. Cooperative information systems: a manifesto. In Cooperative Information Systems: Trends & Directions, M. Papazoglou and G. Schlageter, Eds., Academic-Press, 2018.
5. Orlikowski, W., Robey, D. Information Technology and the Structuring of Organizations. Information Systems Research 2, 2015.

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ: РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН

Проблеми правового регулювання інформації з обмеженим доступом – як різновиду інформації та складової національного інформаційного ресурсу – є специфічним напрямом інформаційного права. Тому аналіз національного законодавства України у сфері регулювання правовідносин доводить, що постають питання з приводу інформації з обмеженим доступом. У Законі України „Про інформацію” «інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація». [1, ст. 21]

«Конфіденційною інформацією є інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб’єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов». При цьому, не може бути віднесена до конфіденційної інформація, що була отримана або створена розпорядниками інформації.

«Таємною інформацією є інформація, доступ до якої обмежується виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров’я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя і лише за умови, що розголошення цієї інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам або шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні» [2].

Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю слідства та іншу передбачену законом таємницю.

«Службовою інформацією є інформація, що міститься в документах суб’єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов’язані з

розробкою напряду діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень, а також інформація, що зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці» [2].

Захист інформації з обмеженим доступом є одним з першочергових завдань забезпечення інформаційної безпеки як складової національної безпеки України. Однак його ефективна реалізація (принаймні на правовому рівні) значно ускладнюється відсутністю єдиного розуміння понять «інформація з обмеженим доступом», «конфіденційна інформація», «таємна інформація» та «службова інформація» [3].

13 січня 2011 року Верховною Радою України на виконання Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи від 5 жовтня 2005 року № 1466 “Про виконання обов’язків та зобов’язань Україною” та з метою забезпечення реалізації положень статті 34 Конституції України стосовно свободи інформації, статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також для забезпечення ефективної реалізації права кожного на свободу вираження поглядів та доступ до інформації, права на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб прийнято Закон України “Про доступ до публічної інформації” [3].

Закон України “Про доступ до публічної інформації” [2] визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб’єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених Законом [2], та інформації, що становить суспільний інтерес.

Цей закон передбачає два способи доступу до інформації:

1. Надання інформації за запитами (*активний*).
2. Обов’язкове її оприлюднення в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах, на інформаційних стендах чи будь-яким іншим способом не пізніше 5 робочих днів із дня затвердження документа, а

проекти документів – не пізніш, як за 20 робочих днів до дати їх розгляду (*пасивний*).

У коментарі до Закону „Про доступ до публічної інформації” [3] зазначено, що «не може бути обмежено доступ до інформації про розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів, умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно, якщо оприлюднення або надання такої інформації не може завдати шкоди інтересам національної безпеки, оборони, розслідуванню чи запобіганню злочину» [3].

Закон [2] спрощує і стандартизує порядок оформлення інформаційних запитів [2, ст. 19]: «запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом на інформацію незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту. Запит – це прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні» [2]. При цьому, запит на інформацію може бути індивідуальним або колективним і може подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача. Письмовий запит подається в довільній формі.

Логіка Закону України “Про доступ до публічної інформації” полягає в тому, що «публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб’єктами владних повноважень своїх обов’язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб’єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації», визначених цим Законом.

Отже, визначальним для публічної інформації є те, що вона заздалегідь зафіксована будь-якими засобами та на будь-яких носіях та знаходилась у володінні суб’єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації.

Отже, щоб дати відповідь на запит — слід скопіювати наявний документ, на відміну від звернень громадян, на підставі якого орган влади

має вчинити певні дії. Помилками є те, що при отриманні запитів (не розрізняючи запитів на інформацію і звернень громадян), розпорядники інформації надають відповідь, що на підставі законодавства про звернення громадян запитувана інформація Вас не стосується, відповідно Ви її не отримуєте. Тоді як це різні механізми.

Водночас, Законом [2] встановлюються певні **вимоги до запитів**, а саме: передбачено, що «запит на інформацію має містити:

- ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер засобу зв'язку, якщо такий є;
- загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо запитувачу це відомо;
- підпис і дату за умови подання запиту в письмовій формі» [2].

З метою спрощення процедури оформлення письмових запитів на інформацію особа може подавати запит шляхом заповнення відповідних форм запитів на інформацію, які можна отримати в розпорядника інформації та на офіційному веб-сайті відповідного розпорядника. Зазначені форми мають містити стисло інструкцію щодо процедури подання запиту на інформацію, її отримання тощо.

Белевцева В. зазначає, що «в умовах активного використання нових об'єктів інформаційної сфери (інформаційно-телекомунікаційних технологій) та формування інформаційного суспільства відбувається виникнення новітніх правовідносин, що не можуть “увійти” до меж існуючої правової системи» [4].

При цьому виникає велика кількість проблемних питань адміністративно- правового захисту інформації з обмеженим доступом, що вимагають оптимізації правових механізмів врегулювання правовідносин, які повинні здійснюватися у взаємозв'язку з міжнародними правовими процесами гармонізації інформаційного законодавства [4].

Дослідження Белевцевої В. адміністративно-правової термінології свідчить про те, що «поряд з традиційними загрозами, які існують у сфері формування, зберігання й поширення інформації, зростає небезпека несанкціонованого втручання в роботу інформаційних систем не тільки з метою отримання закритої інформації, а й порушення її цілісності та

знищення, дезорганізації інформаційної системи держави, суб'єктів підприємництва тощо. Виникла й така небезпека, пов'язана з новими явищами, як “інформаційна експансія”, “інформаційна зброя”, “інформаційна війна”, “кібертероризм”, “медіатероризм”, що стали реаліями сучасності» [4].

Усі ці небезпеки вимагають не тільки застосування традиційних, практично перевірених заходів охорони інформаційної сфери, яка містить відомості, віднесені до інформації з обмеженим доступом, а й розробки та впровадження новітніх заходів і засобів правового, організаційного, інженерно-технічного й криптографічного захисту вказаної інформації.

Таким чином, виконання Закону України „Про доступ до публічної інформації” вимагає від усіх органів виконавчої влади і місцевого самоврядування докорінних змін принципів роботи з інформацією.

Джерела та література

1. Закон України „Про інформацію”. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
2. Закон України “Про доступ до публічної інформації”. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
3. Коментар Закону України “Про доступ до публічної інформації” <http://obljustif.gov.ua/6116-2/>
4. Бєлєвцева В.В. Адміністративно-правовий захист інформації з обмеженим доступом: визначення та удосконалення // Інформація і право. 2016. № 2(17). Режим доступу : http://ippi.org.ua/sites/default/files/16_0.pdf

Юлія Ільющенко
Наук. керівник – викладач Зеленська О.М.
м. Миргород

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЛОВОДСТВІ

Інформація та інформаційні технології є основним чинником розвитку сучасного постіндустріального суспільства.

Сучасна інформаційна культура документаційного забезпечення управління має ґрунтуватися на умінні комплексно використовувати різні види інформаційних технологій. Головним у переході до інформаційної культури має бути не стільки придбання сучасних комп'ютерів, скільки впорядкування існуючих технологічних етапів документаційного забезпечення управлінських процесів та удосконалення управління документацією [1].

Зазначене вимагає розв'язання проблем створення єдиних для всіх правил організації електронного діловодства на підприємствах і установах, опрацювання типових рекомендацій, відповідно до яких мають складатися, оформлятися і обліковуватися електронні документи, здійснювати контроль за їх виконанням.

В період інформатизації суспільства особливого розвитку набули такі сучасні технології роботи з документною інформацією: застосування автоматизованого введення документів в комп'ютер, впровадження текстового і графічного видів обробки документів, що дає змогу просто й оперативно вносити в них зміни, швидкого доступу до довідкової інформації через міжнародні бази даних та відповідні комп'ютерні мережі.

Використання сучасних технологій при роботі з документами проводиться таким чином, щоб не було «порожньої» інформації, тобто інформації, яка не містить у собі розумового навантаження. Таким чином, сучасні інформаційні технології забезпечують новий рівень культури діловодства [2].

Підвищенню рівня культури діловодства також можуть сприяти спеціальні пристрої обробки текстів та організаційні програми, що дають можливість швидко створювати, виправляти і редагувати різні документи. Ці пристрої необхідно з'єднати за допомогою внутрішніх ліній зв'язку в єдину мережу, яка здатна забезпечити автоматичний зв'язок між робочими місцями, спільну роботу над документом, автоматизований контроль за виконанням.

Також на основі комп'ютерної техніки можливе створення автоматизованих робочих місць, яке дає можливість значно прискорити інформаційний обмін між користувачами мережі та автоматизувати традиційні операції щодо управління документацією та іншою інформацією через канали зв'язку.

Таким чином, у роботі сучасного діловодства можна виділити такі види роботи з документами: робота з файлами документів на машинних носіях, управління документами, пересилання документів. Також особливого значення набувають групова робота над документами та управління потоком робіт.

Перелічені види робіт можуть здійснюватися за допомогою спеціалізованих пакетів, програмні продукти яких не тільки уніфікуються, а й інтегруються між собою, що дає змогу в межах вирішення ділової проблеми здійснювати інформаційний обмін незалежно від типу документа.

Загалом наявність потужної інфраструктури та методології побудови систем інформаційних технологій сприяє досягненню високого рівня ефективності роботи з документами. Потреба в підвищенні якості використання сучасних технологій відповідно до інформаційних процесів є ключовою для розвитку сучасних інформаційних систем діловодства.

Джерела та література

1. Байкарова О. Інформаційні технології – засіб оптимізації діяльності підприємств / О. Байкарова, Л. Тарасюк // Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво. – 2013. – № 11. – С. 177–182.
2. Ковалів С.А. Автоматизація діловодства. Перший етап / С.Л. Ковалів // Діловодство. – 2010. – № 1. – С. 41-46.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДОКУМЕНТАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

Інформаційні технології – цілеспрямовано організована сукупність інформаційних процесів, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкісний пошук інформації, розосередження даних, оперативний доступ до першоджерел незалежно від місця їх розташування.

Термін «інформаційна технологія» ґрунтується на понятті «технологія», що є досить стійким і з'явилося в діловому спілкуванні у зв'язку з проблемами, що постали щодо вдосконалення організації виробництва. Так, якщо технологія (від грецького *techné* – мистецтво, майстерність, уміння + ...логія) – сукупність методів обробки, виготовлення, зміни стану, властивостей, форми сировини, матеріалу, що здійснюється у процесі виробництва продукції, то інформаційна технологія – процес, який використовує сукупність засобів і методів збору, обробки і передавання даних (первинної інформації) для одержання інформації про стан об'єкта, процесу чи явища нової якості [1, с. 56].

Інформаційна технологія опрацювання даних використовується для розв'язання добре структурованих задач. Ця технологія застосовується на рівні операційної (виконавчої) діяльності персоналу невисокої кваліфікації з метою автоматизації деяких рутинних постійно повторюваних операцій управлінської праці. Тому впровадження інформаційних технологій і систем на цьому рівні істотно підвищить продуктивність праці персоналу, звільнить його від шаблонних операцій, можливо, навіть призведе до необхідності скорочення кількості працівників [2, с. 246 – 249].

Отже, було запропоновано на малому підприємстві запровадити базу даних, у якій буде зібрана вся інформація стосовно нього у цій базі.

Для її створення ми використали програму Microsoft Access 2010.

База даних – це єдине, централізоване сховище даних певної предметної галузі (під предметною галуззю тут розуміють, наприклад, навчальний заклад, підприємство тощо), до якої мають доступ багато програм. Кожна програма має доступ до конкретних даних бази даних за допомогою спеціальних програм, які одержали назву систем управління базами даних (СУБД).

Для створення бази даних необхідно було зібрати всю інформацію та перевести документи в електронний вигляд. Зокрема була зібрана така інформація як: дані про зернові; інформацію про співробітників, їх кількість, належність до техніки; інформацію про техніку й інформацію про угоди укладені підприємством.

Вся інформація була введена у відповідні таблиці, у кожній був свій «ключ» для зв'язку з іншими таблицями. За допомогою «ключів» кожна таблиця була пов'язана між собою певними даними, що розміщені в кожній таблиці.

Також створено групові запити – формулювання своєї інформаційної потреби користувачем бази даних.

Фінальним етапом було створення головної кнопкової форми для того щоб, кожний запит мав свою кнопкову форму, щоб зручно переміщатися по базі даних та спростити пошук інформації.

Отже, створена база даних дозволяє малому підприємству користуватися, зберігати, оновлювати інформацію та зменшити обсяг паперового документообігу.

Джерела та література

1. Основи інформаційних технологій і систем : навч. посіб. / В. А. Павлиш. Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2013. 500 с.
2. Кірсанова М.В. Курс діловодства: Документальне забезпечення управління: Навчальний посібник. М.: Инфра, 2004. 321 с.

Олена Балюк
Ірина Заєць
Наук. керівник – к. філос. н., доц. Вощенко В. Ю.
м. Полтава

АВТОМАТИЗАЦІЯ КАДРОВОГО ДІЛОВОДСТВА ЗАСОБАМИ MS ACCESS

В умовх постіндустріального суспільства із розвитком інформаційних технологій стрімко зростає роль автоматизації діяльності підприємства, зокрема у сфері вдосконалення та регулювання роботи з документами. Тому з метою забезпечення безперервного процесу введення та поширення даних на підприємстві постає завдання створення інформаційної системи, яка б ефективно обслуговувала та задовольняла запити установи в цілому або ж окремого відділу в достовірній, релевантній і документованій інформації. Вибір та впровадження такої системи залежить від виду діяльності, ступеня централізації роботи з документами та масштабів організації. Враховуючи той факт, що більшість вітчизняних підприємств має низький рівень автоматизації кадрового діловодства, доцільно використовувати поступове введення в дію подібних засобів, зокрема варіантом такого впровадження є зберігання відомостей про працівників та окремих форм документів в електронній формі. Для цього необхідно створити базу даних із можливістю доповнення новою інформацією в процесі кадрової діяльності відділу.

Для автоматизації діяльності відділу кадрів розроблено комплекс програмних продуктів, які побудовані за модульним принципом, тобто мають окремі блоки управління персоналом, фінансами, документообігом, кадрового обліку. Особливий інтерес викликають системи, що мають в своєму складі бази даних, які містять детальні відомості про всіх співробітників компанії, проте обмежують доступ до конфіденційних даних. Серед таких найпоширенішими у вітчизняному діловодстві є «БОСС-КАДРОВИК», «ФЛАГМАН» (модулі «Персонал» та «Документообіг»), «Парус-Персонал» та ін. Перераховані системи з власними базами даних мають свої переваги, проте більшість із них призначені для роботи з

великими підприємствами та передбачають встановлення повного пакету послуг разом із модулями управління кадрами.

Найдоступнішим способом автоматизації для невеликих підприємств або окремих відділів із розподіленим правом доступу й діловодством у паперовому вигляді є створення бази даних в Microsoft Access. Це функціонально повна реляційна СУБД, що має широкий спектр функцій, зв'язані запити, зв'язок із зовнішніми таблицями та іншими базами даних. Microsoft Access дозволяє керувати всіма відомостями з одного файлу електронної бази даних. Дана система забезпечить зберігання великого обсягу та редагування інформації відділу кадрів, а також можливість одержання різноманітних за формою та змістом документів. Використання подібної СУБД дає можливість зберігати значний обсяг інформації на одному робочому місці, здійснювати швидкий доступ до інформації та додавати нові відомості або форми документів. При використанні бази даних можна в будь-який момент додавати нові відомості, елементи запису, редагувати, видаляти, упорядковувати та переглядати таблиці за допомогою різних режимів, встановлювати спільний доступ або ж приховати відомості від працівників без відповідного ключа [2].

Для автоматизації кадрового відділу за допомогою СУБД MS Access необхідно правильно визначити завдання, які система має вирішувати. Таким чином пропонується створювати електронні трудові книжки працівників, особові справи, розробляти розпорядчі або довідкові документи на основі даних, вміщених у базі. Проте першим і найважливішим кроком буде внесення інформації про працівників, посади та підрозділи організації (для електронних трудових книжок або особових справ вводяться дані про стаж, термін роботи, відомості про військовий облік, для створення інших форм документів – інформація про оплату, термін прийняття або звільнення тощо) (рис. 1).

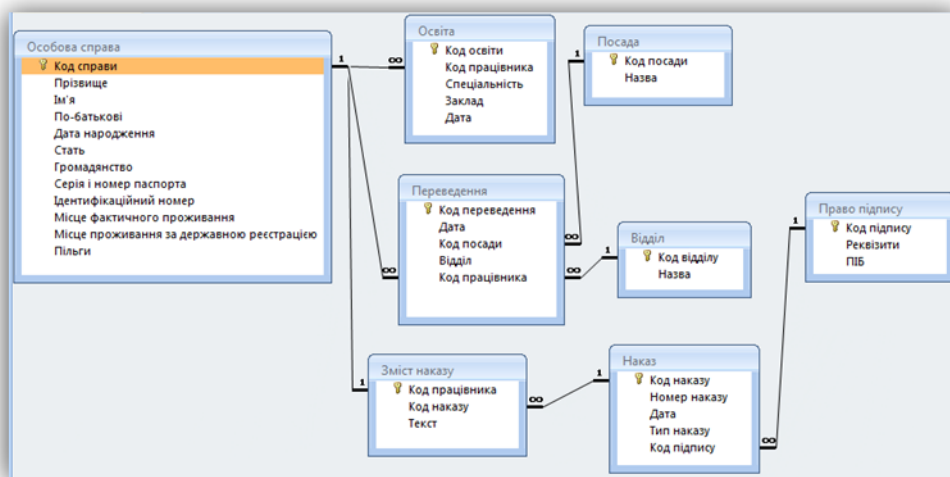

Рисунок 1 – Схема бази даних відділу кадрів

Завдяки визначеній структурі бази працівники мають змогу швидко здійснювати пошук даних про кожного співробітника, контролювати кадрові переміщення, звільнення, прийняття на роботу та реалізовувати інші управлінські рішення щодо кадрового складу.

Отже, ми дійшли таких висновків, що СУБД MS Access дозволяє автоматизувати діяльність кадрового відділу, забезпечуючи можливість точного обліку працівників, оперативного створення та реєстрації документів і є оптимальним рішенням для підприємств різного типу власності та розміру завдяки доступності й простоті використання.

Джерела та література

1. Пономаренко В. С. Інформаційні системи в управлінні персоналом / В. С. Пономаренко, І. В. Журавльова, І. Л. Латишева. – Х.: ХНЕУ, 2008. – 336 с.
2. Ярکا У. Використання БД для оптимізації роботи з документами підприємств у сфері послуг / Уляна Ярکا, Юлія Василевська, Роксолана Кохановська // Інформація, комунікація, суспільство 2017 : матеріали 6-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2017, 18–20 травня 2017 року, Україна, Славське / Національний університет «Львівська політехніка». – Л.: Видавництво Львівської політехніки, 2017. – С. 99–100.

КОМУНІКАЦІЙНА СКЛАДОВА СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ДОКУМЕНТОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ

Процеси, що відбуваються сьогодні в Україні в галузі економіки, виробництва, науки, інших сферах суспільного життя, передбачають підвищення рівня їх інформаційно-аналітичного і документаційного забезпечення. У зв'язку з цим виникає необхідність підготовки фахівців, здатних професійно працювати у принципово нових умовах ринкових відносин, використовуючи при цьому широкий спектр сучасної документаційної бази [4, с.3].

Перед сучасною освітою постає досить масштабне завдання: сформувати у студентів такі вміння, які б надали їм змогу вільно орієнтуватися в інформаційних потоках, здійснювати пошук та опрацьовувати дані і відомості, самостійно конструювати раціональні алгоритми в роботі з інформацією, застосовувати їх у майбутній фаховій діяльності [3]. Сучасний студент – це не лише творча особистість, що здатна самостійно мислити, генерувати ідеї, приймати рішення – це, в першу чергу, освідчена та компетентна особистість.

Актуальними та затребуваними нині стають професії, що є свого роду універсальними, «багатогранними», випускники яких володіють достатнім багажем знань для роботи як в органах державної влади так місцевого самоврядування, як у правоохоронних органах так і у приватних підприємствах, як у інформаційно-культурних так і у маркетингово – консалтингових центрах, як у вищих навчальних закладах так і у архівних та бібліотечних установах.

До таких спеціальностей по праву належить «Документознавство та інформаційна діяльність». Останні декілька років виявилися доленосними для неї, адже було здійснено перейменування спеціальності на «Інформаційну, бібліотечну та архівну справа». Враховуючи три складові, що

увійшли до її нової назви, стає очевидним той факт, що дисципліни, які складають основу фахової підготовки обов'язково повинні враховувати полінаправленість спеціальності.

До дисциплін документознавчого циклу, що вивчають майбутні спеціалісти з інформаційної, архівної та бібліотечної справи, належать: «Документознавство», «Лінгвістичні основи документознавства», «Стилістика документознавства», «Редагування в документознавстві», «Алітико-синтетична обробка інформації», «Бібліографознавство», «Книгознавство та бібліотекознавство», «Архівознавство», «Теорія і практика документних комунікацій», «Стандартизація та сертифікація», «Інформаційно-аналітична діяльність», «Соціальні комунікації», «Інформаційний менеджмент», «Прикладні соціально-комунікаційні технології», «Патентознавство», «Державне управління» та ін.

Уміння та навички майбутніх студентів – випускників, у великій мірі залежать від способу подачі навчального матеріалу, а відтак і його засвоєння. Саме тому в навчальний процес має бути інтегрований цілий комплекс інформаційних технологій (ІТ) та інформаційної інфраструктури [2], поєднаний з різноманітними підходами до змісту і форми навчання. Застосування вище вказаних засобів дозволить також на належному рівні реалізовувати державну політику в освітній сфері.

До сучасних інформаційних технологій, що можуть бути використані при вивченні дисциплін документознавчого циклу можна віднести: мережу Інтернет, Web-браузери, соціальні сервіси в Інтернеті, використання мультимедійних презентацій при проведенні лекцій, семінарів та відкритих занять, Skype-технології, використання офісного та спеціалізованого програмного забезпечення, електронних посібників та підручників, комп'ютерних тренажерів та ін.

Зазначені ІТ при підготовці спеціалістів із документознавства, слугують потужним комунікаційним інструментом. Аналізуючи поняття «комунікації» ми розуміємо процеси обміну інформацією між людьми, спілкування та виникнення певних зв'язків.

Інформаційні технології є тією ланкою, що міцно пов'язують усіх учасників навчального процесу. Схематично це можна зобразити наступним чином: викладач \longleftrightarrow ІТ при викладанні фахових дисциплін \longleftrightarrow студент.

Інформаційні технології завдяки аудіо та відео засобам візуалізації інформації стають активним важелем впливу на засвоєння матеріалу, здатні «скомунікувати» викладачів та студентів (при роботі над новими темами чи проведенні семінарських занять, при написанні дипломних, курсових чи магістерських робіт), студентів (при спільній роботі над проектами чи виконанням групових завдань), викладачів (при підготовці методичних посібників, підручників, проведенні певних заходів). Таким чином, завдяки інформаційним технологіям, що можуть бути використані при вивченні дисциплін документознавчого циклу, розширюється асортимент застосовуваних навчальних завдань [1, с.63].

Підсумовуючи вище викладене можна зробити висновок, що використання ІТ забезпечує особистісно-орієнтований та диференційований підхід у навчанні [5, с.13], підвищує пізнавальну активність студентів за рахунок різноманітної відео та аудіо інформації, покращує засвоєння інформації, надає змогу студенту проводити самоперевірку засвоєння набутих знань, окресленні важливого матеріалу, який необхідно доопрацювати самостійно, являється ефективним комунікаційним інструментом.

Джерела та література

1. Каралкіна О.О. Використання інформаційних технологій при викладанні дисциплін соціально-гуманітарного циклу / О. О. Каралкіна, В. Є. Голота // Інформаційні технології в наукових дослідженнях і навчальному процесі : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (14-16 листоп. 2012 р.) / Держ. закл. Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ : Вид – во ЛНУ ім.. Тараса Шевченка, 2012. –С. 63.

2. Кириленко О.Г. Прикладні аспекти використання інформаційного моніторингу в системі підготовки документознавців [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.uk.x-pdf.ru/5informatika/1709941-1-prikladni-aspekti-vikoristannya-informaciynogo-monitoringu-sistemi-pidgotovki-dokumentoznavciv-kirilenko-rozglyadayutsya.php>.- Заголовок з екрану.

3. Липська Л.В. Впровадження інформаційних технологій у навчальний процес як запорука фахової компетентності майбутніх маркетологів [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://archive.ws-conference.com/vprovadzheniya-informacijnix-technologij-u-navchalnij-proces-yak-zaporuka-faxovoї-kompetentnosti-majbutnix-marketologiv/>.- Заголовок з екрану.

4. Сидун І. В. Документознавство та архівознавство : Методичні вказівки та завдання для студентів першого курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності «журналістика». – Одеса, 2015. С.3.

5. Швачич Г.Г., Толстой В.В., Петречук Л.М., Іващенко Ю.С., Гуляєва О.А., Соболенко О.В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: Навч. посіб. – Дніпро: НМетАУ, 2017. –С.13.

6. Бітрікс24 : Завдання та проекти : [електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <https://www.bitrix24.ua/features/tasks.php>

7. Надійність 24/7 та захист даних у Бітрікс24 : [електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <https://www.bitrix24.ua/security/>

Ольга Тевікова
Анастасія Самсоненко
м.Полтава

БІТРИКС 24 ЯК АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВЕБ-ПРОЕКТАМИ

Автоматизовані системи управління проектами утворюють окремий сектор програмного забезпечення, який досить широко представлений на сучасному ринку. Впровадження проектного управління в ділову сферу дозволяє швидко та ефективно реагувати на мінливі умови зовнішнього ринкового та соціального середовища, допомагає реалізувати різноманітні проекти та програми, сприяє зростанню продуктивності та результативності виробничого процесу тощо. Поява подібних систем сприяла перетворенню мистецтва управління проектами в науку та зумовила створення нової організаційної культури у діловій сфері.

Системи автоматизації управління проектами представляють комплексне програмне забезпечення, або програмні системи, які дозволяють автоматизувати управління будь-якими проектами. Можуть включати: програми для планування різноманітних завдань, подій та інструменти для управління ними; програми для розподілу робочого навантаження співробітників та контролю за робочим процесом; програми для управління фінансовими потоками та бюджетом організації; програми для управління різноманітними даними, ресурсами та будь-якою інформацією; програми для організації спільної (колективної) роботи й спілкування між учасниками проекту; програми, що дозволяють автоматизувати документообіг та здійснювати документування виробничого процесу тощо [1, с. 4 – 6].

Стандарт систем управління проектами (стандарт ANSI) був розроблений Інститутом управління проектами в США та прийнятий тут у якості національного стандарту (ISO 10006) в 2008 році. Сьогодні цей стандарт має світове визнання, оскільки в його основі – узагальнені підходи, принципи, методи та механізми здійснення управління різноманітними проектами [2, с. 14].

Сучасний ринок пропонує розмаїття систем управління проектами, найбільш популярними серед яких є: Microsoft Office Project, Spider Project Professional, Primavera Project Planner Professional, Open Plan, Optima-Workflow, Bitrix24, Cerebro, GanttProject, Open Workbench, TaskJuggler, Gantter, Kommandcore, PayDox, Project Kaiser, TeamLab, TeamBridge, Wrike, Atlassian JIRA, Redmine, Trac, GitHub та ін. Серед них варто виділити Bitrix24 (Бітрікс24) – українську корпоративну систему управління проектами з широкими функціональними можливостями. Отже, метою даної наукової розвідки є аналіз програмного забезпечення „Бітрікс24” як однієї з автоматизованих систем управління діяльністю організацій, підприємств чи установ.

Ця компанія є технологічним партнером для дилерської мережі, що включає понад 14,5 тис. компаній (з них понад 1200 працюють в Україні), які впроваджують продукти „Бітрікс24” [3]. Понад 3 млн. клієнтів використовують платформу цієї корпоративної системи для реалізації різноманітних завдань і проектів у діловій сфері, для управління вже

готовими веб-проектами, для налагодження роботи та координації дій тисяч користувачів і співробітників, для автоматизації документних процесів на виробництві та ін.

„Бітрікс24” – це професійна корпоративна система створення та управління веб-проектами будь-якої складності, у тому числі – великими інтернет-проектами. Цей універсальний програмний продукт із максимальним набором функціональних можливостей допомагає створити, супроводжувати, автоматизувати й успішно розвивати новостворені та вже готові проекти. „Бітрікс24” підходить як для комерційних, так і для державних організацій. Зокрема, дозволяє реалізувати державні проекти, інформаційні портали підприємств, системи автоматизації бізнес-процесів, CRM-системи, портали ради директорів, ESM-системи, інтернет-магазини, корпоративні сайти, сайти спільнот, соціальних мереж та інших веб-проектів.

До складу програмного продукту входить понад 40 модулів для управління продуктивністю, інформаційним наповненням, форумами, рекламою та структурою проекту, для упровадження електронного документообігу, для управління будь-якими виробничими процесами тощо. „Бітрікс24” пропонує створити розгалужену систему організації та управління внутрішнім інформаційним ресурсом компанії для колективної роботи над завданнями, проектами, документами. Інструменти для здійснення автоматизації, управління й аналітики, комунікацій, документообігу, планування тощо доступні й зручні для роботи з ними, допомагають ефективніше організувати й оптимізувати виробничий процес [4]. „Якщо завдання поставлене в Бітрікс24, воно буде виконане”, – заявляють у Бітрікс [5]. Розробники стверджують, система в змозі виконати всю технічну частину роботи на підприємстві та значно прискорити виконання різних поточних завдань шляхом автоматизації рутинних операцій.

Функціонал завдань також включає інтеграцію з календарями, планування та облік робочого часу; механізм делегування повноважень і завдань; створення чек-листів, лідів, угод і завдань на основі готових шаблонів; створення різноманітних каталогів листів, товарів, послуг, проектів тощо; створення зручного й доступного порталу для роботи з

документами, навіть дистанційно за відсутності поруч офісного програмного забезпечення; інструменти для контролю за виконанням завдань; інструменти для роботи в екстранеті з партнерами, клієнтами чи споживачами; інструменти для здійснення спілкування в режимі реального часу різним способом (соцмережі, месенджер або чат на сайті); інструменти для управління персоналом (призначення керівників відділів, розподіл відпусток, графік відряджень і т.п.) та багато іншого. Усе це сприяє створенню ефективного середовища управління та організації діяльності підприємства, підвищенню продуктивності виробничого процесу, значній економії часу та забезпеченню інформаційної безпеки порталу.

Зокрема, „Бітрікс24” позиціонує себе як безпечний продукт, який надійно зберігає персональні та корпоративні дані від сторонніх осіб. Максимальний захист продукту від найрізноманітніших загроз забезпечує цілий ряд технічних, програмних та організаційних рішень. Комплексний захист включає в себе проактивний фільтр (WAF – Web Application Firewall), вбудований веб-антивірус, сканер безпеки, одноразові паролі (OTP) та інші технології захисту на основі сертифіката SSL, що забезпечує багаторівневу безпеку корпоративної інформації та захист паролів [6].

Варто зазначити, що „Бітрікс24” інтегрується з багатьма додатками від провідних розробників програмного забезпечення, наприклад, із CRM, 1С, Microsoft, Google, Apple, Android та ін. Продукт максимально адаптований до сучасного мобільного ринку. Так, в ядро продукту вбудований універсальний Framework для адаптивної верстки (Bootstrap 3), що полегшує та прискорює виготовлення mobile-friendly сайтів будь-якого типу (наприклад, під IOS та Android). Таким чином, працювати з корпоративним порталом можна за допомогою планшета чи смартфона в режимі он-лайн.

Отже, Бітрікс 24 – це корпоративна система управління проектами, яка включає в себе широкий спектр програмних управлінських та бізнес-інструментів, які ефективно організують виробничий процес компанії, допомагають налагодити співробітництво та комунікацію в середині компанії, розширити зовнішні комунікативні зв'язки з метою популяризації чи просування певного продукту (послуги), створюють умови для управління та керування різноманітними поточними процесами і завданнями.

Автоматизована система Бітрікс24 включає багато різноманітних можливостей, сучасних методів, технік і технологій, необхідних для організації, координації, планування, аналізування та управління інформаційним наповненням внутрішнього порталу компанії, бізнес-продуктами, веб-проектами тощо.

Джерела та література

1. Довгань Л. Є. Управління проектами: навчальний посібник / Уклад. : Л. Є. Довгань, Г. А. Мохонько, І. П. Малик. – К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. – 420 с.
2. Фесенко Г. Т. Управління проектами: теорія та практика виконання проектних дій: навч. посібник / Г. Т. Фесенко. – Харків : ХНАМГ, 2012. – 181 с.
3. Бізнес працює в Бітрікс24 : [електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <https://www.bitrix24.ua/about/>.
4. Бітрікс24 : Що це? Повний комплект інструментів для організації роботи компанії : [електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <https://www.bitrix24.ua/whatisthis/>
5. Бітрікс24 : Завдання та проекти : [електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <https://www.bitrix24.ua/features/tasks.php>
6. Надійність 24/7 та захист даних у Бітрікс24 : [електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <https://www.bitrix24.ua/security/>

Лілія Гаращенко
Оксана Венгльовська
м. Полтава

АВТОМАТИЗАЦІЯ ДІЛОВОДНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК СКЛАДНИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АРХІВНИХ УСТАНОВ

Існування сучасного світу неможливе без використання новітніх інформаційних технологій, упровадження яких стає значущим фактором

ефективності документаційного забезпечення управлінської діяльності підприємств, організацій та установ. Насамперед це пов'язано з потребою опрацювання чималого масиву документації, необхідністю вручну формувати документи й постійно контролювати їхнє переміщення між структурними підрозділами, знаходити прогалини в інформаційному наповненні. Документно-інформаційне забезпечення потребує істотних змін з урахуванням сучасних технологій документування й організації роботи з документами.

У сучасних умовах інтенсивної інформатизації активізація утворення потоку документів вимагає від працівників архівних установ упровадження ефективних технологій зберігання й надання в користування архівної інформації, опанування комплексних автоматизованих систем обслуговування різноманітних запитів, вивчення особливостей функціонування систем електронного документообігу. Зазначені завдання, безумовно, передбачають формування сучасної інформаційної структури архівних установ, які виконують важливі суспільні функції.

На сьогодні автоматизація ділових процесів набуває все більшого поширення. Так, за спостереженнями компанії Siemens Business Services, продуктивність праці працівників організацій унаслідок упровадження електронного документообігу зростає на 20–25 %, а вартість архівного зберігання електронних документів на 80 % нижча за вартість зберігання паперових копій [1]. Отже, автоматизація документування ділової інформації та організації документообігу в системі управління має важливе значення для підвищення ефективності діяльності установ і підприємств.

Проблеми впровадження електронного документообігу й питання створення електронних документів знайшли відображення в роботах провідних учених-документознавців. Наприклад, автоматизація ділових процесів як загалом, так і в органах державного управління та місцевого самоврядування стала об'єктом пильної уваги І. Двойленка, О. Загорецької, С. Коваліва. Проблемами класифікації систем, призначених для автоматизації процесів документування, діловодства й документообігу, займалися Г. Асеєв, С. Злобін, А. Маньковський, М. Остроградський, Г. Перехрест та інші дослідники. Характеристику програмних продуктів, за

допомогою яких реалізують електронний документообіг, наведено в працях М. Морозова й Б. Советова.

Етапи розвитку і сучасні тенденції інформатизації архівної галузі розглядали Г. Боряк, М. Васильченко, Л. Дубровіна, А. Кисельова, І. Кисельов, С. Кулешов, Н. Кузовова й інші. Науковці у своїх працях спираються на положення, що закріплені в Основних правилах роботи державних архівних установ України (Київ, 2004). Передусім це стосується трактування інформатизації архівної галузі як «комплексу організаційних, науково-методичних і технологічних заходів, що забезпечують створення за єдиними методологічними та методичними засадами взаємопов'язаних інформаційних технологій в архівній справі, формування національних архівних інформаційних ресурсів» [2].

Мета статті – визначити основні напрями автоматизації документаційного забезпечення управлінської діяльності архівних установ, розглянути категорії баз даних, що забезпечують ефективність процесів інформатизації архівної галузі, проаналізувати сучасні інформаційні системи.

Інформатизація та автоматизація передбачають втілення системи заходів щодо створення умов, які забезпечують переведення традиційних архівних технологій у комп'ютерні, формування електронних архівних документних ресурсів, розширення доступу до архівної інформації, її раціонального й оперативного використання [3].

З метою забезпечення надійності й ефективності роботи з громіздкими за обсягами та структурою потоками й масивами документів необхідно здійснити перехід від паперових до електронних документів (документів на електронних носіях). Це, насамперед, є визначальною передумовою для подальшого ефективного впровадження систем електронного документообігу та корпоративної системи управління документами.

Під об'єктами інформатизації та автоматизації архівної галузі розуміють функції і напрями роботи архіву, що еволюціонують унаслідок упровадження сучасних інформаційних технологій. Автоматизація документно-інформаційного забезпечення діяльності архіву означає підвищення точності й оперативності обліку документів, що функціонують в організації; одержання зведених статистичних даних і проведення

статистичного аналізу документообігу організації; контроль руху документів у відомчому архіві; підвищення виконавської дисципліни, швидкості пошуку документної інформації під час виконання запитів; забезпечення збереження документів [4, с. 248].

Напрями та процеси інформатизації й автоматизації в архівній галузі регулюють ухвалені ще наприкінці 1990-х – початку 2000-х рр. законодавчі і нормативно-правові акти, які стосуються інформаційних аспектів діяльності архівних установ та конкретизують процеси, пов'язані з інформатизацією в архівній справі й діловодстві: закони України «Про інформацію» (1992), «Про Національний архівний фонд та архівні установи» (1993), «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003), «Про електронний цифровий підпис» (2003), а також «Основні положення концепції комп'ютеризації архівної справи в Україні» (1998), «Порядок зберігання електронних документів в архівних установах» й ін.

Автоматизація документаційного забезпечення діяльності архівної установи дає можливість розв'язати численні проблеми, серед яких найголовнішою є вдосконалення функціонування архівної галузі на нових методичних засадах формування архівних ресурсів та інтелектуального доступу до архівної інформації. Для реалізації цього завдання необхідно модернізувати засоби збирання, зберігання, оброблення, поширення інформації, основою чого є широке впровадження комп'ютерної техніки й інформаційних систем. Архіваріуси створюють структури опису різноманітної документної інформації, тобто моделі даних, визначають завдання архівної галузі, а розробники програмного забезпечення вможливають реалізацію відповідних завдань за допомогою засобів комп'ютеризації. Безумовно, це вимагає спільних зусиль таких фахівців.

В архівній галузі з метою забезпечення ефективності процесів інформатизації та автоматизації послуговуються технологією баз даних (БД). З-поміж усіх створюваних в архіві баз даних виокремлюють інформаційно-пошукові й облікові, що різняться структурою, методикою розроблення, а також програмним забезпеченням.

Інформаційно-пошукові бази даних являють собою системи, що забезпечують пошук і відбирання необхідних даних на основі інформаційно-

пошукової мови й відповідних правил пошуку [5, с. 101]. Передусім вони здійснюють пошук інформації, релевантної інформаційним потребам користувача.

Облікові бази даних розробляють з метою оброблення статистичних масивів – обліку документів і справ в архіві, обліку використання, контролю за забезпеченням збереження [5, с. 101]. Такі БД призначені для визначення кількості документів в одиницях обліку (одиницях зберігання) й забезпечення збереження документів під час видавання їх у тимчасове користування. Вони можуть бути створені за функціональним або інтеграційним (багатофункціональним) принципом. Функціональний принцип побудови БД передбачає облік документів і справ, контроль за наявністю та станом справ, облік використання й облік джерел комплектування.

Окрім розроблення інформаційно-пошукових та облікових баз даних, з метою забезпечення ефективності процесів інформатизації й автоматизації архівної галузі запроваджують спеціальні автоматизовані системи, кожна з яких має своє функціональне призначення, наприклад: «АРХІВНА СПРАВА», «УФД/Архів», формат Machine-readable cataloguing та ін.

Програмний продукт «АРХІВНА СПРАВА» посідає панівне місце на ринку технологій, призначених для створення електронних архівів, і повною мірою реалізує функції архіву організації, забезпечує оперативний доступ та ефективну роботу з архівними документами. Ця система цілком відповідає вимогам стандартів формування і ведення документації, архівної справи й діловодства. Зручний інтерфейс сприяє легкій та зрозумілій роботі з архівом електронних документів, а Web-доступ до матеріалів архіву дає можливість працювати з документами в будь-якому місці. Функціями зазначеної системи є оперативне зберігання справ, складання номенклатури, підготування документів для передавання на архівне зберігання [6].

Автоматизована інформаційна система «УФД/Архів» призначена для комплексної автоматизації діяльності архівної установи й успішно функціонує в Україні в двох архівах державного рівня. З-поміж основних функцій цієї вітчизняної системи можемо виокремити такі: реєстрація документів відповідно до правил ведення архівів; відбір документів за

різними ознаками, перегляд описів і, у разі наявності, електронних копій; складання та друк різноманітних звітів за допомогою застосування відповідних шаблонів [7].

Вартий уваги також формат **Machine-readable cataloguing** (MARC), визнаний в Європі. Він являє собою бібліотечний та архівний формат машинозчитуваного каталогізаційного запису. На сьогодні розрізняють два основні напрями в його розвитку, що конкурують між собою: 1) MARC 21, підтримуваний бібліотекою конгресу США (використовується переважно в США та Великій Британії); 2) UNIMARC, який підтримує міжнародна організація IFLA (застосовується, насамперед, в Європі й Азії) [8]. Існує низка різновидів форматів MARC, метою створення яких стало забезпечення гнучкості рішення каталогізаційних та інших бібліотечних завдань, а також забезпечення придатності для національного бібліографічного опису будь-яких видів документів і використання структури запису в автоматизованих системах.

Отже, автоматизація ділових процесів в архівній галузі передбачає запровадження якісних програмних продуктів і додатків до вже відомих програм, які забезпечують постійний доступ до архівної інформації, автентичність електронних документів, надійність баз даних, а також створення цифрових сховищ для зберігання документів.

Джерела та література

1. Алексенцев А. И. Автоматизация делопроизводства. Москва : ЗАО Бизнес-школа «Интел-синтез», 2004. 240 с.
2. Боряк Г. В. Десять років інформатизації архівної справи в Україні: Проблеми. Здобутки. Перспективи. URL: <http://www.archives.gov.ua/Piblicat/Researches/Doslidz-Voryak.php>.
3. Спасьонова Ю. М. Питання інформатизації архівів Полтавщини. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття* : матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених 24–25 квіт. 2014 р. Харків, 2014. С. 237–238.
4. Алексеева Е. В., Афанасьева Л. П., Бутова Е. М. Архивоведение : учеб. для нач. проф. образования : учеб. пособие для сред. проф. образования

/ под ред. В. П. Козлова. Москва : Издательский центр «Академия», 2005. 272 с.

5. Гайна Г. А. Основи проектування баз даних : навч. посіб. Київ : КНУБА, 2005. 204 с.

6. Центр обробки документів і науково-технічної інформації. URL: http://codnti.com/sys_el_ukr.html.

7. Український Фондовий Дім. URL: <http://www.ush.com.ua>.

8. Machine-Readable Cataloging. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/MARC>

Валерія Карпенко

Дарія Мелашенко

Наук. керівник – викладач комп'ютерних дисциплін Сидорина О.Г.

м. Полтава

РОБОТА З ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИМИ СИСТЕМАМИ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ: ЗДОБУТКИ ТА ПРОБЛЕМИ

Сучасні успішні компанії підбирають висококваліфікований персонал. І чим вища кваліфікація працівників, тим більший попит та більше пропозицій вони мають.

Відповідно до актуальних потреб виробництва, студенти коледжу, для підвищення обізнаності та набуття практичних навичок, під час навчання використовують сучасні інформаційно-пошукові системи: Google, Yahoo, локальні хмари (next cloud) та сервіси.

Інформаційно–пошукові системи– це різновид автоматизованих інформаційних систем, в яких завершальна обробка даних не передбачається. Ці системи призначені для пошуку текстів (документів, їх частин, фактографічних записів) в сховищах (базах даних) за формальними характеристиками.[1]

Google – одна з найпотужніших пошукових систем у Всесвітній мережі Інтернет.[2] Одна з переваг системи Google полягає в тому, що крім засобів пошуку на веб-сторінках, вона надає можливість для пошуку інформації у

файлах різних форматів, серед зображень, відео, карт. Google також має автоматичний пошуковий оптимізатор. Тобто робот Google переглядаючи весь Інтернет приходить до висновків чи цікавий той чи інший сайт.

Yahoo – це каліфорнійський пошуковик який надає низку інтернет-послуг: пошукова служба Search, каталоги сайтів Directory, електронна пошта Mail, новини, ігри, карти та інші (близько 60 сервісів).

Отже, користуючись пошуковими системами студенти коледжу мають змогу значно швидше знайти необхідний матеріал й вибрати найкращий. Але актуальним залишається питання достовірності інформації в Інтернеті.

Як вибрати з усієї кількості інформації достовірну інформацію?

Основні правила вибору інформації серед веб-сайтів: з'ясувати як часто поновлюються повідомлення на сайті, кому належить сайт (організації чи приватній особі), чи є посилання на джерела отримання повідомлень, чи є зворотній зв'язок (з адміністратором чи авторами статей).

Проаналізувавши інформацію на її достовірність потрібно звертати увагу, при її використанні, на дотримання вимог авторського права (слід вказувати використані джерела, повну назву й адресу публікації, ім'я автора).

Слід зазначити, що під час пошуку потрібної інформації, а також для поглибленої роботи студентів інформаційно-пошукові системи надають доступ до сайтів наукових бібліотек, академічних пошукових систем (scholar.google.com.ua), до спеціалізованих сайтів з певних наукових галузей, до тематичних форумів, онлайн словників, довідників, електронних карт. Отже, ці можливості інформаційно-пошукових систем є величезним здобутком так як розширюються можливості кожного, без винятку, студента.

Студенти коледжу, при вивченні комп'ютерних та спецдисциплін, використовують «хмарні» технології.

Хмарне сховище – являє собою модель схову даних, де цифрові дані зберігаються, а фізичне зберігання охоплює кілька серверів (і часто на різних місцях (локаціях)), фізичне середовище, як правило, належить хостинговим компаніям, вони ж керують цим середовищем.[4]

Досить популярним серед студентів та викладачів коледжу є Google Диск (Google Drive). Це хмарне сховище даних, яке дозволяє зберігати свої дані на серверах у хмарі і ділитися ними з іншими користувачами в Інтернеті.

Google Drive має широкі можливості: зберігати файли, працювати з додатками Google, працювати в онлайн, надавати доступ до файлів іншим користувачам та пропонує різноманітні інструменти для розробки проектів, надає змогу керувати обліковими записами, отримувати статистику та ін... Також Google Диск гарантує конфіденційність та захист даних.

Найпоширенішим серед веб-сервісів Google Діску є Клас (Класна кімната). Клас має легке налаштування, де викладачі можуть встановлювати групу (клас), запрошувати студентів і колег та ділитися між собою інформаційними завданнями, оголошеннями, питаннями. Перевага сервісу – економія часу та паперу: розподіл завдань, спілкування організовано в одному місці.

Джерела та література

1. Поняття і класифікація інформаційно-пошукових систем [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. . – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/100/6867.html>

2. Історичні передумови створення Google.Просування сайтів в пошукових системах [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. 2018. – Режим доступу: <http://igroup.com.ua/seo-articles/google/>

3. Make Yahoo Your Homepage [Електронний ресурс] [Веб-сайт].: <https://www.yahoo.com/>

4. Хмарні сховища [Електронний ресурс] [Веб-сайт].: <uk.wikipedia.org/wiki/>

5. Макарова М.В. Інформатика та комп'ютерна техніка: Навчальний посібник / М.В.Макарова – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 665

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ У СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі розвитку суспільства важливим і актуальним постає завдання впровадження новітніх технологій у систему документно-інформаційного забезпечення підприємства. Необхідною умовою діяльності підприємства є його інформаційне забезпечення та постійне удосконалення системи управління, яка містить в собі сукупність інформаційних ресурсів, що відображають внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства.

Активне застосування інноваційних автоматизованих форм роботи знаходять своє відображення у сучасних системах електронного документообігу, які все частіше використовуються підприємствами, установами та організаціями різної форми власності. Системи електронного документообігу сприяють створенню нової організаційної культури організації, зробивши роботу більш легкою і злагодженою. Інформаційні технології дозволяють працювати не тільки над виконанням внутрішніх задач, але і вирішувати більш широкий спектр проблем.

Таким чином, електронний документообіг є сукупністю технологій, які не тільки значно оптимізують, але й істотно змінюють роботу організації. Впровадження електронного документообігу вимагає наявності засобів обчислювальної техніки з урахуванням програмного забезпечення документообігу; оснащеність персональними комп'ютерами всіх працівників, які працюють з документами; засобів зв'язку пропускної здатності між всіма робочими місцями; автоматизованої системи діловодства, яка використовує програмне забезпечення, що допускає перехід до електронного документообігу; служб і технічних можливостей переводу вхідних паперових документів в електронну форму.

Запуск будь-якої комплексної інформаційної системи вимагає установки обладнання і налаштування програмного забезпечення, перебудови бізнесів-процесів і перенавчання фахівців підприємства. З

технологічної точки зору система електронного документообігу є інтеграційною системою, що охоплює діловодство і підготовку документів і поєднує їх із зовнішнім середовищем електронного обміну.

Нормативним підґрунтям для провадження документування управлінської інформації у електронній формі є Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [1] від 22 травня 2003 р., № 851-IV та «Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну» [2], затверджена Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання документування управлінської діяльності» від 17 січня 2018 р., № 55. Типова інструкція встановлює вимоги щодо документування управлінської інформації та організації роботи з документами, створеними у електронній формі, включаючи їх підготовку, реєстрацію, облік і контроль за виконанням.

Технологічні засоби впровадження сучасних електронних систем документообігу, пропоновані в даний час на ринках України і Росії, в основному вітчизняних виробників або інтеграторів зарубіжного програмного забезпечення, зокрема, на платформі Lotus Notes/Domino від компанії IBM. Серед відомих українських виробників можна відзначити: Атлас ДОК, Megapolis.Документообіг, ДОК ПРОФ, АСКОД і FossDoc.СЕД. З російських постачальників можна назвати: Справа, БОС-Референт, CompanyMedia, DIRECTUM, DOCUMENTUM, DocsVision, ЕВФРАТ-Документообіг, Optima-Workflow, LanDocs, МОТИВ, Lotsia PDM Plus.

Однією з найпрогресивніших систем електронного документообігу є система АСКОД, яка підтримує функції автоматизації уніфікованих технологічних процедур службового документообігу. Вона керує процесами обліку, проходження документно-інформаційних ресурсів, забезпечує передачу на виконання документів, опрацювання їх в електронній формі; автоматизацію процесів опрацювання документів різних типів.

Спектр функцій, які виконує система електронного документообігу (СЕД) є досить різноманітними. Їх можна розділити на такі категорії: зберігання і пошук документів; підтримка канцелярії; маршрутизація і

контроль виконання документів; аналітичні звіти; інформаційна безпека; додаткові (специфічні) функції.

Централізоване зберігання документів – головна причина переходу на електронний документообіг для маленьких компаній. У зв'язку з цим варто звернути увагу на постачальника сховища даних, що використовується в тій чи іншій СЕД. Можуть використовуватися: сховища Lotus Notes/Domino (наприклад, БОС-Референт, CompanyMedia); власні формати зберігання даних (ЕВФРАТ-Документообіг); Microsoft SQL Server в різних редакціях (Справа, DIRECTUM, DocsVision, LanDocs та ін.); Oracle (Атлас ДОК, ДОК ПРОФ и др.); одночасна підтримка MS SQL і Oracle (Справа, ЕВФРАТ-Документообіг, FossDoc та ін.) [3].

Підтримка діловодства та канцелярії є важливим компонентом СЕД, орієнтованих на роботу, як в державних органах, так і в комерційних організаціях. До основних «канцелярських» функцій можна віднести наступне: уявлення документа у виді електронної картки – аналога реєстраційної картки документа; підтримка введення документів в систему зі сканера; ведення номенклатури справ; реєстрація документів, в тому числі тих, що прийшли по електронній пошті; повний цикл роботи з вхідними/вихідними документами; підтримка службових записок; ведення журналів реєстрації та обліку паперових оригіналів документів.

До функцій маршрутизації і контролю виконання документів відносяться: проектування маршрутів документів з можливістю послідовно-паралельного їх виконання; підтримка різних операцій з документами під час маршруту: візування та узгодження, накладення резолюції, підпис; відправка документів за маршрутами; повідомлення працівників про надходження на виконання; повідомлення про завершення етапів маршрутів; підтримка проектів документів; автоматичний контроль термінів їх виконання.

Важливим результатом застосування СЕД є створення за допомогою них аналітичних звітів. Як правило, звіти в СЕД створюються під конкретного замовника, проте існують і загальноприйняті звіти, такі як: звіт про поточну зайнятість співробітників; звіт про виконання робіт по документам; звіт по прострочених дорученнях.

Функція інформаційної безпеки підприємства забезпечується наступними засобами: шифрування листів і документів; розподіл прав доступу для співробітників-користувачів СЕД; підтримка електронного цифрового підпису документів; ведення історії і статистики роботи з документами [3].

Таким чином, застосування сучасних технологічних засобів у системі організації документно-інформаційної сфери підприємства є, безумовно, системним процесом, у центрі якого функціонує електронний документообіг, який реалізується на базі технічного та програмного забезпечення. СЕД є організаційно-технічною системою, що забезпечує процес створення, управління доступу і поширення електронних документів в комп'ютерних мережах, а також забезпечує контроль над потоками документів в організації.

Джерела та література

1. Про електронні документи та електронний документообіг [Електронний ресурс] : Закон України від 22 травня 2003 р., № 851-IV. зі змінами та допов. // офіційний веб-сайт Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення : 28.10.2018).

2. Деякі питання документування управлінської діяльності [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55 // офіційний веб-сайт Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF> (дата звернення : 27.10.2018).

3. Вибір системи електронного документообігу підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://fossdoc.com/vybor-sed> (дата звернення : 29.10.2018).

Аліна Гетало
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Тур О.М.
м. Полтава

ЕЛЕКТРОННІ ДОКУМЕНТИ В СИСТЕМІ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

Живучи в «еру інформатизації», наше суспільство вже більше й більше використовує в своєму повсякденному житті електронні засоби. Використання новітніх технологій, уміння швидкої передачі інформації, її накопичення, виходу у світові електронні мережі призводить до підвищення якості життя. Сьогодні порядок та організація електронного документообігу, а також правовий статус визначаються Законами України «Про електронні документи та електронний документообіг» [1]. Крім цього, прийнято ряд нормативно-правових актів, які регулюють цей процес.

Електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною.

До створення систем електронного документообігу (СЕД) привела потреба в керуванні електронними документами. Система електронного документообігу – програмні засоби для створення документів, одержання, їх обробки, передачі, зберігання, узгодження, використання, знищення електронних документів та інших операцій, що реалізуються з використанням інформаційно-телекомунікаційних мереж. У системі електронного документообігу відслідковуються створення і внесення різних виправлень та змін, терміни їх виконання, маршрути руху документів. Охоплюється весь цикл діловодства – від створення документа до його відправлення в архів.

Упровадження електронних документів, які заміняють паперові, сприяє створенню єдиної комплексної мережевої системи розробки, узгодження, поширення, пошуку та архівного зберігання інформаційних матеріалів організації, яке може скоротити в 3-5 разів тимчасові витрати.

Вагомими ознаками СЕД є тимчасове регламентування життєвого циклу документа, автоматичний контроль його руху в організації та за її межами. Легко визначається рух документа, що дозволяє оперативно усувати недоліки й різного виду проблеми. Файли, які використовуються в СЕД, включають: текстові документи, зображення, електронні таблиці, аудіо- та відеодані і веб-документи. Головним призначенням СЕД є організація збереження електронних документів, а також роботи з ними (зокрема, їх пошуку як за атрибутами, так і за змістом). СЕД повинні поєднувати розрізнені потоки документів територіально віддалених підприємств у єдину систему і забезпечувати гнучке керування документами як за допомогою чіткого визначення маршрутів руху, так і шляхом вільної маршрутизації документів. У СЕД має бути реалізоване чітке розмежування доступу користувачів до різних документів залежно від їхньої компетенції, займаної посади і призначених повноважень. Крім того, СЕД повинна налаштуватися на наявну організаційно-штатну структуру й систему діловодства підприємства, а також інтегруватися з наявними корпоративними системами.

Основними користувачами електронними документами та СЕД є великі державні організації, промислові підприємства, банки й усі інші структури, чия діяльність супроводжується великим обсягом створюваних, оброблюваних і збережених документів. Ці підприємства автоматизують свій документообіг з використанням пакета програмного забезпечення корпорації Microsoft, що пояснюється зручністю в експлуатації та широкими можливостями подальшого розвитку.

Уведення електронної документації та електронного документообігу також економить час співробітників та значно зменшує витрати компаній, які пов'язані з оформленням та пересиланням документів.

Значною перевагою СЕД є можливість якісного й точного виконання безлічі завдань документообігу та опрацювання великих обсягів документів:

- інтеграція технологій підготовки всіх видів електронних документів в єдиний процес;
- заміна паперового потоку документів переміщенням електронних документів за заданими маршрутами по локальній мережі;
- автоматизація процесу проходження документів як всередині організації, так і за її межами;
- створення порядку проходження документів (розробка, узгодження, затвердження документів) відповідно до чинних нормативів і стандартів організації;
- автоматизація адміністративно-управлінських функцій (формування та надання вказівок, розпоряджень, контроль за їх виконанням);
- забезпечення оперативного обміну офіційними документами (службовими записками, листами, заявками, нормативними матеріалами і т.п.) локальною мережею для організації взаємодії персоналу, окремих підрозділів підприємства;
- організація та контроль роботи персоналу, облік і планування робочого часу;
- формування і накопичення бази даних або архівів електронних документів будь-яких типів з можливостями багатокритеріального пошуку як за змістом документів, так і за складними логічними умовами;
- реалізація розсилки й прийому документів через зовнішні системи (факс, електронна пошта; веб-сайт або портал);
- інтеграція та підтримка електронного документообігу з програмами супроводу бізнес-процесів.

Загалом, електронні документи та система електронного документообігу широко використовується міжнародними компаніями, оскільки в разі прискорює проведення численних операцій та виключає проведення низки додаткових зустрічей. Тому для українських компаній, які прагнуть використовувати новітні технології, СЕД може стати дуже корисним під час роботи з успішними, модернізованими вітчизняними та зарубіжними підприємствами.

Джерела та література

1. Про електронні документи та електронний документообіг : закон України № 851-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36.

Вікторія Дудник

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Чередник Л.А.

м. Полтава

ЕВОЛЮЦІЯ ОБЛІКУ ДОКУМЕНТІВ: ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Облік вхідної, вихідної та внутрішньої документації є важливим фактором у забезпеченні ефективності прийняття управлінських рішень. На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій та програмного забезпечення ці процеси значно спрощуються. Але створення ефективної та функційної бази обліку документів вимагає глибокого вивчення питання та дослідження попереднього досвіду в цій галузі.

Слід зазначити, що передумови необхідності обліку документів почали складатися ще в кінці XIX століття – у першій половині XX ст. у зв'язку з розвитком масштабного машинного виробництва у промисловому сегменті, успішними дослідями раціоналізації сільського господарства, поглибленням спеціалізації торгівлі, механізацією транспорту, масовими міграційними процесами, зокрема урбанізацією та демографічним вибухом (1860 – 1914 рр.). Завдяки новим видам завдань, що постали перед державою, ускладнюються управлінські механізми, процеси, розширюється бюрократичний апарат, що відіграє важливу роль у забезпеченні повсякденної діяльності влади [1].

Як відомо, облік – це належним чином організована система збору, нагромадження, обробки, групування, узагальнення і реєстрації (фіксації) необхідної інформації або її сукупних даних, що відображають кількісну чи якісну характеристику подій, явищ, фактів, процесів, об'єктів тощо.

Зауважимо, що облік документації є також важливим складником соціального, зокрема державного, регулювання суспільних відносин та управління процесами і, відповідно, об'єктами.

Інформація, що отримується у процесі обліку, орієнтована на задоволення потреб як стратегічного, так і поточного керування, оптимізацію використання ресурсів, забезпечення об'єктивної оцінки діяльності як підрозділів, так і окремих працівників.

Науковці суголосні у тому, що облік – це важливий складник процесу управління, який надає інформацію, що є важливою для:

- визначення стратегії та планування майбутньої діяльності організації;
- контролювання її поточної діяльності;
- оптимізації використання ресурсів;
- оцінки ефективності діяльності;
- зниження рівня суб'єктивності у процесі прийняття рішень.

Нині у процесі реєстрації документів використовуються дві форми:

- журнальна;
- карткова.

Загальновідомо, що журнальна форма реєстрації є більш давньою. Застосовувалася вона лише в невеликих установах, з документообігом 500-600 документів на рік. Цим установам, як правило, була притаманна одна організаційна дистанція виконання, тобто документ після розгляду керівником потрапляв до безпосереднього виконавця, справи формувалися централізовано. Для таких установ журнал міг забезпечити всі три завдання реєстрації: облік, контроль, пошук документів [2].

Карткова форма реєстрації документів набула поширення у більшості розвинутих країн на початку ХХ століття. Єдина державна система діловодства (ЄДСД), впроваджена в СРСР у 1975 р., передбачала введення в установах з документообігом понад 600 документів на рік карткової форми реєстрації документів із застосуванням реєстраційно-контрольних карток (РКК). Така картка заповнюється машинописним або рукописним способом. Карткова система реєстрації документів була більш зручною, її переваги порівняно з журнальною безперечні [2].

Із РКК формуються довідкові та контрольні картотеки. Кількість примірників карток визначається установою і залежить від централізації організації діловодства, кількості виконавців документа та довідкових картотек тощо.

В умовах сучасного розвитку інформаційних технологій зазначені вище форми реєстрації потроху відходять на задній план, але все ж таки існують. Нині актуальним є автоматизована форма реєстрації документів. Реєстрація ділових паперів на комп'ютері значно розширює можливості і дозволяє виконувати такі операції:

- одночасно реєструвати документи на кількох робочих місцях;
- організувати децентралізовану реєстрацію документів у структурних підрозділах з об'єднанням відомостей про всі документи (вхідні і внутрішні) в одній базі даних;
- на основі комп'ютерної бази даних організувати інформаційно-довідкову роботу;
- забезпечувати автоматизований контроль за виконанням документів [2].

При застосуванні автоматизованої реєстрації формується банк реєстраційних даних, а за наявності єдиної телекомунікаційної мережі – центральний банк даних. Реєстраційна картка зареєстрованого документа передається до структурного підрозділу. Секретарі підрозділів додають до реєстраційних карток інформацію, що відбиває перебіг виконання документа. Електронна база даних замінює журнали реєстрації та реєстраційні картотеки традиційного типу [2].

Якщо придбання готової автоматизованої інформаційної системи, що забезпечує реєстрацію, контроль і пошук документів, неможливе або недоцільне через невеликий обсяг документообігу, то значно простішим варіантом автоматизованої реєстрації може слугувати таблиця, виконана у програмі Excel. У цьому разі традиційні паперові журнали або картотеку не створюють.

Отже, необхідність повного обліку документів існувала завжди. Організації створювали свої форми реєстрації в умовах розвитку технологій свого часу.

На сьогоднішній день ці технології дозволяють перейти від ручної праці до майже повної автоматизації процесу обліку.

Розвиток систем обліку не стоїть на місці, тому не дивним буде, якщо в найближчому майбутньому створюватимуться нові форми.

Джерела та література

1. Прокопець Л. В. Діловодство як складова управлінської діяльності [Електронний ресурс]. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2017/14.pdf.
2. Сельченкова С. В. Діловодство. Київ: Інкунабула, 2009. 480 с.

Наталія Воронюк

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Чередник Л.А.

м. Полтава

ВІРУСИ ЯК ГОЛОВНА ЗАГРОЗА ДЛЯ СИСТЕМ ДОКУМЕНТООБІГУ

Захист даних в інформаційній системі є пріоритетним завданням для всіх організацій. Нині існує безліч класифікацій загроз кібербезпеці. Найбільш широко загрози інформаційним ресурсам можна розглядати як потенційно можливі випадки природного, технічного або антропогенного характеру, які можуть спричинити небажаний вплив на інформаційну систему, а також на інформацію, яка зберігається в ній. Серед них найбільш небезпечними є загрози антропогенного характеру, до яких відносяться вірусні атаки.

Відомо, що вірус – це невелика програма, здатна до саморозповсюдження і виконання різних деструктивних дій [1]. Нині відомо понад 50 тисяч комп'ютерних вірусів.

Для детальної характеристики суті та можливих наслідків зараження інформаційної системи комп'ютерним вірусом проведемо дослідження на прикладі вірусу «Petya.A», зараження яким в Україні відбулося 27.06.2017 року. Адже цей вірус був розповсюджений через оновлення програми «M.E.doc», яка забезпечує звітність та документообіг.

При завантаженні вірусу спочатку модифікується завантажувальний запис на систему накопичувачів і в результаті відбувається аварійне завершення роботи комп'ютера. При повторному запуску система виводить повідомлення про пошкоджений диск та процедуру виправлення помилок, яка займає декілька годин. Але насправді в цей момент відбувається шифрування даних, по завершенню якої на екрані з'являється повідомлення, що дані зашифровані та алгоритм оплати за ключ для розшифрування.

Масштаби наслідків цієї атаки є колосальними, адже кількість жертв атаки тільки в Україні є досить значним, серед них:

- банківські системи («Ощадбанк», «ПУМБ», «Укрсоцбанк» та ще 27 банків);
- системи інфраструктури (близько 80% підприємств, зокрема «Укрпошта», «Нова Пошта», «Укртелеком», Мережа гіпермаркетів «Епіцентр»);
- мобільні оператори («Київстар», «Vodafone», «Lifecell»);
- медичні установи (компанія «Фармак», клініка «Борис»);
- підприємства енергетичної сфери («Київводоканал», «Укргазвидобування» тощо);
- ЗМІ (медіахолдинг ТРК «Люкс», Український медіахолдинг, «Інтер» і «UA: Перший»)[2].

Кількість втрачених гігабайтів даних важко підрахувати, робота більшості організацій зупинилася на декілька днів, що у свою чергу зачепило всіх громадян України. У результаті з наслідками цієї ситуації зіткнулися всі громадяни України і не тільки, адже до числа жертв атаки було віднесено й закордонні установи.

Отже, ознайомившись з наслідками хакерської атаки вірусом «Petya.A», слід відзначити, що величезна кількість українських підприємств як державної, так і приватної власності зазнали серйозних збитків через недбале ставлення до кібербезпеки.

Джерела та література

1. Комп'ютерний вірус / Словник з інформатики.
URL.:http://it.словник.укр/index.php/Комп%27ютерний_вірус

2. Хакерська атака в Україні: як працює вірус Petya.A і що робити?/

Соломія

Ніколайчук//

24

Канал.

URL

https://24tv.ua/hakerska_ataka_v_ukrayini_virus_petya_a_yak_pratsyuye_i_shho_robity_n835033

БІБЛІОТЕЧНА, АРХІВНА Й МУЗЕЙНА ГАЛУЗІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

**Ірина Передерій
м. Полтава**

НОВІТНІ МУЗЕЙНІ КОМУНІКАЦІЇ В КОМЕМОРАТИВНИХ ПРАКТИКАХ ПОСТМОДЕРНОГО СУСПІЛЬСТВА

Одним з найважливіших складників духовно-культурного розвитку будь-якого народу є його історична пам'ять. Вона увиразнюється на рівні особистого (стосовно особистості та її індивідуального сприйняття світу), спільного, а також державного досвіду [1, с. 101]. Політика національної пам'яті як явище має достатньо тривалу історію. В європейських державах вона почала виявлятися з моменту виникнення етнічної самосвідомості, а також формування національної ідеї. Саме з того часу виникає й політика етнічної, національної пам'яті, здійснювана суспільними чи владними інститутами. В українських землях, як свідчить історичний досвід, здійснення такої політики щодо українців чужою владою мало або агресивний, або інтернаціональний (або псевдоінтернаціональний) характер. І лише після проголошення незалежності України ця політика почала складатися в нових реаліях власного державотворення, однак і за ці понад чверть століття зазнала істотних різких коливань на рівні державних інституцій.

Також варто зауважити, що протягом століть формування й передавання пам'яті від покоління до покоління забезпечував її консерватизм, який гарантував самозбереження етнічної одиниці. Однак сучасний світовий процес глобалізації призводить до руйнації консерватизму. Тим не менше, на цьому тлі в державах, які виникли на руїнах СРСР, а також в країнах Європи колишнього «соціалістичного табору» паралельно зі становленням нової пострадянської чи постсоціалістичної державності відбуваються активні процеси відродження національних цінностей. Натомість у Росії тривають спроби повернення до

консервативних цінностей періоду, що передував 1917 р. Щоправда, вони еkleктично поєднуються з окремими цінностями радянської ідеології, даючи підстави твердити, що це повернення, насамперед до цінностей, які є основою імперського існування Росії.

З іншого боку, інтеграція й загальнолюдські цінності вимагають зваженого підходу, пошуку та збереження гармонії національних пам'ятей, а не їхньої агресивної ескалації. Кожна титульна нація повинна турбуватися не лише про свою національну пам'ять, а й про гармонію в державі різних етнічних пам'ятей [2, с. 27-28]. Звідси – посилена увага до комеморативних практик (практик збереження історичної пам'яті). Принагідно нагадаємо, що комеморація – це свідомий акт передавання світоглядно значущої інформації про минуле шляхом увічнення певних осіб і подій через створення «місць пам'яті» (автор концепції П. Нора). А комеморативні практики – сукупність способів, які сприяють закріпленню, збереженню та передаванню в суспільстві пам'яті про його історичне минуле. До них належать створення музеїв і меморіальних комплексів, спорудження пам'ятників, відзначення на державному й місцевому рівнях пам'ятних дат, публікація історичних документів, проведення різноманітних просвітницьких заходів тощо [3].

Для України цей процес суттєво ускладнився від 2014 р. у зв'язку з агресією РФ на сході країни та її інформаційною війною, яка значною мірою сконцентрована і в царині історичної пам'яті. Це призвело до надзвичайно різкої поляризації прихильників протилежних історичних концептів у самій Україні, а відтак – і до загострення так званих «війн пам'яті», які ворог може успішно використовувати (та власне, й використовує) для дезінтеграції українського суспільства.

На цьому тлі почастишали заклики знищувати не лише пам'ятники-символи імперського/радянського панування Росії в Україні, а навіть і музеї, на які подеколи штучно накидається подібне тавро. Прикладом може бути сумнозвісна публікація авторства І. Костенко та М. Остапенко на сайті Радіо Свобода «Музей «Поле Полтавської битви». Чому влада України не реагує на загрозу державній безпеці?» [4]. У ній авторки надзвичайно тенденційно оцінили як експозицію, так і діяльність Державного історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви», припустившись при цьому

перекручування фактів і навіть відвертої брехні. Стаття завершується вимогою до української влади «негайно згорнути» чинну експозицію музею.

На цьому ж сайті опубліковано ще цілу низку подібних статей (тих же авторів), спрямованих проти сучасних українських музеїв та музейників (під красномовною рубрикою «Тест на державність»). У них так само, як і у вищезгаданій статті, реалії проблем музейної галузі країни щільно заміксовані з тенденційним висвітленням фактів або безграмотними зауваженнями до термінології, вживаної музейниками під час екскурсій (на кшталт того, що Ярослав Мудрий не міг носити «косоворотку», а лише «голошийку»), які можна пояснити хіба що недостатнім рівнем історичної освіти авторів [5].

Ці статті викликають враження справжнього «хрестового походу», що його оголосили авторки публікацій музейній галузі України. Пояснити появу такого допису можна хіба що прагненням дешевого піару на хвилі болісного сприйняття суспільством будь-яких натяків на імперські російські підступи чи тим паче панування в сучасній Україні. Такий псевдопатріотизм та відверта спекуляція на історичній пам'яті може мати негативні наслідки.

Доказом цього є те, що стаття викликала шквал коментарів, як прибічників позиції її авторів, так і тих, хто не поділяє їхнього погляду, що перетворився на справжню баталію. Прикметним є те, що обидва «табори» коментувальників представлені переважно громадянами, позбавленими імперського/радянського постсиндрому свідомості. Отже, найгіршим наслідком цієї (та подібних до неї) публікацій, на наш погляд, є те, що вони призводять до поглиблення розколу всередині українського суспільства, закладаючи підвалини під нього навіть серед тих його груп, які мали би бути апріорі сконсолідовані, оскільки однаково негативно ставляться як до російської агресії, так і до спроб північного сусіда України відродити імперію. А це означає, що вони грають на руку ворогові.

Не викликає сумніву, що старі експозиції багатьох музеїв слід оновлювати та модернізувати. Однак це справа, яка потребує часу, зваженого наукового підходу, пошукової роботи й значного фінансування, насамперед з боку держави. Причому роль останньої в процесах модернізації українського музейництва повинна бути не наглядально-каральна, а реально

підтримувальна. Бо лише за таких умов можна створювати принципово нові експозиції на основі виключно наукового музеєзнавства, де дійсно пануватиме музейний артефакт-експонат, а не ідеологічний банер (як у деяких новостворених музеях).

За таких умов неабияк зростає роль у комеморативних практиках музейних комунікацій, особливо новітніх його форм. Адже функцію збереження пам'яті виконують не лише експозиції цих закладів (шляхом перекодування інформації з вербальної в невербальну й відтворенням її знову на вербальну). В умовах інформаційного (постмодерного) суспільства з'являються кардинально нові способи взаємодії музею і суспільства, спрямовані на розширення сфери впливу закладів культури серед громадськості. Адже в сучасну епоху тотального «переселення» людей до віртуального світу спостерігається помітне зниження рівня відвідування багатьох традиційних центрів культури, у тому числі й музеїв. То ж останні мають йти в ногу з часом і шукати нові форми комунікації з громадськістю [6, 197], зокрема, ті, що засновані на використанні найновіших інформаційних технологій.

Найголовнішою формою музейної комунікації відповідного типу є **веб-сайт установи**. Сучасний інтернет забезпечує доступ до фондів багатьох музеїв. Відрізняючись змістом і якістю виконання, музейні сайти набувають усе інтерактивнішого характеру, містять основну інформацію, спонукають глядача до спілкування з музеями через анімовані плани та схеми, відеопанорами, зручні пошукові системи, ігри, чати, онлайнкову торгівлю квитками, книгами, сувенірами тощо.

Музейні сайти поділяють на сайти реально існуючих музеїв і музеїв віртуальних. Перші являють собою частину справжніх (наявних фізично) музеїв – історичних, художніх, етнографічних, археологічних тощо. Більшість з таких сайтів є фактично музейними путівниками, що представляють історію музею й головну інформацію для відвідувачів, але деякі презентують постійну експозицію та виставки, і зовсім небагато – освітні програми й наукову інформацію.

Другу групу музейних сайтів складають ресурси віртуальних музеїв. Донедавна їх у мережі було всього декілька. Сьогодні, наприклад, в Італії їх

понад 8000. Віртуальний музей Канади (Virtual Museum of Canada) об'єднав предмети мистецтва, які зберігаються в різних колекціях по всій країні (загалом охоплює 2500 закладів). [7]. Саме сайти другого й третього різновидів можуть і повинні відігравати потужну роль у формуванні історичної пам'яті.

Ще однією новітньою формою музейної комунікації у світі протягом останніх десятиліть стала **віртуальна екскурсія** (або віртуальний тур). Це послідовність декількох об'єднаних панорамних фотографій, між якими в процесі перегляду можна візуально переміщуватися спеціальними переходами і які мають текстовий або аудіосупровід [8]. Такий сервіс дозволяє здійснити користувачеві онлайн-екскурсію фондами.

Українські музеї тільки починають використовувати на своїх сайтах подібний новий сервіс. На сьогодні в інтернет-просторі представлено віртуальні екскурсії 27-ми музейних закладів України. Вони, зокрема, акумульовані на сайті «Україна Incognita. Музеї онлайн». Серед них і 2 полтавські – це музей-садиба І. П. Котляревського та Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви» [9].

Значно збагатило комунікаційні й комеморативні можливості музею застосування **3D-технологій**. Упровадження в музейній галузі інтерактивних проєкцій, 3D-зображень та сканувань дає можливість відтворити пам'ятку, місце її знаходження, ознайомити відвідувачів музею із соборами, храмами, іншими історичними будівлями, які були втрачені. Технологія інтерактивності приваблива не тільки для відвідувачів, але стає основною тенденцією розвитку музеїв. Наприклад, у полтавських музейних закладах цю технологію використано для створення фільмів про літературно-меморіальний музей І. П. Котляревського, Полтавський краєзнавчий музей імені В. Кричевського та ДІКЗ «Поле Полтавської битви» [10, с. 76].

Набули популярності й такі форми музейної комунікації, як представлення цих культурних закладів у популярних **соціальних інтернет-мережах** – наприклад, Facebook, MySpace, мікроблог Twitter та інших. З-поміж інших функцій, які допомагає реалізувати така форма музейної комунікації, звичайно, й комеморативна. Адже на сторінках у соцмережах музеї активно висвітлюють свою різновекторну діяльність, зокрема,

виставкову та просвітницьку, у якій апріорі закладено й потенціал комеморації.

Наприклад, ДКЗ «Поле Полтавської битви» 2016 р. започаткував проект – цикл науково-популярних лекцій «Відомі історики на полі Полтавської битви». Він презентує найновіші дослідження істориків з проблем історії Північної війни, а ширше – з проблем історії України доби Гетьманщини. В проекті вже взяли участь такі знані науковці, як Ольга Ковалевська («Іконографія Мазепи: сутність проблеми, сучасні рішення»), Олексій Сокирко («Між двох вогнів: війська українських гетьманів у 1708-1709 рр.»), Віктор Брехуненко («Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле») та інші. 2018 р. музеєм започатковано проект «Інформаційна війна московського царя Петра I проти гетьмана України І. Мазепи: мовою документів». Такі заходи, безперечно, сприяють формуванню та закріпленню історичної пам'яті, насамперед, про трагічні сторінки вітчизняної історії, а розгорнута презентація їх у соціальних мережах (через інформаційні, фото та відео матеріали) – фактично забезпечує ефективну реалізацію комеморативної функції музеїв.

До новітніх засобів музейної комунікації належать і **QR-коди**, які за допомогою спеціальної програми дають можливість швидкого отримання суттєвого обсягу інформації про музейний експонат або іншу туристичну локацію на сучасний технічний комунікаційний пристрій [11, с. 166]. Достатньо мати смартфон або планшет, спеціальний додаток для зчитування цього коду та вихід до мережі інтернет, і кожен відвідувач зможе без сторонньої допомоги, без екскурсовода дізнатися найсуттєвішу інформацію про той чи той об'єкт. У межах проекту туристично-екскурсійного маршруту «Пройди стежкою легенд та збери підкови на удачу!» 2015 року на вулицях Полтави з'явилися QR-коди до двадцяти туристичних локацій (від Іванової гори до ансамблю Круглої площі). 2016 року до маршруту приєднано три літературно-меморіальні музеї міста. 2017 року за допомогою QR-кодів прокладено туристичний маршрут територією музейного містечка ДКЗ «Поле Полтавської битви».

Отже, сучасні інформаційні технології кардинально змінили та суттєво розширили комунікаційні можливості музейних закладів, актуалізувавши й

увиразивши їхню комеморативну функцію. Серед традиційних «місць пам'яті» (музеїв, архівів, меморіальних комплексів) з'явилися новітні – музейні веб-сайти, віртуальні тури, сторінки в соціальних мережах, QR-коди тощо. Їхня безперечна перевага полягає в тому, що вони значно удоступнюють історико-культурну спадщину для її потенційних споживачів, а також спроможні охопити майже необмежену кількісно аудиторію.

Джерела та література:

1. Піскун В. М. Історична пам'ять і комеморація як спосіб об'єднання спільноти: українські реалії в минулому і сьогодні *Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу. Національна та історична пам'ять*. Зб. наук. праць. Вип. 1. Київ: Стилос, 2011. С. 101–115.

2. Кривошея В. В. Моделі пам'яті і державна політика пам'яті *Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу. Національна та історична пам'ять*. Зб. наук. праць. Вип. 1. Київ: Стилос, 2011. С. 26–37.

3. Див.: Мегилл А. Историческая эпистемология Москва: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2007. 480 с.

4. Костенко І., Остапенко М. Музей «Поле Полтавської битви». Чому влада України не реагує на загрозу державній безпеці? URL: https://www.radiosvoboda.org/a/29439710.html?fb_comment_id=2022481474479477_2032311520163139&comment_id=2029113110482980&reply_comment_id=2032311520163139 (дата звернення 4 листопада 2018 р.)

5. Костенко І., Остапенко М. Ярослав Мудрий, косоворотка і музейники Софії Київської. Хто тримає цей союз? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29375618.html> (дата звернення 4 листопада 2018 р.)

6. Передерій І. Г. Віртуальна екскурсія як сучасна форма презентації музейних колекцій. *Тези 69-ої наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету*. Том 3. (Полтава, 19 квітня – 19 травня 2017 р.). Полтава: ПолтНТУ, 2017. С. 196–199.

7. Virtual Museum of Canada website. URL: <http://www.virtualmuseum.ca> (дата звернення: 21 березня 2018 р.).

8. Отрох Н. Інноватика в музейній педагогіці. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/8622/1/Otrokh.pdf>. (дата звернення: 21 березня 2018 р.).

9. Віртуальна екскурсія музеєм-садибою Івана Котляревського у Полтаві. URL: <http://incognita.day.kiev.ua/virtualna-ekskursiya-muzeyem-sadiboyu-ivana-kotlyarevskogo-u-poltavi.html> (дата звернення 6 листопада 2018 р.)

10. Передерій І. Г., Білан Н. В. Сучасна музейна комунікація в Україні та світі: стан і перспективи розвитку *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Науковий журнал. 2018. № 2. С. 72–79.

11. Білан Н. В. Інформаційні технології в сучасному музеї (на прикладі музеїв комунальної власності міста Полтави). *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи*: матеріали II Всеукраїн. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Полтава, 23 листопада 2016 р. Полтава: ПолтНТУ, 2016. С. 165 – 166.

Андрій Ткаченко

Полтава

АРХІВНИЙ ФОНД ЯК ФОРМА ІСНУВАННЯ, РЕСУРС ОБ'ЄКТИВНОЇ ОЦІНКИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ СПАДЩИНИ А.С. МАКАРЕНКА

Традиційно документальна база дослідження біографії та творчого спадку видатного українського педагога Антона Макаренка об'єднує чотири типи джерел:

1. Авторські тексти педагога, загальне число яких нині нараховує понад 890 одиниць (літературні, літературно-критичні та публіцистичні твори; офіційний і особистий епістолярій; тексти публічних виступів; службові документи; тексти особистого характеру).

2. Документи державних і громадських органів, що склали адміністративний контекст функціонування створеної А. Макаренком виховної системи.

3. Матеріали періодичної преси 20-х – 30-х років, що містять публікації про колонію імені М. Горького, комуну імені Ф. Е. Дзержинського, допомагають доповнити уявлення про місце вказаних установ у загальному контексті боротьби з дитячою безпритульністю, а також висвітлюють реакцію педагогічної громадськості на педагогічні експерименти А. Макаренка (газети: «Більшовик Полтавщини», «Вісті», «Голос труда», «Дзержинец», «Комсомолец Донбасса», «Комсомолец України», «Комуніст», «На зміну», «Народний учитель», «Пионер-дзержинец», «Правда», «Пролетарій», «Робітник», «Селянин Харківщини», «Харьковский пролетарій», «Юный ленинец»; журнали: «Всесвіт», «Дитячий рух», «Друг детей», «Записки Полтавського І.Н.О.», «Знання», «Народный учитель», «Наше слово», «Нова громада», «Новими стежками», «Октябрьские всходы», «Політехнічна школа» «Робітник освіти», «Червоні квіти», «Шлях освіти/Путь просвещения» тощо).

4. Спогади співробітників і вихованців А. Макаренка, що розкривають зміст, засоби, динаміку і результативність його педагогічного пошуку. Ці матеріали представлені у книгах і окремих статтях М. Фере, В. Терського, С. Калабаліна, Л. Конісевича, К. Кононенка, Г. Макаренко, С. Пушнікова та багатьох інших.

Не має сумніву, що найбільш інформативними, об'єктивними і, відповідно, перспективними з дослідницької точки зору формами матеріального існування макаренківської спадщини є перші дві групи джерел – потужні документальні масиви, головними зберігачами яких є здебільшого державні, відомчі, громадські і приватні архіви, а також музейні фонди. Вони, на відміну від періодики і мемуаристики, більшою мірою спроможні уникати уваги дослідників.

Археографічні традиції макаренкознавства майже настільки ж зрілі, як сама ця галузь історико-педагогічної біографістики, хоча справжня масштабна документальна розробка життя і спадщини видатного педагога 20-го століття, очевидно, розпочалася лише наприкінці 1940-х років – в контексті підготовки першого багатотомного видання його творів. Одним із перших результатів глибокого і систематичного студіювання архівних фондів є також низка біографічних опусів відомих макаренкознавців 1950–60-х років

– М. Ніжинського (Україна) [3] та Н. Морозової (Росія) [2], що витримали по кілька видань. В той час як в СРСР ніколи не припинявся активний пошук документальних свідчень педагогічного подвижництва А. Макаренка, найпотужнішим центром макаренкознавчої археографії, беззаперечно авторитетною і неперевершеною текстологічною школою все ж вважається лабораторія «Макаренко-Referat» Марбурзького університету імені Філіппа. Вона навіть започаткувала кілька видавничих серій, у яких оприлюднювала свої архівні знахідки: «Макаренко-Materialien» (з 1969 р.; ред. – Г. Хілліг та З. Вайтц), «Opuskula Makarenkiana» (з 1975 р.; гол. ред. – Г. Хілліг).

Як в будь-якій галузі знань, емпіричний матеріал є невід'ємною та обов'язковою складовою і науки про А. Макаренка. При цьому у її герменевтичному дискурсі мають знайти своє місце не лише всі відомі на цей час першоджерела щодо долі і діяльності педагога, але й широкі контекстні матеріали, якими багаті відповідні архівні фонди. Саме такий підхід дозволить адекватно інтерпретувати психолого-педагогічну, управлінську, правову, філософську, соціологічну та етичну спадщину А. Макаренка. Неврахування навіть одного документального свідчення, як це добре знають історики, може докорінно спотворити об'єктивну картину подій. Проте наші спостереження дають підстави говорити, що сучасні опоненти А. Макаренка, як правило, зовсім не працюють з архівними фондами, а будують свої умовиводи переважно на основі аналізу трьох типів джерел: ідеологічно редагованих, скорочених і іноді навіть фальсифікованих макаренківських текстів, виданих за радянських часів, політично заангажованих макаренкознавчих публікацій цього ж періоду та матеріалів кон'юнктурних журналістських «розслідувань» останніх десятиліть.

Неопубліковані або частково опубліковані авторські тексти А. Макаренка зберігаються у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України) (фф. 166, 1238, 2717), Російського державного архіву літератури і мистецтва у Москві (РДАЛМ) (ф. 332), Державного архіву Харківської області (фф. Р-845, Р-917, Р-1498, Р-4511), Державного архіву Полтавської області (фф. Р-363, Р-1503), Музею А. Макаренка Кременчуцької міської ради Полтавської області, Московського музею А. Макаренка тощо. Адміністративні документи,

пов'язані з педагогічною та управлінською діяльністю А. Макаренка, теж знаходимо у фондах ЦДАВО України (фф. 166, 1238, 2717), РДАЛМ (ф. 332), Держархіву Харківської (фф. П-5, П-9, Р-408, Р-845, Р-855, Р-858, Р-917, Р-1179, Р-1296, Р-1492, Р-1498, Р-4511) та Полтавської (фф. Р-363, Р-1503, Р-3872, Р-8805) областей, архіву Лабораторії «Макаренко-Referat» Марбурзького університету, архіву Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка і його музею, архіву Науково-дослідної лабораторії А. С. Макаренка Полтавського педінституту, колишнього архіву Центру позашкільної роботи імені А. С. Макаренка м. Москви тощо.

В українському макаренкознавстві останніми десятиліттями лідерські позиції в археографічній царині утримує полтавська школа. Свого часу академік І. Зязюн, виступив ініціатором масштабного науково-дослідного проекту із пошуку, вивчення і публікації архівних матеріалів про керовану Макаренком колонію імені М. Горького, який впродовж 1997–2002 років здійснили полтавські вчені: О. Єрмак, Л. Крамущенко, І. Кривонос, Н. Тарасевич та А. Ткаченко. Результатом цієї роботи стала двотомна монографія «Полтавська трудова колонія ім. М. Горького в документах і матеріалах» [4]. Книга вперше знайомить читача з часом і простором діяльності полтавської колонії, її першими вихованцями і педагогічним персоналом, детально висвітлює символи педагогічної віри А. Макаренка, в ній дана характеристика самоврядності в виховній системі установи. У архівній частині видання представлено 135 документів, 80 з яких опубліковано вперше; 15 матеріалів, що раніше видавалися в скороченому або спотвореному вигляді, подано максимально автентично. Особливо великий інтерес для дослідників представляють поміщені в книзі 42 авторські тексти А. Макаренка. Збірки оснащені ґрунтовним науковим апаратом – детальними іменним і географічним покажчиками та покажчиком установ і організацій.

У 2009 році цей видавничий проект знайшов своє продовження. Не припиняючи роботу над пошуком і публікацією архівної спадщини А. Макаренка, група дослідників підготувала нову збірку матеріалів про Горьківську колонію, висвітливши тепер харківський період її діяльності [1]. Як виявилось, книга подібного формату є досить унікальним явищем не лише

для України, але і для світового макаренкознавства останніх років. Вона, як і її попередниця про полтавську колонію, складається з теоретичної частини, архівних документів, коментарів до них і об'ємного науково-довідкового апарату.

Автори проаналізували ключові аспекти педагогічного подвижництва А. Макаренка в харківський період існування керованої ним колонії, серед яких: «завоювання Куряжу» як педагогічна проблема, виробничо-господарська і освітня діяльність колонії, динаміка її виховного колективу, шефство М. Горького, педагогічні відкриття А. Макаренка, його діяльність із управління всіма дитячими інтернатними установами Харківського округу, загострення відносин педагога з керівними освітніми органами і педагогічна криза завершального періоду діяльності колонії. Архівний розділ книги складається із 129 документів та матеріалів преси, серед яких 94 публікуються вперше, а 20 уперше представлені автентично. Крім того, 9 з опублікованих документів безпосередньо належать перу А. Макаренка. Детальні наукові коментарі пояснюють історію і обставини створення кожного документа, місце його в житті колонії і зв'язок з іншими архівними джерелами, а головне – розкривають його педагогічний контекст. Ще більш потужним у новому виданні є науковий апарат, що містить близько 430 біографічних довідок і близько 280 довідок про згадані в книзі установи, підприємства, державні і місцеві адміністративні органи, їхні структурні підрозділи тощо.

Пошук і герменевтичний аналіз матеріалів макаренківської тематики, подібний до полтавських студій, хоча й дозволяє підтримувати макаренкознавчий статус України на світовому рівні (особливо на тлі доволі активної діяльності Російської макаренківської асоціації), втім, на жаль, не є типовою ознакою сьогоденної вітчизняної макаренкіани. Подібний стан речей створює сприятливі умови для неоднозначного трактування моральних принципів А. Макаренка, різкої і суб'єктивної критики його ідейних позицій та результатів педагогічної діяльності.

Таким чином, архівний фонд не лише є найбільш надійною формою збереження спадщини А. Макаренка, але саме він у всій своїй повноті і системності утворює підґрунтя для виваженої оцінки внеску педагога-

письменника в світову культуру. Крім того в останній час все більше актуалізується його роль як потужного ресурсу ідейної та моральної реабілітації макаренківських слова і справи. Вважаємо, що лише комплексне, систематичне і максимально об'єктивне вивчення архівних джерел, ретельна текстологічна робота спроможні подолати головну хибу сучасного макаренкознавства – його методологічну, ідеологічну та термінологічну інерцію.

Джерела та література

1. Антон Макаренко: Харківська трудова колонія ім. М. Горького (в документах і матеріалах 1926–1928 рр.) / авт.-уклад. : І. Ф. Кривонос, Н. М. Тарасевич, А. В. Ткаченко; за ред. дійсного члена АПН України І. А. Зязюна; Інститут пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, Каф. пед. майстерності. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 352 с.
2. Морозова Н. А. А. С. Макаренко. Семинарий / Н. А. Морозова. – Изд-е 2-е, перераб. – Л. : Гос. уч. пед. изд-во Мин. просв. РСФСР, Ленингр. отд-е, 1961. – 240 с.
3. Нежинский Н. П. А. С. Макаренко и педагогика школы / Н. П. Нежинский. – К. : Рад. шк., 1976. – 261 с.
4. Полтавська трудова колонія ім. М. Горького в документах і матеріалах (1920–1926 рр.). Ч. 1, 2 / авт.-укл. : О. П. Єрмак, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос, Н. М. Тарасевич, А. В. Ткаченко ; за ред. І. А. Зязюна. – Полтава, 2002. – 269, 216 с.

Андрій Нарасько
м. Полтава

АРХІВИ РЕПРЕСИВНИХ ОРГАНІВ СРСР У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Архіви репресивних органів СРСР донедавна були одними з найбільш закритих для доступу науковців та пересічних осіб. Причинами їх закритості

були: опір правоохоронної системи, що боялася втратити інформацію про прийоми та методи своєї роботи; інертність більшості науковців та архівістів, яких не дуже турбувала ситуація, що склалася; активна протидія Росії, яка використовувала та продовжує використовувати архіви репресивних органів задля політичних маніпуляцій.

Репресивні органи – це органи комуністичного тоталітарного режиму, які діяли на території України у 1917-1991 роках. Вони застосовували засоби і методи державного примусу і терору стосовно конкретних осіб або груп осіб з політичних, соціальних, класових, національних, релігійних або інших мотивів, діяльність яких характеризувалася численними фактами порушення прав людини. До репресивних органів належать, зокрема, ЧК-ГПУ-ОГПУ-НКВД-НКГБ-МГБ-МВД-КГБ [1, статті 2-3].

На сьогодні збереження та надання доступу до документів репресивних органів СРСР здійснює Галузевий державний архів Служби безпеки України. Це архів матеріалів органів державної безпеки УРСР та України, що був створений при Службі безпеки України 1 квітня 1994 року.

У фондах Галузевого державного архіву Служби безпеки України нараховується майже 180 тисяч одиниць зберігання (томів), створених у радянський період. Це становить 7 тисяч 172 погонних метри архівних документів. Водночас в архівних підрозділах регіональних органів нараховується понад 730 тисяч томів радянського періоду – це 30 тисяч погонних метрів. На сьогодні 42 фонди Галузевого державного архіву Служби безпеки України, у яких зберігаються документи лише радянського періоду, налічують понад 34 тисячі томів [2].

До основних документальних масивів Галузевого державного архіву СБУ належать: нормативно-правові та розпорядчі документи органів держбезпеки СРСР та УРСР; інформаційно-аналітичні документи, створені для вищих органів влади та управління, в яких містяться узагальнені відомості про державно-політичне, соціально-економічне, культурне й духовне життя України, громадсько-політичну діяльність закордонних українців; статистичні зведення про результати оперативно-розшукової та слідчої діяльності радянських органів держбезпеки; документи політичних організацій та збройних формувань українського визвольного руху; архівні

кримінальні справи на репресованих у 1920-ті – 1950-ті роки відомих діячів української державності, науки, освіти, культури, мистецтва, церкви, а також представників радянського партійно-державного керівництва республіки; документи про діяльність органів держбезпеки під час Другої світової війни (1939–1945 рр.); документи, що характеризують організаційну побудову, напрями діяльності та конкретні акції спецслужб іноземних держав проти СРСР; оперативно-розшукові й особові справи колишніх співробітників органів безпеки, військовослужбовців понадстрокової служби та вільнонайманих працівників; агентурні справи [3].

Однак, незважаючи на існування такого потужного архівного центру, доступ до документів КГБ довгий час залишався обмеженим. Лише з 2008 року дослідники почали вести активну роботу для початку розсекречування документів. Прийняти відповідний закон в умовах політичної невизначеності було неможливо, але вдалося знайти інші інструменти для відкриття доступу. З січня 2009 року документи КГБ в архіві СБУ стали доступні людям. Проте, вже 2010 року новопризначений голова СБУ Валерій Хорошковський оголосив, що «правда, яку потрібно було донести українському народу, вже донесена», а «турбота спецслужби, перш за все, в тому, щоб охороняти свої секрети». Документи КГБ знову стали таємними [4, с.7-8].

У 2014 році було відновлено вільний доступ до розсекречених у 2008-2010 роках документів колишньої радянської спецслужби, які зберігаються в Архіві СБУ. Історичні матеріали про репресії та визвольний рух дозволили копіювати власними засобами і безкоштовно, а час роботи читального залу було збільшено [5].

21 травня 2015 р. набув чинності Закон України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років», відповідно до якого запроваджується вільний доступ до архівів та передача у майбутньому їх з-під відомств силових органів до Галузевого державного архіву Українського інституту національної пам'яті [1].

Відкриття архівів репресивних органів СРСР сприяло залученню великої кількості нових джерел про минуле нашої країни до наукового обігу. Створення окремого Галузевого державного архіву повинно стати однією з

гарантій неповернення тоталітарних практик у роботу правоохоронних органів та спеціальних служб незалежної України.

За відносно недовгий час дії нового Закону, доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму значно спростився. Свідченням цього є те, що у 2018 році Україна посіла перше місце серед пострадянських країн у міжнародному рейтингу доступу до архівів КДБ. За інформацією Українського інституту національної пам'яті, у рейтингу відкритості державних архівів пострадянських країн спеціалісти Інституту розвитку свободи інформації (IDFI) оцінювали однорідність законодавчої бази щодо державних архівів, загальне архівне законодавство, інші закони, що стосуються архівів, архівні послуги, веб-сайти (архівні, віддалені, онлайн-сервіси) та читальний зал (послуги та процедури для дослідників). З українських архівів найвищі показники в рейтингу отримали Галузевий державний архів Служби безпеки України (ГДА СБУ) – 75,11% – та Центральний державний історичний архів України (ЦДАК України) – 65,1% [6].

Джерела та література

1. Закон про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917 – 1991 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2540&skl=9 Назва з екрана.

2. СБУ надає вільний доступ до документів КГБ і готується передати архіви 1917-1991 років до Українського інституту національної пам'яті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.memory.gov.ua/news/sbu-nadae-vilnii-dostup-do-dokumentiv-kgb-i-gotuetsya-peredati-arkhivi-1917-1991-rokiv-do-ukrai> Назва з екрана.

3. Галузевий державний архів Служби безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

https://uk.wikipedia.org/wiki/Галузевий_державний_архів_Служби_безпеки_України Назва з екрана.

4. Бірчак В., Довженко О., Когут А., Макаров Ю., Попович О., Ясиневич Я. Архіви КГБ для медіа: Посібник / Редактор-упорядник А. Олійник: Центр досліджень визвольного руху. – Київ: К.І.С., 2018. – 216 с.

5. Документи КГБ стали більш доступними – директор архіву СБУ Ігор Кулик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.memory.gov.ua/news/dokumenti-k-b-stali-bilsh-dostupnimi-direktor-arkhivu-sbu-igor-kulik> Назва з екрана.

6. Україна очолила міжнародний рейтинг доступу до архівів КДБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2567135-ukraina-ocolila-miznarodnij-rejting-dostupu-do-arhiviv-kdb.html?fbclid=IwAR29WZKuGpA53lHуBKl7rw9zbZ_eBP-193YH_cYKO3tiwE_23VE4G8O-Ys Назва з екрана.

Тетяна Яворська
Іванна Рибак
м. Вінниця

БІБЛОБУС ЯК МОБІЛЬНИЙ КОМПЛЕКС НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИХ ПОСЛУГ

Однією із важливих умов розвитку інформаційного суспільства є доступність інформації. Відповідно Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» бібліотеки покликані забезпечувати право мешканців всіх населених пунктів на читання, знання та інформацію. У статті 21 цього Закону зазначається: «Громадяни України незалежно від статі, віку, національності, освіти, соціального походження, політичних та релігійних переконань, місця проживання мають право на бібліотечне обслуговування» [1]. Відтак головною метою бібліотек сьогодні є забезпечення доступності інформації для всього населення, незалежно від соціального стану, місця проживання, виду діяльності, віку й інших відмінностей, шляхом різноманітних форм бібліотечного обслуговування.

Бібліотечне обслуговування – це відкрита, багаторівнева підсистема бібліотеки з надання різноманітних бібліотечно-бібліографічних,

інформаційних послуг, орієнтована на користувачів. Сьогодні завдяки довголітній практиці виробилась певна організаційна система обслуговування, яка складається зі стаціонарного та позастаціонарного обслуговування.

Діяльність бібліотек в умовах інформаційного суспільства, обумовлена використанням можливостей мережі Інтернет, застосуванням технологій веб 2.0, автоматизованих інформаційно-бібліотечних систем, що дозволяють автоматизувати всі технологічні процеси, все це дало змогу покращити якість обслуговування користувачів. Бібліотеки намагаються осучаснити традиційні форми, адаптувати їх до нинішніх умов з метою оперативної відповіді на виклики часу. Це стосується як стаціонарних форм інформаційно-бібліотечного обслуговування так і позастаціонарних.

До традиційних форм позастаціонарного обслуговування користувачів відносимо такі як, зокрема, бібліотечний пункт, колективний або груповий абонемент, пункти видачі, книгоношення та інші форми. Саме форми позастаціонарного обслуговування, можуть запропонувати якісну альтернативу стаціонарному бібліотечному обслуговуванню. Адже у багатьох випадках надання послуг за стінами бібліотеки є більш ефективним. Зрозуміти це дуже важливо, тому, що розвиток бібліотечної справи в майбутньому піде шляхом надання послуг поза межами бібліотечних споруд (наприклад, доставляння інформації користувачеві додому або за місцем роботи), за допомогою інформаційних і комунікаційних технологій.

Однією із форм позастаціонарного обслуговування є так званий мобільний бібліотечний комплекс – бібліобус. Сучасний стан мобільного обслуговування населення формується під впливом інноваційних процесів, що відбуваються в суспільстві. Бібліобуси в багатьох розвинених країнах реально забезпечують рівні права на бібліотечне обслуговування всіх членів громади, мають автоматизовані робочі місця, які дозволяють отримувати інформацію з Інтернету.

Відповідно до ДСТУ ISO 5127:2007 (ISO 5127:2001, IDT) Національний стандарт України. «Інформація та документація. Словник термінів» «бібліобус – бібліотека, що є філіалом публічної бібліотеки, яка

використовує спеціально обладнаний та пристосований транспортний засіб для забезпечення безпосереднього користувача документами» [2].

Важливо відмітити, сучасний стан мобільного обслуговування населення формується під впливом інноваційних процесів, що відбуваються в суспільстві. Сучасні бібліобуси можуть надавати такі послуги:

- довідково-бібліографічні;
- видача документів у тимчасове користування, їх обмін;
- перегляд та читання періодики, робота з документами безпосередньо в салоні бібліобусу;
- надання доступу до Інтернету;
- ксерокопіювання;
- роздрукування документів з електронних носіїв на паперові;
- складання найпростішої ділової документації (заяв, подання, резюме тощо);
- пошук, оформлення замовлення, приймання, видача документів за допомогою міжбібліотечного абонементу(МБА);
- організація пересувних книжкових виставок, фотовиставок тощо з документних ресурсів інших бібліотек;
- проведення культурно-дозвіллевих заходів для населення.

Задля забезпечення належного рівня інформаційних, освітніх послуг для жителів віддалених населених пунктів, бібліобуси мають бути відповідно обладнанні, укомплектовані.

Таким чином, однією із ефективних форм позастаціонарного інформаційно-бібліотечного обслуговування є мобільні бібліотеки – бібліобуси, які, здатні забезпечити вільний доступ до інформації для всіх категорій користувачів.

Джерела та література

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу / Закон України № 32/95-вр від 27.01.95. Електрон. текст. дані. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/про_бібліотеки_і_бібліотечну_справу. Назва з екрана.

2. ДСТУ ISO 5127:2007. Інформація та документація. Словник термінів (ISO 5127:2001, IDT) : [пер. з англ.] Чин. від 01.10.2009. К.: Держспоживстандарт України, 2010. 237 с. (Національний стандарт України).

Людмила Власенко

м. Полтава

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ПОЛТАВЬКОЇ ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ІМ. І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Сучасний світ – це не тільки інформаційний світ, в першу чергу – це світ, де пройшла віртуалізація всіх сфер життя, науки, освіти, майже всіх видів діяльності людини, послуг та комунікацій. Бібліотеки завжди були важливою частиною суспільства і теж використовують віртуалізацію для вирішення багатьох питань, в тому числі для розкриття та представлення своїх електронних інформаційних ресурсів. Адже сьогоднішній інформаційний простір об'єднує як друкований, так і цифровий формат «...із динамічним зростанням відсоткової ваги останнього. Це зумовлює необхідність органічного поєднання традиційних бібліотечних технологій та нової електронної» [1, с. 42].

Віртуалізація є потужним і адаптивним рішенням, яке об'єднує декілька бібліотечних технологій і сервісів. В своїй роботі Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського теж використовує віртуальний простір та використовує технології платформи Веб 2.0 та Бібліотека 2.0 для якісного бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів. Динамічність, інтерфейс, який орієнтовано на користувача, інтеграція сервісів між собою, використання хмари тегів і сервісів, представлення бібліотеки в соціальних мережах – такі переваги надає технологія Веб 2.0 для бібліотеки.

Сайт ПОУНБ <http://library.pl.ua/> був створений у 2009 р. Дизайн сайту змінювався, в 2013 р. ми думали, що вираховували найбільш оптимальну і чітку структуру сайту для потреб наших користувачів. Але вже в 2016, 2017,

початку 2018 р. ми змінювали інтерфейс сайту, виходячи із актуальності потреб користувачів і процесів глобалізації інформаційного простору. Наприклад, 2016/17 рр., з'явилися нові рубрики: **Мистецька Полтавщина** – афіша культурно-мистецьких подій області за матеріалами преси та Інтернет-сайтів за місяць : <https://drive.google.com/file/d/0Bzo3D20UB2qKUVNuUHBreTRFbTg/view> **Наукові та практичні доробки наших співробітників:** http://www.library.pl.ua/nashi_vidannja/naukovi_ta_praktichni_dorobki_nashikh_spivrobitnik/ **Отримай безоплатну правову допомогу:** http://www.library.pl.ua/programi_ta_proekti/otrimaj_bezoplatnu_pravovu_dopomogu/ 2018 р.: перероблена головна сторінка сайту, добавлена сторінка **Анонси:** <http://library.pl.ua/anonsi/> **ЕК** бібліотеки створено в 1994 року і зараз (01.11.2018) налічує більше 338 тис. записів. ЕКС створена теж у 1994 році, загальна ЕКС – близько 717 тис. записів, Картотека статей з краєзнавства – бл. 139 тис. записів. В автоматизованій бібліотечно-інформаційній системі ІРБІС бібліотека працює з 2004 року, до 2018 р. це був ІРБІС64 (для Windows 2000/XP і вище в архітектурі клієнт-сервер – для середніх і великих бібліотек) – інтегрована система автоматизації в складі ТСП / ІР сервера баз даних і семи АРМів ("Комплектатор", "Каталогізатор", "Читач", "Книговидача", "Адміністратор", Книгозабезпеченість" ,"Коректор"). З 2018 р. І-ІРБІС 2.0, який надав нові пошукові можливості для клоистувачів http://library.pl.ua/jirbis2/index.php?option=com_irbis&view=irbis&Itemid=115 **Електронний каталог** бібліотеки виставлено на сайті в відкритому доступі для всіх користувачів мережі Інтернет. Також користувачі мають можливість використання повнотекстових ресурсів бібліотеки, в основному це книги краєзнавчого змісту, на які не розповсюджуються вимоги авторського права за давністю часу. Працівники галузевих відділів бібліотеки ведуть **5 блогів:** Блог відділу документів іноземними мовами: <https://foreignliteraturepoltava.blogspot.com/> Блог відділу мистецтв «Мистецький калейдоскоп»: <http://www.m-kaleidoscop.ltava.org/> Блог бібліографічного відділу «Бібліопорадник»: http://bibliografinform.blogspot.com/p/blog-page_25.html Блог краєзнавчого відділу «Калинове намисто»: <https://poltavakr.blogspot.com/> Блог Центру

Європейської інформації «Європа стає ближчою»:
<http://reineblogspotadress.blogspot.com/>

Інформаційно-ресурсний центр "Вікно в Америку" "Window on America in Poltava" представлений в соціальній мережі Facebook:
<https://www.facebook.com/Window-on-America-in-Poltava-117459484982292/>,

Також в цій соціальній мережі проедставлена сторінка бібліотеки:
<https://www.facebook.com/library.pl.ua/> **Віртуальні виставки нових надходжень книг і періодичних видань** користуються попитом:

http://www.library.pl.ua/news/novi_nadkhodzhennja/novi_nadkhodzhennja_knigi/

http://www.library.pl.ua/news/novi_nadkhodzhennja/nadkhodzhennja_periodika/

Послуга «Віртуальна довідка» з успіхом працює з 2009 року:
http://library.pl.ua/poslugi/virtualna_dovidka/

Важливим показником роботи бібліотеки є рубрика **“Видання бібліотеки”**, яка підрозділена на підрубрики (бібліографічні, інформаційні, краєзнавчі, методичні видання, публікації наших співробітників):

http://library.pl.ua/nashi_vidannja/inshi_vidannja/ Це інтелектуальна продукція, яку видає наша бібліотека, показник роботи наших фахівців. В 2015 р.

відділом краєзнавства було створено інтернет-проект **“Бібліотеки Полтавщини на сторінках обласних газет”**. Його метою є ознайомлення

громадськості з діяльністю бібліотек Полтавської області, яка висвітлювалася на сторінках обласних газет, починаючи з 1944 року.

http://library.pl.ua/poltavshina/biblioteki_poltavshini_na_storinkakh_oblasnikh_gazet/

Віртуалізація бібліотечних послуг сприяє становленню нової форми світоглядної культури та нового типу взаємодії в інформаційно-мережевому просторі, в тому числі міжнародному обміну інформації. Система електронних інформаційних комунікацій постійно змінюється, бібліотеки прислуховуються до потреб суспільства, змінюють і удосконалюють бібліотечні сервіси. Як пише британська письменниця Кейтлін Моран: «Бібліотеки – це собори розуму; лікарні душі; тематичні парки уяви». Схоже, що сьогоденні бібліотеки прагнуть залишатися вірними цього ідеалу [2].

Джерела та література:

1. Перенесієнко І. П. Роль бібліотечних класифікацій як одного з сучасних способів організації інформації // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2017. – № 3, С. 36-44.
2. <https://libraryscimedegree.usc.edu/blog/the-changing-face-of-modern-libraries/>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 02.11.18. – Мова англ.
- 3.

Сергій Гарашко
Віктор Гоч
Галина Гуменюк
м. Полтава

МІСЦЕ ПРОВІДНОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ УСТАНОВИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Як зазначено у Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року “Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України” – бібліотеки України є базовим елементом культурної, наукової, освітньої, інформаційної інфраструктури держави. Вони важливі для розвитку інформаційної та мовної культури суспільства, патріотичного, правового та екологічного виховання, формування стійкого інтересу до вивчення та розуміння національної історії та культури. Бібліотеки сприяють розбудові читаючої, мислячої та освіченої нації, спроможної практично втілювати набуті знання і досвід у розбудову незалежної України [1].

На шляху реалізації даної Стратегії вдосконалюється матеріально-технічна база та інформаційно-технологічні інфраструктури бібліотек відповідно до міжнародних стандартів для надання якісних бібліотечно-інформаційних послуг та універсального доступу до інформації. Результатом даного напрямку роботи стає повна комп’ютеризація та підключення до Інтернету, створення технічної та технологічної інфраструктури для інтеграції бібліотечно-інформаційного ресурсу. Запроваджуються нові інформаційно-бібліотечні послуги на основі інформаційно-комунікаційних технологій, створюється бібліотечне інтегроване інформаційне середовище

на основі програмного забезпечення з підтримкою міжнародних та національних стандартів [1].

Інтерес в даному контексті представляє провідна, найбільша бібліотека України, головний науково-інформаційний центр держави – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ). Це унікальне зібрання джерел інформації, що включає книги, журнали, продовжувані видання, карти, ноти, образотворчі матеріали, рукописи, стародруки, газети, документи на нетрадиційних носіях інформації. Бібліотека має найповніше в державі зібрання пам'яток слов'янської писемності та рукописних книг, архіви та книжкові колекції видатних діячів української й світової науки та культури [2].

Статутом НБУВ передбачено основні наукові напрями діяльності, серед яких проблеми розвитку інформаційного суспільства, глобальної інформатизації та соціальних комунікацій, інформаційної безпеки України.

Серед основних напрямів організації науково-інформаційної діяльності НБУВ виступає питання формування цілісного комплексу інформаційних ресурсів, що інтегрує електронні каталоги, бази реферативної інформації та повнотекстові документи електронної бібліотеки.

Провідна бібліотека країни виступає як науково-дослідний інститут, на власному офіційному веб-сайті якого забезпечено розміщення інформації про основні наукові напрями, структуру та результати діяльності установи, бібліотечно-інформаційні ресурси, зокрема оцифровані документи.

Зал електронних ресурсів бібліотечної установи є спеціалізованим читальним залом бібліотеки, який структурно входить до Відділу технологій дистанційного обслуговування Центру бібліотечних електронних ресурсів і технологій. Зал забезпечує оперативне обслуговування всіх категорій користувачів локальними, корпоративними та передплаченими електронними інформаційними ресурсами НБУВ, відкритими зовнішніми мережевими ресурсами, електронними документами на компакт-дисках з фондів НБУВ. В науково-інформаційне обслуговування користувачів включено доступ до електронних локальних науково-інформаційних ресурсів бібліотеки. Зацікавленість викликає сервіс “Віртуальна довідка”, яка є безкоштовною онлайн-послугою, що спрямована на оперативне виконання разових

запитів віддалених користувачів, які пов'язані з пошуком інформації. Відповіді на запити готуються із застосуванням інформаційних ресурсів НБУВ та мережі Інтернет.

Тематичний інтернет-навігатор дозволяє ознайомитися з тематичними колекціями веб-ресурсів, що представлено на сайті бібліотеки у вигляді анотацій та гіперпосилань на актуальні інформаційні ресурси мережі Інтернет [2].

Бібліотека має потужний потенціал для консолідації суспільства, спрямування його на інтеграцію України у європейське співтовариство, для підвищення якості життя, рівного доступу до інформації, знань і культурного надбання.

Джерела та література

1. Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни біблотек для забезпечення сталого розвитку України». Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248924865>. – Назва з екрана.

2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ : НБУВ, 2013-2015. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua (дата звернення 18.10.2018) – Назва з екрана.

Ірина Денисовець
Вікторія Вощенко
м. Полтава

ІННОВАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК

Одним із пріоритетних завдань сучасних бібліотек є розвиток сталого читацького і культурного світогляду, всебічне підтримання престижу читання як надважливого елемента культури через оновлення традиційних методів роботи відповідно до нових потреб користувача.

Глобалізаційні перетворення в суспільстві активізують впровадження нових технологій, пошук інноваційних шляхів розвитку діяльності інформаційних установ, зокрема бібліотек як платформи соціально-культурного типу, що впливає на формування світогляду особистості.

Бібліотечні нововведення почасти потрактовують і як засіб поширення передового бібліотечного досвіду в рамках науково-методичної діяльності, і як напрям роботи, що спрямована на пошук нових шляхів функціонування, розвитку та вдосконалення бібліотечної справи, і як джерело творчого поступу особистості.

Пріоритетною метою діяльності бібліотек завжди була популяризація книги та читання, і на сьогодні її реалізація здійснюється шляхом упровадження в практичну діяльність креативно-пошукових форм масової роботи з громадськістю.

Пізнавальна діяльність особистості активізується завдяки реалізації таких видів творчої взаємодії з читачем, як:

бібліобар – форма заходу, під час якого у вигляді «частування» пропонуються різноманітні книги та / або періодичні видання. Користувачі можуть підійти до «барної стійки» і вибрати те, що їм до вподоби. Інколи відвідувачам, крім книжкового «частування», пропонують каву, чай, солодощі, фрукти.

Бібліокараван – цикл виїзних заходів, виставок, оглядів тощо, зазвичай об'єднаних певною темою, що організовуються з метою підвищення інтересу до бібліотечної інформації та послуг, популяризації бібліотечних ресурсів з обраної теми.

Бібліокешинг (від англ. *cache* – схованка) – гра, зміст якої полягає в пошуку книжкових скарбів, що можуть бути заховані як у приміщенні бібліотеки, так і поза її межами. Користувачі бібліотеки, які виконують роль шукачів скарбів (можливе формування кількох груп, що змагаються між собою), використовуючи підказки (наприклад, записки) або відповідаючи на запитання чи виконуючи певні завдання, знаходять схованку за схованкою і, зрештою, дістаються до головного скарбу.

Бібліотрансформер – це максимально повна фактографічна та бібліографічна інформація про об'єкт бібліографування, розміщена з

використанням різних форм і засобів. Наприклад, бібліотрансформер, присвячений творчості того чи того письменника, може складатися з таких частин (модулів): книжкова закладка, інформаційна листівка, інформаційно-бібліографічний словничок, мультимедійний урок – презентація, бібліографічний покажчик, відеовікторина та відео урок. Бібліотрансформер – це жива форма рекомендаційної бібліографії, яка дає широкі можливості для його використання, загалом або лише окремих модулів, і в індивідуальній, і в масовій роботі чи для створення на його основі власного інформаційно-бібліографічного продукту[2, с. 3 – 5].

До того ж бібліотекарі намагаються привернути увагу читачів до книг за допомогою різних маркетингових прийомів (зокрема, використовують музику, світло, кольори, аромати), а під час розміщення «книжкових товарів» враховують інтереси різних цільових груп.

Ефективними формами в соціокультурній діяльності бібліотек є також *буккросинг* (від англ. book – книга, crossing – рух) – рух книголюбів, що діють за принципом «прочитав – передай іншому». Вони цілеспрямовано залишають у спеціальних шафках (на поличках тощо) у громадських місцях (книгарні, кафе, вокзали, парки) прочитані книги, щоб інші могли їх почитати. Рух має свої правила. Головна ідея – «відпустити» книжку в мандрівку світом (звільнити її), таким чином перетворюючи світ на відкриту бібліотеку. *Буктрейлер* (від англ. book trailer; book – книга, trailer – тягач, причіп) – це короткий відеоролик (тривалістю до 3-х хвилин) за мотивами книги, що є сучасною формою реклами книги, засобом її просування, заохочення до читання.

Цікавою і популярною формою роботи є *квест* (від англ. quest – пошук, пошук пригод) – інтелектуально-динамічна гра, основа якої – послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями. Гра має тему, мету, певний алгоритм, якого потрібно дотримуватися. Таку гру в бібліотеці називають *бібліоквест*. Вона може передбачати: відгадування загадок з історії бібліотеки, міста (села), літературних загадок, пошук цитат у книгах, пошук на полицях зазначених книг. Вужче поняття – *літературний квест*. Це один із варіантів названої гри-пошуку, маршрут якої пов'язаний зазвичай із сюжетом і героями тих чи

тих літературних творів. Тобто бібліоквест, літературний квест – це активні форми соціокультурної роботи, у яких закладено модель розвитку навичок інформаційної діяльності, а також формування позитивного емоційного ставлення до бібліотеки та процесу читання. *Книжковий (бібліотечний) фрімаркет* (від англ. free market – безкоштовний магазин) – місце, де можна залишити прочитані чи безоплатно взяти залишені будь-ким книги. Мета – викликати зацікавленість до читання, розширити читацьке коло інтересів в умовах обмежених ресурсів для придбання книг. *Літературний каламбур* – захід, присвячений письменникам з однаковими прізвищами або різним творам зі схожими сюжетами, значеннями одного і того ж слова (або двох слів, що звучать однаково) з метою справити комічне враження. *Сторітелінг* (від англ. story telling – розповідання історій) – це спосіб передавання інформації через розповідь історій. Сюжет будується таким чином, щоб зацікавити читача, заволодіти його увагою й фантазією.

Практики бібліотечної справи знають, що саме з розвитком інформаційних технологій спілкування з реальними людьми в реальному часі подекуди стає просто розкішшю, мистецтвом, якого треба навчати і яке варто популяризувати в роботі бібліотеки. *Флешмоб* (також флеш-моб, флеш моб; від англ. flashmob; flash – спалах, mob – натовп) – заздалегідь спланована масова акція, зазвичай організована через Інтернет або за допомогою інших сучасних засобів комунікації, під час якої велика кількість людей оперативно збирається в громадському місці, протягом декількох хвилин виконує узгоджені дії і потім швидко розходиться. Соціальне явище флешмобу окреслилося після того, як у жовтні 2002 року вийшла книга соціолога Г. Рейнгольда «Розумний натовп: наступна соціальна революція», у якій автор пророкував, що люди використовуватимуть нові комунікаційні цифрові технології (Інтернет, e-mail, стільникові телефони, смс) для самоорганізації в короткий термін часу. Бібліотечний флешмоб (також книжковий флешмоб, лібмоб) найчастіше має на меті інформування про важливу роль сучасної бібліотеки в суспільстві, про нові можливості, які відтепер надають модернізовані бібліотеки; заохочення до читання; привернення уваги до неповторності книги як носія інформації. *Флешбук* – книжковий флешмоб в Інтернеті. Це може бути розміщення фрагментів текстів видань у соціальних

мережах, створення там само уривків з улюблених книг, ознайомлення з ними друзів і передплатників сторінки з наведенням цитат, ілюстрацій, особистих думок та іншої інформації. Тобто флешбук – це презентація або знайомство з цікавими книгами за допомогою цитат, ілюстрацій, особистих переживань та іншої інформації про книгу [2, с. 14].

Отже, сучасні креативно-пошукові форми соціокультурної роботи активно впроваджуються в бібліотечну практику. Їхнє вдале застосування підняло діяльність бібліотечних установ на якісно новий рівень, про що свідчать такі досягнення: формується новий імідж бібліотеки, яка надає інформацію не лише в друкованому вигляді, але й на нетрадиційних носіях, зростає соціальне значення бібліотечної діяльності; під час одноразового опрацювання документа можливе багаторазове його використання, швидкість та зручність пошуку й передавання інформації; підвищується рівень інформаційної культури та комп'ютерної грамотності як громадськості, так і бібліотекарів, а це має не лише прикладну користь, але й ширше значення, оскільки людина з високим рівнем інформаційної культури легше орієнтується в динамічному світі.

Бібліотека сьогодні – це інформаційний, консультативний, ресурсний центр, платформа для навчання, місце, де допоможуть кожному розкрити свій потенціал. Сучасний бібліотечний працівник – це інформатор, бібліоменеджер, аналітик операцій, спеціаліст з електронної обробки інформаційних носіїв, технолог автоматизації бібліотечно-інформаційних систем. Кожна бібліотека, працівники якої націлені на задоволення потреб своїх читачів, пропонує широкий спектр послуг, корисних для відвідувачів.

Послуги бібліотеки розвиваються за інноваційними напрямками з використанням різноманітних креативних форм роботи. Завдяки цьому інформація стає доступнішою та розгалуженішою. Зокрема, у соціокультурній роботі бібліотеки з'явилися такі нові форми, як, наприклад, літня альтанка з книгою, літературний пінг-понг, бібліофреш, айс-стопер, бібліоквест тощо. Сучасна бібліотека – це обладнаний за останнім словом дизайнерської думки інформаційний та дозвіллевий центр суспільного життя, осередок комфортного перебування, спілкування, діалогу культур.

Джерела та література

1. Біловицька Н. Бібліотека перетворилася на коворкінг. *Урядовий кур'єр*. 2017. № 125. С. 16.
2. Сучасні форми роботи в бібліотеках [текст] / укл. О. Кузнецова. К., 2015. 16 с.

Алла Лисенко
Владислава Дудник
м. Полтава

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ТА СИСТЕМ У ПРОЦЕСІ БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На сучасному етапі розвитку суспільства і науки біографічні дослідження набувають усе більшого значення. Завдяки розвитку інформаційних систем та технологій значно розширились можливості для представлення результатів біографічних досліджень за допомогою вебінарів (онлайн-семінарів), веб-конференцій, веб-квестів та скайп-зустрічей.

Використання інформаційних технологій і систем як інтерактивних форм обміну науковою інформацією досліджували такі науковці, як О. Бойко, М. Кадемія, В. Кухаренко, Т. Кушнарьова, Н. Людвік, Л. Савченко та інші.

Метою нашого дослідження є виокремлення основних форм представлення результатів біографічних розвідок за допомогою сучасних інформаційних ресурсів та систем.

Надзвичайно актуальною та популярною формою для обміну науковою інформацією є вебінар. Вебінари – це семінари, які відбуваються в онлайн-режимі, тобто через Інтернет. Кожен учасник онлайн-семінару знаходиться біля свого комп'ютера і все, що відбувається на вебінарі, проектується для певної групи учасників на великому екрані. Основна перевага вебінарів полягає у тому, що така форма обміну біографічною інформацією не залежить від фізичного та географічного місцезнаходження учасників

семінарів. Тому вона є дуже зручною у сучасних умовах глобалізації та інформатизації суспільства.

На думку Н. Людвік, відмінність вебінару від відео-конференції полягає в тому, що з'являється можливість перетворення доволі великої кількості глядачів у реальних співрозмовників. При цьому необхідно лише встановити мікрофон, або ще краще – веб-камери. Проведення вебінарів дає можливість брати участь у багатосторонніх відео- й аудіоконференціях; завантажувати і переглядати презентації та відеоматеріали; спілкуватись у чаті; демонструвати учасникам екран комп'ютера ведучого [5, с. 19]. Тобто, онлайн-семінар відкриває широкі можливості для обміну біографічною інформацією серед дослідників різних міст, країн, для проведення інтелектуальних дискусій, наукових презентацій.

Також дуже поширеною інтерактивно-інформаційною формою наукових досліджень та обміну біографічною інформацією є веб-квест. Як зазначає Л. Савченко, у класичному розумінні веб-квест (web-quest) – це проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються Інтернет-ресурси [6, с. 67]. Веб-квест включає дослідницький пошук певної актуальної (у нашому випадку біографічної) інформації в мережі Інтернет. Веб-квести різняться за складністю, напрямками дослідження у залежності від вікового складу учасників та мети проведення. Вони набувають усе більшого поширення не тільки у науковій галузі, а й в освітній та соціокультурній.

Для реалізації технології веб-квесту необхідна наявність технічної складової. Насамперед потрібно мати власний Інтернет-ресурс, на якому можна розмістити завдання: це може бути блог, сайт, Google спільнота, група у соціальній мережі. Необхідно обрати тему та мету квесту, визначити терміни його проведення та спосіб отримання результатів. Також підібрати теоретичні відомості, які допоможуть пройти учасникам усі етапи: посилання на документи, безпечні ресурси, відеоуроки.

Крім веб-квесту, усе більшої популярності набуває така інтерактивна технологія як блог-квест (blog-quest). У блог-квесті, за тим самим алгоритмом що і у веб-квесті здійснюється інтерактивне спілкування учнів, студентів, науковців. Ці технології працюють за аналогією, різниця полягає

лише в оформленні та способі представлення біографічної наукової інформації.

Скайп-зустрічі та скайп-конференції також є досить поширеними формами наукової співпраці. Програма Skype дозволяє спілкуватися в реальному часі з людьми по всьому світу за допомогою друкованих повідомлень, голосового і відео-чату. Skype – це система безкоштовної інтернет-телефонії, текстового та відео-зв'язку. Т. Кушнарьова у своїй науковій праці зазначає, що Skype-конференція чи зустріч може бути трьох видів: 1) чат, де спілкування відбувається за допомогою листування; 2) голосова конференція; 3) відео-конференція [4]. Перевагами цієї програми при виборі форми обміну біографічною інформацією є можливість спілкуватися відразу з декількома співрозмовниками в будь-якій точці світу, користуючись груповим відеозв'язком.

Отже, процеси глобалізації та інформатизації суспільства вимагають реалізації різноманітних біографічних розвідок та досліджень за допомогою використання інформаційних ресурсів. Скайп-зустрічі та скайп-семінари, вебінари, веб-квести та блог-квести є дієвими та актуальними формами репрезентації біографічних матеріалів відповідно до вимог часу.

Джерела та література

1. Бойко О. Технологія веб-квест як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. *Англійська мова та література*. 2016. № 22/23. С. 20-25.

2. Кадемія М. Шлях від веб-квеста до блог-квеста. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. № 20. С. 1-7.

3. Кухаренко В. Використання вебінару в навчальному процесі. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2011. № 2. С. 12-16.

4. Кушнарьова Т. Наукова студентська інтернет-конференція на іноземних мовах у немовному вищому навчальному закладі з використанням програми Skype. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN24/13ktivps.pdf>.

5. Людвік Н. Вебінар як нова форма професійного спілкування. *Бібліотечна планета*. 2012. № 1. С. 19-22.

6. Савченко Л. Використання веб-квест технологій у вищій школі при підготовці майбутніх фахівців. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2017. № 1. С. 67-74.

Ольга Мізіна
м. Полтава

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ СКЛАДНИК ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Початок ХХІ століття – період радикальних змін, коли завдяки розвитку комп'ютерних технологій та поширенню мережі Інтернет наукова й освітня спільнота отримала нову модель наукової комунікації в інформаційному суспільстві, що забезпечило технічні можливості для реалізації принципу відкритого доступу до освітніх та наукових матеріалів на якісно новому рівні.

Сьогодні бібліотеки закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації в Україні знаходяться в процесі постійного розвитку, технічного удосконалення, шукають і знаходять своє місце в інформаційному просторі країни. Електронні бібліотеки стали невід'ємною складовою частиною навчального процесу вишу, що впливає на якість вищої освіти. Заходи щодо створення освітніх електронних бібліотек узагалі й бібліотек закладів вищої освіти зокрема потребують вирішення безлічі організаційних, методичних і технічних питань, уніфікації технологічних засобів і форм представлення матеріалів. Широке застосування інформаційно-комп'ютерних технологій дозволить ефективно вирішувати завдання підготовки сучасних фахівців найвищого рівня.

Проблеми та перспективи реалізації проектів відкритого доступу до інформаційних ресурсів в інституційному, національному та глобальному вимірах стали об'єктом наукових пошуків для багатьох дослідників, які вивчають теоретичні та практичні аспекти розвитку комунікації в сучасному світі. Значна увага приділяється питанням, пов'язаним із створенням та функціонуванням електронних архівів та бібліотек, а також теоретичним і практичним аспектам їх використання у навчальній діяльності та науковому

середовищі. У даному контексті потрібно назвати таких дослідників, як О. Бруй, М. Жалдак, О. Кузьміна, В. Резніченко, О. Спирін, Д. Тарасов.

Гігантські обсяги накопиченої інформації, безперервне їх зростання, різнорідний характер збереження й поширення, відсутність уніфікованого доступу до неї створюють істотні проблеми. Все це спонукало до пошуку нових підходів і рішень проблем створення сховищ інформаційних ресурсів, їх організації, засобів і способів доступу до них користувачів, тобто до створення цифрових або електронних бібліотек та електронних архівів [1].

У наш час розвиток системи освіти висуває високі вимоги до якості підготовки фахівців. Неможливо уявити сучасний університет без доступу до електронних баз даних, надання сучасних інформаційних послуг, які потрібні студентам різних видів навчання. Навчальні програми в університетах в сучасних умовах передбачають зменшення аудиторного навчання й одночасне збільшення відсотка самостійної роботи, й тому студенти проводять значно більше часу в бібліотеці. Сучасний заклад вищої освіти потребує впровадження нових підходів до навчання, що забезпечують поряд з його фундаментальністю розвиток комунікативних творчих і професійних компетенцій, потреб в самоосвіті на основі потенційної багатоваріантності змісту й організації освітнього процесу. Саме інформатизація, формування освітнього середовища навчального закладу на основі інформаційних технологій сприятиме вирішенню цих завдань. Необхідно відзначити складність і суперечність процесу інтеграції інформаційних технологій в існуюче класичне освітнє середовище вишів [2].

Розуміння того, що якісна освіта не може існувати без якнайширшого доступу до якісних інформаційних ресурсів, які забезпечують процеси викладання, навчання та дослідження, спонукали нас до аналізу провідних форм такого доступу, котрі вже довели свою ефективність у Західному світі протягом останніх кількох десятиліть.

Приєднання України до Болонського процесу та перехід на кредитно-модульну систему побудови навчального процесу стали важливим кроком на шляху України до євроінтеграції. І саме на бібліотеки закладів вищої освіти покладена важлива роль у забезпеченні доступності інформаційних ресурсів. Сьогодні бібліотеки виступають невід'ємною частиною інформаційного суспільства і виконують низку важливих функцій, серед яких: реалізація

гарантованого права на доступ до інформації; створення та зберігання величезних масивів інформації; системна організація електронних ресурсів за галузями знань та іншими ознаками. Зміни в організації навчального процесу потребують перебудови у діяльності бібліотек. Тому актуальним напрямком є створення електронних бібліотек, оскільки доступ до електронних ресурсів через мережу надає можливості зовсім іншого порядку [3, с. 215].

Електронна бібліотека (також доволі широко як синонім вживається термін «цифрова бібліотека») – сукупність матеріалів, що зберігаються в електронній (цифровій) формі, доступ до яких здійснюється за допомогою комп'ютерної техніки. Доступ до матеріалів електронної бібліотеки може здійснюватися як в окремому визначеному місці (наприклад, приміщенні бібліотеки чи спеціально обладнаному приміщенні навчального, культурного, іншого громадського закладу), так і через будь-яку точку доступу до всесвітньої мережі Інтернет [4].

Як зазначає В. Білоус, поняття «електронна бібліотека» означає зберігання, виведення інформації в машинозчитуваній формі на комп'ютер користувача, швидкий доступ до інформації, а також наявність у бібліотечному фонді електронних видань [5, с. 30]. Однією з основних переваг електронних бібліотек є здатність накопичувати і використовувати інформацію у вигляді документів. Електронні бібліотеки дедалі стають одним з популярних та перспективних напрямів організації електронних інформаційних ресурсів через необхідність забезпечення інформаційних потреб сучасних користувачів. Саме тому перед бібліотеками закладів вищої освіти постає завдання комплектування фондів спеціалізованими електронними документами та забезпечення техніко-технологічних умов їхнього використання.

На сьогодні всі бібліотеки закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації в Україні є універсальними за змістом, мають різноманітні ресурси, зібрання документів на різних носіях інформації, який здійснює бібліотечно-бібліографічне та інформаційне обслуговування науковців, студентів, викладачів, аспірантів, співробітників вишу.

Інформаційні ресурси електронних бібліотек закладів вищої освіти, як правило, складаються з електронних підручників, навчальних посібників та навчально-методичних розробок, що спрямовані на опанування студентами

навчального матеріалу, а електронні книги, автореферати дисертацій і наукові статті, які забезпечують розширення можливостей для навчального процесу та проведення наукових досліджень.

Основна мета електронної бібліотеки ПолтНТУ – це створення інформаційної системи, яка забезпечує доступ до інформації, що існує лише в електронній формі. При створенні електронної бібліотеки університету вивчався досвід інших наукових бібліотек, враховувалася необхідність організації для користувачів середовища повного, якісного та швидкого доступу до інформації.

Вихід в Інтернет надав змогу бібліотеці не тільки одержати доступ до всесвітніх сховищ інформації, а й увійти у світовий інформаційний простір, створити свою сторінку, розмістити інформацію про власні ресурси.

Електронна бібліотека Полтавського національного технічного університету складається з різного виду колекцій електронних документів. Вона містить зібрання методичних та навчальних посібників, статей та авторефератів дисертацій, систематизованих та доступних індивідуально для електронних засобів. Доступ до неї забезпечується за допомогою сучасної пошукової системи, яка дозволяє отримати результати пошуку з Web-інтерфейсу користувача. Тематичний склад ресурсів електронної бібліотеки визначено відповідно до наукового, навчального та виховного процесів університету.

Електронні колекції для їх включення до електронної бібліотеки ПолтНТУ подаються кафедрами, окремими науковцями, викладачами та спеціалістами університету, колективом та адміністрацією бібліотеки, опрацьовуються роботи професорсько-викладацького складу ПолтНТУ за темами наукових робіт і дисциплінами, що викладаються за спеціальностями, з метою підвищення рівня книгозабезпечення навчального процесу і підтримки наукової діяльності університету. Для виконання сканування додатково залучаються студенти університету під час проходження практики. Зберігання документів здійснюється на файловому сервері бібліотеки з дотриманням усіх правил і норм зберігання та резервного копіювання даних. Електронна бібліотека реалізована у формі сайту, що значно спрощує організацію системи доступу до нього зовні, та робить його незалежним від якоїсь конкретної операційної системи.

Для студентів I курсів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» спеціалізації «Документознавство та інформаційна діяльність» на практичних заняттях з дисципліни «Документознавство» з метою виховання інформаційної культури проводяться практичні заняття, на яких студенти знайомляться з бібліотечним фондом університету, з інформаційно-пошуковою системою, довідково-бібліографічним апаратом, автоматизованими інформаційними послугами в бібліотеці ПолтНТУ, прищеплюються навички роботи з інформаційними ресурсами як на традиційних, так і на електронних носіях.

В. Білоус основними завданнями електронної бібліотеки вважає: 1) тематичне упорядкування накопичених масивів інформації для реалізації інформаційного пошуку та задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотеки; 2) аналітико-синтетичне опрацювання електронних документів; 3) надання комфортного онлайн-доступу до наукової інформації; 4) ефективність швидкого доступу та використання електронних ресурсів бібліотеки [5, с. 36]. Саме ці завдання успішно виконує електронна бібліотека Науково-технічної бібліотеки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, яка забезпечує літературою та інформацією освітньо-виховний та науковий процес університету.

Отже, електронна бібліотека ПолтНТУ як один з найвагоміших елементів в основі освітнього простору створює усі необхідні умови для одержання ефективного співробітництва між учасниками освітнього процесу та створення єдиного інформаційно-освітнього середовища закладу вищої освіти. Вона доповнює традиційні форми та є ефективним засобом наукової комунікації, що сприяє реалізації як індивідуального творчого потенціалу, так і наукової колективної співпраці.

Джерела та література

1. Бондар Л. М., Киричок І. В., Левашова О. Л. Електронні бібліотеки як елемент якості вищої освіти. Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. 2015. № 1. С. 42–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uezyaf_2015_1_9. Назва з екрана.

2. Таланчук О.Б. Роль електронних бібліотек у формуванні інформаційно-освітнього простору університету ХНУ. URL: http://library.tup.km.ua/about_library/naukova_robota/2010/tal_rol.htm

3. Беззуб І. О. Електронна бібліотека як частина інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу. Бібліотека. Наука. Комунікація. Матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 6-8 жовтня 2015 р.) : в 2-х частинах. Ч. 1. Національна Академія Наук України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН ; ред. В. І. Попик [и др.]. К., 2015. С. 215–219.

4. Використання потенціалу електронних бібліотек та відкритого доступу для українських освіти і науки. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/877/>

5. Білоус В. С. Електронна бібліотека вищого навчального закладу як середовище швидкого доступу до інформації. Електронні інформаційні ресурси: створення використання, доступ : зб. матер. Республіканської наук.-практ. Інтернет-конф., м. Вінниця, 12–18 квітня 2010 р. Київ : Кондор, 2010. С. 29–39.

Єлизавета Затулівітер
Світлана Яременко
м. Полтава

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ОБЛІКУ МУЗЕЙНИХ ПРЕДМЕТІВ ДІКЗ «ПОЛЕ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ»

В умовах розвитку постіндустріального суспільства все більшого значення набувають інформаційні технології. Музейні установи також реагують на зовнішні виклики та залучаються до інформаційного прогресу. Одним із важливих кроків у цьому питанні стало створення спеціальних систем обліку музейних предметів, які на початкових етапах розроблення були текстовими базами даних.

Проблем модернізації музеїв, їхнього осучаснення, використання інформаційних технологій, у своїх працях торкалися такі дослідники, як І. Шевцов [1], А. Фененко [2], В. Петрович, Ф. Рябчикова [3] та інші.

Метою цієї роботи є вивчення та вдосконалення електронного обліку музейних фондів Державного історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви».

Наукова новизна дослідження полягає у з'ясуванні сучасного стану порядку комплектування та обліку музейної колекції ДІКЗ «Поле Полтавської битви» та впровадженні автоматизації відповідних процесів.

Основні вимоги до організації обліку музейних предметів державної частини Музейного фонду України та музейних предметів в електронній формі, а також загальні правила використання електронних облікових даних про музейні предмети та музейні колекції визначаються Порядком обліку музейних предметів в електронній формі, затвердженим наказом Міністерства культури України від 09 вересня 2016 року №784 [4].

Інформаційна система музею повинна відповідати низці специфічних вимог, що забезпечать її ефективне впровадження та подальше функціонування [5, с.78]. Головними серед них є такі:

- максимальна наближеність ІС до встановлених у музеї правил роботи з колекцією, відсутність у ній рішень, що суперечать існуючим стандартам та інструкціям;
- простота користування ІС, наочне й зручне оформлення її інтерфейсу;
- забезпечення одноразового введення й багаторазового використання даних, що означає можливість подальшого поповнення й коригування опису музейного предмета;
- виконання введення й збереження даних, формування, редагування та роздрукування документів;
- забезпечення багатокористувацького доступу до даних у режимі реального часу для отримання результатів запитів до бази даних, звітів і виведення їх на друк.

Реалізація цих вимог дозволить створити просту й ефективну інформаційну систему, яка забезпечить переведення обліку музейних цінностей з традиційних носіїв у сучасний електронний формат.

Інформаційна система обліку музейних фондів ДІКЗ реалізована нами за допомогою системи керування базами даних Microsoft Access та представлена у вигляді реляційної бази даних, яка містить електронні науково уніфіковані паспорти предметів основного й допоміжного фондів, що включають текст і зображення; відомості про наукових співробітників музею; топографічну картотеку; запити для пошуку музейних предметів за такими критеріями, як дата надходження, джерело надходження, інвентарний номер, номер за книгою надходжень, назва музейного предмета, полиця у фондосховищі, автор.

База даних ДІКЗ «Поле Полтавської битви» містить електронні науково уніфіковані паспорти предметів основного й допоміжного фондів, що включають текст і зображення; відомості про наукових співробітників музею; топографічну картотеку; забезпечувати пошук та вибірку даних за різними критеріями.

Для розроблення інформаційної бази обліку музейних предметів за допомогою системи керування базами даних Microsoft Access необхідно виконати такі дії:

1. Створити таблиці бази даних та заповнити їх інформацією про музейні предмети.
2. Створити схему даних та відтворити зв'язки між таблицями.
3. Додати форми для таблиць.
4. Створити запити групування та параметричні запити.
5. Зробити звіти для запитів групування та параметричних запитів.
6. Змоделювати форму навігації.

Одним із першочергових етапів створення повноцінної інформаційної системи є оцифрування музейного зібрання, тобто створення електронної версії фондово-облікової та наукової документації музею, бібліотечних фондів, архівів, каталогів, а також електронного мультимедійного архіву, насамперед – фотографій предметів музейної колекції. Наявність мультимедійного архіву часто виключає необхідність безпосередньої роботи

із самим предметом у процесі наукового дослідження, його використання в експозиційній чи освітній роботі, що сприяє збереженню предмета.

Оцифрування передбачає роботу за двома напрямками – з наявними фондами та з новими надходженнями. Найпростіше можна організувати її з новими надходженнями. Оскільки у ДІКЗ «Поле Полтавської битви» наукові співробітники активно працюють над створенням науково уніфікованих паспортів за допомогою текстового редактора Microsoft Office Word, досить легко перенести інформацію до відповідних полів в інформаційній системі.

Наступний етап полягає у визначенні необхідної інформації та групування її у таблиці за певними критеріями із присвоєнням відповідних типів даних, передбачивши ключові поля та зв'язки між таблицями.

Таблиця – це об'єкт бази даних, у якому містяться поля, де розташовані записи бази даних, і на них посилаються всі інші об'єкти бази даних.

Таблиці-довідники – містять повторювану інформацію і, як правило, складаються з невеликої кількості полів.

Основна таблиця – містить поля з унікальними значеннями, а також ключові поля з індексами для встановлення зв'язків із довідниками.

Наступний крок – створення зв'язків між таблицями та створення форм для полегшення читання, введення і розуміння даних на екрані. Форма – це об'єкт бази даних, який виступає шаблоном відображення даних у формі, зручній для користувача. Із формами користувач працює під час введення та редагування записів бази даних.

Порядок полів форми відповідає порядку полів у таблиці або запиті, який уводиться у якості *«Джерела даних»*. *«Майстер форм»* дозволяє вибрати поля, стиль, розмітку форми, а також використати декілька таблиць і запитів у формі.

У результаті отримуємо форми для перегляду, редагування та заповнення таблиць бази даних інформацією.

Далі переходимо до створення запитів. Запит – це об'єкт бази даних, у якому на основі критеріїв відбувається вибір даних із таблиць. У них додатково об'єднують інформацію в таблицях та фільтрують дані, які повинні бути відображені на екрані або у звіті.

Наступним етапом є створення звітів. Звіт – це об’єкт бази даних, який використовується для роздрукування інформації із використанням підсумкових обчислень. Звіти Access використовуються, коли потрібно представити впорядковані відомості у вигляді, зручному для користувача. Найбільш простий спосіб створення звіту за допомогою опції «Майстер звітів». Однак подача інформації у вигляді звіту на практиці виявилася не надто зручною. Форма звіту містить обмежену кількість полів, тому її недостатньо для представлення вичерпної інформації про музейний предмет. Тому ми знаходимося в процесі пошуку альтернативного способу подачі інформації.

Для зручної роботи з базою даних створюємо «Головну кнопочку форму», яка дозволяє вибирати основні елементи бази даних.

Потім майстром створюється таблиця *«Елементи кнопочкової форми»*. Після цього з’являється діалогове вікно зі списком її сторінок. У цьому вікні можна додавати, змінювати й видаляти елементи обраної сторінки форми.

У результаті отримуємо зручну форму навігації, яка буде стартовою сторінкою бази даних обліку музейних фондів ДКЗ «Поле Полтавської битви».

Таким чином, інформаційна система електронного обліку музейних предметів ДКЗ «Поле Полтавської битви», реалізована за допомогою системи керування базами даних Microsoft Access, дозволяє впорядкувати інформацію про музейні предмети, підвищити ефективність ведення та зберігання музейної облікової документації, удосконалити інформаційну діяльність музейної установи, що сприяє більш ефективній реалізації суспільних функцій музею.

Джерела та література

1. Шевцов І. П. Сучасний стан розвитку музейних інформаційних систем. *Музей як соціокультурний інститут в умовах інформаційного суспільства*: матеріали наукової конференції XVIII Сумцовські читання (м. Харків, 18 квітня 2012 р.). Харків: Майдан, 2012. С. 113–119.
2. Фененко А.О. Шевцов І.П. Інформаційна система обліку музейних фондів Харківського історичного музею. Луньовські читання:

матеріали науково-практичних семінарів (2010-2014 рр.). Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. С. 158–164.

3. Петрович В., Рябчикова Ф. Проблеми застосування новітніх технологій в обліку музейних предметів. *Острозький краєзнавчий збірник*. Острог, 2012. Вип.5. С.173–177.

4. Порядок обліку музейних предметів в електронній формі від 15.11.2016 р. № 1478/29608. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1478-16> (дата звернення: 29.10.2018).

5. Затулівітер Є. Інформаційна система обліку музейних фондів як ефективний засіб реалізації комунікативної функції сучасного музею. *Інформаційна культура у просторі професійної комунікації*: матеріали IV Всеукраїн. наук.-метод. інтернет-конф. (м. Харків, 19 травня 2017 р.). Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», 2017. – С. 76-81.

Ольга Немчук

Наук. керівник – к. пед. н. Яворська Т. М.

м. Вінниця

ВЕБ-САЙТ БІБЛІОТЕКИ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ

Тенденції розвитку сучасного інформаційного суспільства диктують необхідність ширшого використання у навчальному процесі інтернет-доступу до ресурсів бібліотек. Поряд із традиційними паперовими, майже у всіх бібліотеках ВНЗ існують електронні каталоги і бібліотечні сайти, збільшується кількість електронних підручників, розвивається дистанційна освіта [1, с. 53].

Сьогодні бібліотека закладу вищої освіти є науково-інформаційним центром, стратегічним партнером у науковій, освітній, виховній сферах діяльності.

Основним завданням бібліотеки ЗВО є надання інформаційних послуг студентам, викладачам та іншим працівникам університету. Реформування вищої освіти передбачає зростання ролі самостійної освіти, тому важливим засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний час є новітні мережеві технології [1, с. 57].

Загальна комп'ютеризація та інформатизація суспільства кидає нові виклики бібліотекам України у питаннях актуальності та доступності інформаційних матеріалів та ресурсів. Важливу роль для користувачів відіграє представництво бібліотеки в мережі Інтернет, тобто корпоративний сайт, як одна з головних складових іміджу бібліотеки, її «обличчя» у середовищі WWW.

Створення та підтримка власного веб-сайту стає одним із найактуальніших та перспективних напрямків діяльності сучасної бібліотеки. Веб-сайт повинен відповідати сучасним вимогам, бути інформативним та функціональним, привабливим і простим у навігації, з постійно поновлювальною інформацією, базуватись на загальних принципах якості сайтів.

Веб-сайт Науково-технічної бібліотеки Вінницького національного технічного університету (НТБ ВНТУ) (<http://lib.vntu.edu.ua>) був оновлений у 2014 році. Він має сучасний вигляд, зручний у користуванні, поєднує інформаційні, пошукові, освітні та навігаційні функції. На сайті представлена інформація про бібліотеку, її діяльність, послуги, новини, зібрано багато корисної інформації для студентів, науковців та абітурієнтів.

Для задоволення інформаційних потреб користувачів на веб-сайті НТБ ВНТУ розміщено: електронний каталог, віртуально-довідкову службу, повнотекстові ресурси, рубрику «На допомогу науковцю», створену для всіх, хто займається науковою роботою (викладачів, аспірантів, докторантів, студентів), перелік наукових фахових видань України, правила складання бібліографічного опису, інформацію щодо наукометричних баз, Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах, а також нормативно-правову базу по вищій школі. Веб-сайт надає доступ до інформаційно-аналітичної системи «Бібліометрика української науки», інформаційного ресурсу «Наукова періодика України». Крім того, веб-сайт надає такі послуги

як електронна доставка документів, методичні визначення індексів УДК, електронне замовлення документів.

Електронний каталог НТБ ВНТУ працює на базі автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи «УФД/Бібліотека», відображає та розкриває зміст всього фонду наукової бібліотеки та працює в режимі реального часу. Користувачі бібліотеки через веб-сайт мають змогу замовити необхідні документи та переглянути власний електронний формуляр.

Окремим модулем сайту виступає Інституційний репозитарій (IR VNTU) призначений для накопичення, систематизації та зберігання в електронному вигляді інтелектуальних продуктів університетської наукової спільноти та надання відкритого доступу до них засобами Інтернет-технологій. Основна мета репозитарію – сприяти зростанню популярності університету шляхом представлення наукової продукції в мережі Інтернет, збільшити цитованість наукових публікацій вчених, викладачів, аспірантів, магістрів будь-якого структурного підрозділу університету [2, с. 4]. Основним принципом його наповнення залишається самоархівування авторами власних робіт та часткове наповнення окремих спільнот архіву працівниками бібліотеки таких як: патенти, авторські свідоцтва, матеріали конференцій ВНТУ, наукові роботи студентів, дисертації та автореферати, періодичні видання ВНТУ. Загальне управління репозитарієм здійснює Координаційна рада. Головний бібліограф наукової бібліотеки редагує метадані наукових та навчальних документів, розміщених депозиторами ВНТУ.

Бібліотека університету за допомогою веб-сайту виступає в ролі інформаційного посередника, навігатора, допомагає користувачеві знаходити якісний релевантний матеріал, здійснює пошук, відбір та аналітико-синтетичну обробку ресурсів. Це відкриває нові сучасні можливості в інформаційному забезпеченні науково-освітньої діяльності університету.

Джерела та література

1. Шпига П. С. Питання розвитку бібліотечних сайтів вищих навчальних закладів. Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах

інформаційного суспільства : матеріали другої науково-практичної конференції, Львів, 23 вересня 2010 р. Львів, 2010. С. 53–60.

2. Причулак Т. Є. Університетська бібліотека у режимі 24 х 7 х 365. Репозитарій Вінницького національного технічного університет. URI: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/645> (дата звернення: 22.10.2018).

3. Єпіфанова О. В., Попова В. Р. Сайт бібліотеки – сучасний інформаційний ресурс університету. Інституційний репозитарій СНУ ім. В. Даля. URI: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/556/1/024-027.pdf> (дата звернення: 21.10.2018).

4. Сохан П. П. Діяльність українських бібліотек у середовищі WWW. Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали п'ятої міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 11–12 вересня 2013 р. Львів, 2013. С. 213–223.

Анна Сташкевич

Наук. керівник – викладач діловодства Гуменюк Г. Ф.

м. Полтава

ОРГАНІЗАЦІЙНО-РОЗПОРЯДЧИЙ ДОКУМЕНТ ТА ЙОГО ПРОВІДНА РОЛЬ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЮ АРХІВНОЮ УСТАНОВОЮ

Розглядаючи питання роботи з організаційно-розпорядчими документами в державних архівних установах, перш за все необхідно звернутися до Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях.

У відповідності до вказаного нормативно-правового акту, організаційна документація містить правила, норми, що визначають статус, компетенцію, структуру, штатну чисельність і посадовий склад установи, функціональний зміст діяльності установи та її підрозділів (положення або статут установи, положення про структурні підрозділи установи, посадові інструкції, штатні розписи, договори тощо) [1].

Розпорядчий документ фіксує рішення нормативно-правового або організаційно-розпорядчого характеру з основних питань діяльності установи, адміністративно-господарських або кадрових (особового складу) питань (постанови, рішення, накази, розпорядження).

Як зауважує директор департаменту діловодства, формування, зберігання та обліку документів Національного архівного фонду Державної архівної служби України – Світлана Сельченкова, встановлено, що право на видання розпорядчих документів певного виду (постанов, рішень, наказів розпоряджень) закріплюється у положенні (статуті) установи та зумовлюється її правовим статусом і порядком прийняття управлінських рішень (на підставі єдиноначальності або колегіальності). Автор нагадує, що Правила містять норму, згідно з якою оформлення та порядок розміщення реквізитів організаційно-розпорядчих документів мають відповідати ДСТУ 4163-2003 “Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів” [2, с. 45].

У 2015 році фахівці Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства розробили Методичні рекомендації “Застосування основних положень нової редакції ДСТУ 4163 “Уніфікована система управлінської документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів”.

Методичні рекомендації узгоджено з положеннями Державної системи стандартизації, державними стандартами на уніфіковані системи документації, правилами зі стандартизації, нормативно-правовими актами і методичними документами з діловодства та архівної справи [1].

Безпосереднє виконання реквізитів спостерігаємо на прикладі такого організаційного документа як, наприклад, Положення про архівний відділ міської ради, що затверджується відповідною міською радою. Загальні засади, завдання, функції, права структурних підрозділів архіву визначаються положеннями про структурні підрозділи архіву. Положення про структурні підрозділи затверджуються наказом керівника архіву.

Найважливішим організаційним документом виступає Типова інструкція з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді

міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади. В загальних положеннях цього документа вказано, що установи організовують діловодство на підставі власних інструкцій, що розробляються на підставі цієї Типової інструкції, а також регламентів та національних стандартів на організаційно-розпорядчу документацію.

Характеризуючи розпорядчий документ, звернемо увагу на наказ Міністерства юстиції України “Про затвердження Змін до Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях”[1].

Під редакцією провідного наукового співробітника відділу документознавства УНДІАСД Олени Загорецької вийшов збірник уніфікованих форм організаційно-розпорядчих документів.

Збірник уніфікованих форм найпоширеніших видів організаційно-розпорядчих документів, що створюються у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, будь-яких інших юридичних особах незалежно від форм власності, розроблено згідно з вимогами чинного національного стандарту та нормативно-правових актів, що встановлюють єдині вимоги до створення управлінських документів [3, с. 6].

Державна архівна служба України розробляє вимоги до оформлення документів, організації документообігу, зокрема електронного документообігу, підготовки і передачі документів до архівних установ, упорядкування документів, які вносяться до Національного архівного фонду.

Джерела та література

1. Державна архівна служба України [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ : Укрдержархів, 2018. – Режим доступу: www.archives.gov.ua (дата звернення 20.10.2018) – Назва з екрана.

2. Сельченкова С., Нові правила організації діловодства та архівного зберігання документів. Архіви України, 2015. № 4, с 44-45

3. Збірник уніфікованих форм організаційно-розпорядчих документів / Укрдержархів. УНДІАСД; Уклад. О. М. Загорецька. — К., 2015. — 100 с.

**Олена Шевченко
Анастасія Балабан,
Анастасія Григоренко
м. Одеса**

ДО ПИТАННЯ ПЕРЕВЕДЕННЯ ПАПЕРОВИХ АРХІВІВ В ЕЛЕКТРОННУ ФОРМУ

На сьогодні переведення паперових архівів в електронну форму є важливою та складною роботою. У паперових архівах зберігається величезна кількість важливих документів, які використовуються, модифікуються та застосовуються в нових розробках.

Переведення паперового архіву в електронну форму складається з локальних перетворень, яке передбачає послідовне виконання таких етапів:

- корекція растрового зображення;
- сканування паперового документа – отримання растрового зображення креслення;
- завантаження отриманих даних у векторний редактор і подальша робота з ними;
- векторизація (повна або часткова) – перетворення растрового зображення на векторне представлення;
корекція растрових зображень передбачає наступні етапи:
 - фільтрація для монохромних, кольорових і напівтонових зображень;
 - усунення перекосу – автоматичне визначення або введення кута вирівнювання;
 - корекція по рамці відповідно до відомих розмірів рамки (формату креслення);
 - калібрування – усунення лінійних і нелінійних спотворень;
 - використання сітки чи довільного набору калібрувальних пар;
 - автоматичний вибір оптимального способу калібрування.
 - зміна фізичних розмірів, роздільної здатності зображення, дзеркальне відображення, кадрування (обрізка зображення з одночасним вилученням його частини, що виходить за рамку кадру) [1].

Сканування паперового документа потрібно проводити так, щоб при скануванні документ піддавався мінімальній первинній обробці та слід враховувати розмір, щоб він був реальним та зберігав якість.

Векторизація – це процес перетворення растрового зображення у векторне, отримане в результаті сканування. При напівавтоматичній векторизації вставляється растрове зображення, що проводиться послідовно, проте автоматична векторизація має задовільні результати лише на кресленнях високої й середньої якості. Зображення невисокої якості перед векторизацією необхідно скоректувати растрове зображення [2].

Головною проблемою при переведенні паперового архіву в електронну форму – це масштабність: система не може бути впроваджена «з нуля», тому це стосується всіх аспектів діяльності. Якщо підприємство розпочне переводити паперовий архів в електронну форму, то це може викликати довгострокову зупинку функціонування, але потім значно спростить та прискорить роботу з документами. На цьому етапі може виникнути ще одна проблема – консерватизм персоналу. Звичайно, що співробітників можна навчити, але вони можуть проявити небажання навчатися. Стикаючись з такими проблемами не має сенсу впроваджувати електронний архів, тому необхідно психологічно підготувати співробітників до нововведень.

У зв'язку з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій більшість робіт із документами сьогодні здійснюється за допомогою різноманітних засобів (копіювальні апарати, сканери, тощо).

Найголовніші переваги електронного архіву в порівнянні з паперовим:

- швидкість пошуку документів;
- легкість відстеження документу[3].

Що до проблем при впровадженні, можна виділити одну найголовнішу проблему яка досить сильно відзначиться на впровадженні. Це навчання персоналу, що передбачає не тільки просто навчання роботи, а й стимулювання загального розуміння й визнання переваг користування електронним архівом.

Джерела та література

1. Переведення паперового архіву технічної документації в електронну форму[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ipdo.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=225&Itemid=0&lang=ru
2. Здійснення змін у процесах з метою підвищення їх ефективності[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/74026/marketing/zdiysnennya_zmin_protsesah_metoyu_pidvischennya_efektivnosti
3. Переведення документа у електронну форму[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://p-for.com/book_286_glava_7_Perevedennja_dokumenta_u_elekt.htm.

Анастасія Олійник

Юлія Чирська

Наук. керівник – викладач Зеленська О.М.

м. Миргород

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Підвищення соціальної і інформативної ролі бібліотек у сучасній суспільній діяльності диктує необхідність формування нових методів організації інформаційного простору бібліотеки, який необхідно реалізувати на базі комп'ютерних технологій.

Надійність процесу обслуговування в бібліотеці визначається не кількістю послуг, що надаються а тим, наскільки повно і якісно вони задовольняють інформаційні потреби.

Сьогодні інформаційні технології та комп'ютери увійшли в усі сфери людської діяльності, тому використання таких технологій в бібліотеках – не виняток. Все більше бібліотек намагаються задовольнити запити користувачів найкращим чином за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, адже вони дозволяють збільшити кількість відвідувань, полегшити працю бібліотекаря. А найголовніше – комп'ютеризація бібліотек

відкриває можливості для більш повного задоволення читацьких запитів, зменшує витрати часу на пошук необхідної інформації, робить доступ до будь-якої інформації відкритим.

В наш час бібліотеки – це не тільки сховища паперових документів, а й власники нових електронних ресурсів. Проте, на відміну від традиційних паперових фондів, які створюються повільніше, електронні ресерси створюються значно швидше, але тут багато залежить від фінансового стану бібліотеки. І вже сьогодні виникає проблема їх накопичення, а їх зберігання і спільного використання [1].

Сьогодні інтернет дає можливість створити бібліотеку нового типу – віртуальну бібліотеку, де читач знаходить не тільки те, що складає фонд даного сховища в електронному вигляді, але й має змогу миттєво отримати інформацію із будь-якої бібліотеки світу.

Провідним напрямком модернізації інформативної справи є її інформатизація, а саме впровадження і розвиток бібліотечних нових інформаційних технологій, впровадження мультимедійних технологій, розвиток мережевої взаємодії бібліотек підключення до мережі Інтернет.

Аналіз бібліотечно-бібліографічних процесів дає змогу відзначити, що під впливом технічного прогресу сутність процесів змінилася, але це позитивно впливає на діяльність бібліотек тоді, коли рівень їх інформатизації достатньо високий.

Для побудови сучасної бібліотечної системи автоматизація лише однієї із сотень бібліотек недостатня. Необхідно створити єдиний інформаційного простір та інтегрувати у світовий бібліотечний інформаційний простір.

Із розвитком комп'ютерних і телекомунікаційних технологій інформаційний простір бібліотеки буде розширюватися до міжбібліотечного, міжрегіонального, а з часом його межі стануть ще ширшими [2].

Інформатизація бібліотек дозволить підвищити якість і ефективність праці бібліотекарів та якнайшвидший доступ і отримання інформації читачами. Одним із компонентів інформації є автоматизація, яка дозволяє поетапно позбавити фахівців рутинної праці, а користувачам – створити ефективний і комфортний сервіс у пошуку інформації. Усі ці зміни

привносять комп'ютери, локальні обчислювальні мережі комп'ютерів і програмні системи, які працюють на них.

Автоматизація бібліотеки вирішує питання створення бази даних, розвитку та адаптації робочого процесу з метою найбільшого використання переваг, які надають інформаційні співробітництва

Практика показала, що в процесі автоматизації керівництву бібліотеки необхідно прийняти рішення та розробити проект автоматизації, вивчивши досвід автоматизації інших бібліотек. Також забезпечити можливість комп'ютерного обміну інформації між бібліотеками та сформування власних баз даних.

Із створенням електронного каталогу комп'ютеризованих бібліотеках значно підвищується якість і швидкість пошуку, ефективність роботи бібліотекарів при мінімальних затратах на комплектування і обробку.

Комп'ютерні технології надають бібліотекам унікальний шанс розвитку нових напрямків діяльності. Створення баз даних електронного каталогу, підтримуючи усі класичні підходи до каталогізації документів, надає користувачам більші можливості пошуку, створює додаткові, нетрадиційні пошукові елементи, дозволяє пошук за декількома елементами одночасно.

Автоматизація та впровадження нових інформаційних технологій дозволили бібліотеці розширити сферу послуг. Разом із традиційним бібліотечними послугами, бібліотека має можливість надавати сервісні послуги: відправлення або приймання повідомлень електронною поштою; користування послугами інтернету; пошук інформації у всесвітній електронній мережі на замовлення; друк на принтері; скачування та копіювання.

Отже, підсумуємо, що каталізатором для автоматизації бібліотечної справи загалом слугують збільшення інформаційного потоку та трудомісткість ручної роботи. Саме від чіткої структури інформаційного простору бібліотеки залежить створення необхідних для книгозбірні набору інструментів, використання яких дозволить забезпечити кожному споживачу інформації оперативний доступ до матеріалів та документів бібліотечного фонду, а бібліотекарям реалізувати нові форми роботи з користувачами.

Джерела та література

1. Башун О. Комп'ютерні програми для створення електронних бібліотек // Бібліотечний форум України. – 2012. – № 1. – С.28–29.
2. Гуцул Г. Електронні бібліотеки: проблемні питання видавництва, бібліотек, обов'язкового примірника, авторського права / Галина Гуцул // Вісник Книжкової палати. – 2010. – № 10. – С. 48–49.

Юлія Карпенко

Юлія Пащенко

Наук. керівник – д.і.н., проф. Онішко Т.В.

м. Полтава

**ІНТЕРАКТИВНІ МУЗЕЇ В УМОВАХ РОЗВИТКУ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Інтерактивність – це взаємодія, комунікація, яка передбачає двосторонній діалог, метою якого є перетворення узагальненої інформації на особистісні знання. Інтерактивність нині стає базовим принципом музейно-освітньої діяльності, яка передбачає наявність зворотного зв'язку між музейними працівниками й відвідувачами. Інтерактивність діяльності музею проявляється у диференційованому підході до різних категорій відвідувачів, впровадженні в традиційну екскурсію ігрових та театралізованих елементів, можливості безпосереднього доступу до експонатів [1].

У світовій практиці вже понад 20 років відбувається створення інтерактивних музеїв. Замість традиційних експонатів з'являються чудомuzeї з інтерактивними експозиціями, експериментальними лабораторіями і точними копіями підводних човнів, механізмів, автомобілів тощо. У таких музеях є не лише відповіді на всі питання, але й чудові наочні приклади, які привертають увагу відвідувачів. У подібних інтерактивних музеях можуть запропонувати створити машину часу, спостерігати життя комах у костюмі мурахи або ж потрапити до мильної кулі.

Інтерактивними є переважно музеї наукового та образотворчого спрямування, які ставлять за мету донести інформацію для відвідувачів різних вікових категорій у незвичній та водночас привабливій формі. Наприклад, музей науки «CosmoCaixa» в Барселоні (Іспанія) знайомить відвідувачів з еволюцією рослин і тварин, планетами і сузір'ями у віртуальному планетарії, геологічним розрізом Землі і навіть запрошує до справжнього амазонського лісу. До того ж відвідувачам надається можливість власноруч створити власну планету. У місті Валенсія (Іспанія) музейними працівниками створено так зване «Місто мистецтв і науки». Це величезний архітектурний комплекс з п'яти споруд на висушеному дні річки Турія, до якого входять оперний театр, кінотеатр, планетарій і театр лазерних вистав, галерея і ботанічний сад, науковий музей і океанографічний парк. Гасло «Міста мистецтв і науки»: «Заборонено не чіпати, не відчувати, не думати!». Відвідувачі можуть погуляти чудовими садами, взяти участь у науковому експерименті, а потім відвідати театральну виставу.

Центр науки «Еврика» у м. Вантаа (Фінляндія) – це головний науковий музей Скандинавії, який складається з трьох павільйонів і наукового парку. Відвідувачі разом з інструкторами проводять дослідження та експерименти, зокрема піднімають автомобіль своїми руками або ж намагаються проїхати на велосипеді по канату. У залах виставлені такі незвичні експозиції як літаючий килим, експонати-ілюзії. У музеї немає ніяких правил, крім законів фізики.

Серед експозиції музею науки у Лондоні привертає увагу Зала годинників зі зразками старовинних годинників до суперсучасних атомних годинників. Зала медицини з діорамами дозволяє дізнатися про те, як лікували древні цілителі і як в середні віки вивчали анатомію. У Залі технологій машинобудування знаходиться командний модуль корабля «Аполлон-10», в якому можна побувати. На інтерактивних виставках цього музею відвідувачі можуть спостерігати практично усі фізичні процеси Всесвіту.

Музей «Корпус» у м. Лейден (Нідерланди) – це унікальний семиповерховий музей у формі людського тіла. Ззовні він схожий на сидячу людину висотою 35 метрів, а всередині його експозиції з точністю

відтворюють людський організм. Відвідувачі музею можуть піднятися по ескалатору, розташованому в коліні людини, пострибати на язиці-батуті, потрапити до пульта управління, який знаходиться в мозку людини тощо. На спеціальних моніторах в музеї відтворено такі процеси організму як надходження кисню до легень та перетравлення їжі [2].

Діяльність інтерактивних музеїв базується на інноваціях. Інтерактивний музей новин у Вашингтоні – це одне з найпопулярніших місць для тих, хто цікавиться сферою медіа. У ньому можна знайти все, що стосується історії і майбутнього розвитку преси. За допомогою такого музею кожен може відкрити для себе усі аспекти професії журналіста, репортера або редактора. Адже в цьому музеї є справжні news-rooms, студії і безліч інтерактивних завдань, завдяки яким кожен може відчувати себе у ролі справжнього журналіста чи ведучого телевізійних новин. Відвідувачі можуть побачити себе в імпровізованому ефірі, що транслюється на плазмовому телевізорі та моніторах музею, а також забрати з собою касету з записами свого дебюту.

Поєднання інновації та інтерактивності часто відбувається з метою унаочнення навчального процесу в музеї, прагненням зробити його більш цікавим та атракційним. Так, до інноваційних рішень Віденського природничого музею, які викликають значне зацікавлення у відвідувачів, належать інтерактивні моделі. Наприклад, за допомогою дворучної помпи відвідувач нагнітає повітря, а на моніторі навпроти зі зображенням розрізу вулкана підіймається лава і відбувається виверження. За подібним принципом побудована інтерактивна модель, яка демонструє еволюцію коней. Відвідувач, крутячи важелі, може побачити на екрані, як виглядали предки коней у різні епохи. Привертає також увагу інфрачервона камера. Це оптико-електронний прилад, що візуалізує на екрані температурні поля, внаслідок чого відвідувач бачить на екрані своє відображення в інфрачервоному світлі [3].

Одним із визначальних напрямів музейного маркетингу є ефективна стратегія залучення відвідувача до музею. Відтак музей повинен створювати належні умови для проведення відвідувачами вільного часу. Саме тому в музейному маркетингу органічно взаємодіють, з одного боку, інноваційні

методики (паблік рилейшнз, пабліситі – техніка успішного формування іміджу), а з іншого – інтерактивні (створення в музеї рекреаційних зон, зон творчості, ігрового простору, музейного магазину, арткафе тощо). Практичним втіленням інтерактивної маркетингової стратегії залучення відвідувачів до музею та використання інноваційного потенціалу сучасних мультимедійних технологій стала партнерська взаємодія Британського музею із потужною міжнародною корпорацією Samsung, яка розпочалася у 2008 році. Результатом співпраці стало відкриття Цифрового пізнавального центру, за допомогою якого відвідувачів, передусім молодь, знайомлять з творами мистецтва. Щорічно близько 10 тисяч молодих людей вивчають колекції Британського музею за допомогою новітніх технологій, розроблених компанією Samsung [4].

В Україні в контексті розвитку інформаційного суспільства останнім часом приділяється значна увага створенню інтерактивних музеїв. Так, у Львівському музеї історії релігії проводиться «Родинний день у музеї» для батьків із дітьми – це інтерактивна екскурсія з елементами гри, яку проводять костюмовані персонажі, акцентуючи увагу на оригінальних експонатах, цікавих фактах, захопливих легендах. Водночас упроваджуються інтерактивні майстер-класи, під час яких відвідувачі набувають навичок давніх способів видобування вогню, виготовлення первісних знарядь праці та вивчають давню орнаментику на прикладі писанок та вишитих рушників із фондів колекцій музею [5].

Сучасні музеєзнавці свідчать про такий психологічний аспект як музеєтерапія. Виготовлення писанок, малювання атрактивних музейних експонатів птахів у супроводі аудіо записів їхніх голосів дає змогу виявляти, усвідомлювати, а також виражати різні позитивні емоційні стани, як-от захоплення, радість. Відбувається емоційне перемикавання відвідувачів з негативних спогадів і переживань, внаслідок чого знімається напруженість психотравмувальної ситуації і зникнення хворобливої симптоматики.

Деякі музеї України успішно застосовують такі методики, як арт-терапія, ігрова терапія, аудіотерапія, казкотерапія, що дає змогу людині активно пристосовуватися до навколишнього середовища, сприяє її психічному й духовному розвитку. Зокрема, у Національному художньому

музеї України (м. Київ) відвідувачам пропонують побувати у ролі мистецтвознавців, фольклористів, музеєзнавців, а в музично-меморіальному музеї Соломії Крушельницької (м. Львів) – відповідно у ролі музейних працівників та музикантів-виконавців під час виступів у музичному салоні. Разом з тим у Національному художньому музеї України дітей вчать малювати, пропонують відвідати художню майстерню, познайомитися з відомими художниками. Також тут можна спробувати себе у ролі реставратора, організатора виставки і музейного експерта. Святкування дня народження іменинника з числа відвідувачів закінчується «музейним подарунком», а саме репродукцією картини з експозиції.

Інтерактивні музеї в Україні є дієвою формою ознайомлення з професіями. Наприклад, у Києві є музей залізничного транспорту, який знаходиться на центральному вокзалі «Київ-Пасажирський». У ньому представлені старовинні вагони й паровози, в які можна заходити, все крутити та перевіряти. Державний музей авіації імені Олега Антонова є найбільшим історико-технічним музеєм у Східній Європі. У більшість експонатів можна заходити і відчувати себе пілотом. Київський музей «KidsWill» – це міні-державка, де дітям видають дорослий паспорт та виплачують зарплату. У цьому музеї можна побути поліцейським, пілотом, телеведучим, суддею чи мером міста. Дитина самостійно обирає професію і витрачає зароблені кошти без втручання батьків.

Інтерактивними є більшість музеїв-скансенів. Наприклад, інтерактивний музей народної архітектури та побуту України знаходиться в Києві (Пирогово) під відкритим небом. Відвідувачі можуть зайти в старовинні оселі та відчувати, як раніше жили українці, чим займалися та що їли. Для того, щоб зацікавити дітей, у Києві створено інтерактивний музей під відкритим небом «Мамаєва Слобода», де надається можливість побувати в гостях у козаків, зазирнути до майстерні коваля і гончара, зайти до садиби сотника, піднятися на козацьку сигнальну вежу, покуштувати смачних страв. У «Слободі» посвячують у джури, видають козацьку грамоту, молодь може навчитися стріляти із лука і їздити верхи на конях.

З метою пропаганди наукових знань та формування практичних компетентностей у Києві створили музей науки та техніки

«Експериментаніум». Тут простими словами розповідають про складне. Для дітей проводять інтерактивні заняття, науково-розважальні шоу. Відвідувачі музею можуть взяти участь у наукових випробуваннях. Під час проходження курсу «Цікава хімія» підліткам в ігровій формі пояснюють базові наукові поняття.

Працівники Київського науково-природничого музею розробили науково-фантастичний квест «Останній мамонт на Землі», музейну пригоду «Квітка життя богині Флори», командну гру «Botanikon GO» і сучасний «UrbanBotanyQuest», учасниками яких є передусім діти. У цьому музеї взимку дітей навчають робити годівниці для птахів [6].

Цікавим вважаємо інтерактивний музей народної гастрономії в Полтаві. У ньому зібрані меблі та посуд XIX-XX століть. Деяким експонатам, як-от вишиті рушники, килими, глиняний посуд, старовинні меблі, картини понад 100 років. У музеї відтворено муляжі страв з «Енеїди» І.П. Котляревського. У ході інтерактивної екскурсії відвідувачі можуть одягати національні костюми та взяти участь у міні-спектаклі, відповісти на питання вікторини чи квеста на гастрономічну тематику. Тут активно проходять майстер-класи з виготовлення ляльки-мотанки, приготування вареників та галушок з подальшою їх дегустацією [7].

Отже, в сучасній теорії та практиці музейної справи важливими, з огляду на спроможність музею відповідати викликам часу, є музейні інновації та інтерактивність, що дозволяють відвідувачам зануритися в історичне чи природне середовище тощо. Інтерактивні аспекти музейного маркетингу в комплексі та взаємодії дають змогу залучити до музею нових відвідувачів, фінансові ресурси та зробити музейний товар конкурентоздатним на ринку культурних послуг.

Джерела та література

1. Банах В.М. Музейні інновації та інтерактивність у теорії та практиці музейної справи. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jan/7721/3.pdf>
2. Пять лучших интерактивных музеев Европы. URL: <https://expresstour.com.ua/news/pyat-luchshih-interaktivnyih-muzeev-evropy>

3. Віденський природничий музей. URL: <https://www.nhm-wien.ac.at/en>

4. Британський музей Цифрового пізнавального центру (Digital Discovery Centre). URL: <https://www.britishmuseumshoponline.org/>

5. Інтерактивний музей – це новий підхід до пізнання історії. URL: <https://pedpresa.ua/33315-interaktyvnyj-muzej-tse-novyj-pidhid-do-piznannya-istoriji.html>

6. Інтерактивні музеї для дітей у Києві. URL: <https://life.bodo.ua/chto-posmotret/7925-uvlekatelnye-muzei-dlya-detej-v-kieve>

7. Інтерактивний музей народної гастрономії м. Полтава. URL: <http://www.tourism.poltava.ua/novyny/2018/07/11/08/00/>

Владлен Орлов
м. Полтава

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ РЕЛІГІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО НЕПРАВОСЛАВНИХ ХРИСТІЯНСЬКИХ ГРОМАД ПЕРІОДУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 – ПОЧАТКУ 1920-Х РР.: ЗАГАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Перебуваючи в умовах відзначення 100-річчя Української революції 1917 – початку 1920-х рр., органічним компонентом у студіюванні цієї проблематики є релігійний компонент. Період Української революції та українського державотворення в історичному та історіографічному вимірі є профіцитним, але й по сьогодні залишаються фактичні та фактологічні лакуни, існують проблеми з хронологічним окресленням та використанням поняттєвих ідентифікаторів щодо подій 1917 – початку 1920-х рр. Наприклад, доктором історичних наук П. Гай-Нижником у авторській публікації наголошено на багатогранності терміносполук та варіацій обґрунтувань хронологічних меж зазначеного періоду, зокрема запропоновано власний варіант, котрий є, на нашу думку, узагальнюючим та достатньо містким – «Доба «Національно-визвольна боротьба та українське державотворення (1917–1922 рр.)» [1, с. 6].

На сьогодні проблема релігійної політики щодо неправославних християнських громад в Україні загалом та у період Української революції 1917 – початку 1920-х рр. та українського державного будівництва не є мейстрімом в історії релігії та церкви в Україні, але суспільно-політичні та релігійні трансформації 2018 р. впливають на формування релігійно-центричного порядку денного, що відображається у вітчизняній історичній науці.

Починаючи з 1991 р., в новітній українській історичній науці з'являються оригінальні наукові дослідження, котрі висвітлюють конфесійну політику, комунікацію по лінії «держава» – «релігійна інституція» та ілюструють моделі співіснування між державою та неправославними релігійними об'єднаннями упродовж зазначеного періоду. До цієї когорти належать фундаментальні праці вітчизняних істориків релігії, зокрема Е. Бистрицької [2], В. Ганзуленко [3; 4], М. Жолоба [5], А. Киридон [6], Л. Крупи [7], О. Нестулі [8], Н. Рубльової [9] та багатьох інших.

Однак, найбільша увага фахових істориків була спрямована на дослідження комунікацій та окреслення моделей державно-релігійних відносин у контексті домінуючого православ'я; продовження історіографічних узагальнень щодо знакового питання нашої сучасності – автокефалії, ставропігії та інституційної окремішності українського православ'я.

Перші дослідження, які опукло відобразили комунікацію між органами державної влади і релігійними громадами, датовані другою половиною 1990-х рр. Зокрема, не втрачають власної актуальності перші навчальні посібники з вивчення ролі релігійного компоненту в історії України періоду Українських національно-визвольних змагань 1917 – початку 1920-х рр. – роботи знаних українських істориків Б. Андрусина [10] та В. Ульяновського – «Церква в Українській Державі 1917 – 1920 рр.» [11; 12]. На початку ХХІ ст. відбувається активізація академічних пошуків щодо неправославних релігійних об'єднань в Україні в зазначений хронологічний період. Наявний новий етап в історичних дослідженнях засвідчують успішні захисти кандидатських і докторських дисертацій з історії релігійної політики, у деяких із них присутні сюжети, присвячені неправославному

(«інославному») релігійному компоненту в історії України початку ХХ ст. Наприклад, подією в студіюванні історії релігії та церкви в Україні, державно-релігійних відносин є дисертаційне дослідження А. Киридон (2006), в якій чітко окреслено основні методи взаємодії органів державної влади з релігійними інституціями у міжвоєнний період [13, с. 2]. Окремі питання взаємовідносин новосформованої української державності з релігійним компонентом відображено й у дисертаціях Д. Яневського [14] та О. Безносова [15].

Так, цікавими узагальненнями і висновками відзначена публікація В. Ганзуленко [4], яка слушно зауважила, що «... політичні сили революційної доби (Українська Центральна Рада, Гетьманат Скоропадського, Директорія) по різному ставилися до вирішення церковного питання» [4, с. 165], проаналізувавши роль релігійного фактору в програмах українських політичних партій, у нормативно-правових актах цієї доби тощо. Зауважено, що в 1917 р. українські політичні сили лівого, лівоцентристського спрямування не були зацікавлені в активній комунікації з релігійними інституціями. Авторка наводить яскравий приклад, що у період Української Центральної Ради (УЦР) перший орган державної влади – Департамент ісповідань, – функцією котрого було налагодження комунікації держави з релігійними громадами, було сформовано лише у січні 1918 р., тобто за три місяці до падіння УЦР. Також основною метою подібного органу влади була комунікація між державою і православ'ям, тобто, як відзначено В. Ганзуленко, відсутність належної комунікації між державою і не зацікавленням новостворених органів державної влади УНР з неправославними християнськими церквами (на прикладі римо-католицизму) [4, с. 166]. У контексті сучасної української історіографії релігійної політики щодо неправославних християнських громад в Україні періоду Української революції 1917 – початку 1920-х рр. істориком зазначено той факт, що за різних етапів корегувалося ставлення органів державної влади і до релігійних громад, але на вістрі нормативно-правових актів домінував православний компонент у контексті автокефалії та мінімальної уваги до інших релігійних об'єднань «інославнох» християн, що викликало з «... одного боку непорозумінню серед релігійних громад (інколи навіть відверто ворожому

ставленню між ними), а з іншого – було втрачено можливість об'єднання різного за віросповіданням населення заради розбудови самостійної української держави» [4, с. 167]. Подібний висновок, на нашу думку, є слушним щодо політики органів державної влади до неправославних християнських громад.

У наступні статті В. Ганзуленко продовжила студіювання вищезазначеного питання, зокрема більш предметно зауважено на функціонуванні римо-католицьких громад на Півдні України. У період Української революції, на думку науковця, на відміну від імперського періоду, представники органів державної влади «... розглядали релігію як особисту справу кожного ... маючи особливі стосунки з Православною Церквою як з традиційною ... та намагалася не допускати утисків прав інших релігій...» [3, с. 71].

Таким чином, побіжно проаналізувавши праці фахових істориків щодо релігійної політики у царині неправославних християнських об'єднань періоду Української революції 1917 – початку 1920-х рр., можемо наголосити, що зберігається необхідність системного аналізу цих праць та закономірності історіографічного узагальнення, а також констатації наявності певного відсотка істориків релігії, котрі задіяні у студіюванні історії релігії та церкви в Україні, державно-конфесійних відносин.

Джерела та література

1. Гай-Нижник П. Періодизація політичної історії України поч. ХХ ст.: до наукової суперечки щодо визначення терміну й хронологічних меж Української революції та Української державності. *Меджибіж: науковий вісник*. Матер. Всеукр. наук. конф. «Українська революція 1917 – 1921 рр.: передумови, процеси, наслідки, уроки» (м. Меджибіж, 24 берез. 2017 р.). Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2017. Вип. 1, ч. 1. С. 6–12.

2. Бистрицька Е. Особливості переслідувань католицької церкви радянською владою у 1917 – 1923 рр. у контексті міжнародних відносин. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. Тернопіль: Вид-во ТНПУ імені В. Гнатюка, 2009. Вип. 3. С. 190–194.

3. Ганзуленко В. П. Римо-католицька церква на Півдні України: час соціальних перетворень (1917 – 1930 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Запоріжжя: Просвіта, 2008. Вип. XXII. С. 71–74.

4. Ганзуленко В. П. Українська держава 1917 – 1920 рр.: проблема вирішення релігійного питання. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Запоріжжя: Просвіта, 2007. Вип. XXI. С. 165–167.

5. Жолоб М. Громади віруючих національних меншин України як складові релігійних організацій на період встановлення радянської влади в Україні (1921 р.). *Україна в етнокультурному вимірі століть*: зб. наук. праць / відп. ред. П. М. Чернега. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 2. С. 554–561.

6. Киридон А. Час випробувань: держава, церква і суспільство в радянській Україні 1917 – 1930-х років: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. 384 с.

7. Крупа Л. Відносини митрополита Андрея Шептицького з Українською Центральною Радою та Гетьманатом П. Скоропадського 1917 – 1918 рр. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія / за заг. ред. проф. М. М. Алексієвця. Тернопіль: ТДПУ, 2003. Вип. 3: Національно-державне відродження слов'янських народів Центрально-Східної Європи крізь призму 85-річчя. С. 62–65.

8. Нестуля О. Доля церковної старовини в Україні. 1917 – 1941 рр.: в 2-х ч. Київ: Інститут історії України Національної академії наук України, 1995. Ч. 1: 1917 р. – середина 20-х років. 280 с.

9. Рубльова Н. Ліквідація в Україні ієрархії Римо-католицької церкви (кінець 1917 – 1937 рр.). *З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ*. 2000. №2–4 (13–15). 20 с. URL: http://history.org.ua/JournALL/gpu/gpu_2000_2/gpu_2000_2.pdf (дата звернення: 08.09.2017).

10. Андрусишин Б. І. Церква в Українській Державі 1917 – 1920 рр. (доба Директорії УНР): навч. посіб. для студ. вузів. Київ: Либідь, 1997. 174 с.

11. Ульяновський В. І. Церква в Українській Державі 1917 – 1920 рр. (доба Гетьманату Павла Скоропадського): навч. посіб. для студ. вищих закладів освіти. Київ: Либідь, 1997. 320 с.

12. Ульяновський В. І. Церква в Українській Державі 1917 – 1920 рр. (доба Української Центральної Ради): навч. посіб. для студ. вузів. Київ: Либідь, 1997. 200 с.

13. Киридон А. М. Державно-церковні відносини в радянській Україні (1917 – 1930-ті роки): автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01. Київ, 2006. 34 с.

14. Яневський Д. Б. Політичні системи України 1917 – 1920 рр.: спроби творення і причини поразки: автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01. Чернівці, 2008. 37 с.

15. Безносів О. І. Суспільно-політичне життя німецького та менонітського населення Півдня України (1917 – 1929 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.

Ірина Петренко

м. Полтава

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ І НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІСТОРИКА НАТАЛІЇ МІРЗИ-АВАКЯНЦ (1889-1940 ?)

Наталія Мірза-Авакянц (дівооче прізвище Дворянська) (1889-1940?) – історик, кандидат історичних наук, професор, блискучий лектор і методист. Вчена – автор монографій, підручників, посібників, статей, методичних рекомендацій, рецензій, дитячих оповідань. Сфера наукових інтересів Наталії Мірза-Авакянц була широкою, як-от соціально-економічна історія Лівобережної України XVII-XVIII ст., судочинство в Гетьманщині, побут козацької старшини, історія української жінки, селянські рухи, методика викладання історії. Вчена однією з перших в українській історіографії почала розглядати історію України в контексті світового історичного процесу. На жаль, Наталія Мірза-Авакянц стала жертвою сталінських репресій. У 1938

році її було звинувачено в участі у націоналістичній контрреволюційній організації, засуджено та знищено. Свій шлях вона закінчила у Лук'янівській в'язниці Києва.

Одним із джерел вивчення життя і діяльності Наталії Мірзи-Авакянц є розсекречені неопубліковані документи, які зберігаються у Галузевому державному архіві Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ), Архіві Управління Служби безпеки України в Полтавській області (далі – Архів УСБУ в Полтавській області) [1; 2].

У ГДА СБУ зберігається кримінально-слідча справа на Наталію Мірзу-Авакянц. До неї підшиті ще дві слідчі справи на істориків П. Клименка і В.Камінського, які проходили з Наталією Мірзою-Авакянц по одній справі, і які теж були репресовані. Архівно-слідча справа розписана на 393 сторінки. Вона містить протоколи допитів, вирок, довідку про реабілітацію Наталії Мірзи-Авакянц. Подробиці ведення слідства, запитання слідчого, відповіді арештованої, звинувачення, імена згадуваних під час слідства колег, знайомих, рідних вченої дало можливість зрозуміти ту соціально-психологічну атмосферу, в якій опинилася вчена. Ознайомившись зі справою, доходимо до висновку про недбалість ведення слідства, застосування тортур, наперед відомий вирок і схилення підсудної до визнання себе винною у тому, до чого вона не мала ніякого відношення.

В Архіві УСБУ в Полтавській області хоча конкретних документів про Н. Мірзу-Авакянц немає, однак побіжно згадки про неї містяться в кількох слідчо-кримінальних справах. Зокрема, йдеться про звинувачення вченого-орнітолога М. Гавриленка у приналежності до Наукового товариства при Всеукраїнській академії наук на початку 20-х років ХХ ст. у Полтаві, до якого, начебто, належала Наталія Юстівна. Згадки про це містяться ще в кількох архівно-слідчих справах.

Виявлені документи в архівних фондах Служби безпеки України дають змогу встановити подробиці перебування Наталії Мірзи-Авакянц під слідством, її відповіді на допитах і врешті-решт стійку і виважену позицію вченої, бажання захистити себе та відстояти свої права.

Отже, використання архівних джерел є необхідним атрибутом глибокого і серйозного наукового дослідження. Адже їх аналіз виключає

упередженість та однобокість у вивченні життєвого шляху і наукової діяльності учених. Це стосується і досліджень про історика Наталію Мірзу-Авакянц. Архівні документи центральних, регіональних архівів доповнюються розсекреченими, раніше недоступними, документами Служби безпеки України. Порівняння різнопланових документів дозволяє відтворити більш повну біографію вченої, її оточення, формування поглядів, переконань і активну участь у науковому житті України.

Джерела та література

1. ГДА СБУ, Спр. 50021. Дело по обвинению Мирзы-Авакянц Наталии Юстовны, Клименка Филиппа Васильевича (1938-1939 рр.). 393 арк.
2. Архів УСБУ в Полтавській області Спр. 5179. Дело по обвинению Колонтай Алексея Маркьяновича и др. (1937 р.). 442 арк.; Спр. 12089 С. Дело по обвинению Коваленко Григория Алексеевича (1937 р.). 104 арк.; Спр. 14862. Дело по обвинению Гавриленко Николая Ивановича (1936 р.). 114 арк.

Валентина Сидоренко
м. Полтава

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НТБ ВИШУ

Відомий український педагог В. Сухомлинський писав: «Бібліотека – це той храм, де завжди народжується і зберігатися духовність. Пам'ятаймо, що у давнину бібліотеку називали «дім життя», «притулок мудрості», «аптека для душі» []. Навіть у глобалізованому сьогоденні бібліотека продовжує відігравати значну роль у життя суспільства.

Науково-технічна бібліотека Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка – структурний підрозділ університету, забезпечує інформаційну підтримку розвитку ПолтНТУ, його наукових та освітніх функцій; вона є методичним центром Полтавського обласного методичного об'єднання бібліотек ВНЗ III – IV рівнів акредитації.

Зараз в Україні проходить активне реформування освіти та науки. ПолтНТУ активно включився в цей процес як ініціатор та апробатор багатьох

нововведень: дослідницькі університети, навчання на основі досліджень, впровадження інноваційних досліджень в економіку та бізнес, у виробництво тощо. І науково-технічна бібліотека свою роботу планує у відповідності з планом діяльності університету – конференціями, семінарами та іншими заходами, співпрацює з факультетами, деканатами, кафедрами та іншими структурними підрозділами університету.

У своїй діяльності НТБ керується наступними принципами:

- висвітлення ключової ролі академічної доброчесності в освітньому та науковому процесах;
- сервісність та відповідальність;
- відкритість та доступність;
- почуття та повага;
- досконалість та інноваційність.

Спираючись на вітчизняний досвід та традиції в бібліотечній справі, НТБ водночас упроваджує нові бібліотечно-інформаційні технології, акумулює науковий і навчальний фонд документів, який відображає сучасну картину наукового знання, забезпечує інформаційну підтримку розвитку університету.

На сучасному етапі в усіх сферах нашого життя швидкими темпами відбуваються зміни і бібліотеці необхідно не просто встигати за цими темпами, а йти на випередження. Стратегія її діяльності – створення і розвиток для студентів, науковців та дослідників університету середовища, яке сприяло б дослідженню, навчанню та викладанню через якісний інформаційний супровід, сервісність та комфортний фізичний і віртуальний простір, задля подальшого інтегрування ПолтНТУ в світовий науково-освітній простір; перетворення НТБ у процесно-орієнтований, інтелектуальний, комунікаційний, інноваційний центр.

Бібліотека вишу зацікавлена у підвищенні якості підтримки дослідницької діяльності, а саме:

- Створення навчально-консультаційного центру підтримки освіти та досліджень як окремого структурного підрозділу НТБ.

- Продовження інтенсивного розвитку ресурсу «Інституційний репозитарій» – відкритого електронного архіву наукових та освітніх матеріалів.

- Іntenсивний розвиток видавничих проєктів наукових періодичних видань та наукових конференцій.

- Щорічне збільшення кількості науковців та їх статей, що індексуються в міжнародних наукометричних базах даних.

- Щорічне збільшення наукометричних показників в наукометричних базах даних Scopus, Web of Science та науковому онлайн-сервісі Google Scholar.

- Щорічне підвищення рівня задоволеності дослідників та адміністрації університету якістю обслуговування НТБ за напрямками підтримки наукових досліджень.

Співробітники бібліотеки докладають багато зусиль для підвищення якості підтримки навчання та викладання. З цією метою ми намагаємося створити комфортне не лише фізичне середовище, а й віртуальне. Прагнемо надавати швидкий доступ до електронної бібліотеки та архіву, системи пошуку і доставки; забезпечувати використання ліцензійного програмного забезпечення (операційні системи, прикладні програми, бази даних, системи безпеки на всіх етапах процесів роботи НТБ), максимально автоматизувати усі бібліотечні процеси.

Інформаційні ресурси, які бібліотека пропонує користувачам, мають максимально відповідати потребам навчального та наукового процесів університету.

У наступному році НТБ розвиватиме актуальну колекцію ресурсів на різних носіях (паперових та електронних), залучаючи до її формування університетську спільноту. Для цього бібліотека передбачає:

- Налагодити взаємозв'язок та формувати бібліотечну колекцію із залученням кафедр, викладачів та студентів.

- Збільшувати кількість друкованої колекції та передплату електронних ресурсів.

- Збільшувати електронну колекцію бібліотеки через розширення передплати на повнотекстові бази даних та залучення авторитетних наукових ресурсів відкритого доступу.

- Розширити взаємозв'язок із іншими бібліотеками щодо книгообміну та спільного використання інформаційних ресурсів тощо.

Важливою ланкою роботи є системна наукова діяльність. Ми передбачаємо підготовку та проведення наукових та науково-практичних конференцій міжнародного та всеукраїнського рівнів; підготовку фахових публікацій; збільшення кількості успішних наукових розробок, опробованих досліджень, науково-практичних упроваджень в процесі НТБ. збільшення кількості публікацій працівників бібліотеки; щорічне збільшення кількості наукових продуктів (видань, баз даних тощо).

Дуже важливо підтримувати в науково-технічній бібліотеці належного санітарного стану фонду і приміщень, забезпечувати оптимальний режим зберігання фонду, що відповідає санітарним та протипожежним нормам. Працівники бібліотеки мають дотримуватися правил техніки безпеки, протипожежної та електробезпеки; забезпечення безпечної праці згідно з нормативними документами НТБ та університету; контроль за регулярним проходженням працівниками НТБ інструктажів з техніки безпеки.

Отже, НТБ продовжує відігравати значну роль у науковому житті Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.

Джерела і література

1. Голубенко Н. Информационные технологии в библиотечном деле. М., 2012. 286 с.

2. План роботи директора науково-технічної бібліотеки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка на 2018 рік. Полтава: ПолтНТУ, 2018. 77 с.

РЕСТАВРАЦІЯ МІНІАТЮРНОЇ БІБЛІЇ 1752 РОКУ: ПРОБЛЕМАТИКА РОБОТИ З МАЛИМИ ФОРМАТАМИ

Наукова Бібліотека ЛНУ ім. Франка має в колекції відділу стародрукованих та рідкісних видань ім. Ф.Максименка одну з найменших Біблій в Україні. Її розмір сягає 55x35x23 мм., розмір близький до сирникового коробка. Це цілком відповідає критеріям мініатюрної книги. За найбільший розмір мініатюри в Україні прийнято вважати 100x100мм.

У вітчизняній та зарубіжній книгознавчій та бібліографічній літературі є затверджений термін «мініатюрне видання». В європейських країнах, а саме в англійській та німецькій літературі розповсюджено вживається визначення «мікроскопічне видання», його скорочена форма («мікрovidання») та латинізована форма («мікробіблон»). Також допустимі назви літературного забарвлення: «книги-карлики», «книги-колібри», «книги-ліліпути». В польській літературі популярна назва щодо малих форматів-«книжечка» («książeczka»). Основним критерієм при визначенні мініатюрних видань продовжує залишатися розмір, проте числа називаються різні. В нашій країні за найбільший розмір мініатюрної книги прийнято 100x100 мм. Однак, суто формальний підхід до цього питання неможливий хоча би тому, що різні екземпляри навіть одного й того ж видання після обрізки часто мають різні розміри.

Власне певно тому дослідники мініатюрних стародруків XVI-XVIII ст. називають видання мініатюрними, враховуючи інші параметри: якщо їх розмір не перевищує 120x85 мм, а розмір полоси набору – 56x75 мм. Найстарішою достовірно відомою стародрукованою книгою-мініатюрою є «Майнцький Діурналії», надрукований учнем Йоганна Гутенберга Петером Шеффером в 1468 році у форматі 12°, розмір сторінки 904x65 мм. Книга набрана дрібним готичним шрифтом, який Шеффер використовував при надрукуванні відомої 42-х рядкової Біблії Й. Гутенберга – першої відомої датованої друкованої книги в історії людства. Збереглися два дефектні

пергаментні аркуші цього видання, які знаходяться в Парижській національній бібліотеці.

На даному етапі примірник віршованої Біблії не має з чим порівняти, аналогів не досліджено. Він складається з двох частин - Старий завіт друку 1752 року на 192 сторінках та Новий завіт 1753 року теж на 192 сторінках. Виданий в місті Гага, автор Д.П.Д. дю Буа. На першому форзаці екслібрис Йозефа Саби Козеброцького. До фондів Наукової Бібліотеки Біблія потрапила з книгозбірнею Козеброцького в 30-х роках ХХ ст. Оправа біблії є автентична, поволочена коричневою шкірою з тисненням позолотою по периметру та на корінці. Обріз книжкового блоку теж є позолочений. Що свідчить про коштовність видання. Також зберіглась заціпка з двох частин. Основна частина у вигляді бутону квітки є з жовтого металу та шкіри, має розмір 25x9 мм. Книжковий блок стародруку складається з 20 зошитів та прошитий на два шнури. Титульна сторінка є збережена. Каптали видання, нажаль, втрачені. Розмір сторінки є розміром 48x33 мм, а розмір розвороту 48x70мм. Мініатюра надрукована на папері ручної роботи (черпаному) про що свідчать сліди від сит, філіграні не знайдені. Каптал видання складається з двох частин- одна з цупкого черпаного паперу, друга з мармуркового паперу в червоно-чорних та синіх кольорах.

Реставраційні роботи над примірником стародруку проходили за наступним встановленим планом:

- огляд і визначення ушкоджень документа;
- опис стану документа;
- проведення лабораторних аналізів;
- визначення життєздатності мікроскопічних грибів при наявності їхніх колоній;
- визначення кислотності паперу;
- проби на стійкість барвників текстів, штампів і записів до води;
- складання реставраційного завдання із вказівкою технологічних операцій, застосовуваних засобів і матеріалів;
- поверхневе механічне очищення документа від пилу;
- перевірка пагінації сторінок, нумерація аркушів;
- розшивання документа;

- опис способу скріплення книжкового блоку;
- демонтаж книжкового блоку;
- стабілізація й реставрація аркушів документа;
- закріплення нестійких текстів і зображень;
- механічне очищення документа ватними тампонами, пензликом, латексною крихтою, ластиком, губкою, скальпелем;
- дезінфекція документа при виявленні життєздатних мікроорганізмів;
- промивання аркушів дистильованою водою;
- контроль кислотності паперу;
- нейтралізація кислотності паперу;
- обробка препаратами, що підвищують еластичність;
- відновлення форми й зовнішнього вигляду документа ручним способом;
- пресування аркушів документа;
- підрізування аркушів;
- фальцювання аркушів;
- реставрація палітурки;
- комплектування блоку;
- пресування блоку для вирівнювання його товщини;
- вирівнювання зошитів;
- розмітка блоку перед шиттям;
- шиття блоку;
- приєднання форзаца;
- обробка книжкового блоку: проклейка;
- наклейка капталу;
- з'єднання палітурки з книжковим блоком;
- виготовлення футляру з безкіслотного картону.

Необхідно відзначити, що при реставрації мініатюри треба було вивчати кожну деталь книги, досліджувати матеріали, конструкції, технічні прийоми, а також докладно вивчати мистецтво оздоблення оправи. Кожна складова книги несе в собі історичну інформацію, яка дає можливість атрибутувати документ, встановити терени і час походження, порівнювати з аналогами в данній царині. Тому при реставрації цієї книги виникає

необхідність максимального збереження деталей, а при реконструкції оправи – відтворення аналогічних до оригінальних найдрібніших елементів. При цьому обов'язковим є дотримання старовинних технік виготовлення та застосування матеріалів, близьких до використаних, при створенні стародрукованої книги давніми майстрами.

Найсладніші моменти в роботі є те, що всі деталі та складові доволі дрібні та мікроскопічні. Складно маніпулювати інструментами при реставраційних роботах та зберігати деталі книги в тракті реставрації без страху щось втратити.

По завершенню реставрації Біблія повернеться до фондів відділу рідкісних книг в новому футлярі поволоченому велюром та буде окрасою та раритетною цікавинкою не тільки Наукової бібліотеки, але й України загалом.

Вікторія Пащенко
Алла Лисенко
м. Полтава

ЕПІСТОЛЯРНА СПАДЩИНА РОДИНИ ПАНАСА МИРНОГО ЯК ОБ'ЄКТ БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Віктор Рудченко, найстарший син відомого українського письменника Панаса Мирного, народився 11 червня 1892 року. Від цього дня Панас Якович почав пізнавати всю глибину батьківських почуттів. Із його листів до дружини та щоденника видно, що Панас Мирний ніжно любив свою дитину: «Целую тебя, моя дорогая, а Витюшечку – каждый пальчик и на ножках, и на ручках цемкаю, а самого так бы и съел, да ба: далеко!» [1, с. 408].

Віктор навчався в І-ій чоловічій гімназії. Писав вірші, гарно малював, збирав книги. Він був для Панаса Яковича втіхою, гордістю й надією. Старший син, як і батько, займався самоосвітою.

Панасові Мирному було відомо, що читав його старший син. На його столі бачив твори М. Чернишевського, М. Горького, Ф. Достоєвського, І. Карпенка-Карого, М. Драгоманова, Е. Л. Войніч, М. Островського. Шкільні

підручники не задовольняли Віктора, тому він багато читав праць зарубіжних авторів із історії, політекономії, філософії.

Панас Якович, знаючи захоплення сина, вміло спрямовував його самоосвіту, радив, що читати, і сам діставав йому потрібну літературу.

Актор В.Г. Гайдаров, який навчався разом зі старшими синами Панаса Мирного, згадував, що в І-й гімназії утворився маленький гурток для більш широкого й глибокого ознайомлення з літературою, який до 1909 – 1910 рр. нараховував близько 80 чоловік. І тоді гімназисти облюбували собі великий садок Панаса Мирного, куди легко було потрапити обхідними шляхами, що було дуже зручно з точки зору ухилення від невсипущого ока жандармів.

Під час однієї з бесід із Панасом Мирним В. Гайдаров «раптом збагнув, що перед ним сидить не тихий чиновник казенної палати, а людина, яку хвилюють ті ж питання, які починали турбувати й молодь того часу, -- пошуком правди життя» [2, с. 64]. В.Гайдаров був дуже вдячний Панасові Яковичу за його поради.

Захоплення Віктора забороненою літературою не залишилося непоміченим поліцією. 1909 року, напередодні приїзду в Полтаву царя на святкування 200-річчя Полтавської битви, із міста вислали всіх неблагонадійних. Панасові Яковичу запропонували на час перебування Миколи II в Полтаві вислати Віктора за межі міста. Батькові довелося відправити сина до рідних у Гадяч.

У 1910р. Віктор вступив на юридичний факультет Московського університету. На четвертому курсі навчання зрозумів, що займається не улюбленою справою. Віктор просить батька вислати 10 рублів, тому що хоче слухати лекції Романова, «и, может быть, наконец, услышу я человека, что дельно говорит будет об искусстве» [7].

В. Рудченко мріє присвятити своє життя мистецтву. У вересні 1913р. він ходив за порадою до Романова. «...Отговорил он меня поступать в Археологический. Говорит, никаких там историков искусства нет, все неучи или слишком узкие специалисты. Учитесь, говорит, напишите статью-другую по искусству и этого достаточно, чтоб поступить в музей» [8]. Отже, треба написати кілька статей, і мрія – служба в музеї – здійсниться: «Дай Бог, чтоб мне пришлось вступить на нее таким образом» [9].

Віктор любив ходити в Будинок Пашкова, красиву будівлю Москви, де був Румянцевський музей. Заклад названий на честь колекціонера і просвітителя графа Румянцева, котрий викупив увесь палац Пашкова і на основі своєї колекції в 1861 році створив у ньому музей, що став першим загальнодоступним публічним музеєм Москви. При музеї майже відразу почала роботу Публічна бібліотека, фонди якої поповнювалися дуже швидко. Книжки дарували імператор, великі князі, міністри, купці, академіки. З нагоди 300-ліття династії Романових у 1913р. музей перейменували в Імператорський.

Саме в цьому храмі культури мріяв працювати Віктор Рудченко. У березні 1913р. директор Імператорського Московського і Румянцевського музею надіслав «его высочородию В.А.Рудченко» лист: «Милостивый государь Виктор Афанасьевич. Императорский Московский и Румянцевский Музей празднует 3-го апреля 1913 года пятидесятилетие своего существования в Москве, и я надеюсь, что Вам угодно будет почтить своим присутствием это торжество пятидесятилетнего служения его «на благое просвещение» [10]. Отже, все складалося якнайкраще. Навіть директор такого закладу особисто знав Віктора й запрошував на ювілейні заходи.

На початку 1914р. В. Рудченко повинен був відбувати «солдатчину». Але Віктор вирішує й там не марнувати час: «За время солдатчины у меня есть намерение готовится, чтоб сдать при историко-филологическом факультете экзамен по отделению истории искусств. Может быть, это даст мне больше шансов выбиться на милый мне путь жизни, чем один диплом юриста» [11].

Після революції Імператорський музей став державним, а на початку 1924р. йому присвоїли ім'я Леніна. І цього ж року будівля перейшла в розпорядження Державної публічної бібліотеки СРСР імені Леніна. Пізніше для цієї бібліотеки звели нове приміщення, а в старій будівлі залишилися відділи рукописів і нотно-музичних видань. Саме в бібліотеці імені Леніна все життя працювала онука Івана Білика (І. Рудченка), брата Панаса Мирного, і племінниця В.Рудченка кандидат філологічних наук Марія Гольдман. (Чи не заповітна мрія Віктора вплинула на вибір місця роботи Марії?).

Але з початком Першої світової війни ці плани довелося відкласти. В. Рудченка направили на навчання в Московську школу для підготовки офіцерів у воєнний час. Батьки хвилювалися за сина, але Віктор їх заспокоював: «Нас произведут в прапорщики. Но и в этом случае, говорят, новоиспеченных не шлют сразу в тыл боя, а на различную караульную службу: охрану мостов и т.п. Иногда и вовсе не шлют на войну. Вообще, мне кажется, мы достигнем прапорщика, а тут и война кончится. А потому, право, не стоит беспокоиться обо мне. Из Москвы, верно, скоро не выберусь, а война скорее дойдет до Полтавы, чем до Москвы» [8].

Віктор, з його витонченою натурою, не міг спокійно зносити воєнщину: «Служба военная ненавистна своим угнетением, т.наз. «дисциплиной», ... подавлением человеческой личности, достоинства человека. Живя в казарме, беспрестанно выносить этот рабский гнет» [9]. Панас Мирний теж не міг терпіти будь-якої бійні. «...Война – одно из противоестественных измышлений человечества и способов разрешения международных споров, -- писал він синові у травні 1915р.

В. Рудченко вирішує й тут займатися навчанням. Із Полтави батьки надсилають йому книжки та ноти. 31 грудня 1914 р. Віктор написав додому: «С Новым годом вас всех – дай Бог, чтоб хороший год был! Хотелось бы мне и сегодня дома побывать. Теперь нас обшивают в офицерскую форму. Решил я встретить Новый год один с книгами по искусству» [10].

На початку 1915 року В. Рудченко служив у 84-му піхотному запасному батальйоні. І знову думав не про жахіття війни. У листі до батьків писав: «А пока я все хочу почитать Шевченко и ругаю себя, что не захватил его из Полтавы. Может, папа, ты как-нибудь пришлешь том Шевченко бандеролью» [11]. Під час військових походів Віктор купував мистецькі вироби. Везти їх за собою було незручно, зберігати ніде. Тому Панас Мирний радив синові: «Может быть, можно переслать их почтой сюда? Тут бы они сохранились в покое до твоего возвращения, которого мы все так желаем» [12].

Батькові найбільші болі й печалі були пов'язані із долею старшого сина, адже він був покликаний офіцером уже до діючої армії. Чи живий? Чи

здоровий? Панас Якович тішився вже тим, що Віктор писав листи, хоча й із окопів, але з полтавської чорнильниці.

14 вересня 1915р. батько написав синові чергового листа: «А все же не покидает надежда, что все это со временем пройдет, уляжется и настанет лучшая жизнь. Но когда?» [1, с.554]. Цей лист дописувався 15 вересня. Але адресата не знайшов. На конверті вказувалася адреса: «Действующая армия. 102-я пехотная дивизия. 405 пехотный полк. Командиру 12 роты Виктору Афанасьевичу Рудченко».

Край листуванню поклала телеграма від 17 вересня 1915р., яку принесли старим батькам вночі. У ній зазначалося, що Віктор Рудченко був убитий 16 вересня о 7 ранку. Тіло знаходиться в польовому госпіталі Рівного. Найздібніший син, надія, що саме він продовжуватиме батьківську справу.

Минула страшна безсонна ніч. Ранком, коли Панас Якович пішов із дому, на його столі залишився вірш, присвячений пам'яті Віктора:

Збиравсь ти, сину, в світі жить
Та про людей добро робити.
А довелось?.. Нам тужить,
Тобі ж тут голову зложити... [13, с. 13]

Другий вірш «Гіркий спомин» не призначався до друку, а написаний, щоб хоч трохи полегшити свою тугу:

...І не словом живим довелось нам, старим,
Розмовляти, наш сину, з тобою,
А вмиватись слізьми край твоєї труни,
Наче листя те ранком росюю [14, с. 38-39].

Полтавський художник Г. Коваленко згадував: «Се лихо зовсім підкосило старого. Він видимо догорав. Виряджаючи сина на той світ, він промовляв: «Скоро й я піду до тебе, сину...» [15, с. 15]. Поховали Віктора на міському військовому цвинтарі. Такий тяжкий удар батько не сподівався пережити, заговорив про свою смерть, тому закупив на кладовищі місце для себе поряд із синоюю могилою.

Убитому горем Панасові Мирному довелось виконувати заповіт сина. Ще в червні 1915 року Віктор написав батькові, щоб у разі його смерті він усі книги віддав до Полтавської бібліотеки для якомога широкого користування

ними. Панас Якович виконав синів заповіт і деякі книги надіслав до Румянцевського музею, де так мріяв працювати Віктор. Директор Імператорського Московського і Румянцевського музею написав Панасові Рудченку листа: «Милостивый государь Афанасий Яковлевич. Имею честь от имени Императорского Московского и Румянцевского Музея засвидетельствовать Вам глубокую благодарность за принесенные в дар для отделения изящных искусств 64 книги по искусству» [16].

Панас Якович разом із дружиною часто ходив на кладовище відвідувати могилу улюбленого сина. І кожного разу, обертаючись до жінки, говорив: «Стара! Гляди ж мені, щоб і я тут лежав біля Віті!» [17, с. 33]. Так воно і сталося. Через 5 років помер і Панас Якович Рудченко, якого, згідно з його бажанням, було поховано біля сина.

Джерела та література

1. Мирний Панас. Зібрання творів у семи томах. К. Наукова думка, 1971. 664 с.
2. Гайдаров В. В театре и в кино. Л. М. Искусство, 1966. 240с.
3. Лист В.П.Рудченка до матері в Київ від 14.09.1913 р. ПЛММПМ. 74-л.
4. Лист В.П.Рудченка до матері від 04.09.1913 р. ПЛММПМ. 71-л.
5. Лист В.П.Рудченка до батька від 10.09.1913 р. ПЛММПМ. 72-л.
6. Лист директора Імператорського Московського і Румянцевського музею до В.П.Рудченка від 22 березня 1913 р. ПЛММПМ. 132-л.
7. Лист В.П.Рудченка до батьків від 20.01.1914 р. ПЛММПМ. 80-л.
8. Лист В.П.Рудченка до батьків від 25, 26.07.1914 р. ПЛММПМ. 88-л.
9. Лист В.П.Рудченка до батьків від 31.08., 03.09. 1914 р. ПЛММПМ. 90-л.
10. Лист В.П.Рудченка до батьків від 31.12.1914 р. ПЛММПМ. 97-л.
11. Лист В.П.Рудченка до батьків від 05.01.1915 р. ПЛММПМ. 98-л.
12. Лист Панаса Мирного до сина Віктора від 21.05.1915 р. ПЛММПМ. 17 л.
13. Рудченко М.П. Деякі поетичні твори Панаса Мирного. Рукопис. 31 арк. ПЛММПМ. 66-р.

14. Літературний бюлетень. Присвячується 95-ій річниці з дня народження Панаса Мирного. Видання літературно-меморіального музею Панаса Мирного. Рукопис. Полтава, 1944. 43 арк. ПЛММПМ. 50-р.

15. Коваленко Г. Панас Мирний. Посмертна згадка. Полтава: З друкарні Товариства «Печатне Діло». 16 с.

16. Лист директора Імператорського Московського і Румянцевського музею до П. Я. Рудченка від 02.11.1916 р. ПЛММПМ. 376-л.

17. Репетин П. Спогади і критичні зауваження до біографії Панаса Мирного (П. Я. Рудченка). 14.05.1939 р. 50 арк. ПЛММПМ. 248-д.

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Світлана Калашнікова

Аліна Срібна

Анжела Шумейко

Наук. керівник – д.і.н., доц. Передерій І.Г.

м. Полтава

КОРПОРАТИВНИЙ ВЕБ-САЙТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ PR- ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК»)

В умовах сьогодення позиціонування організації, підприємства або фірми у мережі Інтернет відбувається через формування власного стилю, інформування громадськості – надання оперативної, якісної і повної інформації, встановлення й підтримання ефективного двостороннього спілкування, а також створення механізму зворотного зв'язку та моніторингу громадської думки.

Створення сайту в Інтернеті – це невід'ємна частина будь-якого сучасного бізнес-напряму. Вміло зорганізований сайт допомагає створювати й зміцнювати бренд компанії, проводити численні іміджеві та PR-акції. Завдяки сайту можна швидко вирішити завдання формування лояльної аудиторії й надалі ефективно впливати на неї [1, с.67]. Корпоративний сайт є найпростішим і «видимим» інструментом комунікації, до якого отримують доступ усі бажаючі.

Спробуємо довести ефективність його використання для системної PR-діяльності на прикладі АТ «Ощадбанк». Сьогодні – це сучасний універсальний банк, що задовольняє потреби різних груп клієнтів у широкому спектрі банківських послуг. Банк посідає найбільшу частку на ринку вкладів і є основним кредитором української економіки.

«Ощадбанк» є прикладом великих компаній з досвідченою PR-стратегією. У його внутрішній структурі функціонує великий і розвинений PR-відділ, представлений не тільки в центральному відділенні, а й у філіях.

У цієї компанії є правильно структурований сайт, розділений, як за цільовими аудиторіями (малому бізнесу, приватним особам, корпоративним клієнтам преміум-клієнтам і фінансовим організаціям), так і за пропонованими послугами (кредити, депозити, розрахунково-касове обслуговування та клієнт-банк, документарні операції, еквайринг тощо). На сайті вміщена вся необхідна інформація про діяльність АТ, аж до фінансових звітів, основних фінансових показників, постанов зборів акціонерів, статуту, новин і переліку ключових співробітників. На сайті розміщена якнайповніша інформація про різні напрями діяльності «Ощадбанку» з якісними фото- та відео- презентаційними матеріалами.

За допомогою власного сайту «Ощадбанк» регулярно проводить різні PR-акції, спрямовані на залучення нових вкладників, а також на підвищення лояльності постійних клієнтів. Аналіз сайту банку свідчить про використання найрізноманітніших PR-технологій. Крім того, й уся рекламна та представницька продукція «Ощадбанку», рекламні ролики на телебаченні, радіо та в Internet забезпечені інформацією про сайт.

Використання сайту дозволяє «Ощадбанку» істотно знизити витрати на PR за рахунок перенесення акценту з традиційних його засобів, наприклад друкованих матеріалів чи реклами на телебаченні, на інформаційну форму представлення в Internet, на корпоративний сайт банку. Як наслідок, це веде до зниження накладів друкованої інформаційної продукції.

Завдяки наявності вдалого власного сайту, конкуренція переходить на новий рівень, оскільки Інтернет кардинально змінює просторовий і часовий масштаби середовища ведення банківської діяльності. Відстань між «банком і клієнтом» суттєво скорочується. Це відкриває перед установою можливість розширення цільової аудиторії і спілкування з глобальною аудиторією. Тимчасовий масштаб також значно відрізняється від звичайного і дозволяє приймати рішення в кілька разів швидше, ніж раніше. Значною мірою саме це й забезпечує «Ощадбанку» лідерські позиції серед вітчизняних банків, адже три роки поспіль є переможцем комплексного рейтингу «50 провідних банків України» [2].

Перевагою використання власного сайту «Ощадбанком» перед іншими засобами PR – є можливість оновлення інформації в реальному часі без будь-

яких витрат, при цьому дуже оперативно та якісно. На сайті опубліковані умови кредитування і спеціальні пропозиції, наприклад, для студентів.

Сайт має надзвичайно зручну й зрозумілу навігацію. Дозволяє здійснювати цілу низку фінансових операцій в онлайн-режимі (веб-банкінг), зокрема, Apple Pay, Google Pay, користуватися мобільними додатками, сплачувати комунальні послуги та здійснювати різноманітні платежі, придбавати квитки на різні види транспорту, футбольні матчі, розважальні заходи і навіть здійснювати страхування.

Також сайт пропонує спеціальні проекти «Новий час» та «Будуй своє», покликані заохотити людей розпочати свій бізнес та навчити успішно його вести. Так, у серпні 2018 року в рамках проекту «Будуй Своє» банком було проведено кастинг і відібрано 12 підприємців, які тепер наживо проходять тренінг з найкращими тренерами, мають можливість спілкуватися в кулуарах і отримали шанс засвітитися перед інвесторами. Проект триватиме 12 місяців, а всі лекції тренерів школи та етапи розвитку бізнесу учасників демонструються у відео-режимі.

Проект пропонує також навчання-онлайн. Відповідна сторінку корпоративного сайту «Ощадбанку» пропонує цілу низку онлайн-курсів, зокрема з питань продажів, основ франчайзингу, маркетингу, обліку й фінансів, створення інтернет-магазину, основні типи рекламних кампаній в Google AdWords тощо. Також сайт пропонує ще цілу низку навчальних курсів для бізнесменів-початківців від партнерів, як-от: Google Мій бізнес, «8 кроків до розвитку бізнесу» від компанії «Нова пошта», Онлайн-академія мобільної реклами, Digital Workshops with Google тощо.

У цьому ж розділі сайту клієнти мають можливість отримати консультації від менторів (акул бізнесу), що є експертами у сферах маркетингу та менеджменту, комунікацій та кадрової політики, фінансів та права. Серед них – CEO та керівники департаментів великих компаній. При цьому клієнт має можливість обирати як тип потенційного експерта (ментор чи консультант), так і спосіб комунікації з ним (онлайн, телефон чи особиста зустріч) [3].

Розкрутка сайту дозволила залучити нових відвідувачів, партнерів і потенційних клієнтів, і сприяла зростанню іміджу в реально існуючих

клієнтів. Сайт «Ощадбанку» є на сьогодні одним із першочергових, головних джерел інформації для потенційних клієнтів, партнерів і людей, думка яких є найбільш значуща в силу особливості аудиторії Internet [3, с.138].

Отже, офіційний web-сайт підприємства, організації або установи виконує одночасно кілька найважливіших функцій: виступає як PR-інструмент для позиціонування компанії, сприяє ефективному спілкуванню з різними цільовими аудиторіями, а також оперативному зв'язку зі ЗМІ [3, с.140].

Як інструмент PR – сайт є зручним каналом інформування цільових аудиторій, а також її вивчення. За допомогою web-сайту можна зібрати статистику щодо відвідувачів, їх поведінкових особливостей, що дає можливість складати ефективні інформаційні повідомлення й долати комунікаційні бар'єри.

Джерела та література

1. Гуров Ф. Просування бізнесу в Інтернет. Все про PR і реклами в мережі. – М.: Вершина, 2008. – 136 с.
2. 50 ведущих банков Украины-2018 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://banksrating.com.ua/top-50-2018/50-vedushhih-bankov-ukrainy-2018/> – Дата звернення 4 листопада 2018 р.
3. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк» [Електронний ресурс] / Режим доступу: «<https://www.oschadbank.ua/ua/press-service/news/4345142/>» – Дата звернення 4 листопада 2018 р.
4. Примак Т.О. PR для менеджерів і маркетологів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 202 с.

Владислав Кіськов
Наук. керівник – канд. іст. наук, доцент Грінберг Л.Ф.
м. Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Входження України в європейський освітній простір зумовило реформування і підвищення якості системи вищої професійної освіти.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено: „Головна мета української системи освіти – створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України. Система освіти має забезпечити формування особистості професіонала-патріота України, підготовленого до життя і праці у XXI столітті”.

В умовах сучасних економічних відносин, розвитку різних форм господарювання, впровадження новітніх інформаційних технологій виникає суспільна потреба відповідного кадрового забезпечення, значного підвищення рівня професійної підготовки фахівців, уміння виконувати професійні обов’язки на конкретному робочому місці, використовувати комп’ютерні програми, швидко знаходити необхідну інформацію і приймати відповідні рішення.

Спільними для українських ринків освіти та праці є відсутність аналізу і прогнозу про кількість та кваліфікацію необхідних економіці працівників, відсутність гнучкої системи визначення кваліфікації, а також слабкий зв’язок ВНЗ із потенційними роботодавцями для своїх випускників.

Метою статті є виявлення тенденцій професійної підготовки кадрів зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в умовах інформатизації.

Перехід до інформаційного суспільства актуалізував розробку нових ефективних методик і технологій використання наявної інформації, а не лише надання до неї доступу. Нині управління знаннями відрізняє його від попередньої доби. Гранчак Т. зазначає, що нині важливим стає «не

абстрактне знання якогось факту, а вміння використати це знання на практиці». У цьому контексті підвищується цінність і затребуваність аналітичного забезпечення суспільних процесів і насамперед управління суспільним розвитком, підготовка наявних у суспільстві інформації та знань до їх ефективного використання» [1].

Масштабність проведених трансформаційних процесів у соціумі не тільки дають змогу говорити про завершеність цих змін, але і вимагають їх подальшої реалізації. Нинішня ситуація така, що молодому фахівцеві у його професійній діяльності практично завжди доводиться застосовувати знання не лише фахові, але й з інших галузей, оскільки у ринок праці вимагає підвищення кваліфікації працівника, набуття ним додаткових знань і навичок.

Сучасна вища школа України зорієнтована на якісну підготовку фахівця, який відповідає змінам, що відбуваються на ринку праці. Проблема підготовки професійно компетентних фахівців інформаційного профілю викликана рівнем організації виробничої практики.

Грінберг Л.Ф. зазначає, що проблема «формування професійної компетентності на етапі здобуття вищої професійної освіти є актуальною в педагогічній теорії і практиці вищої школи. Вона поєднує знання, уміння та особистісні властивості та якості, необхідні для повноцінного виконання функцій, пов'язаних з професійною діяльністю». [2, с.47]

Одним з важливих напрямків у підготовці фахівців у вищій школі стає не тільки професійна орієнтація, але й особистісна складова, яка дає змогу випускникові вищого навчального закладу вміти виявляти ініціативу, самоудосконалюватись, відповідно до змін у сфері трудової діяльності. За допомогою такого способу буде забезпечений високий адаптаційний потенціал випускників вищих навчальних закладів України.

Якість ступеневої освіти забезпечує підбір таких дисциплін, які своїм змістовим наповненням відповідають принципам системності, послідовності, спадкоємності між різними рівнями і ступенями вищої освіти. Кожен із навчальних закладів має змогу вводити варіативну компоненту за вибором навчального закладу і студента, залишаючи без змін нормативні, визначені стандартом вищої освіти. В основу навчальних планів підготовки бакалаврів

документознавства та інформаційної діяльності покладено знання, когнітивні уміння і навички та практичні навички у предметній області.

Кваліфікаційна характеристика віддзеркалює соціальне замовлення на підготовку фахівця з урахуванням аналізу професійної діяльності та вимог змісту освіти і навчання з боку держави та окремих замовників фахівців та встановлює галузеві кваліфікаційні вимоги до соціально-виробничої діяльності, властивостей та якостей особи, яка здобула базову вищу освіту відповідного професійного спрямування для: визначення первинних посад випускників вищих закладів освіти та умов їх використання; визначенні об'єкту, цілей освітньої та професійної підготовки; розробці та коригуванні освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів з інформаційної, бібліотечної та архівної справи; розробці засобів діагностики рівня освітньо-професійної підготовки бакалавра з інформаційної, бібліотечної та архівної справи; визначення змісту навчання як бази для опанування новими спеціальностями (кваліфікаціями); атестації випускників закладів вищої освіти та сертифікації фахівців тощо. Важливою вимогою вищої освіти щодо підготовки бакалаврів інформаційної, бібліотечної та архівної справи передбачено проходження студентами виробничої практики.

Новальська Т. визначає досить об'ємним «інформаційно-аналітичний блок, до якого включено вивчення основ інформаційно-аналітичної діяльності, аналітико-синтетичної обробки та переробки інформації, інформаційного менеджменту, міжнародної інформації, інформаційного сервісу, інформаційної культури, захисту інформації.

Блок управлінських дисциплін включає опанування таких дисциплін як організація праці документознавця, управління персоналом, побудова державних органів, управління організаційною культурою та поведінкою, маркетинг інформаційних послуг, який був би неповним без знання природничо-наукових дисциплін екології та охорони навколишнього середовища, охорони праці та виробничої санітарії, безпеки життєдіяльності.

Ці блоки дисциплін складають навчальний план підготовки фахівців за спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність» [3].

Різноманіття підходів до єдиної спеціальності стало об'єктивною умовою для усвідомлення провідними закладами вищої освіти України

необхідності уніфікації існуючих підходів шляхом створення стандарту вищої освіти для освітнього рівня «бакалавр». У цьому документі отримала визнання інформаційна концепція підготовки документознавців. У стандарті виділено п'ять основних блоків дисциплін – загальнонауковий; документознавчо-архівний; інформаційно-аналітичний; комп'ютерно-технологічний; управлінський.

Значно полегшити ситуацію на ринку праці, зможуть покращити нові підходи до формування замовлення на освітньому ринку.

На даний момент в Україні, набуває великої популярності серед випускників середніх шкіл, спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна архівна справа». Понад 40 вищих навчальних закладів готують спеціалістів за даним напрямком. Більше 20 університетів мають бюджетне замовлення та готують фахівців високого рівня. Серед лідерів інформаційної освіти в Україні можна виділити Харківську академію культури та Київський національний університет культури і мистецтв.

- Завдяки спеціалістам з інформаційної, бібліотечної та архівної справи буде закладено основу концептуального підходу національної політики планування і розвитку інформаційного забезпечення управління. При цьому, з одного боку, важливо зберегти спадкоємність змісту освітньо-професійних програм підготовки фахівців різних рівнів, а з іншого – передбачити те, що випускники будь-якого рівня освіти при вступі на наступний рівень можуть вільно обирати спеціальність, тоді як досі вони могли лише продовжувати навчання за тією самою спеціальністю. Окрім цього, європейський вектор модернізації освітньої галузі спрямовує вітчизняні виші на реалізацію таких принципів вищої бібліотечно-інформаційної освіти [3]

Інноваційні зміни, що відбуваються в суспільстві, вимагають розвитку відповідних професійних компетенцій сучасного фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної діяльності. Якісна професійна діяльність бібліотекаря сприяє кращому ресурсно-інформаційному забезпеченню сучасного суспільства. Оскільки інформація швидко втрачає актуальність, тому фахівці бібліотечної та інформаційної галузі повинні вміти добирати, аналізувати, систематизувати, упорядковувати, зберігати та надавати

інформацію, виступати експертами з багатьох питань, мати високий рівень інформаційної та технічної грамотності, володіти у певній мірі педагогічними та психологічними знаннями з метою налагодження комунікаційних зв'язків з користувачами бібліотек. Саме тому у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні необхідно враховувати вимоги часу, неминучий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та найкращий досвід бібліотечно-інформаційної освіти, запроваджений у зарубіжних країнах. [3]

За таких умов, на думку Новальської Т., актуальності набуває ефективне використання технологій інформаційно-комунікаційного профілю; відповідність змісту навчальних програм із бібліотекознавства та архівної справи до реальних умов праці в інформаційних установах; визнання права на інтелектуальну власність як одного із найважливіших прав демократичного суспільства; збільшується значення інформаційної грамотності як важливої компетентності в освітньому та науковому процесі; орієнтація на користувача; вміння працювати з різними групами та типами користувачів; пропагування концепції інтелектуальної свободи та вільного доступу до інформації і знань; увага до інформаційної безпеки; усвідомлення професії бібліотечно-інформаційного фахівця як широкої спеціальності, що не обмежується застосуванням її лише у бібліотеках.

Застосування сучасних засобів допомагає викладачам збільшити об'єм навчальної інформації та розширити рамки управління їх наукової та дослідницької діяльності. Застосування новітніх технологій в освітньому процесі необхідне, оскільки воно сприяє реалізації цілей професійної підготовки майбутніх фахівців.

Джерела та література

1. Гранчак Т. Дисципліни аналітичного профілю як компонент програми підготовки бакалаврів зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / Т. Гранчак // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2017. Вип. 46. С. 165-180. Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2017_46_12 .pdf](http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2017_46_12.pdf)

2. Грінберг Л.Ф. Професійна компетентність як показник рівня професіоналізму майбутніх документознавців. *Nowoczesna edukacja: filozofia, innowacja; doświadczenie*” (Польща). 2015. №1. С. 46–50.

3. Новальська Т.В. / Вища бібліотечна освіта в Україні: сторінки історії, шляхи модернізації / Т.В. Новальська // До 75-річчя заснування Національної історичної бібліотеки України : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 2–3 жовтня 2014 р. Нац. іст. б-ка України. Київ, 2014. С. 96–101

4. Матвієнко О.В., Цивін М.Н. Інформаційне забезпечення державного управління. навч. посіб. Київ: Центр учбової літ-ри. 2010. 152 с.

Юлія Ковтун

Наук. керівник – д.і.н., доц. Передерій І.Г.

м. Полтава

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Документ є чи не найважливішим структурним елементом процесу управлінської діяльності, оскільки саме за його допомогою управлінські рішення керівника доводяться до відома працівників і регламентують їх виконання. Отже, й робота з документами має бути чітко окреслена на кожному етапі процесу діловодства. Це говорить про те, що для будь-якого підприємства, установи чи організації питання оптимізації документообігу мають ключове значення. Впровадження сучасних систем електронного документообігу (СЕД) забезпечує істотний економічний ефект в установах різного масштабу.

Відповідно до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа [1].

Електронні документи можуть повноцінно функціонувати лише в умовах запровадженого електронного документообігу. Електронний документообіг – це сукупність процесів створення, оброблення,

відправлення, передавання, отримання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які відбуваються з використанням перевірки цілісності та, в разі необхідності, з підтвердженням факту одержання таких документів [2, с.9].

На наш погляд, до базових принципів організації електронного документообігу можна віднести такі:

– *принцип однократної реєстрації документа* – один і той самий документ реєструється в системі лише один раз. Тобто, порівняно із паперовим документообігом, будь-який документ є чітко визначеним виключно у даній системі, а його дублювання унеможлиблюється;

– *принцип єдиної мережі* – документна інформація функціонує в єдиній (чи узгоджено розподіленій) мережі, а тому майже повністю виключається можливість дублювання документів;

– *принцип безперервності руху документа* означає, що, система допомагає чітко ідентифікувати виконавців на кожному етапі життєвого циклу документа;

– *принцип необмеженого кола користувачів*. Означає, що операції з тим самим документом можуть виконувати декілька користувачів системи без прив'язки до паперового носія інформації, а отже виконання документа пришвидшується в декілька разів;

– *принцип легкого та швидкого пошуку документів* реалізується завдяки розвиненому пошуковому апарату з можливістю ідентифікації документів з недостатньою кількістю атрибутів;

– *принцип посиленого контролю за рухом та реалізацією документів*. Наявність інтелектуальної системи звітності по різних статусах і атрибутах документів дозволяє контролювати рух документів у процесі документообігу та приймати управлінські рішення, спираючись на данні зі звітів.

Джерела та література

1. Про електронні документи та електронний документообіг. Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV // Відомості ВР України. – 2003. – № 36. – С. 275.

2. Електронний документообіг та захист інформації: навч. посіб./ О.Б.Кукарін / За заг. ред. д.держ.упр., професора Н.В. Грицяк – К.:НАДУ, 2015. – 84 с.

Анна Куденко

Наук. керівник – д. і. н., доц. Передерій І.Г.

м. Полтава

WEB-ТЕХНОЛОГІЇ У ВЕДЕННІ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Уже давно стало аксіомою визначати сучасний етап розвитку людства, як постмодерне, або інформаційне суспільство. Дійсно, ХХІ століття – це століття новітніх технологій, які позначилися на всіх сферах життя соціуму. Однак ця ознака є не єдиною в його характеристиці. Все частіше для неї застосовують такі дефініції, як «суспільство споживачів», «ера споживання». Під цим поняттям науковці розуміють сукупність суспільних відносин, заснованих на принципі індивідуального споживання. Для таких відносин характерні орієнтація на споживання матеріальних благ і формування відповідної системи цінностей та принципів. І як би ми не критикували цю тенденцію розвитку сучасного суспільства, вона вже давно утвердилася як реалія життя. Масове споживання на сьогодні – це невід’ємна частина культури суспільства.

Поєднавши обидві тенденції сучасності – визначальний вплив новітніх (зокрема, інформаційних) технологій на всі соціальні сфери та споживацький характер сучасного типу суспільства – можна створити сприятливі умови для розвитку будь-якого підприємства. Особливу роль тут відіграють сучасні веб-технології, які виводять комунікацію суб’єкта економічної діяльності із зовнішньою та внутрішньою цільовими аудиторіями на якісно новий рівень. Адже маючи у своєму підприємницькому арсеналі акаунт в соціальних веб-мережах, або Інтернет-сайт, чи сторінку на сайті оголошень, підприємець має всі можливості витіснити свого конкурента, який ними не послуговується або послуговується не належним чином. Чи не найбільше це стосується малого бізнесу, зокрема торговельного, оскільки сучасне покоління віддає перевагу

онлайн-шопінгу. Тому особлива цінність веб-технологій у забезпеченні ефективної діяльності будь-якого підприємства вже не викликає сумніву.

Для прикладу розглянемо магазин товарів для активного відпочинку та туризму «Чотири сезони». Невеличке торгове підприємство, що знаходиться в місті Полтаві, донедавна користувалося найпоширенішим методом просування бізнесу – так званім «сарафаним радіо». Цей традиційний метод актуалізації діяльності підприємств малого бізнесу, особливо на локальному рівні, довгий час залишається досить дієвим та ефективним, але зважаючи на сучасні умови ведення бізнесу, він уже не є запорукою успішності. Для того, щоб підвищити рівень упізнаваності магазину серед цільової аудиторії нами було запропоновано створити відповідні акаунти у популярних соціальних мережах, таких як:

- Facebook;
- Instagram;
- Twitter.

Переваги ведення акаунту магазину у соціальних мережах очевидні, а саме:

- постійний контакт із аудиторією;
- швидке поширення інформації;
- залучення нових клієнтів та партнерів;
- онлайн-підтримка та ефект постійної присутності
- конкурентоспроможність та ін.

Головною ж перевагою такого методу є формування довіри споживача до підприємства. Правильно організований акаунт та інформаційні потоки, які поширюються через нього, створюють відчуття надзвичайно дружніх та теплих взаємин між продавцем (магазином) та потенційним покупцем. У останнього виникає враження, що він має справу не з магазином, а з другом і порадиником, який не лише дозволяє здійснити необхідну покупку, а й забезпечує найбільш зручні та комфортні умови реалізації цього акту.

Для підвищення конкурентоспроможності та збільшення збуту товарів також необхідно мати свій сайт, або інтернет-магазин. У обох випадках «всесвітня павутина» створює неабиякі можливості. Зокрема, для поширення інформації про товари чи послуги, залучення до співпраці нових партнерів.

Особливу роль у цьому контексті відіграє електронна комерція – (від англ, e-commerce) – сфера цифрової економіки, що включає всі фінансові та торгові транзакції, які проводяться за допомогою комп'ютерних мереж, а також бізнес-процеси, пов'язані з проведенням цих транзакцій [1].

Механізм електронної комерції підприємств реалізується за рахунок таких складників:

- Реклама товару чи послуги;
- Презентації товару;
- Придбання товару;
- Післяреалізаційний супровід;
- Поширення інформації про торгову марку.

У нашому випадку магазин має два сайти – старий та новий. Перший сайт (<http://4s.pl.ua>) написаний на основі звичайного HTML-коду та має дозволяє зреалізувати лише половину складників електронної комерції. Найсутєвіший його недодік у тому, що через цей сайт споживач не має змоги придбати товар, отже, по суті, він виконує роль лише так званої візитівки. Також цей сайт не має навіть адміністративної панелі, що робить його не зручним у використанні не лише для споживача, а й для власника.

Новий же сайт (<http://4spl.com.ua>) було зреалізовано нами за допомогою CMS (Content Management System) – інформаційної системи або спеціальної комп'ютерної програми, яка створена для організації зручної роботи з інформаційним наповненням (контентом) ресурсу [2]. Після аналізу сучасного ринку CMS-систем було обрано систему OpenCart, що має низку переваг перед іншими.

Нині сайт відповідає всім сучасним вимогам та готовий для успішної імплементації. Зокрема, він є безпечним та швидким, виконання замовлення супроводжується повідомленням електронною поштою. Також процес виконання замовлення є доступним для відстеження за допомогою спеціальних ресурсів. Не менш важливим є те, що сайт забезпечує післяпродажну підтримку, тобто надає допомогу клієнтові не лише під час оформлення покупки, а й у разі бажання покупця повернути товар. Особливу увагу слід приділити зворотному зв'язку. Він забезпечується за допомогою таких інструментів сайту:

- Контакти компанії;
- Онлайн-консультування;
- Можливість коментувати товар/послугу;
- Можливість залишити оцінку сайту;
- Можливість відстежувати товар та ін.

Сайт підприємства – це універсальний засіб забезпечення його ефективної роботи загалом. Сучасні веб-технології надають можливість не лише автоматизації процесів документообігу в компанії, а й сприяють поліпшенню іміджу компанії, налагодженню партнерських взаємин, поновленню клієнтських баз тощо. Тому в сучасних умовах існування бізнесу для будь-якого підприємства необхідним кроком стає активне використання таких технологій, зокрема, створення свого сайту, представлення своєї діяльності в мережі Інтернет.

Отже, трансформація традиційного механізму бізнесу на пряму залежить від якнайширшого впровадження сучасних веб-технологій. Успішна реалізація цього завдання покладається, зокрема, на електронну комерцію. Найближчим часом стрімкий розвиток онлайн-ринку призведе до суцільного її проникнення в усі сфери торговельних відносин. Новітні бізнес-моделі, перенесені у веб-середовище, даватимуть значно більше потенційних можливостей, ніж ті, що побутують в «офлайновому» житті. Вже сьогодні відчувається, що інтернет перетворився на невід’ємний атрибут ділового життя. Саме можливості веб-технологій стануть тим каталізатором, що призведе до створення абсолютно нових моделей ринкових відносин та нових об’єднань партнерів. Перспективою подальших досліджень у цьому контексті може бути розроблення спеціальних методик застосування Інтернет-технологій для розв’язання маркетингових, організаційних та інших завдань комерційної діяльності підприємств.

Джерела та література

1. Бойко А.Д., Бойко Д.А., Мельник О.В. Електронна комерція в Україні: напрямки розвитку і динаміка [Електронний ресурс] / А.Д. Бойко, Д.А. Бойко, О.В. Мельник – режим доступу: http://www.confcontact.com/apl/6_Vojko.php

2. Колисниченко Д. Движок для вашого сайта. CMS Joomla!, Slaed, PHP-Nuke/ Д. Колисниченко– Петербург: БХВ, 2008. – 352 с.

3. Мельник О. В. Електронна комерція як складова частина електронного бізнесу [Електронний ресурс] / О.В. Мельник // Сьома Всеукраїнська наук.-практ. Інтернет-конф. «Соціум. Наука. Культура». – Режим доступу: <http://intkonf.org/melnik-ov-elektronna-komertsiya-yak-skladova-chastina-elektronnogo-biznesu/>

Ольга Юрченко

Інна Ніколаєнко

м. Київ

УЧАСТЬ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ ПРОЕКТАХ З ПРОБЛЕМ ДОСТУПУ ДО СВІТОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

У сучасному глобалізованому світі проблема доступу та використання інформаційних ресурсів, зокрема світових, набуває надзвичайно важливого значення. Інформаційно-комунікаційні технології надають людству нові та надійні можливості розвитку. Інтегрованість економіки тієї чи іншої країни в глобальний інформаційний простір стає одним з головних факторів її конкурентноспроможності та ефективності. Україна чітко взяла курс на євро інтеграцію, отже одним з важливих та актуальних завдань стало створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності для організації ефективної системи нововведень та переходу всієї економіки країни на наукомісткі технології. В цьому процесі є надзвичайно важливим використання світового досвіду, широке залучення до світових інформаційних ресурсів, участь країни в міжнародних проектах та програмах, міжнародне співробітництво в галузі використання інформаційних ресурсів.

Суттєву роль в процесі інтеграції у світовий інформаційний простір у науковій сфері відіграє такий орган державної влади, як Міністерство освіти і науки України. Участь України у наукових та інноваційних програмах і

проектах ЄС дозволяє українським вченим проводити фундаментальні дослідження в найбільших науково-дослідних центрах, виконувати широкий спектр новаторських, прикладних робіт, дає можливість залучати високотехнологічні галузі промисловості України до реалізації проектів і отримувати додаткові замовлення на створення високотехнологічної продукції, що також сприяє розвитку економіки України.

Одним із основних пріоритетів є інтеграція України до Європейського дослідницького простору. Цьому сприяє двостороння міжнародна співпраця з країнами-членами ЄС, з країнами східного партнерства, зокрема, участь у Рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020».

«Горизонт 2020» – найбільша в історії Європейського Союзу програма, спрямована на фінансування досліджень та інновацій, із загальним бюджетом близько 80 млрд. євро, розрахованим на сім років (з 2014 по 2020 роки). Вона прийшла на зміну 7-й Рамковій програмі ЄС з досліджень і технологічного розвитку (7РП), що діяла з 2007 по 2013 роки [1]. Програма «Горизонт 2020» покликана сприяти збільшенню числа передових технологій, відкриттів і перспективних розробок шляхом просування ідей з наукових лабораторій до ринку. Заснована на трьох ключових пріоритетах – передовій науці, лідерстві у промисловості та суспільних викликах – програма надає підтримку широкому спектру діяльності, від наукових досліджень до демонстраційних проектів та інновацій, готових до виходу на ринок.

20 березня 2015 року Україна підписала Угоду про асоційовану участь у програмі «Горизонт 2020», що дозволить нашій країні вийти на новий рівень партнерства з ЄС у сфері науки і технологій та значно підвищити ступінь залучення українських науковців, університетів, науково-дослідних організацій і установ до спільних європейських наукових досліджень, створюючи тим самим основу для структурних реформ у науково-інноваційній сфері України. Українські вчені, університети, науково-дослідні організації та приватні компанії мають змогу брати участь у спільних дослідницьких проектах та подавати заявки на наукові стипендії і програми мобільності кадрів, що надаються Європейською дослідницькою радою, а також Програмою імені Марії Склодовської-Кюрі.

Починаючи з 2014 року і до тепер, за підсумками 446 конкурсів для 117 українських організацій-учасників програми «Горизонт 2020» передбачено фінансування у сумі 17,232 млн євро для 90 проектів, 9 з яких координуються українськими організаціями. За цей час 1190 українських установ та організацій підготували та подали на розгляд 915 проектних пропозицій. Загальна вартість проектів, у яких беруть участь 117 українських організацій – 465 851 011 євро [2]. Активну роль в цьому процесі відіграє і Міністерство освіти і науки України, забезпечуючи підтримку участі в програмі українським навчальним закладам.

Вітчизняні університети та наукові установи беруть активну участь у двосторонньому науково-технічному співробітництві в рамках міжурядових угод. Кількість проектів у рамках білатерального співробітництва у 2017 році зросла вдвічі порівняно з 2016 роком. Обсяг фінансування проектів у 2017 році зріс у 3,5 рази порівняно з минулим роком [3].

Вищі навчальні заклади України за сприяння МОН України беруть асоційовану участь у Програмі наукових досліджень та навчання «Євратом», Міжнародній європейській інноваційній науково-технічній програмі «EUREKA», програмі НАТО «Наука заради миру» тощо. Українські дослідницькі організації та університети співпрацюють з міжнародними організаціями та фондами, серед яких Європейська організація з ядерних досліджень (ЦЕРН), Український науково-технологічний центр (УНТЦ), Науковий комітет з антарктичних досліджень (СКАР) тощо [3].

У 2017 році Міністерство освіти та науки України забезпечило доступ до найпопулярніших в науковому світі ресурсів Web of Science та Scopus. Вони стали не просто базами наукових видань і публікацій, а й інформаційними платформами з багатьма додатковими корисними аналітичними сервісами. Із цією метою з державного бюджету було виділено 12,8 млн. грн.. Важливо й те, що установи не просто отримали доступ до наукометричних ресурсів. Обидві компанії-видавці Elsevier (Scopus) та Clarivate Analytics (Web of Science), на прохання міністерства, погодилися проводити в Києві та регіонах семінари і тренінги з питань підвищення публікаційної активності науковців, написання якісних наукових статей, пошуку наукових видань для публікацій, планування наукової кар'єри.

Окремо ці компанії проведуть роботу з упорядкування профілів українських вищих навчальних закладів та наукових установ, що дозволить підвищити їхні рейтинги та видимість на світовій науковій карті [3].

Крім цього, МОН України підтримало створення Української науково-освітньої телекомунікаційної мережі УРАН, яка спрямована на інтеграцію до Європейського інформаційного простору у співпраці з мережею GEANT. Сьогодні УРАН об'єднує близько 100 вищих навчальних закладів та наукових установ майже з усіх регіонів України, які завдяки мережі мають доступ до сучасних інформаційних і телекомунікаційних сервісів. УРАН є єдиною національною мережею – представником України у пан'європейській науково-освітній мережі GEANT. Метою створення мережі GEANT є впровадження цифрових інформаційно-телекомунікаційних технологій для розвитку науки і освіти країн Європи [4]. У поточному році набув нового розвитку сервіс Eduroam, який дозволяє користувачам з науково-освітніх установ отримувати майже в усіх точках світу Інтернет-доступ через будь-яку Wi-Fi мережу, підключену до Eduroam із використанням свого звичайного логіна/пароля. Цього року до сервісу підключено ще чотири університети – два в Києві, по одному в Харкові і Одесі, а загалом таких точок по Україні налічується вже 93 [4]. Продовжено участь УРАН у програмі ЄС разом з науково-освітніми мережами Білорусі, Молдови, Грузії, Вірменії, Азербайджану у п'ятирічному проекті Partnership Connect (EaRConnect), спрямованому на розвиток телекомунікаційної інфраструктури у цих країнах [4].

З жовтня 2018 року або січня 2019-го в Україні почнуть реалізовувати 6 проектів-переможців європейської програми Erasmus+: Розвиток потенціалу вищої освіти. Серед виконавців проектів – Міністерство освіти і науки України, 26 вишів, 3 громадські організації та 2 підприємства. Проекти українських дослідників зосереджені на модернізації освітніх програм у сфері інженерії для транспортних послуг, магістерських програмах для майбутніх суддів, прокурорів чи слідчих, журналістиці, розвитку компетентностей тощо. Деякі учасники від України реалізовуватимуть кілька проектів за цим напрямом одночасно. Наприклад, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича є одним із партнерів у 3

проектах. Міністерство освіти і науки України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Сумський державний університет та Львівський національний університет імені Івана Франка – у 2 проектах. До проектних команд також входять партнери з 20 країн світу – Австрії, Хорватії, Чехії, Фінляндії, Франції, Німеччини, Ірландії, Латвії та Литви, Нідерландів, Іспанії, Великобританії, Швеції та Румунії та інших. Загалом у програмі перемогу одержали 147 проектів. Загальна сума гранту проектів складає понад 15 млн євро [5]. Міністерство освіти і науки України залучає українські навчальні заклади до участі і в багатьох інших міжнародних освітніх та наукових проектах.

Отже, світові інформаційні ресурси надають можливість науковцям з будь-якої країни використовувати їх у своїх дослідженнях. Завданням кожної країни, в особі міністерств чи посадових осіб, є сприяння розвитку та впровадження інновацій для потреб суспільства. Найголовнішою функцією МОН України є формування та реалізація державної політики у сфері освіти і науки. Саме завдяки міністерству в Україні реалізуються та інтегруються міжнародні проекти, спрямовані на доступ і використання здобутків світової інтелектуальної еліти.

Джерела та література

1. Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Горизонт –2020». Рамкова програма досліджень та інновацій. (2014 – 2020). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_018

2. Національний портал програми Горизонт 2020. URL: <http://h2020.com.ua/uk/>

3. Міжнародні наукові проекти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/mizhnarodni-naukovi-proekti>

4. Мережа УРАН: сучасний стан і перспективи розвитку. URL: <https://kpi.ua/2018-kr15-1>

5. В Україні почнуть ще 6 проектів за програмою ЄС Erasmus+, до яких долучаться 26 університетів та МОН URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/v-ukrayini-pochnut-she-6-proektiv-za-programoyu-yes-erasmus-do-yakih-doluchatsya-26-universitetiv-ta-mon>

**НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО.
ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО. ІНФОРМОЛОГІЯ» В СИСТЕМІ
ПРОФЕСІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

Важливу роль у розвитку професійних комунікацій відіграють фахові періодичні видання, помітне місце серед яких займає науковий журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія». У лютому 2004 року Вченою радою Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв були затверджені концепція та проблематика наукового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» та рекомендовано до друку перший номер часопису. У концепції журналу чітко визначено його мету: забезпечити комплексне відображення споріднених проблем розвитку бібліотекознавства, документознавства, інформології та висвітлення теоретичних засад цих наук, і їх впливу на практику. Насамперед, це висвітлення проблем інтеграції наук інформаційно-документного циклу; аналіз спільного і особливого у теоретико-методологічних засадах бібліотекознавства, документознавства, інформології. Фундаментальні поняття, властивості й ознаки інформації, комунікації і документа в контексті їх впливу на бібліотечну та документознавчу науку і практику. Особливу увагу приділяти комплексним міждисциплінарним проблемам методології та методики наукових досліджень; аналізу структури і змісту інформаційних потреб основних категорій користувачів; формуванню і забезпеченню збереження документних фондів [2]. Концепція журналу передбачає висвітлення питань інтеграції бібліотекознавства та інформології, теоретичних проблем і практики інформатизації бібліотек та інших документно-інформаційних систем. Сприяти розв'язанню дискусійних проблем сучасної документології та основних напрямів документознавства: теорії документальних комунікацій; теорії документних потоків; документного фондознавства; електронного документознавства; управлінського документознавства; теорії та історії діловодства. Розглядати

широке коло питань теоретико-методологічних та історичних проблем документознавства. Висвітлювати також теоретичні проблеми суміжних наук – архівознавства, джерелознавства, документографознавства, книгознавства, бібліографознавства, бібліометрії тощо. Відобразити актуальні події та факти наукового життя – надавати інформацію про професійні форуми, ювілеї організацій та відомих вчених і фахівців, захист дисертацій [1].

Широке коло питань обговорюється в ґрунтовних наукових публікаціях на сторінках часопису в рубриках «Історичні дослідження», «Бібліотекознавство та інформаційна діяльність», «Інформаційні технології», «Професійна освіта», «Наукове забезпечення діяльності бібліотек», «Книгознавство та видавнича діяльність», «Документознавство, архівознавство», «Інформологія та Соціальні комунікації», «Культурний простір України і документальна спадщина», «Унікальні фонди бібліотек» тощо. Позитивною є апробація на сторінках часопису результатів наукових досліджень, зокрема, опублікування основних наукових результатів дисертацій здобувачами наукових ступенів та досліджень претендентів на присвоєння вчених звань; офіційного визнання наукових публікацій, врахування при оцінюванні результатів наукової діяльності та атестації наукових та науково-педагогічних працівників. За змістом автори часопису відображають актуальні проблеми теорії та практики бібліотекознавства, документознавства та архівознавства, сучасні тенденції розвитку інформаційної інфраструктури суспільства, проблеми підготовки фахівців документно-інформаційної сфери тощо. Крім того, постійно публікуються інформаційно-аналітичні матеріали до рубрик «Події і факти наукового життя»; «Пам'яті вченого»; «Вітаємо ювіляра»; «Рецензії», а також інформація довідково-інформаційного характеру.

З 2004 по 2018 рік побачили світ понад 60 номерів журналу. Серед авторів: доктори наук, професори, кандидати наук, доценти, докторанти, аспіранти, студенти та ін. Журнал отримав визнання як професійного наукового загалу, так і широкого кола практиків сфери соціальних комунікацій суспільства. Слід відзначити, що серед авторів журналу є і громадяни інших держав – Росії, Білорусії, Литви, США, ФРН, Фінляндії, Китаю, Азербайджану тощо.

Статус журналу підтверджено на державному рівні Вищою атестаційною комісією України включенням його до переліку фахових видань, що є визнанням значної наукової й практичної цінності журналу. Наказом Міністерства освіти і науки України від 13 липня 2015 р. № 747 журнал було затверджено як фахове видання з соціальних комунікацій, а відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 06 листопада 2015 р. № 1151 журнал є фаховим виданням зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Журнал індексується в міжнародних базах даних: Science Index (ПІНЦ), Google Scholar, Research Bible, Polish Scholarly Bibliography, BASE.

За рейтингом періодичних видань, що мають профіль в Google Scholar представленим на веб-порталі НБУВ журнал входить до 100 найкращих в Україні. За період свого існування журнал здобув авторитет у професійній спільноті, про що свідчить високий теоретичний рівень публікацій та активне постійне цитування публікацій. З 2011 року номери журналу представлені на сайті Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв та Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Наш час ставить нові вимоги до періодичних наукових видань. Порядок формування Переліку фахових видань України затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України від 15 січня 2018 року №32 ставить перед періодичними виданнями завдання щодо «... підвищення якості опублікованої у них наукової інформації та інтеграції цих видань до світового наукового простору» [3], що вимагає надання періодичному виданню міжнародного ідентифікатора ISSN, присвоєння кожному опублікованому матеріалу міжнародного цифрового ідентифікатора DOI (Digital Object Identifier), наявності web-сайту видання з українським та англійським інтерфейсами або web-сторінки видання на web-сайті засновника з відповідною інформацією про наукове видання, розміщення на платформі «Наукова періодика України» в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського НАН України, забезпечення якісного незалежного рецензування поданих для публікації матеріалів, наявності у складі редколегії видання не менше семи вчених, які мають науковий ступінь за спеціальністю, що відповідає науковому профілю видання тощо.

Виконання цих вимог дозволить вивести наш журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» на якісно новий рівень відповідно до сучасних стандартів і нормативних вимог, які регламентують представлення наукових видань у професійному науковому просторі. Журнал і надалі буде сприяти розвитку вітчизняного наукового потенціалу та інтеграції його у світовий науковий простір, створенню простору публічної комунікації вчених, зокрема донесення результатів їх досліджень до вітчизняної і світової наукових спільнот.

Джерела та література

1. Слободяник М.С. Концепція та пріоритетна проблематика журналу / М.С. Слободяник // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – №1. – С. 7-8.
2. Слободяник М.С. П'ять років у системі професійних комунікацій / М.С. Слободяник // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – №1. – С. 4-7.
3. Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки України від 15.01.2018 № 32. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0148-18>

Наталія Бойко

**Наук. керівник – к.н. із соц. ком., доц. Добровольська В.В.
м. Київ**

ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДОЮ І ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Електронна петиція – колективне звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування. Останнім часом набула широкого поширення як інструмент здійснення ініціативи територіальної громади питань

місцевого значення, діючи в межах Закону України «Про звернення громадян», який було затверджено 02 жовтня 1996 року [2].

За офіційною статистикою уряду, питання, які найчастіше фігурують в Е-петиціях це:

- діяльність Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України;
- забезпечення дотримання правопорядку, реалізація прав і свобод громадян;
- освіта, наукова, науково-технічна, інноваційна діяльність та інтелектуальна власність (до недавнього часу оціальний захист) [4].

За Законом України «Про звернення громадян» вимоги до кількості підписів громадян на підтримку електронної петиції до органу місцевого самоврядування та строку збору підписів визначаються статутом територіальної громади. Розглянемо більш детально на прикладі вінницького регіону, який одним з перших запровадив в Україні адміністративно-територіальну реформу 2015 року або реформу децентралізації влади і зміни адміністративно-територіального поділу, в основу якої входить створення спроможних територіальних громад, які здійснюють управління в регіоні за допомогою таких інструментів як е-петиції.

У Вінницькій міській раді кількість голосів громадян має перевищити 350 осіб, а термін збору підписів – 14 діб. Щоб електронна петиція набрала законної чинності для передачі її на розгляд потрібно набрати 350 незалежних голосів, про це турбуються контролюючі органи, які відслідковують, щоб громадяни, які голосують за петицію були зареєстровані на сайті, не допускають автоматичне введення інформації та фіксують дату і час підпису кожного громадянина на сайті Вінницької міської ради [1].

Питання, які перебували у стані збору підписів на час (червень, 2018 року) написання тез дослідження у вінницькому регіоні: збільшення регулярності курсування автобусу №7; заборонити проїзд авто по Центральному міському парку Вінниці; ввести маршрут, який дозволить добиратися з Свердлова/Поділля на Верхню Слов'янку; будівництво нових шкіл; вимкни телефон на пішохідному переході; штрафи за ходьбу або

паркування машин на велосипедних доріжках; уроки правил водіння велосипеда у Вінниці; видалити на всіх тротуарах розмітку для велосипедистів; скейт парк; вигул собак на газонах; переключення електролінії зі Стадницької на міську; регулювання дорожнього руху.

Загалом статистика е-петицій на сайті Вінницької міської ради виділяє три основні напрями: рух транспорту, освіта (загальноосередня), соціокультурне життя регіону. Таку тенденцію можна пояснити тим, що для територіальної громади регіону важливі питання, які стосуються їх буденного життя, з якими громадяни зіштовхуються кожний день у своїх повсякденних справах. Саме тому, на думку експертів, більш дієвими виявились е-петиції, які звернені до місцевої влади. Можна виділити основні причини, чому петиції, пов'язані з питаннями територіальної громади міста, села, селища мають більш дієвий характер:

- обмеженість території дії петиції і голосування за неї у поєднанні з меншим терміном дії і меншим обсягом голосів (петиції місцевого значення мають чітко окреслені території і, як наслідок, громадяни сприймають їх, як проблеми регіону в якому вони живуть, а усе населення регіону є фокус-групою питання, яке подано в петиції);

- менший термін дії при меншій кількості питань, висунутими на розгляд (практика е-петицій показує, що найбільша ефективність голосування у перші 48 годин публікації і петиціям місцевого значення легше зібрати голоси у такий короткий час)

- контрольованість розпорошеності питань (е-петиції місцевого значення менші за своєю кількістю, як наслідок громадянин, який хоче подати питання на розгляд або підтримати існуюче може з легкістю відслідкувати чи є петиція з схожим питанням, на відміну від е-петицій до Президента України, яких може бути на розгляді одночасно більше 500 і громадянину дуже тяжко ознайомитись з усіма).

Електронна петиція є досить ефективним інструментом при спілкуванні з органами місцевого самоврядування. Головними перевагами цього документа є швидкість і простота створення, поширеність серед територіальної громади та доступність для громадян при формування громадянської позиції і внесення пропозицій.

Можемо виділити основну мету створення електронної петиції – залучення населення до здійснення своїх повноважень і, як наслідок, дія самоуправління; донесення суспільної думки територіальної громади до органів влади усіх рівнів.

Залишається проблема поінформованості громадян. Чи багато насправді жителів України знають, що існує портал органів влади і місцевого самоврядування, де можна залишити пропозиції щодо покращення різних галузей життя в Україні та проголосувати за наявну електронну петицію.

Не можна казати про те, що система не працює, тому що у громадян немає доступу до електронних петицій, адже за останніми оцінками ООН Україна піднялась на 45 позицій за розвитком електронної участі громадян в житті держави та зараз знаходиться на 35 позиції за даними статті С. Закірової «Електронні петиції в Україні: досягнення і проблеми дворічного досвіду» [5]. Крім того, електронну петицію можна зареєструвати не тільки на домашньому ПК, але й подати в місцеві ради за місцем проживання. Проблема залишається в тому, що жителі територіальної громади не знають про засіб спілкування з органами місцевого самоврядування, а тим паче новітніми, якою є електронна петиція.

Також основними проблемами існування е-петиції різні експерти називають:

- дублювання е-петицій, а від цього розпорошення голосів;
- формулювання законності Петицій, які часто розцінюють як засіб ведення інформаційної війни;
- найбільша проблема – невідповідність громадян до співпраці з владою (суспільні очікування завищені через нерозуміння того, як працюють взагалі інструменти державної влади; е-петиції надсилають президенту, а на справді це питання місцевого значення) [5].

Поява електронних петицій стала прогресивним кроком, що наблизив владу до інтересів і потреб громадян, які фактично здійснюють владу на місцях. Основне завдання зараз, яке стоїть перед органами місцевого самоврядування – навчити територіальну громаду співпрацювати у рамках Закону за допомогою сучасних засобів комунікації та інформаційно-аналітичних документів, які виявились ефективним інструментом не тільки

для інформування громадян щодо суспільного життя регіону, але й інструментом взаємодії місцевої влади та мешканців району.

Джерела та література

1. Веб-сайт Вінницької міської Ради. URL: <http://www.vmr.gov.ua/default.aspx> (дата звернення 23.06.2018)
2. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. Київ: Відомості Верховної Ради України, 1996. ст. 256.
3. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції: Закон України від 02.07.2015 № 577-VIII. Київ: Відомості Верховної Ради України, 2015. с. 341.
4. Інформаційно-аналітичні матеріали за підсумками роботи Приймальні Президента України протягом першого кварталу 2018 року. Київ, 2018. URL: <https://www.president.gov.ua/appeals/informacijno-analitichni-materiali-za-pidsumkami-roboti-prij-42> (дата звернення: 22.09.2018)
5. Закірова С., Електронні петиції в Україні: досягнення і проблеми дворічного досвіду. Київ, 2017. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2992:elektronni-petitsiji-v-ukrajini-dosyagnennya-i-problemi-dvorichnogo-dosvidu&catid=8&Itemid=350 (дата звернення: 25.09.2018)

Тетяна Деркач
Тетяна Дмитренко
Карина Чуйченко
м. Полтава

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА ПОШУКОВІ СЕРВІСИ ІНТЕРНЕТ

Розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя – головна характеристика сьогодення.

Одним із головних продуктів виробництва сучасного суспільстві є інформація та знання. Стримний розвиток інформаційних технологій привів до того, що найглобальнішою і досконалішою системою передачі, пошуку та отримання необхідної інформації при мінімальних витратах часу і сил став Інтернет [1].

Головною метою побудови Інтернету є об'єднання на основі сучасних інформаційних технологій інформаційних ресурсів з різних сфер діяльності людей у всьому світі та забезпечення вільного доступу до них будь-якому користувачеві, що має комп'ютер і зв'язок з мережею, незалежно від місця його знаходження.

На даний час Інтернет є глобальним довідником по усіх ІР людства. Ресурси Інтернету щодня збільшуються приблизно на 3 млн. сторінок на добу. Розвиток і вдосконалення Інтернету потребує сучасних методів і засобів ефективного пошуку інформації в цій мережі. Для вирішення цих питань отримав поширення пошуковий сервіс мережі. Пошуковий сервіс підрозділяється на наступні види: пошукові системи та тематичні каталоги пошуку.

Пошукова система – це складний програмно-апаратний комплекс, що призначений для здійснення безпосереднього пошуку ресурсів в глобальній мережі, збереження інформації про них у базах даних і надання користувачу переліку посилань відповідно до його пошукового запиту. Після звернення до пошукових систем користувачі мають можливість здійснювати повнотекстовий пошук, використовуючи ключові слова по відповідній тематиці. Результати пошуку складаються з витримок, рекомендованих увазі користувача сторінок і їх адрес, які представлені у вигляді гіперпосилань. Головне завдання пошукової системи – надавати користувачу саме ту інформацію, яку він шукає. Розробники пошукових систем постійно створюють нові алгоритми та принципи пошуку, вдосконалюють функції й можливості та в цілому намагаються покращити роботу системи.

Принцип дії пошукової системи збігається з діями користувача, які він застосовує під час пошуку інформації. Основна ідея цього принципу – надавати за запитом відповідну інформацію максимально просто, а головне – швидко. Пошукові сервери досить численні й різноманітні. За принципом дії

пошукові системи діляться на два типи: пошукові каталоги та пошукові індекси.

Пошукові каталоги – пошукові засоби довідкового типу, що є багаторівневою смисловою класифікацією посилань, побудованою за принципом "від загального до окремого". При цьому посилання іноді супроводжуються анотованим описом ресурсу. Як правило, надається можливість пошуку в назвах рубрик (категоріях) і описах ресурсів за ключовими словами, а також можливість визначити, з яким саме ресурсом Інтернету слід ознайомитися, переходячи від найзагальніших категорій до більш конкретних [2].

Пошукові каталоги бувають загального призначення і спеціалізовані, причому перші включають ресурси самого різного профілю, а спеціалізовані каталоги об'єднують ресурси, присвячені певній тематиці. Ініціаторами наповнення ресурсів в каталогах виступають власники інформаційних ресурсів. Каталоги в порівнянні з пошуковими системами відрізняються більш точними даними, але поступаються їм в кількісних показниках.

Пошукові індекси працюють як алфавітні покажчики. Користувач задає слово або групу слів, що характеризують його зону пошуку та отримує список посилань на web-сторінки, що містять вказані терміни. Пошукові індекси автоматично, за допомогою спеціальних програм (веб-павуків), сканують сторінки Інтернету та індексують їх, тобто заносять у свою величезну базу даних.

Індекси в кожній пошуковій системі розрізняються за обсягом та способом організації інформації, що зберігається. Бази пошукових машин зберігають зведення про десятки мільйонів документів, а об'єми їх індексу складають сотні гігабайтів. Індекси періодично оновлюються і доповнюються, тому результати роботи однієї пошукової машини з одним і тим же запитом можуть розрізнятися, якщо пошук здійснювався в різний час.

На даний час Інтернет стає одним з основних і найважливіших джерел інформації та пропонує величезну кількість різноманітної інформації. Потрібно пам'ятати, що навіть найбільш поширені пошукові системи не можуть показати більше ніж 15% інформаційного змісту мережі Інтернету, причому ця величина постійно знижується унаслідок постійного приросту

обсягу інформації. Враховуючи широкий спектр різноманіття інформації кожен користувач повинен знати різні методи пошуку інформації та вміти застосовувати їх для досягнення ефективніших результатів пошуку.

Джерела та література

1. Додонов О.Г., Ланде Д.В., Путятін В.Г. Інформаційні потоки в глобальних комп'ютерних мережах. – К. : Наукова думка, 2009. – 295 с. – ISBN 978-966-00-0973-9.

2. Петрущенко Т.В., Циганкова К.Р., Шаповаленко Є.І. Системи пошуку інформаційних ресурсів та метаінформація. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2013. №4(193) ч.2. С.143-146.

Лоліта Сорока
Владислава Зачко
Наук. керівник – д. н. із соц. комун., доц. Шевченко О. В.
м. Одеса

ДОКУМЕНТНА КОМУНІКАЦІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ INSTAGRAM

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що на сьогоднішній день основною умовою існування та розвитку суспільства є документно – комунікативна діяльність. Значний внесок у дослідження документно-комунікаційного напрямку зробили вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких: І. Є. Беренбаум, Є. К. Беспалова, Д. І. Блюменау, А. І. Борсук, Р. С. Гиляревський, Ю. С. Зубов, Ю. М. Лауфер, Г. М. Швецова-Водка та ін. З впровадженням сучасних технологій комунікація переходить на новий рівень розвитку. Так, на початку ХХІ ст. формується новий напрям у сфері соціальних мереж – віртуальні соціальні утворення. З їх функціонуванням документна комунікація стає доступною, глобальною, системною. Найпоширенішим віртуальним утворенням є соціальна мережа Instagram, яка виникла нещодавно, тому тема документної комунікації в соціальній мережі Instagram є недостатньо дослідженою через її новизну, проте зазначену тему вивчали С. М. Карпоян «Instagram як особливий жанр віртуальної

комунікації» та А. О. Мозгова «Лексико-стилістичні особливості інтернет-комунікації» [1, 2].

З часів існування людини виникла потреба у фіксуванні інформації. Саме поява та розвиток писемності привели до виникнення документа. Перш за все необхідно зазначити що «документ – це передбачена законом матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації її на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці або на іншому носіїві» [3]. Тобто документом виступає не лише інформація зафіксована на папері, а також відео, фотографії та інші матеріали.

За роки становлення документ проходив через величезну кількість змін та доповнень, але вихід документа на новий рівень відбувся саме у ХХІ ст. Це століття справедливо називають інформаційним завдяки переходу від індустріального до інформаційного, для якого характерна особлива значимість інформаційної культури. Важливе місце посідає документ та документна комунікація, опосередкована документом, побудована на обміні документами між двома або більше людьми [4].

Наступною важливою подією ХХІ ст. стала поява інтернету як колосального сховища знань та засобу обміну особистим досвідом. Інтернет стає новою платформою для обміну інформацією. Якщо раніше документна комунікація відбувалась завдяки інститутам документної комунікації (музеї, архіви, бібліографічні служби, видавництва, друкарні та ін.) або за допомогою зустріч та бесід, то нині існує можливість обміну документами в електронній формі через «всесвітню павутину», тобто виникає нова, особлива форма комунікації через неформальний канал передачі інформації. Такі зміни привели до можливості передачі важливої інформації у неопосередкованому просторі під час спілкування у соціальних мережах.

Найпопулярнішою мережею сучасності є Instagram як додаток для обміну фотографіями і відеозаписами з елементами соціальної мережі, що дозволяє знімати фотографії та відео, застосовувати до них фільтри, поширювати їх через сервіс та ін. Мова йде про те, щоб зробити фотографію і дозволити їй стати об'єктом цінності для інших користувачів. Для маркетологів, наприклад, Instagram є потенційним каналом зв'язку зі своїми клієнтами. Незважаючи на те, що додаток створювався як можливість обміну

фотографіями та відео, мережу також доповнює письмовий та усний текст як і інші жанри комунікації (блог, твіттер, форум та ін.). Instagram є гіпертекстом як особлива форма організації письмового тексту, опосередкована комп'ютерним середовищем та характеризується процесом нелінійного письма і читання[5, с. 24]. В Instagram можна виділити базові інструменти, за допомогою яких адресується інформація – пост (медіа-реліз), подія, коментар.

1. Медіа-реліз – це модифікований та адаптований варіант класичного н'юс-релізу. В практиці медіа-реліз найчастіше визначають поняттям «пост» (від англ. post – повідомлення, інформація, оголошення). Головними конструктивними особливостями медіа-релізу є такі характеристики: розмір – 1 – 2 абзаци, кожен на 2 – 3 речення; зміст – один базовий меседж; стилістика – коротко, яскраво, емоційно (подібно «телевізійному стилю»).

2. Подія як інструмент має вигляд окремого розділу персонального акаунту, який містить інформацію про захід – анонсуючого або постфактум характеру. У форматі «події» автор розсилає своїм мережевим друзям запрошення та посилання на розділ, у якому знаходиться уточнювальна інформація (що, де, коли), а також після її проведення розміщує інформацію про результати. Інформація може подаватися у текстовому, графічному та відео форматах.

3. Коментар як інструмент виступає у вигляді короткої замітки або відгуку на медіа-реліз/пост або супроводжує розміщений на власному акаунті чужий матеріал («перепост» або «репост»). Коментар може бути оцінений як одиниця виміру результативності інформаційного повідомлення (кількість та зміст відгуків). Також він може бути використаним і як засіб промоції власного контенту в стилі «партизанського маркетингу». Останнє передбачає розміщення в коментарях рекламної інформації, посилань, суб'єктивних (позитивних або негативних) оцінок.

Комунікація в Instagram відбувається через новинну стрічку або через чат. У новинній стрічці ми можемо побачити новини друзів, які можуть бути формального чи неформального характеру. Через чат відбувається дружнє спілкування, а також ділова комунікація [6]. Засобом, за допомогою якого здійснюються різні види спілкування в Instagram є Direct – нова функція з

2013 р., що дозволяє надсилати приватні повідомлення між своїми передплатниками. Максимальна можлива кількість осіб, яким може бути відправлено приватне повідомлення – 15 осіб. Крім звичайного тексту, в Direct можна відправляти фото і відео зі свого телефону, публікації з стрічки і Stories, ділитися профілями, хештегами.

Особливістю мережі є можливість передачі інформації одночасно на вербальному та візуальному рівнях – тоді коли користувач мережі виставляє на своїй сторінці фото- або відео- матеріал, який можливо підкріпити текстом будь-якого характеру (мотивація, реклама, новини, кулінарія, поради та ін.). Для «якоріння» уваги читача медіа-реліз бажано доповнювати графічними або відеоматеріалами, смайликами, акцентувати увагу на ключових словах, використовуючи такі позначення як хештеги (# – перед словом) або ріпли (@ – перед ім'ям) [7, с. 152].

Важливим є те, що Instagram поєднує у собі можливості індивідуальної, групової та масової комунікації. Це зумовлено тим, що соціальна мережа не має обмежень та дозволяє обмінюватись інформацією. Так, автор ділиться онлайн-фотозвітом про події особистого життя та надає можливість коментувати події як групі підписників, так і всім бажаючим. Читаючи коментарі, автор має можливість як відповідати на них або блокувати, якщо «коменти» носять інвективний характер. Також ця платформа уникає всіх мовних і культурних кордонів, забезпечує дотримання правових норм кожного з її учасників.

Використання Instagram як комунікативного процесу виконує наступні функції:

1. соціальна – інформація соціального характеру (привернення уваги на певні соціально важливі теми, формування суспільної думки інформуванням про події та ін.);
2. політична – інформація політичного характеру (підтримка іміджу спілкування з аудиторією, формування уявлення про особисте життя та ін.);
3. рекламна – інформація рекламного характеру (просування послуг на ринку та ін.);

4. пізнавальна – інформація пізнавального характеру (публікація матеріалів з корисною та якісною інформацією, це може бути кулінарія, психологія, вивчення іноземних мов та ін.);

5. розважальна – інформація розважального характеру (спілкуватися, проводити вільний час, споглядати гарні фотографії, відео);

6. гедонічна – інформація гедонічного характеру (кожен користувач вибудовує власний стиль фотографій, намагається зробити їх якісними, ретельно обмірковує текст, оскільки скомпонована сторінка приносить насолоду).

Висновок. Таким чином, документна комунікація є у всіх сферах людської життєдіяльності. Соціальна мережа Instagram є однією з популярних комунікацій, яка надає нові можливості для пошуку інформації, спілкування, рекламування продукції, пошуку роботи та ін. Профільні софти дозволяють швидко обробляти, роздруковувати та запускати в мережу зображення та відео. Проте необхідно зазначити, що це не дозволяє повною мірою використовувати мережу при вирішенні маркетингових завдань, тому в напрямі забезпечення комунікаційної складової мережа матиме успіх.

Джерела та література

1. Мозгова А. О. Лексико-стилістичні особливості інтернет-комунікації / А.О. Мозгова // Філологічні науки. Питання теорії і практики. – 2018. – №6 (84). – С. 374-378.

2. Карпоян С. М. Instagram як особливий жанр віртуальної комунікації / С. М. Карпоян // Філологічні науки. Питання теорії і практики. – 2015. – №12 (54). – С. 84-88.

3. Закон України «Про інформацію» [Редакція від 25.06.2016 р.]; [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

4. Кушнаренко Н. Н. Документоведение / Н. Н. Кушнаренко. – К.: Знання. – 2006. – 459 с.

5. Рязанцева Т. І. Гіпертекст електронна комунікація: навч. посіб. / Т. І. Рязанцева. – М.: Видавництво ЛКИ.– 2010. – 256 с.

6. Лутовинова О. В. Лінгвокультурологічні характеристики віртуального дискурсу: монографія / О. В. Лутовинова. – В.: Видавництво ВГПУ «Перемена». – 2009. – 476 с.

7. Курбан О. В. PR у маркетингових комунікаціях: навчальний посібник / О. В. Курбан. – К.: Кондор. – 2014. – 247 с.

Тетяна Деркач
Тетяна Дмитренко
Анастасія Афанасьєва
м. Полтава

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОГРАФІКИ В ЕЛЕКТРОННОМУ ДОКУМЕНТООБІГУ

Інфографіка (інформаційна графіка) – це форма графічної візуалізації інформації, даних, фактів, статистики і знань у вигляді інтуїтивно зрозумілої і лаконічно оформленої схеми, графіка або рисунка. Інфографіка (ІГ) дозволяє структурувати великий обсяг інформації в доступній і зрозумілій формі. З її допомогою можна простежити тенденції або закономірності тієї або іншої події або явища.

Мета інфографіки – це вдосконалення процесу сприйняття інформації, пояснення складної інформації простими і зрозумілими образами, а також передача даних в компактному і цікавому повідомленні, яке виглядає цікавіше, ніж просто друкарський текст.

Інформаційні технології сьогодні дозволяють створювати декілька видів інфографіки, кожен з яких має переваги та недоліки й застосовується в залежності від завдання. Процес візуалізації полягає в перетворенні розумового змісту в наочний образ.

Інфографіка – слово, яке стало «модним» за останні кілька років. Інфографіка щільно увійшла в різні галузі сучасного суспільства.

Якщо міркувати умовно, будь-яка інфографіка – це в першу чергу картинка, а картинка з дитинства люблять дивитися все більше, ніж читати. Та й читати те, що написано на картинках набагато цікавіше, ніж читати просто текст.

Тому, правильно створена інфографіка здатна переконати більшу кількість людей, ніж будь-який навіть дуже цікавий текст. Ні для кого не секрет, що саме цікавими картинками (будь то ситуація з життя, бізнес-аналітика, або просто фотографія), ми ділимося найчастіше. Інфографіка – інтернаціональна, то, що ви можете побачити, часто не вимагає перекладу, тому ви можете розуміти те, що хотів сказати той чи інший сайт, просто подивившись його інфографіку. Унікальний, оригінальний образ може привернути увагу великої кількості глядачів. Тому інфографіка стає все більш популярна. За допомогою інфографіки можна більш точно, сильно і головне швидко впливати на маси.

При складанні інфографіки важливо розуміти суть зображуваного, враховувати котінгент тих, кому ви збираєтеся донести ту чи іншу інформацію, ну і, відповідно, мета, яку ви збираєтеся досягти за допомогою цього. Інфографіка базується на певних законах побудови інформаційної графіки, тому далеко не кожне зображення з даними можна назвати інфографікою. Взагалі, існує кілька видів інфографіки. Інтерактивна інфографіка – дозволяє уявити великий обсяг різношерстої інформації в організованому вигляді, який буде зручний для перегляду. Анімована інфографіка – ще один прийом створення якісної ілюстрованої розповіді про вашу інформації [1].

Процес створення інфографіки складається з декількох кроків (етапів). Від аналізу і збору інформації йде поступовий перехід до нарисів майбутнього зображення і його кінцевого оформлення.

Сучасні платформи для створення високопродуктивних рішень по автоматизації документообігу та бізнес-процесів компаній в різноманітних сферах діяльності використовують модулі звітів з інфографікою. Це значно спрощує сприйняття цифрової інформації, та дає можливість швидкого реагування на проведеній аналіз даних. Такі платформи мають ефективні засоби контролю за процесами виконання завдань, ходом бізнес-процесів обробки документів, а також відображення зведеної статистичної інформації за станом електронного документообігу підприємства. За допомогою конструктора звітів в системі можна побудувати будь-які звіти в табличному або графічному вигляді (діаграми) [2].

Інфографіку можна створити практично у будь-якому редакторі, який є під рукою – MS Office Power Point, Ms Office Word, Paint і т. п. У Інтернеті представлена безліч сервісів, що дозволяють створювати різні види інфографіки як з використанням шаблонів, так і з чистого аркуша. Найбільш популярними серед них є Visual.ly, Piktochart.com, Easel.ly, Infogr.am. Усі вони пропонують створити безкоштовний аккаунт для ознайомлення з можливостями сервісу, а також розширені платні пакети, що дозволяють використовувати усі ресурси для створення інфографіки онлайн.

Сервіси і програми для створення інфографіки [3-9]:

Джерела та література

1. Как и для чего использовать инфографику в бизнесе. Режим доступа: <http://pro-spo.ru> (дата звернення: 20.09.2018).
2. О системе документооборота TESSA Official site. Режим доступа: <https://mytessa.ru/system/about/> (дата звернення: 25.09.2018).
3. Piktochart. Official site. Режим доступа: <https://piktochart.com>. (дата звернення: 25.10.2018).
4. Creately. Official site. Режим доступа: <https://creately.com/>. (дата звернення: 25.10.2018).
5. Infogram. Official site. Режим доступа: <https://infogram.com/>. (дата звернення: 15.10.2018).
6. Visually. Official site. Режим доступа: <https://visual.ly/>. (дата звернення: 05.11.2018).
7. Dipity Official site. Режим доступа: <https://te-st.ru/entries/dipity/>. (дата звернення: 02.11.2018).
8. Google Developers Official site. Режим доступа: <https://developers.google.com/>. (дата звернення: 01.11.2018).
9. Vizualize. Official site. Режим доступа: <http://vizualize.me>. (дата звернення: 25.09.2018).

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що нині сучасні інформаційно-комунікативні технології є визначальним чинником формування світоглядних орієнтирів, оскільки комунікація виступає «продуктивною силою суспільства», зростає роль комунікативних процесів у формуванні інституцій Української держави. Крім того, використання інформаційно-комунікативних технологій відіграє провідну роль у підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Учені-теоретики особливу увагу звертають на необхідність розвитку та формування інформаційно-комунікативних технологій щодо суспільної думки в сфері бізнесу. Науковці розглядають питання, пов'язані з необхідністю підвищення ефективності соціально-ділових контактів у професійній сфері. Обговорення цієї теми розкриває перспективи розвитку програм, їх важливу роль щодо зв'язків із громадськістю – інформування й переконання на основі інформації, яку підприємство має донести до аудиторії з метою впливу й спонукання до дій [1 – 4].

Для виявлення основних критеріїв ефективності використання комунікативно-інформаційних технологій у діяльності підприємств ми узагальнили критерії, що застосовуються, серед яких:

- фіксація зміни поведінки аудиторії;
- поширення анкет з питаннями, що стосуються поліпшення взаємодії між суб'єктами бізнесу;
- фіксація вторинної інформації, яку можна одержати з Інтернету або дослідних центрів, з наукових журналів або від професійних організацій;
- постійний розвиток існуючих баз даних;
- одержання необхідних порад від консультантів;
- використання зворотнього зв'язку;
- попереднє тестування;

- підрахунок даних про тираж і кількість розповсюдженого матеріалу.

Якщо діяльність підприємства з розвитку зв'язків із громадськістю носить регулярний, систематичний, інтенсивний характер, тоді постає питання щодо необхідності оцінки рівня їх ефективності. Серед завдань професійної компетентності фахівців з комунікацій є доказовість результативності діяльності та відповідності досягнутих результатів витраченим коштам.

Аналізуючи проведені дослідження щодо зв'язків із громадськістю були використані наступні методи: метод фокус-групи, глибинне інтерв'ю, опитування суспільної думки, які носили «відкритий характер», припускали зміни й неточності, неструктурованість, складно піддавалися узагальненню. З іншого боку, кількісні дослідження й опитування носили структурований характер (по телефону, за допомогою розсилки питань електронною поштою), були зручні при «закритому» опитуванні, що змушувало респондентів давати відповіді у визначеному діапазоні. Для того щоб визначити чи відбулися зміни у свідомості людей, у їх поінформованості й розумінні, варто застосовувати метод порівняльного дослідження «до й після», який дозволяє оцінити чи відбулися зміни за певний проміжок часу або метод тестування й контролю над певною групою представників цільової аудиторії, де окремій частині респондентів надавалася необхідна інформація, а іншій – ні, а потім оцінювалася різниця уявлень обох груп щодо поінформованості між собою [5].

Нині економічна ситуація в Українській державі вимагає нових підходів до логістики, проведення й керування підприємствами, управління інформацією, оскільки існує високий рівень конкуренції [6]. Інформаційні рішення вимагають впровадження унікальних програмно-апаратних комплексів із подальшою їх підтримкою. Саме ці системи дозволяють ефективно управляти підприємствами та забезпечувати їх інформаційний потенціал. Серед основних постачальників програмного забезпечення: IBM, Oracle, Microsoft, які пропонують готові інформаційні рішення.

Варто звернути увагу на застосування корпоративного E-mail серверу як технології, в основі якої доменне ім'я, що належить підприємству, що

сприяє його впізнанню й зміцненню іміджу. У рамках корпоративної системи E-mail усі співробітники підприємства мають виділені адреси електронної пошти, які закріплюються за ними. Крім того, адреса електронної пошти є власністю підприємства, а не співробітника. При звільненні співробітника, обновляти дані електронних адрес у клієнтів, у внутрішній системі документообігу не потрібно. Підприємство, використовуючи власну систему корпоративних E-mail, одержує ефективний інструмент щодо підвищення якісного рівня обслуговування та сприяє запобіганню й локалізації витоків інформації. Зазначені цілі досягаються маршрутизацією поштових повідомлень, можливістю збору відправленої й отриманої пошти. Крім того, наявність власного поштового домену підвищує імідж підприємства [7].

Висновок. Інформаційно-комунікативні технології тісно взаємопов'язані із загальними розвитком підприємств, тому важливо інтегрувати їх із бізнес-планами, загальною стратегією подальшого функціонування. Суспільна думка залежить не лише від ефективної господарської діяльності підприємств, але й від вибору інформаційно-комунікативних технологій.

Джерела та література

1. Закон України «Про інформацію» [Редакція від 25.06.2016 р.]; [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
2. Массовая коммуникация в социологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/massovaya-kommunikaciya.html>.
3. Габермас Ю. Залучення іншого. Студії з політичної теорії [Текст] / Ю. Габермас. – Львів, 2006.– 416 с.
4. Вилегжаніна М. В. Нормативно-правові акти в комунікаційному середовищі сучасної України: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.02 / Маріанна Вадимівна Вилегжаніна. – К.: Нац. акад. кер. кадрів культури і мистец., 2011. – 18 с.

5. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік: монографія / В. М. Бебик. – К.: МАУП, 2005. – 440 с.

6. Бондар О. В. Консалтингове підприємство як суб'єкт господарювання на ринку послуг: дис.... на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Ольга Володимирівна Бондар. – К.: Укр. держ. ун-т фінансів та міжнародної торгівлі, 2010. – 198 с.

7. Захарчин Г. М. Концептуально-ідеологічні підходи до управління персоналом у транснаціональних корпораціях [Електронний ресурс] / Г. М. Захарчин // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: зб. наук. праць Східноукр. нац. ун-та ім. В. Даля. – 2010. – № 22 (II). – Режим доступу: <http://www.eme.ucoz.ua>...zbirniki...zakharchin...ideologichni.

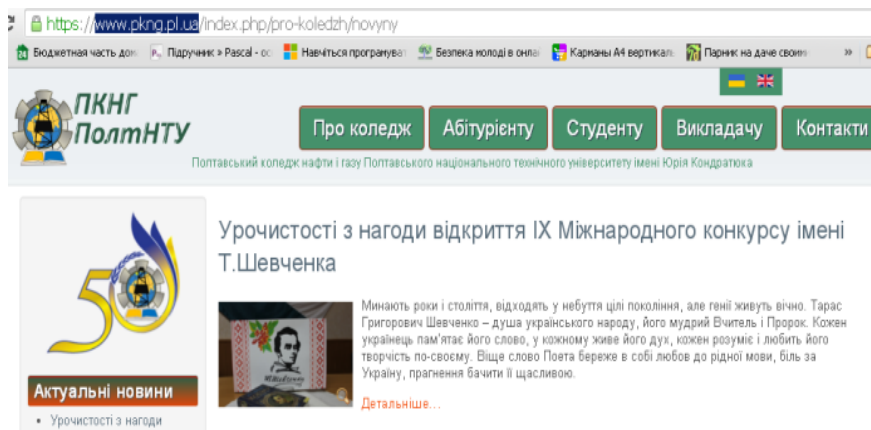
Наталія Самсоненко
Любов Павлович
Олеся Малофєєва
м.Полтава

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ШЛЯХУ ПІДГОТОВКИ МОЛОДШОГО СПЕЦІАЛІСТА У ПКНГ ПОЛТНТУ

Сучасному суспільству необхідні спеціалісти не лише з високими теоретичними знаннями, а й з умінням працювати в команді над поставленими завданнями. Швидко й ефективно виконати їх допоможуть навички роботи з сучасними інформаційними технологіями.

З метою підготовки висококваліфікованих спеціалістів у ПКНГ ПолтНТУ під час навчання використовуються: платформа дистанційного навчання Moodle, хмарні та мережні сервіси, гіпертекстові документи, інтелектуальні карти, тощо.

Серед інформаційних технологій особливе місце займає сайт коледжу www.pkng.pl.ua, розроблений у 2016 році в лабораторії ІОТ ПКНГ ПолтНТУ

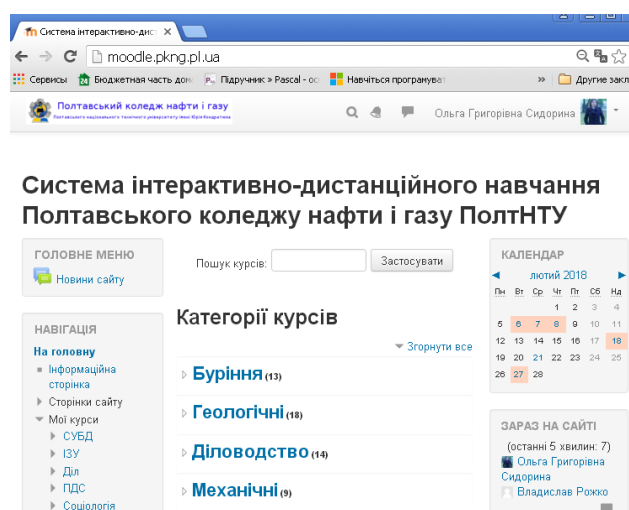
Система Moodle – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне середовище — навчальна платформа призначена для об'єднання викладачів, адміністраторів і студентів в одну надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища.

Moodle – це безкоштовна онлайн-система управління навчальними курсами дисциплін, яка дає змогу викладачам створити свої власні інтерактивні динамічні курси, які розширюють рівень навчання, в будь-який час і в будь-якому місці.

Доступ до дистанційне навчання ПКНГ ПолтНТУ:
<http://moodle.pknq.pl.ua/login/index.php>

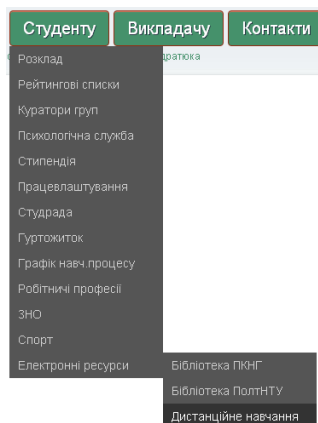
Доступ до курсів вимагає пароль зареєстрованого користувача.

Діалог між студентом і викладачем підтримує електронна пошта.

Дистанційне навчання здійснюється за допомогою Інтернет: одержання навчальних матеріалів і завдань, і всі інші питання, пов'язані з комунікацією, проходять заочно. Проміжна й підсумкова атестація здійснюється за допомогою пересилання й перевірки матеріалів.

Основні переваги дистанційного навчання для студентів: навчатися у будь-який час, у будь-якому місці, у своєму темпі.

Кожен студент коледжу з сайту ПКНГ ПолтНТУ має можливість скористатися електронними бібліотеками ПКНГ та ПолтНТУ.

Складаючи інтелектуальні карти та гіпертекстові документи для вирішення різних завдань, студенти легко осмислюють взаємозв'язок між основними поняттями, адекватно узгоджують свою роботу з іншими, вільно співвідносять теорію з практикою.

Отже, в будь-який момент часу у будь-якому місці кожен студент коледжу має змогу не тільки переглянути розклад занять, а й зайти на потрібний дистанційний курс, ознайомитися з лекційним матеріалом, практичними завданнями, пройти тестування з різноманітних дисциплін, знайти необхідну спеціалізовану літературу й вдосконалити свої вміння та навички.

Більшості студентів дистанційної технології навчання, незалежно від курсу, навчання дається легко й позитивно на них впливає. Так, більше половини студентів відзначили, що за час навчання вони опанували вміння самостійної роботи, підвищили свій рівень знань і отримали впевненість у своїх силах і планах на майбутнє.

Джерела та література

1. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro>
2. Кафедра менеджменту Львівського торговельно-економічного університету. – Режим доступу: <http://kerivnyk.info/perevahy-ta-nedoliky-dystantsijnoho-navchannya>
3. Головний центр дистанційного навчання. – Режим доступу: <http://el.puet.edu.ua/node/24>
4. Технологія створення дистанційного курсу: [Биков В.Ю., Кухаренко В.М., Сиротенко Н.Г., Рибалко О.В., Богачков Ю.М.]; за ред. В.Ю Бикова та В.М. Кухаренка – К.: Міленіум, 2008. – 324 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАХИСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Руслан Гула
м. Харків

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВОЄН В РЕАЛІЯХ СУЧАСНОСТІ

Динамічні зміни сучасного світу стали настільки глобальними, що процес аналізу ситуації і прогнозування не завжди здатен ефективно враховувати системні зрушення у тенденціях вибору стратегії розвитку. Тенденції до уніфікації національних культур, кризовість сучасних систем управління суспільством, посилення економічного та «цифрового» розриву між країнами, недостатня впливовість міжнародних організацій із захисту інтересів у міждержавних взаємодіях в глобальному інформаційно-комунікаційному просторі, актуалізують переосмислення концепцій національної безпеки держави та системи міжнародної безпеки загалом. У цих умовах визначальною особливістю інформаційних війн сучасності стає їх активний розвиток і трансформація у принципово нові множини концепцій та форм.

Концептуальні зміни у воєнних доктринах, в багатьох галузях воєнного мистецтва з'явилися внаслідок домінування двох тенденцій, що сформувалися ще з кінця 90-х рр. ХХ ст.

Перша тенденція пов'язана із зростанням «інформаційної озброєності» озброєння та військової техніки (ОВТ) в системах виявлення, бойового управління, зв'язку, розвідки, комп'ютерних і космічних системах. Це призвело до удосконалення ефективності ядерних і звичайних зразків ОВТ за рахунок підвищення точності, скорочення підлітного часу, якісного зростання можливостей виявлення та супроводження цілей.

Друга тенденція підкреслює вразливість інформаційно-комунікативних систем до зовнішнього, ворожого впливу, помилок в програмному

забезпеченні, технічних збоїв і наголосила на важливості та значенні «людського чинника» у проведенні військових операцій проти інформаційних систем.

Таким чином, з одного боку, швидкими темпами зросла бойова ефективність ОВТ та якості інформаційного озброєння, а, з іншого – позначився рівень низької (недостатньої) захищеності цих систем від зовнішніх впливів в умовах гіперрозвитку технологій, інформаційної зброї та способів їх застосування. Сфера традиційного протиборства між наступальними й оборонними системами змістилася у кіберпростір і перетворилася у глобальну сферу протиборства.

Особливостями цього протиборства є:

1. Необмеженість в часі й просторі. Область інформаційного протиборства не може бути обмежена ні окремим ТВД, ні часом, ні простором, ні системою ОВТ.

2. Неконтрольованість та відсутність міжнародних домовленостей з цього приводу (крім обмежень по розгортанню РЛС).

3. Множина конфігурацій. Область інформаційного протиборства не має визначених форм і способів застосування.

4. Необмежені можливості практичного застосування ІТ у системі стратегічних ядерних засобів, повітряно-космічної, протиповітряної оборони.

Нове розуміння інформаційної могутності держави в сучасному світі відображене множиною дефініцій терміну «війна» та її різновидів, що з'явилися у військовій науці «мережево-центрична», «інформаційно-центрична», «знання-центрична», «гібридна», «преемптивна», «консцієнтальна», «інформаційна війна стратегічних комунікацій», «інформаційно-мережева», «мережева». Основною ознакою сучасних воєн стало комплексне поєднання протиборства в інформаційній сфері з веденням реальних бойових дій. Російський дослідник В.І. Сліпченко на основі аналізу основних форм і методів збройної боротьби, запропонував класифікацію поколінь воєн:

перше покоління – часів античних, аграрних та кочових суспільств;

друге покоління – епохи мануфактурного виробництва;

третє покоління – ранніх індустріальних суспільств;

четверте покоління – розвинутих індустріальних суспільств;
п'яте покоління – локальні конфлікти і «холодна війна» ядерної епохи;
шосте покоління – неконтактні, дистанційні війни із застосуванням високоточної зброї;

сьоме покоління – інформаційно-мережеві [4, с. 22].

Існує і класифікація воєн ХХ–ХХІ ст.ст., як надскладного соціально-політичного явища, які залежно від основних характеристик поділяються на:

1. Війни великих мас населення (І Світова війна) – 1914–1918 рр.
2. Війну моторів (ІІ Світова війна) – 1939–1945 рр.
3. Війну з абсолютизацією ролі ЗЗМУ («холодна війна») – 1945–1991 рр.
4. Когнітивну війну з опорою на інформацію як основний засіб ведення бойових дій – 1992–2010 рр.
5. Війну Керованого Хаосу – сукупності роз'єднаних у просторі, але об'єднаних єдиною метою військових конфліктів – з 2010 р. [2].

Український дослідник М. Сенченко запропонував так класифікувати світові війни ХХ–ХХІ ст.ст. На його думку, «холодна війна» була Третьою Світовою (1946–1991 рр.), а з 1992 р. людство вступило у Четверту Світову. «Особливість сучасної війни в тому, що більшість людей не відчують воєнних дій, не здогадуються, що вона перманентна і відбувається щоденно, щогодини і щохвилини. Вона невидима і її бойові дії відчуває тільки та частина людства, яка добре поінформована. Сучасна війна має три театри воєнних дій: геополітичний або фізичний, інформаційний чи психологічний, духовний або цивілізаційний» [3].

Р. Багіров справедливо зауважує, що під впливом сучасних політичних комунікацій відбуваються фундаментальні зрушення в соціокультурних характеристиках воєн і збройних конфліктів. «Образ війни, як запеклого збройного протистояння, тьмяніє на тлі образів нанотехнологічної, психологічної, інформаційної, консцієнтальної (війна свідомості) і преємптивної («перероблення націй») воєн. Світ вступає в новий етап боротьби як конкуренції форм організації свідомості, де предметом ураження та знищення є певні типи свідомості. Найважливішим об'єктом сучасних, і, особливо, майбутніх воєн стають менталітет націй, духовні основи армій,

віра, ідеологія, історія, патріотизм, культура, національна ідентичність. Звідси зрозуміла та увага, яку розвинені держави приділяють питанням забезпеченню інформаційної складової військової безпеки, захисту свого способу життя» [1, с.10].

Таким чином, зміни в воєнних доктринах зумовлені появою системи нових оцінок характеру війн сучасності, що обумовлені:

- швидкими темпами росту ефективності озброєнь (передусім, якості інформаційного продукту). Інформація за ефективністю свого впливу перевершила матеріальні ресурси;

- удосконаленням способів впливу на сучасні зразки озброєнь засобами обчислювальної техніки і комунікації;

- успіхами психології у сфері вивчення поведінки та маніпуляції свідомістю великих груп людей.

Отже, боротьба держав в інформаційному просторі ведеться багато віків за зони політичного і економічного впливу, джерела ресурсів, ринки збуту і території, як на міжнародній арені, так і всередині кожної держави, в першу чергу за владу, власність та політичний вплив, за можливість маніпулювати настроями та поведінкою великих мас людей. І вищою формою цього протиборства є інформаційна війна, яка на сучасному етапі динамічно трансформується у якісно нові форми ефективного застосування комплексу психологічних знань, інноваційних технологій та ідеологічних трансформацій.

Джерела та література

1. Багиров Р.З. Политическая коммуникация в обеспечении военной безопасности Российской Федерации: автореф. дис. ... на соискание науч. степени канд. полит. наук : спец. 23.00.02 „Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии” / Р.З. Багиров. – М., 2009. – 21 с.

2. Балувевский Ю. Глобализация и военное дело [Електронний ресурс] / Ю. Балувевский, М. Хамзатов // Независимое военное обозрение. – 08.08.2014. – Режим доступу: http://nvo.ng.ru/concepts/2014-08-08/1_globalisation.html

3. Сенченко М. Четверта світова. Інформаційно-психологічна війна [Електронний ресурс] / Микола Сенченко. – К.: ФОП Стебляк М.І., 2014. – 384 с. – Режим доступу: <https://lib.rus.ec/b/241595/read>

4. Слипченко В. Природа війны: вчера, сьогодні, завтра // В. Слипченко. – М.: Третий Рим, 2004. – 196 с.

Аліна Канча

Наук. керівник – к. істор. н., доц. Божук Л.В.

м. Київ

КОНЦЕПЦІЇ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОЛЯ ДЕРЖАВИ

В умовах гібридної війни в Україні все більш очевидною стає необхідність розробки єдиної комунікаційної стратегії, що включає у себе весь арсенал комунікаційних методів та інструментів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей держави на міжнародній арені, формування позитивного іміджу та сприятливого інформаційного поля держави.

В Україні легітимація поняття «стратегічні комунікації» була здійснена у Воєнній доктрині України, затвердженої Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015. Під ним розуміють «скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави [1]. Однак, до цього часу трактуванню та розвитку змістовного навантаження поняття приділялася незначна увага, а отже існує перспектива вивчення та творчого опрацювання зарубіжних досліджень означеної проблеми.

За кордоном першопрохідцем у вивченні явища стратегічних комунікацій виступило оборонне відомство США. У розумінні співробітників Пентагону стратегічні комунікації означають, перш за все, систему заходів, спрямованих на посилення взаємодії та координації органів управління в умовах військових дій та комунікаційне супроводження зусиль, спрямованих на досягнення військових цілей та врегулювання конфліктів.

Своє визначення стратегічних комунікацій також запропонував один з провідних дослідників RAND Corporation Крістофер Пол. На його думку,

стратегічні комунікації це – «скоординовані дії, повідомлення, образи та інші види оповіщення та залучення, спрямовані на інформування, вплив і переконання певних цільових аудиторій на підтримку цілей держави» [2, с. 137].

У відомій доповіді Четем Хауса (Chatham House) – Королівського інституту міжнародних відносин, стратегічні комунікації визначаються як «система взаємопов'язаних дій, що здійснюються на стратегічному, оперативному і тактичному рівнях управління, яка спрямована на досягнення розуміння інтересів й потреб цільових аудиторій і яка виявляє ефективні методи і механізми активації та підтримки певних типів поведінки з боку цих аудиторій» [2, с. 138]. Саме це визначення взято за основу резолюції Європарламенту «Стратегічні комунікації ЄС і протидія пропаганді», ухваленій 23 листопада 2016 року.

Стратегічну складову комунікацій детально розкрила радник зі стратегічних комунікацій відділу координації діяльності по боротьбі з тероризмом Держдепартаменту США Емілі Голдман у своїй статті «Стратегічні комунікації: інструмент асиметричної війни». На її думку, в основі стратегічних комунікацій лежить управління сприйняттям, в якому найважливішу роль має відігравати координація інформаційних потоків, ідей, дій і рішень [3, с. 17].

Варто зазначити, що в українській науковій думці також підіймається питання вивчення стратегічних комунікацій, що є особливо актуальним в умовах гібридної війни. Так, радник президента зі стратегічних комунікацій Глобальної організації союзницького лідерства О. Кушнір під стратегічними комунікаціями розуміє «стратегічну взаємодію й взаємовплив в інформаційному середовищі між окремими суб'єктами (державними, чи визначеними для виконання державних цілей), що полягає у всебічному залученні можливостей кожного окремого компонента стратегічної комунікації у комплексі або відокремлено, та спрямовані на досягнення визначеної мети» [4, с. 30].

Науковець С. Соловйов у своїй статті «Основні характеристики стратегічних комунікацій» говорить про те, що «стратегічні комунікації – це засоби інформаційного впливу держави, дія яких скоординована в часі і

просторі, з метою досягнення цілей національного рівня із залученням зацікавлених сторін» [5, с. 169].

Отже, стратегічні комунікації можуть бути застосовані не тільки у військово-політичній сфері, також вони можуть бути адаптовані до використання в інших областях державного управління: політичному управлінні, взаємовідносинах з різними структурами суспільства, зовнішній політиці, інформаційній безпеці тощо.

Джерела та література

1. Воєнна Доктрина України. Прийнято та надано чинності від 26 вересня 2015 року за №555/2015. К: Урядовий кур'єр. 2016. С. 35.
2. Богданов С. Стратегічні комунікації: концептуальні підходи та моделі. *Електронний вісник*. Вип. 61. 2017. С. 132–152.
3. Дубов Д. В. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації. *Науково-аналітичний щоквартальний збірник*. № 4 (41). 2016. С. 9–23.
4. Кушнір О. В. Поняття та сутність стратегічних комунікацій у сучасному українському державотворенні. *Право і суспільство*. 2015. № 6. С. 27–31.
5. Соловійов С. Г. Основні характеристики стратегічних комунікацій. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. Серія : Державне управління. 2016. Вип. 1. С. 165–170.

Ольга Кочерженко
м. Полтава

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВИ

У сучасному світі жодна сфера життя як окремої держави, так і усієї світової спільноти не здатна функціонувати без розвиненої інформаційної структури. Проте саме інформаційне середовище досить часто може становити загрозу національній безпеці держави. Успішно подолати

інформаційні загрози повинна добре організована система інформаційної безпеки, яка має включати тісну взаємодію державних органів, недержавних структур та громадян [1].

Для України, що перебуває в умовах так званої гібридної війни, основою якої є потужна інформаційно-пропагандистська складова, проблеми інформаційної культури наших громадян, їх уміння протидіяти маніпулятивним атакам з боку ворога є надзвичайно актуальними.

Одним із перших поняття «гібридна війна» у своїх наукових працях проаналізував американський дослідник М. Маклюен, який стверджував, що на сучасному етапі війни ведуться в інформаційному просторі та за допомогою інформаційних видів озброєнь [2, с. 202]. Характерним для гібридної війни є використання класичних прийомів ведення війни (військовослужбовці, нерегулярні збройні формування, військова техніка тощо) поряд із засобами й прийомами інформаційної та кібернетичної воєн [3, с. 230].

Питання інформаційної безпеки держави висвітлювались у працях В.П. Горбуліна, М.М. Биченка, Б.О. Демидова, В.М. Шемаєва та інших.

Метою даної роботи є розкриття ролі інформаційної культури у забезпеченні суверенітету української держави та визначення завдань національної інформаційної безпеки.

Фахівці стверджують, що інформаційна зброя – це дані, призначення яких полягає в зміні системних якостей об'єкта інформаційного впливу за допомогою прихованих установок на здійснення задуманих користувачем інформаційної зброї дій [4, с. 31 – 32].

Характерними рисами інформаційних атак є створення невизначеності відносно події, що відбувається; неможливість установлення відповідальної сторони, збирання і подальшої передачі до суду переконливих доказів; заперечення чи викривлення фактів, унаслідок чого можна легко маніпулювати громадянами. Агресор завжди намагається вплинути на культурні, правові, політичні, ціннісні основи життєдіяльності суспільства та особистості, його завданням є змінити світогляд людини на свою користь за допомогою засобів масової комунікації [4, с. 27]. Тому можна з упевненістю стверджувати, що чим вищий рівень розвитку інформаційної культури

суспільства, яке змушене протистояти агресії, тим менше у ворога шансів на перемогу в гібридній війні.

Якщо суспільство має низький рівень інформаційної культури та медіаграмотності, тобто демонструє нездатність до критичного мислення, аналізу інформаційних потоків, а лише є бездумним споживачем інформації, то воно не зможе протистояти маніпулятивним технологіям гібридної війни. Особливо ефективно інформаційна зброя діє проти тієї країни, яка перебуває у кризовому стані, де спостерігається протистояння між політичними силами, для суспільної свідомості характерне амбівалентне ставлення до системи цінностей, а патріотично налаштована еліта не є домінуючою.

Тоді як у традиційних війнах предметом протистояння завжди були ресурси та території, у гібридній війні ворог насамперед прагне завоювати суспільну свідомість громадян певної держави, перевернути факти історичного минулого народу, змінити його ціннісно-культурні орієнтації.

При цьому застосовується досить різноманітний набір інформаційно-пропагандистського інструментарію: радіо, телебачення, друковані та електронні засоби масової інформації. Серед прийомів інформаційної агресії слід назвати вибудовування «фальшивих асоціацій» між певною подією та її учасниками, «підтасовування фактів», інформаційне вкидання – поняття, що передбачає поширення завчасно підготовленими каналами спеціального масиву інформації з метою формування у свідомості цільової аудиторії певної картини [5, с. 39].

Одним із найпоширеніших об'єктів та засобів ведення інформаційних атак є Інтернет, зокрема, соціальні мережі та певні сайти, які перетворюються на інструменти психологічного впливу з метою маніпулювання окремою особистістю і суспільством в цілому.

Яким же чином у даних умовах громадянам нашої країни убезпечити себе від шкідливого впливу інформаційних потоків? Це не означає, що треба цілком ізолювати себе від різноманітних засобів масової інформації. Слід уміти працювати з інформацією. У цій ситуації фундаментальною складовою інформаційної безпеки країни стає медіаосвіта. Саме вона відіграє стратегічну роль у вихованні національно свідомої молоді, формуванні української ідентичності.

Інформаційна безпека країни залежить не лише від функціонування державних інституцій, але й від здатності громадян критично усвідомлювати та брати на себе відповідальність за власну поведінку. Виклики цифрової епохи обумовлюють необхідність для кожного користувача засвоювати технологічний складник інформаційного простору та посилювати навички в цифровій безпеці [6].

В умовах здійснення інформаційного впливу на громадян держави можна визначити такі основні аспекти діяльності щодо захисту національного інформаційного простору:

- розроблення нормативно-правової бази державної політики у сфері інформаційної безпеки;
- створення системи моніторингу матеріалів аудіовізуальних та друкованих ЗМІ;
- контроль за діяльністю поширених Інтернет-ресурсів;
- підвищення в суспільстві рівня медіаграмотності;
- формування об'єктивної думки про події в Україні за кордоном;
- установа контактів з елітою інших країн – бізнесменами, політиками, діячами культури – з метою створення позитивного іміджу країни;
- розвиток гуманітарної сфери – освіти, кінематографу, мистецтва та інших підсистем цієї сфери, здатних впливати на формування суспільної свідомості;
- проведення наукових досліджень у галузі інформаційної безпеки.

Проте важливою проблемою є дотримання балансу між системою інформаційної безпеки та забезпеченням відкритості і прозорості ЗМІ, свободи слова, відсутністю політичної цензури.

Отже, інформаційно-культурна безпека нашої держави повинна базуватися на злагодженій діяльності як відповідних державних інституцій, так і структур громадянського суспільства. В умовах гібридної війни інформаційна культура є важливим чинником забезпечення державного суверенітету країни. Зростання рівня інформаційної культури, медіаграмотності наших громадян сприятиме посиленню протидії інформаційній зброї будь-якого виду. У нинішніх умовах навіть наявність

надсучасного високотехнологічного озброєння не гарантує перемоги у війні, адже найбільш запеклою є боротьба саме на інформаційному фронті, яка ведеться за суспільну свідомість.

Джерела та література

1. Дмитренко М. Проблемні питання інформаційної безпеки України. URL: Journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/.../3318/2997
2. Маклюен Г. Внешние расширения человека. М., 2003. 464 с.
3. Артюшенко О. Українське суспільство в умовах гібридної війни. *Гілея: наук. вісн.* 2015. Вип. 102. С. 230 – 233.
4. Мануйлов Є., Прудникова О. Інформаційно-культурна безпека України в умовах «гібридної війни». *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».* 2017. № 1 (32). С. 26 – 36.
5. Косохов О., Сірик А. Завдання захисту національного інформаційного простору за досвідом ведення гібридної війни РФ на сході України. *Системи озброєння і військова техніка.* 2017. № 1(49). С.38 – 41.
6. Мороз В., Матичак Т., Бабак А. Як підсилити інформаційну безпеку в Інтернеті під час конфлікту. Рекомендації для стейкхолдерів. К., 2017. 44 с.

В'ячеслав Кудлай
м. Маріуполь

ЧОРНИЙ ПАР І ЧОРНА РИТОРИКА ЯК АГРЕСИВНІ КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Підрив громадської думки стосовно певної особи, інституції та держави загалом, має важкі наслідки, може стати наслідком звільнення окремих посадовців або системної зміни влади в державі. Державна влада стає ефективною, якщо всі її органи мають змогу здійснювати діяльність, яка може стати дискредитованою навіть через незначний скандал. Це свідчить про нагальність моніторингу PR-комунікацій в державі та захисту її від

негативних комунікативних акцій, зокрема, в межах інформаційних або гібридних війн.

Революція Гідності в Україні наприкінці 2013 року стала точкою неповернення до попередньої комунікаційної політики та дипломатичних відносин з Росією, а також початком відліку проявів щодо нашої країни так званої гібридної агресії (гібридної війни, або *hybrid warfare* у міжнародній термінології). Остання характеризується високим ступенем залученості інформаційних технологій та методів пропаганди [7], а отже – проникненням у галузь масових комунікацій і використанням усіх різновидів медіа для впливу на громадську думку, і, як наслідок, – на соціальні дії громадян.

Отже, окреслення векторів впливу гібридної агресії дасть змогу виробити програму протидії на масовокомунікаційному рівні, що допоможе стати підґрунтям для позитивних змін під час виходу країни з кризового стану.

Концептуальні засади, котрі пізніше становили основу поняття «гібридна війна» як інструменту маніпуляції громадською думкою, виклав ще Г. Шіллер [7]. Він, зокрема, зазначав, що миттєвість передачі інформації сприяє посиленню маніпулятивних можливостей інформаційної системи. Сьогодні цей параметр актуалізується завдяки можливостям мережі Інтернет та інших електронних медіа, здатних поширювати інформацію майже миттєво.

Власне поняття гібридної війни та пов'язаних з нею комунікаційних стратегій активно розвивається в американській науковій школі й у комунікативному контексті фігурує під назвою «*hybrid warfare*», що означає не гібридну війну в буквальному розумінні, а механізми, методи і тактики ведення конфлікту проти ворога.

В українській науці гібридну війну розглядають з позиції різних наук, зокрема, політології (О. Полтораков, В. Горбулін, С. Соловійов та ін., економіки (С. Кулицький) та соціології (М. Требін, І. Рущенко). Комунікаційний складник гібридної агресії досліджено в роботах Є. Магди («Гібридна війна: вижити і перемогти», «Гібридна війна: сутність та структура феномену» тощо) та Г. Почепцова («Сучасні інформаційні війни») [3]. Зважаючи на середовище ведення гібридної війни та інформаційні

протиборства, окремої уваги потребують питання вивчення українського та зарубіжного медіапростору для запобігання агресивним впливам на громадську думку.

PR, який називають «чорний PR», «брудні технології». Негативний PR – це не чийсь «злісні підступи», а в першу чергу технології. Негативні технології (НТ) – технології негативізації іміджу на професійній основі [3].

Чорна риторика – це демагогія, спотворення дійсності, маніпуляції з метою чимось завладати незаконно; відсутність істини в принципі. Її засоби: брехливі обіцянки, бездоказові звинувачення, аморальна поведінка [10].

Аналіз медійного контенту і зазначених теоретичних робіт науковців дає можливість виокремити такі групи сфер впливу під час гібридної агресії в українсько-російському протистоянні: культурна (література, кінематограф та інші види мистецтва), гуманітарна (історія, психологія, медіа, відносини з діаспорою) та управлінська (публічне управління, дипломатія).

Г. Почепцов [8] наводить висловлювання британського військового аналітика Р. Торнтонна: «Російський інформаційний продукт розрахований на вплив на розум. Однак ті, на кого впливають, повинні бути відповідно підготовленими. Москва є у вигравші стосовно цієї умови, оскільки нові незалежні держави, що раніше були частиною Радянського Союзу, мають велику кількість етнічних росіян, як і російськомовних громадян. Ці російські меншини в таких країнах, як Україна, Прибалтика, Молдова та Грузія є принциповою ціллю сьогоденної кампанії інформаційної війни з Москви».

Дослідник вважає, що до акценту на мові слід додати акцент на культурі, літературі, медіа, за якими стоїть відповідна картина світу. Тому вплив на український інформаційний простір у сфері культури є очевидним, адже українці звикли споживати російський інформаційний продукт.

Яскравим прикладом використання прийомів гібридної агресії є кінострічки. Зокрема, попри заборону низки російських фільмів та серіалів, знятих після 2013 р. можна побачити порушення Закону України «Про кінематографію». На каналі «Україна» пройшов серіал вітчизняного виробництва «Не зарікайся», глядачі якого скаржилися на тенденційне зображення терористів позитивними героями, а українців – злочинцями [5].

Україно-російський конфлікт є темою американських серіалів. Зокрема, у стрічці «Мадам Держсекретар» за сценарієм український президент Михайло Бозек намагається створити конфлікт між США із Росією [4].

Схожа ситуація і на книжковому ринку – на законодавчому рівні українська влада обмежує ввезення літератури антиукраїнського змісту. Гучним прецедентом став відкритий продаж на «Книжковому Арсеналі» у квітні 2016 року книжок О. Дугіна – російського пропагандиста, який відкрито закликав убивати українців. До того ж на Форумі видавців у Львові у вересні 2015 року пропонували книги антиукраїнського змісту видавництва «Фоліо».

Діє стратегія поширення антиукраїнського продукту і на території інших країн. Наприклад, у Польщі за 2016 році було видано майже десяток книжок про «Волинську трагедію», а у Чехії під псевдонімом Ігнатіус розповсюджується видання «На слизькій дорозі. Християнство, бандерівці, Україна недавня і сьогоднішня», в якому підмінено чимало фактів з історії України. Слід зауважити, що книга не має номеру ISBN, тобто її походження встановити неможливо [1].

Очевидною є не тільки якісна, а й кількісна перевага російської сторони конфлікту в медійній сфері. Щороку владні кола РФ виділяють 1,4 млрд доларів для забезпечення роботи системи пропаганди як в Росії, так і в усьому світі. Вона охоплює 600 млн людей у 130 країнах, які створюють контент 30-ма мовами [4].

Апелюючи до прав на свободу слова, російські ЗМІ активно маніпулюють інформацією, видаючи це за «альтернативну точку зору». Яскравим прикладом стала участь представників суто пропагандистського телеканалу МО РФ «Звезда» у конференції ОБСЄ «Пропаганда ненависті та свобода масової інформації».

На внутрішньому рівні до пропагандистського впливу залучається освіта, оскільки більшість установок і стереотипів формується з дитинства. Аналітик Центру громадянської освіти «Альменда» О. Охредько розглянув шість нових підручників з історії Росії та наголосив на різючих відмінностях від інформації, яку подавали школярам раніше, зокрема, що «Російська Федерація розглядає територію сучасної Української держави як власне

історичні російські землі і формує такі погляди в російських громадян з дитинства» [8].

Психологічний аспект гібридної агресії нерозривно пов'язаний із пропагандою, яка діє передусім на рівні базових інстинктів людей, зокрема страху. Приміром, розуміння націоналізму в Україні та Європі відрізняється, а європейські медіа та інтелектуальна еліта виступають проти нього. Тому термін «націоналізм» часто використовують як аргумент проти підтримки України [2].

Пропаганда звертається й апелює не до інтелекту людей, а до почуттів масової аудиторії, і повторює однотипні установки постійно і багаторазово. Тому досить успішно використовуються емоційні образи, навіть якщо вони не відповідають дійсності. Утиски російськомовного населення, героїчні «ополченці» на Донбасі, «розіп'ятий хлопчик», вбивства мирних жителів тощо – усі ці образи-меседжі, які ретранслюють російські медіа у міжнародний інформаційний простір, спрямовані на те, щоб викликати жалість, співчуття, обурення діями української влади [7].

Терористичні методи у російсько-українському протистоянні спрямовані на створення в Україні кризових і конфліктних ситуацій. Так, 7 серпня 2016 року в російських ЗМІ уміщено інформацію про нібито перестрілку на адміністративному кордоні з Кримом, через що кордон закрили в обидва боки. Представники ФСБ також зазначили, що внаслідок проведених оперативно-розшукових заходів у ніч на 7 серпня в районі міста Армянськ виявлено групу диверсантів. Окрім того, у ФСБ сповіщали, що в ніч на 8 серпня спецпідрозділи Міністерства оборони України нібито скоїли ще дві спроби прориву диверсійно-терористичних груп, яким запобігли силові підрозділи ФСБ Росії та взаємодіючих відомств. Пізніше ФСБ РФ опублікувала кадри з «українським розвідником», нібито затриманим у Криму у складі «диверсійної групи». За даними російської спецслужби, саме він є одним із організаторів майбутніх терактів [6]. Наслідком створеного конфлікту стали заяви від керівництва РФ про розірвання дипломатичних відносин з Україною, які згодом не підтвердилися. Цей та інші приводи використовують для звинувачень, які висуває російська сторона під час

Мінських переговорів, а також для процедурного затягування ухвал та впровадження рішень на користь України.

На рівні ООН Росія повернулася до перевіреної тактики використання голосів окремих країн Азії, Африки та Латинської Америки в обмін на економічні й військові преференції. В останньому інтерв'ю журналові The Atlantic екс-президент США Б. Обама наголосив, що «Україна не є членом НАТО, тому вона буде уразлива перед російським вторгненням, незалежно від того, що ми робимо» [2]. Ця теза означає, що західні партнери України – ЄС та США – очікують від України здатності самотужки себе захистити.

Внаслідок того, що багато представників кримських ЗМІ відрізані від міжнародних мас-медіа і не можуть викласти в них альтернативну точку зору, окупаційній владі Криму запропоновано створити окремий телевізійний канал, який вестиме передачі англійською мовою. Як зазначили представники кримських ЗМІ, лояльних окупаційній владі, мас-медіа півострова «...працюють в умовах інформаційної війни, розв'язаної проти Росії», а Крим «піддається економічній, політичній та інформаційній блокаді» [5].

Росія продовжує активно діяти у інформаційному середовищі Європи. До 600 млн доларів США витрачено на створення англійськомовного ТБ на теренах Європи. «Russia Today» фінансується з федерального бюджету Росії. Бюджет компанії у 2016 році складав 250 млн доларів США [9].

Отже, моніторинг медіапростору довів, що російський агресивний дискурс фіксується на рівні наративів, що транслюються для різних цільових аудиторій по різних комунікаційних каналах. Боротися з негативними наративами агресора допоможе залучення інвестицій у створення українського кіно- та літературного продукту, що розкриває та пояснює важливі віхи в історії України, зокрема, в контексті взаємин з іншими країнами, а також інвестування у його поширення у різних країнах.

Джерела та література

1. Бабенко Ю. Інформаційна війна – зброя масового знищення! [Електронний ресурс] / Ю. Бабенко. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2006/04/20/4399050/>.

2. Гусаров В. Кремль розпочав нову інформаційну операцію проти України [Електронний ресурс] / В. Гусаров. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.ua/material/34281>.

3. Компанцева Л. Ф. Соціальні комунікації для фахівців сектору безпеки та оборони : підручник / Л. Ф. Компанцева, Нац. акад. Служби безпеки України. – Т. 1. – Київ : Нац. акад. СБУ, 2016. – 266 с.

4. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року : проект / НАН України. Секція суспільних і гуманітарних наук. – К., 2012. – С. 1-7.

5. Мильченко О.М. Виклики політики безпеки: Історія та сучасність / О.М. Мильченко // Збірник тез міжнародної наукової конференції / Національна академія Сухопутних військ імені Петра Сагайдачного. – Львів, 2016. – С. 88-90.

6. Нечхаєв С. Інформаційно-військова складова мережоцентричних воєнних дій / С.М.Нечхаєв, О.Л.Голда // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ. – 2013. – № 3(49). – С. 84-86.

7. Петрик В. Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи [Електронний ресурс] / В. Петрик. – Режим доступу : <http://justinian.com.ua/article.php?id=3222>.

8. Почепцов Г. Росія і Україна у співставленні їх комунікативно-пропагандистських можливостей [Електронний ресурс] / Г. Почепцов. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.ua/material/33291>.

9. Стасюк В. В. Психологія управління військами : підручник / В.В. Стасюк. – К. : НУОУ, 2013. – 574 с.

10. Фомін О. Сутність поняття «інформаційна безпека» [Електронний ресурс] / О. Фомін. – Режим доступу : defpol.org.ua/site/index.php/en/publikaci/doc_download/25.

Ірина Передерій
Олена Вітринська
м. Полтава

КІБЕРВІЙНИ В КІБЕРПРОСТОРІ ЯК РЕАЛЬНА ЗАГРОЗА СУЧАСНОСТІ

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у глобальному інформаційному просторі об'єктивно обумовили необхідність створення системи комплексного застосування сил і засобів кібернетичних операцій у військовій сфері. Кіберпростір як «глобальна сфера», домен глобального інформаційного простору є взаємопов'язаною сукупністю інформаційних структур і технологій, що спільно з сухопутним, повітряно-космічним і морським простором стає реальним театром воєнних дій, загрози якого дорівнюють загрозам від засобів масового ураження [3, с.5].

Військові фахівці вважають, що небезпека початку «комп'ютерних воєн» («кібервійни») стає реальністю й вимагає постійної уваги. Фахівці стверджують, що у такій війні переможеною може виявитися навіть та держава, яка володіє могутнішим військовим потенціалом, ніж її супротивник [1]. Поступово світове співтовариство починає усвідомлювати, що кіберпростір перетворюється на поле для боротьби, яка потребує розроблення новітньої стратегії національної та міжнародної безпеки. Американський фахівець з питань кібербезпеки Кеннет Гірс наголошує: «Стратеги повинні усвідомлювати, що частина кожного політичного чи військового конфлікту буде реалізовуватись в Інтернеті» [5].

Суголосною є й думка віце-президента американського Інституту вивчення тероризму та політичного насильства, колишнього аналітика Міністерства оборони США П.Пробста про те, що в міжнародному середовищі сучасного інформаційного суспільства «держави все більше стають залежними від високих технологій. Комплексні національні системи (йдеться про об'єкти критичної інфраструктури держави – І.П., О.В.) є потенційно небезпечними, тому, що нанесення ударів по життєво важливих вузлах, може призвести до незворотних руйнівних наслідків. ... Атака може

бути здійснена через комп'ютери... або з використанням вибухівки, чи шляхом виведення з ладу кабелів, що спричинить ланцюг аварій із колапсом усіх контрольних систем трубопроводу чи аеропорту» [4, с.10]. Співробітник Вашингтонського Центру міжнародних і стратегічних досліджень У. Лакер вважає, що «...втручання комп'ютерних хакерів може зробити всю державу не здатною до нормального функціонування. Звідси зростання тривоги щодо реальності інформаційного тероризму та кібервійни. Достатньо 20 кваліфікованих хакерів і одного мільярду доларів, щоб знищити Америку» [6, р.35].

Експерти Пентагону з початку ХХІ ст. поділяють арену військових дій на традиційний простір і кіберпростір, який у війнах нового покоління буде відігравати вирішальну роль [2, с.25]. Саме тому, в червні 2011 р. у «Стратегії дій Міністерства оборони США у кіберпросторі» було офіційно визначено статус кіберпростору як сфери ведення бойових дій.

Отже, кібервійну наразі можна трактувати як форму розвитку, поширення та бойового застосування інформаційних технологій у воєнній сфері, складник інформаційних воєн, що здійснюються із використанням ресурсів всесвітньої комп'ютерній мережі з метою зруйнування об'єктів критичної інфраструктури держави-супротивника.

Джерела та література

1. В информационной войне превосходство в военной мощи не гарантирует от поражения [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arms-expo.ru/049051124053053051052.html>
2. Гриняев С.Н. Концепции ведения информационной войны в некоторых странах мира / С.Н. Гриняев // Зарубежное военное обозрение. – 2002. – № 2. – С. 25–28.
3. Давыдов Д. Информационные операции как средство достижения целей военно-политического руководства США / Д. Давыдов // Зарубежное военное обозрение. – 2013. – № 10. – С. 3–10.
4. Компьютерный абордаж военного спутника // Эхо планеты. – 1999. – № 10. – С. 10–16.

5. Geers K. Cyber space and the change in nature of warfare [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scmagazineus.com/Cyberspace-and-the-changing-nature-of-warfare/article/115929/>

6. Laqueur W. Postmodern Terrorism / W. Laqueur // Foreign Affairs. – 1996. – № 75. – P. 35–44.

Інна Кульчій
м. Полтава

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Як засвідчує світова практика, в сучасну інноваційну епоху рівень суспільно-економічного розвитку держав залежить не стільки від наявних економічних ресурсів, скільки від ефективної системи управління ними. Відтак на перший план виходять питання раціонального і високопрофесійного адміністрування, ефективної організації владної вертикалі та збалансування міжбюджетних відносин. На початку ХХІ століття перед урядами країн, що розвиваються, постало дві проблеми: продовжувати стабільні адміністративні реформи і водночас адаптуватися до глобалізації. Цілком очевидно, що досвід європейських країн, які здебільшого вже провели реформи державного сектора управління, потрібно прискіпливо досліджувати і в Україні, брати з нього лише ті уроки, які дозволять нам оминати чужі помилки.

У працях зарубіжних авторів Д. Баннік, М. Бевіра, С. Кельмана, Дж. В. Кінгдона, А. Коле, С. Ресодіхарджо, Ф. Селзніка розкривається питання організації, проведення реформ, де акцент зроблено на причинах, результатах і наслідках перетворень [1-4]. Ми апелюємо до їх розвідок, позаяк проблеми реформування публічного сектора в зарубіжних державах подібні до українських. Це дає нам можливість проаналізувати причини, передумови, підґрунтя реформ у цих країнах, порівнюючи, систематизуючи та утворюючи позитивні та негативні тенденції їх утілення.

У одних країнах реформи в системі публічного управління характеризуються як радикальні (повна перебудова системи органів, «новий державний менеджери́зм» – Австралія, Нова Зеландія, Великобританія), інші ж характеризуються більш вираженим прагматизмом і поступовістю – Німеччина, Фінляндія, Нідерланди. Разом з тим зауважимо, що як держави з радикальними підходами, так і ті, що йдуть шляхом поступових реформ, виявляють бажання запозичити у приватного сектора моделі і методи управління (цілком або більш цілеспрямованими частинами). І це незважаючи на значні відмінності між порівняно простими результатами діяльності приватного сектора і надзвичайно складним комплексом результатів діяльності державного апарату.

У деяких країнах (Великобританія, Нова Зеландія, Австралія) програми реформ були сформульовані, прийняті і реалізовані політичними елітами і державними службами. У інших країнах, хоча принципова основа реформ публічного управління і розроблялася політичною елітою і центральними державними органами, багато заходів проводилися від низу до верху шляхом експериментів і різноманітних нововведень (деякі аспекти реформ у США, Німеччині, Фінляндії та ін.). У Канаді, наприклад, використовувалися обидва підходи. Ключовими чинниками тут є структура держави, його політична система і конституційний лад. Проте в усіх Західних країнах формується система взаємної співпраці централізованих і децентралізованих, державних і приватних установ, перерозподіляються їх ролі у рамках єдиної системи державного управління.

Зарубіжні праці з управління часто стверджують, що сучасна державна влада занепадає. Це означає те, що держави можуть усе менше покладатися на владу (владні органи) для здійснення соціального контролю. Це, у свою чергу, зумовлює виникнення криз законності, викликаних глобалізаційними процесами або широкими культурними змінами, що підривають основи ієрархічних владних відносин. Держави шукають нові форми управління, які можуть виникнути, щойно державна влада буде передана вище – до наднаціонального рівня, вниз – до субнаціонального або назовні – до приватних сфер [2, р. 41-42].

Таким чином, проаналізувавши праці зарубіжних авторів, можемо визначити заходи, які повинні полегшити сприйняття реформ та адаптацію до них у межах будь-якої організації: зміна корпоративної свідомості, філософії, пріоритетів; зміни у цінностях і нормах функціонування організації; зміни в організаційних поглядах та стилях, створення здорового стимулюючого середовища для ефективної роботи; робота в команді; впровадження інновацій, їх закріплення та вдосконалення; використання сучасних технологій; навчання, перепідготовка, тренінги для підсилення якостей лідерства, виваженості у прийнятті управлінських рішень; зміни в стилях спілкування між членами певної організаційної структури; зміни в методах заохочення та нагород; розвиток організаційного потенціалу.

Джерела та література

1. Bevir M. Encyclopedia of governance / Mark Bevir. – In 2 vols. – Vol. 1. – London : SAGE Reference Publications, 2007. – 506 p.
2. Cole A. Governing and Governance in France / Alistair Cole. – New York : Cambridge University Press, 2008. – 249 p.
3. Kelman S. Unleashing change: A Study of Organizational Renewal in Government / Steven Kelman. – Washington, D.C. : Brookings institution press, 2005. – 308 p.
4. Keon S. Chi. Administration of Innovations in State Government / S. Chi. Keon // Handbook of State Government Administration / Ed. by John J. Gargan. – Kent : Kent State University, 2000. – P. 289-307.

**Олена Вітринська
Віталій Зайка
м. Полтава**

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА: УКРАЇНА VS РОСІЯ

Протистояння в інформаційному просторі ведуться між державами та окремими силами в середині країн протягом багатьох віків. Вони зазвичай передують та супроводжують військові конфлікти. Об'єктами протистояння

виступають сфери політичного та економічного впливу, території, природні ресурси та ринки збуту. З часом засоби та інструменти ведення інформаційних воєн удосконалюються та трансформуються в якісного нові форми ефективного застосування знань із психології та інноваційних технологій. Ця еволюція стала особливо помітною наприкінці ХХ ст. Людство перейшло в нову епоху, яка характеризується зростанням обсягу інформації, телекомунікаційним розвитком, удосконаленням інформаційних технологій, доступністю до інформаційних ресурсів, глобалізацією, модернізацією та інформатизацією усього суспільства.

Після розпаду СРСР Україна стала суб'єктом інформаційного протистояння Росії з країнами Заходу та США. Починаючи з 2014 р. ми можемо говорити про активну фазу російсько-української інформаційної війни. Вона почалася під час окупації Криму та президентських виборів в Україні. Навесні та влітку 2014 р. протистояння наростало неймовірно швидко.

В умовах російської інформаційної та кібер-агресії Україна займає оборонну позицію. Для реалізації та захисту національних інтересів в умовах стрімкого поширення новітніх інформаційних технологій набуває надзвичайної актуальності побудова принципово нової ефективної інформаційної політики. Тому наразі існує необхідність дослідження та аналізу діяльності всіх структурних ланок, які залучені до ведення інформаційної війни з боку нашої держави; вивчення досвіду інших держав із метою його запозичення; створенні принципово нової моделі інформаційно-психологічного та інформаційно-технічного протистояння за умов перманентного конфлікту між Україною та Росією.

Під терміном «інформаційна війна» розуміють комплекс заходів і операцій, що провадяться в конфліктних ситуаціях, в яких інформація водночас є зброєю, ресурсом і метою [1, с. 24]. З цього виходить, що російсько-українська інформаційна війна – це комплекс заходів і операцій, здійснюваних урядовими та неурядовими організаціями Росії та України в світовому інформаційному просторі, спрямованих на отримання стратегічних переваг шляхом деморалізації або введення в оману противника та протидії

заходам іншої сторони у протистоянні з одного боку Росії, з іншого – України, країн Заходу і США.

Автори дослідження «Кібернетична та інформаційна війна в українському конфлікті» Марі Безнер та Патріс Робін (Центр із досліджень при Федеральній вищій технічній школі Цюриха) констатують основні внутрішні та зовнішні наслідки російської кіберагресії в Україні:

1. соціальні. Мешканці окупованої частини Сходу і Криму опинилися в повній інформаційній ізоляції від зовнішнього світу. Російська пропаганда через телебачення, соцмережі та чати ефективно контролює громадську думку;

2. економічні. Злам веб-сторінок бізнес-підприємств призводить до зменшення їхньої продуктивності. Вдалі кібератаки на веб-сайти бізнес-структур, ЗМІ, банків та урядових організацій значно підбивають їхню репутацію серед населення;

3. технологічні. Росія широко використовує шкідливе програмне забезпечення та руйнує важливі телекомунікаційні та інфраструктурні об'єкти;

4. міжнародні. Внаслідок московської тактики «забруднення інформаційних каналів» західні засоби масової інформації не могли підтвердити присутність російських військ в Україні протягом майже всього 2014 р. Тому уряди країн Заходу не змогли своєчасно застосувати санкції щодо Росії. [2].

Інформаційна оборона України в кіберпросторі в основному спрямована на протидію кібератакам та поширенню фейкової інформації за рахунок засобів масової інформації з використанням потенціалу окремих блогерів та громадських організацій.

Наразі в Україні інтенсивно створюються елементи структурованої державної системи кіберзахисту. Зараз інтереси нашої держави боронять урядові та неурядові об'єднання, які забезпечують захист інформації в кіберпросторі. На сьогодні в активі фахівців із електронних комунікацій і медіа – злами переписок лідерів «ЛНР» і «ДНР» із їхніми російськими кураторами, видалення з російських сайтів та інтернетресурсів

псевдореспублік фейкових дописів про події в Україні. Натомість «хактивісти», як вони самі себе називають, публікують відео звернення [3].

Досить активно протидіють російській інформаційній атаці українські засоби масової інформації. 11 серпня 2014 р. почав трансляцію в тестовому режимі перший український міжнародний телеканал. У тому ж році був утворений Український кризовий медіа-центр. Він надає можливість для публічного виступу, експертам, представникам владних структур, міжнародних організацій і дипломатичному корпусу, експертам та активно діє в напрямку забезпечення можливості для представників закордонних засобів масової інформації висвітлювати події в Україні.

Не залишаються осторонь і окремі активісти-блогери. На добровільних засадах у сфері протидії російській інформаційній агресії пишуть Anti-colorados, Gorky Look, Pavel Dalnoboу, Андрій Полтава, Євгеній Вольнов, Віктор Литовченко, Дмитро Бакер, Олена Степанова та ін.

Анонімний український блогер «Anti-colorados» започаткував популярний інформаційно-аналітичний російськомовний інтернет-ресурс «Линия обороны». Статті, які він почав друкувати з червня 2015 р. активно передруковуються україномовними виданнями. Його аудиторія налічує 7-10 мільйонів читачів із України, США, Росії та західноєвропейських країн. На його ресурсі публікуються й інші автори.

Відеоблогер Карпов Андрій із м. Полтава ведучий авторського проекту «Вата-шоу» на YouTube, волонтер, за офіційним рейтингом каналу ICTV визнаний кращім блогером України. На його бесіди з росіянами на політичні теми в ЧатРулетці підписано понад 130 тисяч осіб.

Український російськомовний блогер Святослав Насонов (Gorky Look, Гіркий лук, Горе луковое) веде одноіменний блог на платформі «Живого журналу». Цікавою є форма подачі інформації. Блогер виступає в ролі професора, який розповідає читачам-кадетам в іронічній формі про імперські наміри та відсталість «русского мира». Через свої, часто виражені в непристойних формах «антиватні» та «антикацапські» матеріали, проект, заснований у листопаді 2014 р. швидко набрав рекордну кількість переглядів і коментарів та увійшов до топу блогів.

Журналіст і блогер із Донецька Дрогальчук Дмитро (Дмитро Бакер) за версією інформаційного ресурсу «Обозреватель» став другим за популярністю блогером у 2018 р. в Україні. В 2015-2016 рр. співпрацював із «Громадським телебаченням» та інформаційним агентством «УНІАН». Із 2018 р. пише як позаштатний журналіст для українського інтернет-видання «Обозреватель».

Для того, щоб не повірити у неправдиву інформацію та не стати маріонеткою в руках вмілих маніпуляторів, кожна людина повинна вміти розрізняти фейкові повідомлення. Підвищення медіаграмотності населення не відноситься до функцій державних органів освіти України. Ні в школах, ні в університетах не вчать цим надзвичайно важливим у період інформаційної війни знанням. Поширенням медіа-освіти передусім серед журналістів займаються громадські організації за рахунок коштів грантодавців. Так, наприклад, понад 14 тис. українців із 14 областей нашої держави взяли участь у семінарах і тренінгах проведених експертами Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів IREX за підтримки уряду Канади, Академії української преси та громадської організації StopFake. Тренерами були спеціально підготовлені працівники середніх та вищих шкіл, закладів післядипломної освіти, працівники бібліотек, засобів масової інформації та місцевих громадських організацій [3]. Надзвичайно важливою є медіа грамотність та професіоналізм журналістів, які у погоні за яскравими новинами не завжди їх перевіряють перед тим, як поширити.

Отже, за роки російсько-української інформаційної війни нашої державі вдалося побудувати відносно ефективну систему кіберзахисту, яка звичайно потребує постійного удосконалення та координації. Надзвичайно важливим є підвищення рівня професійної майстерності окремих структур військ інформаційно-психологічного та інформаційно-технічного захисту, вбудованих до воєнної організації держави; державне сприяння поширенню медіа грамотності населення; міжнародне відстеження кіберактивності Росії в Україні; матеріальна підтримка блогерів та координування їхньої діяльності. Ці заходи дозволять успішно протидіяти інформаційному впливу супротивника в умовах перманентного загострення воєнно-політичної ситуації у регіоні.

Джерела та література

1. Фомін В.О. Сутність і співвідношення понять “інформаційна безпека”, “інформаційна війна” та “інформаційна боротьба” [Текст] / В.О. Фомін, А.О. Рось. // Наука і оборона. – 1999. – №4. – С. 23–32.
2. Інформаційна війна Росії в Україні та кібербезпека (огляд дослідження) [Електронний ресурс] // Радіо свобода. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28580039.html>
3. Костюк І.А. Інформаційні війни в контексті революційних подій в Україні [Текст] / Ірина Анатоліївна Костюк // Актуальні проблеми соціальних комунікацій: матеріали студентської наукової конференції, 22 травня 2014 р. – Київ, 2014. – С. 57–60.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Анісімова Ольга Миколаївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри інформаційних систем управління, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Афанасьєва Анастасія Юріївна, магістрантка, 501-ГД, 5-курс, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Балабан Анастасія Віталіївна, студентка група ІД-161, Одеський національний політехнічний університет

Балюк Олена Вікторівна, магістрантка, група 601-ГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Божук Людмила Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та документознавства, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

Бойко Наталія В'ячеславівна, 2-й рік навчання, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

Болотікова Алла Петрівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Бондар Наталія Василівна, кандидат філологічних наук, медичний коледж ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»

Бурля Оксана Валеріївна, викладач, Національний авіаційний університет

Вдовіна Олена Олександрівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Венгльовська Оксана Ярославівна, магістрантка, група 601-ГД, Полтавський національний університет імені Юрія Кондратюка

Вітринська Олена Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Власенко Людмила Миколаївна, заступник директора з ІТ, Полтавська ОУНБ імені І. П. Котляревського

Воронюк Наталія Петрівна, магістрантка, група 601-ГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Вощенко Вікторія Юріївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Гарашко Сергій Михайлович, викладач комп'ютерних дисциплін Полтавського коледжу нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Гаращенко Лілія Борисівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Гетало Аліна Сергіївна, магістрантка, група 601-ГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Гоч Віктор Петрович, викладач комп'ютерних дисциплін Полтавського коледжу нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Грінберг Лариса Феліксівна, кандидат історичних наук, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв

Гула Руслан Володимирович, доктор історичних наук, доцент, професор кафедри філософії Харківського національного університету Повітряних сил імені Івана Кожедуба

Гуменюк Галина Фаргатівна., викладач вищої категорії, Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Григоренко Анастасія Олександрівна, студентка, група ІД-161, Одеський національний політехнічний університет

Денисовець Ірина Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Дерев'янка Людмила Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Деркач Тетяна Миколаївна, кандидат технічних наук, доцент, доцент, кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Дмитренко Тетяна Анатоліївна, кандидат технічних наук, доцент, доцент, кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Добровольська Вікторія Василівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри культурології та інформаційних комунікацій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ)

Дудник Вікторія Володимирівна, магістрантка, група 601-ГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Дудник Владислава Іванівна, магістрантка, група 601-ГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Жорник Ірина Іванівна, старший викладач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін, Полтавська державна аграрна академія

Заєць Ірина Олексіївна, магістрантка, група 601-ГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Зачко Владислава Ігорівна, студентка, група ІД-161, Одеський національний політехнічний університет

Заїка Віталій Миколайович, кандидат психологічних наук, Полтавський інститут економіки і права Університету розвитку людини «Україна»

Затулівітер Єлизавета Михайлівна, екскурсовод, Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви»

Зеленська Оксана Миколаївна, викладач Миргородського художньо-промислового коледжу імені М.В. Гоголя Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Льющенко Юлія Романівна, студентка групи Д-31, Миргородського художньо-промислового коледжу імені М.В. Гоголя Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Ісаєнко Тетяна Костянтинівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Калашнікова Світлана Романівна, магістрантка, група 501-ГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Канча Аліна Сергіївна, магістрантка, група ДК-621, 2 курс магістратури, Національний авіаційний університет

Карпенко Валерія Ігорівна, студентки, група Д-3-1, Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Карпенко Юлія Юріївна, магістрантка, ДІД-51м, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Карпов Віктор Васильович, доктор історичних наук, професор, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ)

Кіськов Владислав Віталійович, аспірант, Київський національний університет культури і мистецтв

Ковалевич Роман Анатолійович, магістрант, група 601-ГД, Полтавський національний університет імені Юрія Кондратюка

Ковтун Юлія Віталіївна – магістрантка, група 601-ГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Колечкіна Людмила Миколаївна, доктор фізико-математичних наук, професор, Полтавський університет економіки і торгівлі

Кочерженко Ольга Миколаївна, методист, Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Кривошея Віта Василівна, магістрантка, група УМ(а)-51, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Куденко Анна Тарасівна, магістрантка, група 601-ГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Кудлай В'ячеслав Олегович, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, кафедра культурології та інформаційної діяльності, Маріупольський державний університет, історичний факультет

Кульчій Інна Олексіївна, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Лисенко Алла Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Литвиненко Юрій Олексійович, асистент, Полтавський університет економіки і торгівлі

Лифар Алла Анатоліївна, старший викладач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін, Полтавська державна аграрна академія

Лукаш Галина Павлівна, доктор філологічних наук, професор, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Малофеева Олеся Миколаївна, викладач, Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Мамоян Сергій Чолойович, здобувач наукового ступеня кандидата історичних наук, Запорізький національний університет

Мелащенко Дарія Миколаївна, студентки, група Д-3-1, Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Михайлюк Олександр Володимирович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності, Національна металургійна академія України (м. Дніпро)

Мізіна Ольга Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Нарадько Андрій Валерійович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства, Тернопільський національний економічний університет

Немчук Ольга Миколаївна, ІБАС - М 18 бібліотекар II кат. відділу наукової інформації та бібліографії, Вінницький національний технічний університет

Ніколаєнко Інна Володимирівна, магістрант, 521 група, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

Ніколашина Тетяна Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Олійник Анастасія Вікторівна, студентка, група Д-21, Миргородський художньо-промисловий коледж імені М.В. Гоголя Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Онїко Тетяна Володимирівна, доктор історичних наук., професор, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Орлов Владлен Миколайович, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник науково-дослідного сектору пересувних і стаціонарних виставок Полтавського музею авіації і космонавтики, відділу Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського (м. Полтава)

Павлович Любов Валеріївна, викладач, Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Пащенко Юлія Володимирівна, магістри, ДІД-51м, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Пащенко Вікторія Вікторівна, провідний науковий співробітник, Полтавський літературно-меморіальний музей Панаса Мирного

Педашев Сергій Андрійович, магістрант кафедри іноземної філології та перекладу, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Передерій Ірина Григоріївна, доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Петренко Ірина Миколаївна, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та суспільних наук, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Писаренко В'ячеслав Петрович, доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Полтавська державна аграрна академія

Потапенко Ганна Іванівна, доцент, Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди

Рибак Іванна, студентка, група ІБАС-16, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Рябун-Кабарівська Євгенія, завідувач відділу наукової реставрації Наукової бібліотеки ЛНУ імені Івана Франка

Сабурова Гаяне, аспірант, здобувач вищої освіти третього рівня, доктор філософії за профілем наукової спеціальності «Публічне управління та адміністрування», Полтавська державна аграрна академія

Савенкова Олена, старший викладач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін, Полтавська державна аграрна академія

Самсоненко Анастасія Андріївна, студентка групи 301-пГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Самсоненко Наталія Валентинівна, викладач, Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Сахарова Людмила Миколаївна, старший викладач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін, Полтавська державна аграрна академія

Срібна Аліна Олегівна, магістрантка, група 501-ГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Сидорина Ольга Григорівна, викладач комп'ютерних дисциплін, Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Сидоренко Валентина Олегівна, директор НТБ, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Соляник Алла Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, Харківська державна академія культури, декан факультету соціальних комунікацій

Сорока Лоліта Сергіївна, студентка, група ІД-161, Одеський національний політехнічний університет

Сташкевич Анна Сергіївна, студентка, група Д-3-1, Полтавський коледж нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Стрельников Віктор Юрійович, доктор педагогічних наук, професор, кафедра філософії і економіки освіти, Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського

Сьомін Георгій Олександрович, аспірант кафедри історії України, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Тєвікова Ольга Валентинівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Тихомир Ярослав Вікторович, аспірант, 3-й рік навчання, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ)

Ткаченко Андрій Володимирович, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Тур Оксана Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Тягільцева Яніна Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, Полтавська державна аграрна академія

Чередник Людмила Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Чирська Юлія Олександрівна, студентка, група Д-21, Миргородський художньо-промисловий коледж імені М.В. Гоголя Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка,

Чуйченко Карина Русланівна, магістрантка, 501-ГД, 5 курс, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Шаравара Тамара Олексіївна, доктор історичних наук, доцент, професор, завідувач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін, Полтавська державна аграрна академія

Шевченко Наталія Сергіївна, магістрант, група 601-ГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Шевченко Олена Василівна, доктор наук з соціальних комунікацій, професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій, Одеський національний політехнічний університет

Шумейко Анжела Олександрівна, магістрантка, група 501-ГД, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Юрченко Ольга Андріївна, кандидат історичних наук, доцент, доцент, кафедра історії та документознавства, Національний авіаційний університет,

Яворська Тетяна Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Якименко Наталія Олегівна, старший викладач кафедри
українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний
технічний університет імені Юрія Кондратюка

Яременко Світлана Вікторівна, старший науковий співробітник,
Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви»

Наукове видання

**Документно- інформаційно комунікації
в умовах глобалізації**

**Матеріали
III Всеукраїнській науково-практичній конференції**

Українською, російською та англійською мовами

Комп'ютерне верстання А.В. Нарадько

Наклад 50 прим. Замовлення №